

วิเคราะห์เรื่องสั้นของแพรว เชื้อไม้

ปริญญานิพนธ์

ของ

วิไลลักษณ์ เล็กศิริรัตน์

สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ตลุมพิก 23 พระโขนง กรุงเทพฯ 11 โทร 3๑21676 3๑16๐6๑

10 ส.ค. 2523

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต

เมษายน 2522

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

วิเคราะห์เรื่องสั้นของแพรวเปื้อน

บทคัดย่อ

ของ

วิไลลักษณ์ เล็กศิริรัตน์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการ ศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการ ศึกษาหาบัณฑิต

เมษายน 2522

การศึกษาครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะวิเคราะห์เรื่องสั้นของแพรวเปื้อมในค่านเนื้อหา และกลวิธีในการแต่ง การใช้ถ้อยคำและสำนวนภาษา โลกทัศน์ของผู้แต่ง และคุณค่าทางสังคมที่ปรากฏในวรรณกรรม โดยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้า ศึกษาเรื่องสั้นของแพรวเปื้อมจำนวน 85 เรื่อง จากหนังสือรวมเรื่องสั้นชุดต่าง ๆ ดังนี้คือ หลวงตา เล่ม 1 - 4 กระโหลกหัวเราะ ของฝากจากหลวงตา เสียงปลุก และเอียงตามโลก แล้ววิเคราะห์เรื่องสั้นจำนวนดังกล่าวตามจุดมุ่งหมายและตามเกณฑ์ที่วางไว้ จากนั้นจึงเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษานี้สรุปได้ว่า

1. ในค่านเนื้อหาและกลวิธีในการแต่ง เรื่องสั้นของแพรวเปื้อมเป็นเรื่องสั้นอิงธรรมชาติเอาเรื่องราวของคนในสังคมมาผูกเป็นโครงเรื่อง โดยใช้กลวิธีในการเขียนต่าง ๆ ที่สอดคล้องกลมกลืนกันดี จนทำให้ผู้อ่านไม่เกิดความรู้สึกว่าผู้แต่งกำลังสอนตน ซึ่งความรู้สึกเช่นนี้เองที่ทำให้ผู้อ่านได้รับประโยชน์จากหนังสือตามจุดมุ่งหมายที่ผู้แต่งต้องการ

2. ในค่านการใช้ถ้อยคำและสำนวนภาษา แพรวเปื้อมเลือกใช้คำที่ก่อให้เกิดมโนภาพ และนิยมใช้คำซ้อนที่มีเสียงคล้องจองกัน นอกจากนี้ยังนิยมสร้างภาพพจน์โดยใช้โวหารเปรียบเทียบแบบอุปมาและอุปลักษณ์ ส่วนลักษณะโครงสร้างของประโยคในการเล่าเรื่องนั้น ส่วนมากเป็นประโยคยาวแต่ไม่ซับซ้อน แสดงให้เห็นถึงท่วงทำนองแต่งที่เรียบง่ายเหมาะกับเนื้อหาที่มุ่งสอนศีลธรรม

3. ในค่านโลกทัศน์ของผู้แต่งที่ปรากฏในวรรณกรรม โลกและชีวิตในทัศนะของแพรวเปื้อมมีลักษณะเป็นอนิจจัง คือไม่เที่ยงแท้แน่นอน มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ แต่ไม่ว่าโลกหรือชีวิตจะเป็นอย่างไรก็ไม่ใช่ว่าสิ่งสำคัญในทัศนะของแพรวเปื้อม เพราะแพรวเปื้อมมีความเห็นว่าโลกจะเป็นอย่างไรความสำคัญไม่ได้อยู่ที่ตัวโลก แต่อยู่ที่ความรู้สึกของเราที่มีต่อโลก ด้วยเหตุนี้แพรวเปื้อมจึงเห็นว่าการปรับปรุงจิตใจ และความรู้สึกนึกคิดของคนเป็นเรื่องสำคัญ

4. ในด้านคุณค่าทางสังคมที่ปรากฏในวรรณกรรม เรื่องสั้นของแพรว เยื่อไม้มีส่วนช่วยสะท้อนให้เห็นปัญหา ค่านิยม และความเชื่อของคนในสังคมไทยบางประการ และมีส่วนช่วยส่งเสริมศีลธรรมอันดีให้แก่คนในสังคม

AN ANALYSIS OF PRAEYUAMAI'S SHORT STORIES

AN ABSTRACT

BY

WILAILAK LEKSIRIRAT

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree
at Srinakharinwirot University

May, 1979

The main objective of this study is to analyse four aspects of short stories written by Praeyuamai, a Buddhist monk. They are the subject matter and the technique of writing, language expressions, the writer's viewpoints and social values drawn from the works. The analysis is conducted in three phrases : a thorough study of Praeyuamai's eighty-five short stories from several anthologies- "Loungta volume one to four," "Khalokhuaraw," "Khongfakjaklougnta," "Siengpluk" and "Eiengtamluk"; an analysis of the said short stories in accordance with the objectives and criteria formulated; and a presentation of the findings in the form of analytical description.

The results of this study are as follows:

Firstly, in subject matter and technique of writing, Praeyuamai's short stories have a Buddhist philosophical background depicting people of various upbringings. The variety of techniques used in the writings are so well organized that the readers are unaware of the writer's didactic intention. Consequently, the author's intention in teaching the readers moral points is carried out.

Secondly, with language expressions, Praeyuamai's use of imagery, repetition of meaning and the rhyme therein is beautifully expressed. Moreover, his writing flourishes with comparisons, analogies, similes and metaphors. As for sentence structures used in the narrations, he uses the isocratic sentence pattern which consists of long, but not complex sentences. In conclusion, his style of writing as a whole is simple and appropriate for the didactic and moral context.

Thirdly, the writer's viewpoints also appear in the works. Life and the world according to the writer's opinion are mortal uncertain and changing all the time. However, Praeyuamia believes that the feelings and attitudes of people towards the world and life in general is more important. As a result of this idea, the writer has tried to suggest through his works that people should attempt to develop their own thoughts and minds.

Lastly, concerning with the social values which can be drawn from the works, Praeyuamai's short stories not only reflect the problems, values and beliefs of the Thai people, but they also contribute to the understanding of the morally proper behaviors in Thai society.

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิสิตได้พิจารณาปัญหานี้อย่างรอบคอบแล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาหาบัณฑิตของ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

ศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์
กฤษณะพงศ์

ประธาน

กรรมการ

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลือจากผู้มีพระคุณ
ต่อไปนี้คือ รองศาสตราจารย์เต็มสิริ บุญสิงห์ ประธานกรรมการที่ปรึกษา และ
อาจารย์นิศยา บุญสิงห์ กรรมการที่ปรึกษา ซึ่งได้กรุณาแนะนำ ให้คำปรึกษา และ
สละเวลาในการตรวจแก้ไขปริญญานิพนธ์ฉบับนี้อย่างดียิ่ง ผู้เขียนจึงขอกราบขอบพระคุณ
ท่านทั้งสองเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณท่านพระครูพิศาลธรรมโกศล หรือแพรวเอื้อไม้ ที่ได้กรุณาให้
ข้อมูลและข้อคิดบางอย่างอันเป็นประโยชน์ต่อการทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบพระคุณอาจารย์ยุพา ทศะ แห่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาสารคาม ที่ได้กรุณาแปลบทคัดย่อภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษให้

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ พี่ ๆ และขอขอบคุณ คุณพญางาม เล็กศิริรัตน์
ตลอดจนเพื่อน ๆ ทุกคน ที่ให้ความช่วยเหลือ ให้การสนับสนุน และให้กำลังใจแก่ผู้เขียน
ด้วยดีตลอดมา

วิไลลักษณ์ เล็กศิริรัตน์

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนา	1
ภูมิหลัง	1
✓ ความมุ่งหมายในการศึกษาครั้งนี้	6
✓ ความสำคัญของการศึกษาครั้งนี้	6
✓ ขอบเขตของการศึกษาครั้งนี้	7
✓ วิธีดำเนินการศึกษาครั้งนี้	7
คำนิยามศัพท์เฉพาะ	8
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้และเกณฑ์ในการวิเคราะห์ เรื่องสั้น	8
ความหมายของคำว่า "กรรม" หรือ "กรรมะ"	8
ประเภทของกรรมหรือกรรมะ	10
การศึกษาลงานวรรณกรรมประเภทอิงกรรมะ	13
การศึกษาลงานวรรณกรรมของแพรวเปื้อน	15
เกณฑ์ในการวิจารณ์เรื่องสั้น	16
2 ชีวิตประวัติและผลงานของแพรวเปื้อน	25
ชาติภูมิ	25
การศึกษา	25
พื้นฐานชีวิตก่อนบวชและสาเหตุที่ทำให้บวช	25
ชีวิตในเพศสมณะ	28
เมื่อมาเป็นคนเขียนหนังสือ	31
เกี่ยวกับนามปากกา	36

๑	ประมวลผลงานวรรณกรรมของแพรวเปื้อนที่ตีพิมพ์เป็นรูปเล่มตาม ลำดับปีพุทธศักราช (พ.ศ. 2507 – 2520)	38
3	เนื้อหา กลวิธีในการเขียน ส่วนวนภาษา และโลกทัศน์ของ แพรวเปื้อน	39
	เนื้อหาและกลวิธีในการเขียนเรื่องสั้นของแพรวเปื้อน	40
	โครงเรื่อง	40
	การเปิดเรื่อง	40
	การดำเนินเรื่อง	52
	การสร้างความขัดแย้ง (Conflict) ในการดำเนินเรื่อง	62
	กลวิธีในการเล่าเรื่อง	75
	การปิดเรื่อง	83
	ตัวละคร	95
	บทสนทนา	116
	ฉาก	124
	แก่นเรื่อง	131
	การใช้ถ้อยคำและส่วนวนภาษา	132
	การเลือกใช้คำ	133
	ภาพพจน์	136
	โครงสร้างประโยค	141
	การสร้างอารมณ์ขัน	143
	การสอดแทรกคำสอนตามหลักธรรมในพุทธศาสนา	150
	โลกทัศน์ของแพรวเปื้อน	156

บทที่	หน้า
4	
คุณค่าทางสังคมที่ปรากฏในเรื่องสั้นของแพรว เยื่อไม้	161
ปัญหาของสังคมไทยที่ปรากฏในเรื่องสั้นของแพรว เยื่อไม้	162
ค่านิยมและความเชื่อของสังคมไทยที่ปรากฏในเรื่องสั้นของ แพรว เยื่อไม้	176
✓ คติธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาที่สอดแทรกอยู่ในเรื่องสั้นของ แพรว เยื่อไม้	187
คำสอนเพื่อประโยชน์สุขของตน	187
คำสอนเพื่อประโยชน์สุขของครอบครัว	198
คำสอนเพื่อประโยชน์สุขของสังคม	203
5	
บทย่อ สรุปลง อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	208
บทย่อ	208
สรุปลง	208
อภิปรายผล	214
ข้อเสนอแนะ	216
บรรณานุกรม	217

บทนำ

พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติของไทย มีอิทธิพลต่อจิตใจประชาชนไทยมาเป็นเวลานานแล้ว อิทธิพลของพุทธศาสนาจะปรากฏออกมาให้เห็นอยู่เสมอทั้งในด้านการดำรงชีวิตประจำวัน การปกครอง ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ และในค่านิยม

ในค่านิยม เป็นที่ยอมรับกันว่าศาสนาเป็นบ่อเกิดของวรรณกรรมทางหนึ่ง ด้วยเหตุนี้เราจึงมีวรรณกรรมที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาอยู่เป็นจำนวนมาก วรรณกรรมเหล่านี้มีทั้งเรื่องที่แต่งขึ้นเพื่อแสดงคำสอนทางศาสนาโดยตรง เช่น ไตรภูมิพระร่วง พระมาลัยคำหลวง นันทโศภนสูตรคำหลวง และวรรณคดีชาดกทั้งหลาย ทั้งที่เป็นนิบาตชาดก และชาดกนอกนิบาต เช่น เวสสันดรชาดก เสือโคคำฉันท์ กลบท ศิริวิบุลยคติ สมุทโฆษคำฉันท์ เป็นต้น เรื่องที่เป็นพุทธประวัติ เช่น พระปฐมสมโพธิ - กถาฉบับต่าง ๆ และเรื่องที่มีหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาหรือพุทธปรัชญาสอดแทรกอยู่ เช่น พระอภัยมณี ลิลิตพระลอ เป็นต้น¹

วรรณกรรมไทยนอกจากจะมีเรื่องเกี่ยวกับพุทธศาสนาแล้ว ยังมีเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อตามความคติทั้งเดิม ความเชื่อที่เป็นลักษณะของคติชาวบ้าน เช่น เรื่องเกี่ยวกับไสยศาสตร์ ยาอายุวัฒนะ วานวิเศษต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีเรื่องเกี่ยวกับผี และ

¹ ประสิทธิ์ ภาพักกลอน แนวทางศึกษาวรรณคดี ภาษาวิ การวิจัยและ
วิจารณ์ หน้า 173

ความเชื่อในนิยายปรัมปราทางเทพนิยาย ตลอดจนความเชื่อในลัทธิพรหมณ์ปะปนอยู่ด้วย ดังที่ปรากฏในวรรณกรรมไทยหลายเรื่องด้วยกัน เช่น ในลิลิตโองการแช่งน้ำ เป็นต้น¹

ในด้านลักษณะการเขียน วรรณกรรมที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา มีลักษณะการเขียนที่แยกออกได้เป็นสามประเภทใหญ่ ๆ คือ

ประเภทที่ผูกเป็นเรื่องราว มีตัวละครแสดงบทบาทต่าง ๆ วรรณกรรมที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาประเภทนี้มีอยู่เป็นจำนวนมาก วรรณกรรมรุ่นเก่าที่เขียนในลักษณะนี้ และเป็นที่รู้จักกันดีก็มี มหาชาติคำหลวง พระมาลัยคำหลวง และชาดกเรื่องต่าง ๆ เป็นต้น

อีกประเภทหนึ่งคือวรรณกรรมที่ผูกเป็นปัญหาธรรม มีคำปุจฉาและคำวิสัชนา คำปุจฉาหรือพระราชปุจฉา คือข้อรับสั่งถามบรรพชิตที่พระเจ้าแผ่นดินทรงสงสัย และโปรดฯ ให้พระราชาคณะบางรูป หรือที่ประชุมคณะสงฆ์เป็นผู้ถวายวิสัชนา ประเพณีนี้คงจะมีในบรรดาประเทศที่นับถือพุทธศาสนามาตั้งแต่โบราณ ในอินเดียมีหนังสือมิลินทปัญหา ซึ่งพระเจ้ามิลินทร์ทรงเป็นผู้ชักไขว่ถามปัญหาพระนาคเสน พระเจ้าแผ่นดินที่ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ในเวลาต่อมาทรงนิยมตามแบบอย่างของพระเจ้ามิลินทร์ จึงเกิดมีประเพณีมีพระราชปุจฉาขึ้น ประเพณีนี้มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา และมีการจดข้อพระราชปุจฉาและคำพระราชอาณาวิสัชนารักษาไว้ในหอหลวงทุกครั้ง จึงเกิดมีหนังสือพระราชปุจฉาเป็นทำนองจดหมายเหตุอย่างหนึ่งและเป็นตำราเรียนอีกอย่างหนึ่งด้วย

วรรณกรรมที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาประเภทที่ผูกเป็นปัญหาธรรมนี้ มีจำนวนน้อยกว่าประเภทแรก ซึ่งเป็นประเภทที่ผูกเป็นเรื่องราว ตัวอย่างของวรรณกรรมพุทธศาสนาประเภทนี้ ได้แก่ พระราชปุจฉา สมเด็จพระนารายณ์มหาราชตรัสถาม คณะสงฆ์ถวายวิสัชนา

¹ กุหลาบ มลลิกะมาส "วรรณคดีและศาสนา" วรรณคดีวิจารณ์ หน้า 71-72

อัฐธรรมปัญหา สมเด็จพระเพทราชากับสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ประตณธรรม
ความเก่า มิลินปัญหาฉบับเจ้าปานเจ้าป้อม เป็นต้น¹

ประเภทสุดท้ายคือ ประเภทที่เขียนเป็นคำสอนทางศาสนาหรือคำสอนธรรมะ
โดยตรง ลักษณะการเขียนแบบนี้กำลังเป็นที่แพร่หลายมากในปัจจุบัน ตัวอย่างของ
วรรณกรรมที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาประเภทนี้ ได้แก่ งานเขียนส่วนใหญ่ของท่าน
พุทธทาสภิกขุ เป็นต้น

วรรณกรรมที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาทั้งสามประเภทดังกล่าวมาแล้วนี้ เท่าที่
สังเกตดูแล้วปรากฏว่า วรรณกรรมที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาประเภทที่หนึ่ง คือประเภทที่
ผูกเป็นเรื่องราว มีตัวละครแสดงบทบาทต่าง ๆ จะได้รับความสนใจจากผู้อ่านมากกว่า
วรรณกรรมที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาที่มีลักษณะการเขียนแบบอื่น ๆ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า
"การสั่งสอนศาสนาและศีลธรรมโดยตรงนั้น บางครั้งอาจยังชักจูงใจให้คนเชื่อถือโดย
แท้จริงมิได้ จึงจำเป็นต้องสั่งสอนโดยทางอ้อมด้วยการยกตัวอย่างชี้แจงให้เห็นคติธรรม"²

ด้วยเหตุที่วรรณกรรมที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาประเภทที่ผูกเป็นเรื่องราว สามารถ
จูงใจประชาชนให้สนใจ และเชื่อถือคติธรรมคำสอนทางศาสนาได้ง่ายกว่าวรรณกรรม
ศาสนาที่มีลักษณะการเขียนในรูปแบบอื่น ๆ นี้เอง ในปัจจุบันซึ่งเป็นสมัยที่เรามีรูปแบบ
การเขียนแบบใหม่ ๆ อันได้แบบอย่างมาจากวัฒนธรรมตะวันตก นักเขียนจึงนิยมนำ
เรื่องราวเกี่ยวกับศาสนา หรือคติธรรมคำสอนต่าง ๆ มาสอดแทรกและผูกเป็น
เรื่องราวในรูปแบบของการเขียนแบบใหม่ที่เราเรียกกันว่า นวนิยาย และเรื่องสั้น
กันมากขึ้น

¹ นิติยา กาญจนวรรณ วรรณกรรมอยุธยา หน้า 79

² หวิศักดิ์ ญาณประทีป วรรณกรรมศาสนา หน้า 5

เป็นที่ยอมรับกันว่า เรื่องกามนิทของเสฐียรโกเศศและนาคะประทีป คือนวนิยายอิงศาสนาเรื่องแรกของไทย เรื่องกามนิทนี้ต้นฉบับเดิมเป็นของนักเขียนชาวเดนมาร์กชื่อ คาล อะคอฟ เยลเลอร์ (Karl Adolph Gjellerup) ผู้เคยได้รับรางวัลโนเบลทางวรรณกรรมประจำปี พ.ศ. 2460 เขาได้เขียนเรื่องนี้เป็นภาษาเยอรมันชื่อ *Der Pilger Kamanita* เสฐียรโกเศศและนาคะประทีป ได้แปลมาจากฉบับภาษาอังกฤษชื่อ *The Pilgrim Kamanita* ซึ่ง จอห์น อี. ลอจี (John E. Logie) ได้แปลมาจากภาษาเยอรมันอีกทีหนึ่ง¹

หลังจากที่เสฐียรโกเศศและนาคะประทีปเขียนเรื่องกามนิทขึ้นแล้ว ในสมัยต่อ ๆ มาก็มียุคแห่งนวนิยายในแนวนี้นั้นมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อนำจำนวนนวนิยายในแนวนี้นี้ไปเปรียบเทียบกับจำนวนนวนิยายในแนวอื่นแล้ว นับว่านวนิยายในแนวนี้นี้ยังมีจำนวนน้อยอยู่

จากการศึกษาของ สันติ ทองประเสริฐ ซึ่งได้ศึกษาวิวัฒนาการทางด้านเนื้อหาของนวนิยายไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2476 ถึง พ.ศ. 2517 พบว่า ตั้งแต่ พ.ศ. 2476 ถึง พ.ศ. 2517 ซึ่งเป็นระยะเวลารวม 41 ปีนั้น มีการตีพิมพ์นวนิยายอิงศาสนาหรือหลักธรรมออกมาเพียง 23 เรื่อง (1.37%) เท่านั้น จากจำนวนนวนิยายทุกประเภทที่สำรวจพบทั้งหมด 1670 เรื่อง² นวนิยายอิงศาสนาเรื่องเด่น ๆ ที่ตีพิมพ์ออกมาในช่วงเวลาที่เขาศึกษา ได้แก่เรื่อง กองทัพธรรม ลุ่มน่านมทา เริงผาหิมพานต์ นันทะ-ปชาบดี ของสุชีพ ปุญญานุภาพ อานนท์พุทธธูชา สายธารที่เปลี่ยนทาง จอมจักรพรรดิอุโศก ของวศิน อินทสระ ตะวันออกตะวันตก ลีลาวดี ของธรรมโฆษ และเรื่อง กุมารวิรัตน์ ของศรีสัตตบุศย์

แม้ว่าหนังสือในแนวนี้นี้จะมีอยู่น้อยเรื่อง แต่เรื่องต่าง ๆ ที่ตีพิมพ์ออกมาก็ได้รับความสนใจจากผู้อ่านอยู่ไม่น้อย จะเห็นได้จากการที่นวนิยายอิงศาสนาบางเรื่อง เช่น

¹สุพรรณิ วราทร ประวัติการประพันธ์นวนิยายไทย หน้า 19

²สันติ ทองประเสริฐ วิวัฒนาการทางด้านเนื้อหาของนวนิยายไทยตั้งแต่

เรื่องกองทัพนรรม ของสุชีพ ปุณฺณานุภาพ มีสถิติการตีพิมพ์อยู่ในระดับสูงมาก กล่าวคือ มีสถิติการตีพิมพ์สูงถึง 12 ครั้ง¹

ในภาวะปัจจุบันคนไทยส่วนมากต้องทำงานมากขึ้น เวลาว่างมีน้อยลงไม่พอที่จะอ่านนวนิยายยาว ๆ แต่ในเวลาเดียวกันก็ต้องการความบันเทิงเพื่อผ่อนคลายอารมณ์มากขึ้น งานประพันธ์ในรูปแบบของเรื่องสั้นจึงได้รับความนิยมจากผู้อ่านสูง เพราะนอกจากจะเสียเวลาน้อยแล้วยังได้รับรสบันเทิงมากมายหลายรสในเวลาอันสั้นนั้นด้วย ในปัจจุบันนี้เราจึงพบว่านักประพันธ์ที่สนใจในการสร้างวรรณกรรมที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา ได้หันมาสนใจสร้างวรรณกรรมในแนวนี้ออกมาในรูปแบบของเรื่องสั้นมากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของผู้อ่านในภาวะปัจจุบัน

นักเขียนเรื่องสั้นในแนวดังกล่าวข้างต้นมีอยู่หลายคนด้วยกัน นักเขียนเด่น ๆ ที่เป็นที่รู้จักกันดีได้แก่ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (ปุ่น ปุณฺณสิริ) สมเด็จพระสังฆราช ทวี วรคุณ ท.เลียงพิบูลย์ และแพรวเปื้อนไม้เป็นต้น ส่วนเรื่องสั้นในแนวนี้ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีได้แก่สันติวัน พระนิพนธ์ของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช หลวงพ่อทองวัดโบสถ์ นิทานชีวิต ของทวี วรคุณ เรื่องสั้นชุดกฎแห่งกรรม ของ ท.เลียงพิบูลย์ และเรื่องสั้นชุดหลวงตาของแพรวเปื้อนไม้ เป็นต้น

ผู้เขียนมีความเห็นด้วยกับคำกล่าวที่ว่า "ธรรมะนั้นเป็นยาดี แต่มีรสขมขึ้น เหลือหลายสำหรับท่านที่ไม่คุ้นรส"² ในการเผยแพร่วรรณกรรมจึงต้องมีวิธีการที่เหมาะสม การที่นักเขียนในปัจจุบันได้นำเอาหลักธรรมคำสอนต่าง ๆ ในพุทธศาสนามาเผยแพร่โดยประยุกต์เขียนในรูปแบบของบันเทิงคดีประเภทเรื่องสั้นนั้น นับว่าเป็นวิธีการเผยแพร่วรรณกรรมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความสนใจของผู้คนในปัจจุบัน แต่การเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับคตินิธรรมคำสอนทางศาสนาให้น่าสนใจและชวนอ่านนั้นเป็นเรื่องที่ทำได้ไม่ง่ายนัก ในการเขียนผู้เขียนต้องใช้ความสามารถและต้องมีศิลปะในการประพันธ์อย่างสูง จึงจะ

¹ สันติ ทองประเสริฐ วิวัฒนาการทางค่านิยมของนวนิยายไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2467-2517 หน้า 49

² ประสก (นามแฝง) "ข้างวัด" สยามรัฐ 11 ธันวาคม 2515 หน้า 12

สามารถจูงใจผู้อ่านให้สนใจและยอมรับ ตลอดจนเข้าใจสิ่งที่ผู้เขียนต้องการจะถ่ายทอด ไปสู่ผู้อ่านได้ ด้วยเหตุนี้ศิลปะในการแต่งเรื่องสั้นประเภทนี้ จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษา และวิเคราะห์ค่อนข้างมาก

ผู้เขียนได้มีโอกาสอ่านเรื่องสั้นประเภทอิงธรรมชาติของนักเขียนเรื่องสั้นหลายคน ด้วยกัน และเห็นว่างานประพันธ์ของท่านเหล่านั้น ต่างก็มีสิ่งที่น่าสนใจควรแก่การศึกษา ทั้งสิ้น แต่การที่จะศึกษา วิเคราะห์งานประพันธ์ของนักเขียนทุกคนในเวลาเดียวกันนั้น เป็นเรื่องที่มีอาจจะทำได้ ทั้งนี้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้เขียนจึงได้เลือกศึกษาเฉพาะงาน ประพันธ์ของแพรว เป๋อไม้เท่านั้น ด้วยเหตุที่ผู้เขียนมีความเห็นว่า งานประพันธ์ของท่าน ผู้นี้มีสาระและทรงคุณค่าที่แปลกไปจากเรื่องสั้นของนักเขียนคนอื่น ๆ และเห็นว่า มี สิ่งที่น่าสนใจศึกษา และวิเคราะห์อย่างมาก ประกอบกับงานประพันธ์ประเภทเรื่องสั้นของ ท่านผู้นี้ ยังไม่มีผู้ใดได้ศึกษาวิเคราะห์มาก่อน ผู้เขียนจึงได้เลือกงานประพันธ์ของท่าน ผู้นี้มาศึกษาและวิเคราะห์ในครั้งนี้

ความมุ่งหมายในการศึกษาครั้งนี้

1. เพื่อศึกษาเนื้อหาและกลวิธีในการ เขียน เรื่องสั้นของแพรว เป๋อไม้
- ✓ 2. เพื่อศึกษาศิลปะการร้อยแก้วและสำนวนภาษาของแพรว เป๋อไม้
- ✓ 3. เพื่อศึกษาโลกทัศน์ของแพรว เป๋อไม้ที่ปรากฏในวรรณกรรม
- ✓ 4. เพื่อศึกษาคูณาคำทางสังคมที่ปรากฏใน เรื่องสั้นของแพรว เป๋อไม้

ความสำคัญของการศึกษาครั้งนี้

ทำให้ทราบลักษณะเรื่องสั้นของแพรว เป๋อไม้ทางด้านกลวิธีในการเขียน ศิลปะ การร้อยแก้วและสำนวน โลกทัศน์ของผู้แต่ง ตลอดจนคุณค่าทางสังคมที่ปรากฏใน เรื่องสั้นของแพรว เป๋อไม้ อันจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาวรรณกรรมไทยในปัจจุบัน

✓ ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จะศึกษาเรื่องสั้นของแพรวเปื้อนไม้ จำนวน 85 เรื่อง ตามรายชื่อหนังสือรวมเรื่องสั้นชุดต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

— หลวงตา เล่ม 1

— หลวงตา เล่ม 2

— หลวงตา เล่ม 3

— หลวงตา เล่ม 4

กระโหลกหัวเราะ

ของปากจากหลวงตา

เอียงตามโลก

เสียงปลุก

✓ วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จะดำเนินการตามลำดับขั้นดังนี้

1. ศึกษาชีวิตและงานวรรณกรรมของแพรว เปื้อนไม้จากหนังสือที่เกี่ยวข้องและจากการสัมภาษณ์ผู้แต่งโดยตรง

2. ศึกษาเกณฑ์ในการวิเคราะห์เรื่องสั้นจากเอกสารและหนังสือต่าง ๆ แล้วนำความรู้ที่ประมวลได้มาสรุปเป็นเกณฑ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ครั้งนี้

3. ศึกษาเรื่องสั้นของแพรว เปื้อนไม้ตามรายชื่อที่กล่าวข้างต้นนั้นอย่างละเอียด แล้ววิเคราะห์เรื่องสั้นของแพรว เปื้อนไม้ตามเกณฑ์ที่วางไว้

4. วิเคราะห์คุณค่าทางสังคมที่ปรากฏในเรื่องสั้นของแพรว เปื้อนไม้

5. เสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

เรื่องสั้น หมายถึง เรื่องสั้นอิงธรรมชาติ หรือเรื่องสั้นที่มุ่งสร้างเสริมศีลธรรม อันดีให้แก่อ่านเป็นสำคัญ แต่มีข้อสังสัยโดยตรงตามแบบนักเทศน์ หากแต่เน้นหลักธรรม คำสอนมาประยุกต์ไว้ในรูปแบบของมัน เติงคคีประเภทเรื่องสั้น และปรับปรุงเรื่องให้เข้มข้น น่าอ่านยิ่งขึ้น

โลกทัศน์ หมายถึง ท่าทีของกวีที่มีต่อชีวิต โลก และเพื่อนมนุษย์ ฯลฯ¹

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้และเกณฑ์ในการวิเคราะห์เรื่องสั้น

เรื่องสั้นของแพรว เปือไม้จัดอยู่ในประเภทเรื่องสั้นอิงธรรมชาติ ในการเสนอเอกสาร ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ จึงขอแยกกล่าวตามหัวข้อดังนี้คือ

1. ความหมายของคำว่า "ธรรมชาติ" หรือ "ธรรมชาติ"
2. ประเภทของธรรมชาติ
3. การศึกษาลงานวรรณกรรมประเภทอิงธรรมชาติ
4. การศึกษาลงานวรรณกรรมของแพรว เปือไม้
5. เกณฑ์ในการวิจารณ์เรื่องสั้น

ความหมายของคำว่า "ธรรมชาติ" หรือ "ธรรมชาติ"

คำว่า "ธรรมชาติ" หรือ "ธรรมชาติ" นี้มีความหมายกว้างมาก จนถึงกับมี ผู้กล่าวว่า ไม่เคยมีนักปราชญ์คนใดจำกัดความคำนี้ได้ และยังไม่มีความแปลที่จะทำให้

¹ วิทย์ ศิวะศรียานนท์ วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์ หน้า 186

คำว่าธรรมะนี้สมบูรณ์ได้¹ แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีผู้ได้พยายามอธิบายความหมายของคำว่านี้ไว้ให้พอเข้าใจได้ เช่น

แสง จันทรงาม² ได้อธิบายความหมายของคำว่า "ธรรม" ไว้ 5 อย่างดังนี้

1. ธรรม หมายถึง บัญญัติ หลักการระเบียบ แบบแผน ธรรมเนียม ประเพณีต่าง ๆ ที่คนเชื่อถือ และปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน
2. ธรรม หมายถึง หน้าที่ที่คนประเภทต่าง ๆ จะพึงปฏิบัติด้วยตนเอง และปฏิบัติต่อกันและกัน เช่น ขรวาสธรรม ราชธรรม เป็นต้น
3. ธรรม หมายถึง คุณธรรมฝ่ายดีที่ควรทำให้เกิดมีในคน เช่น ไม่ตรีจิต ความรู้จักบุญคุณ ความสามัคคี ความยุติธรรม เป็นต้น ธรรมในความหมายนี้ตรงข้ามกับธรรม ซึ่งหมายถึงสิ่งที่ชั่วในตัณหา
4. ธรรม หมายถึง กฎเกณฑ์ที่มีอยู่ตลอดกาลในธรรมชาติ เช่น อนิจจตา ความไม่เที่ยง ทุกขตา ความอยู่ไม่ไค่นาน อนัตตา ความไม่มีสาระแก่นสาร เป็นต้น
5. ธรรม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างบรรดาที่มีอยู่ในจักรวาล คำว่า "ธรรม" ในพุทธพจน์ที่ว่า สัพเพ ธมมา อนนตตา ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา หมายถึงธรรมประเภทนี้

"ธรรม" หรือ "ธรรมะ" นอกจากจะมีความหมายต่าง ๆ ดังที่อธิบายข้างต้นแล้ว ยังมีความหมายตามที่ท่านพุทธทาสภิกขุ³ ได้บรรยายสรุปไว้ดังนี้

¹ พระศรีปราชญ์ธรรมโกศล "ธรรมะกับโลก" ใน หลวงศาคอนบ้านน้ำลาย โดย เพ็ญเปือไม้ (นามแฝง) หน้า 41

² แสง จันทรงาม พุทธศาสนวิทยา หน้า 83-84

³ พุทธทาสภิกขุ คำบรรยายธรรมอบรมพระธรรมทูตที่ส่วนโมกขพลาราม พ.ศ. 2510 หน้า 74-77

คำว่า "ฉัมมะ" หรือ "ธรรม" นั้น หมายถึง ธรรมชาติ ธรรมชาติ คือ สิ่งซึ่งเป็นพื้นฐานของทุกสิ่ง เพราะคำว่า ธรรมชาติ แปลว่า เกิดตามธรรมดา เกิดขึ้น เกิดอยู่ เป็นไปตามธรรมดาจะเป็นเรื่องรูปธรรม หรือนามธรรมก็ตาม เรียกว่า ธรรมชาติ ไ้ทั้งนั้น

สิ่งที่เรียกว่า ธรรมชาติ นั้นมีอยู่ถึง 4 ความหมาย คือ ตัวธรรมชาติแท้ ๆ อย่างหนึ่ง กฎของธรรมชาติอย่างหนึ่ง หน้าที่ที่จะต้องทำตามกฎของธรรมชาติอย่างหนึ่ง และผลที่เกิดขึ้นมาอีกอย่างหนึ่ง ทั้งสี่อย่างนี้ถ้าเรียกด้วยภาษาบาลีแล้ว ก็เรียกด้วยคำเดียว คือ คำว่า ฉัมมะ ขอให้สังเกตจากบาลี จากอรรถกถา จากคัมภีร์ทุกชั้น จะพบว่า ธรรม หมายถึง ธรรมชาติ หรือ สภาวะธรรม คำว่า ธรรม หมายถึง กฎแห่งธรรมชาติ หรือ สัจธรรม คำว่า ธรรม หมายถึง หน้าที่ของมนุษย์ตาม ธรรมชาติ คือ ปฏิบัติธรรม และผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติหน้าที่นั้นก็เรียกว่า ธรรม ซึ่งหมายถึง ปฏิเวธธรรม เป็นต้น เราเรียกด้วยคำว่า ธรรม เพียงคำเดียวก็เล็งถึงสิ่งทั้งสี่นี้ไ้ครบถ้วน

ประเภทของธรรม หรือ ธรรมะ

แสง จันทรงาม¹ ได้กล่าวถึงประเภทของธรรมทางพุทธศาสนาว่า แบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ตามลักษณะดังนี้

ธรรม แบ่งออกเป็น 3 ประเภทตามคุณภาพ คือ

กุศลธรรม ธรรมฝ่ายดี

อกุศลธรรม ธรรมฝ่ายชั่ว

¹ แสง จันทรงาม พุทธศาสนวิทยา หน้า 85-87

อัพยาภคธรรม ธรรมกลาง ๆ ไม่ดีไม่ชั่ว

ธรรม แบ่งเป็น 3 ประเภทตามลักษณะความเกี่ยวข้องกับคนดังนี้

ปริยัติธรรม คือ การศึกษาเล่าเรียนเพื่อให้จำหลักพุทธศาสนาได้

ปฏิบัติธรรม คือ การปฏิบัติ หมายถึง การนำเอาหลักธรรมที่เรียนรู้อ่
แล้วมาปฏิบัติด้วยกาย วาจา ใจ

ปฏิเวธธรรม คือ การรู้แจ้งแทงตลอดในสัจธรรมอันเป็นผลของการปฏิบัติ

ธรรม แบ่งออกเป็น 2 ประเภทตามลักษณะภายในตัวเองดังนี้

สังฆคตธรรม ธรรมที่มีปัจจัยปรุงแต่ง ไม่ใช่ธรรมบริสุทธิ์ หมายถึง
ทุกสิ่งทุกอย่างนอกจากนิพพาน

อสังฆคตธรรม ธรรมที่ไม่มีปัจจัยปรุงแต่ง ธรรมอันบริสุทธิ์ หมายถึง
นิพพาน

ธรรมแบ่งออกเป็น 2 ประเภทตามความสูงต่ำดังนี้

โลกียธรรม ธรรมอันเป็นไปในฝ่ายโลก หมายถึง กิเลส กรรม
และวิบาก

โลกุตตรธรรม หมายถึง ธรรมอันอยู่นอกเหนือโลก

พุทธทาสภิกขุ¹ ได้กล่าวถึงประเภทของธรรมไว้ว่า ธรรมะนั้นโดยหลักใหญ่
แบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ ฝ่ายโลกียะฝ่ายหนึ่ง และฝ่ายโลกุตระฝ่ายหนึ่ง คำว่า
โลกียธรรม หรือ ธรรมะประเภทโลกียะนั้น หมายถึง ธรรมะประเภทที่จะทำให้
บุคคลอยู่เป็นสุขตามวิสัยโลก ส่วนโลกุตตรธรรมนั้น หมายถึงธรรมะที่สูงขึ้นไป คือ
ทำให้บุคคลสามารถมีความสุขชนิดที่เรียกว่า เหนือโลก

¹ พุทธทาสภิกขุ แนะแนวจริยธรรม หน้า 20

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช¹ ได้กล่าวถึงธรรมะในระดับโลกียธรรมและโลกุตระ-
 ธรรมไว้ว่า ทั้งโลกุตระธรรมและโลกียธรรมต่างก็ตั้งอยู่บนสัจจะ หรือความจริงด้วยกัน
 ทั้งสองฝ่าย แต่สัจจะหรือความจริงนั้นเป็นความจริงคนละชนิด

โลกุตระธรรมตั้งอยู่บนความจริงที่เรียกว่า อริยสัจ คือความจริงที่พระพุทธเจ้า
 ไคตรัสรู้ ซึ่งมีอยู่ 4 อย่างคือ ทุกขอริยสัจ ทุกขสมุทัย ทุกขนิโรธ ทุกขนิโรธคามินี
 ปฏิปทา ส่วนโลกียธรรมนั้นตั้งอยู่บนสมมุติสัจจะ คือความจริงอันสมมุติ หรือ ความจริง
 ที่เรายอมรับไว้ก่อน สมมุติสัจจะนี้ หมายถึง ความจริงที่เราได้เห็นจากประสบการณ์
 และโลกียธรรมก็ตั้งอยู่บนสมมุติสัจจะนี้

โลกียธรรม หมายถึงธรรมแห่งโลก ธรรมซึ่งจะทำให้โลกมีความสงบ ธรรม
 แห่งฆราวาสผู้ครองเรือน หรือปุถุชนซึ่งทำมาหากินตามปกติ ศีลธรรมของโลกียธรรมซึ่ง
 ตั้งอยู่บนสมมุติสัจจะนี้ก็คือ ศีลของฆราวาส ได้แก่ ศีล 5 ธรรม 5 ซึ่งเป็นคำสั่งสอน
 ให้คนละเว้นความชั่วและทำความดี เป็นต้น โลกียธรรมเป็นธรรมของพวกที่ยังอยู่ใน
 โลภะ คือยังอยู่ในโลกฆราวาสที่ทำมาหากินตามปกติ เป็นศีลธรรมของผู้ที่ยังอยู่ในสังคม
 ส่วนโลกุตระธรรมนั้น เป็นธรรมของผู้ที่ออกจากโลก ออกจากสังคมไปแล้วด้วยความ
 สัมคริใจของตนเอง เพื่อถึงสภาพแห่งความจริง สภาพความสงบสูงสุด คือ นิพพาน
 ไม่ข้องแวะกับสังคมอีกต่อไป เนื่องจากโลกียธรรมเป็นระบบศีลธรรมที่มีประโยชน์ต่อสังคม
 ทำให้สังคมตั้งอยู่ได้ด้วยความสงบสุข และเจริญก้าวหน้าต่อไปได้ การสั่งสอนอบรมคนใน
 สังคมไทยนับตั้งแต่สมัยโบราณมาจนถึงปัจจุบัน จึงได้สอนเน้นหนักไปทางด้านโลกียธรรม
 ตลอดมา

¹ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช "พุทธศาสนากับสังคมไทย" - หนังสืออ่านประกอบ
วิชาพื้นฐานอารยธรรมไทย หน้า 27-28, 32

การศึกษาผลงานวรรณกรรมประเภทอิงธรรมะ

การศึกษา วิเคราะห์ วิจัยวรรณกรรมต่าง ๆ ในแง่ศีลธรรม หรือการค้นหาหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาที่สอดแทรกอยู่ในวรรณกรรมนั้น มีปรากฏอยู่เสมอในการวิเคราะห์วิจารณ์วรรณกรรมไทยโดยทั่วไป แต่การวิเคราะห์วิจารณ์ผลงานวรรณกรรมประเภทอิงธรรมะโดยตรงนั้นยังมีอยู่น้อยมาก เท่าที่ผู้เขียนพบนั้นมีผู้ศึกษาไว้ดังนี้ คือ

สมเกียรติ วันทะนะ¹ ได้ศึกษาวรรณกรรมชุดกฎแห่งกรรม ของ ท. เลี้ยงพิบูลย์ จำนวน 150 เรื่อง โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะเปรียบเทียบความคิดเรื่องกฎแห่งกรรมตามแนวของ ท. เลี้ยงพิบูลย์ กับกฎแห่งกรรมตามแนวพุทธธรรม ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ใช้เรื่องสั้นชุดกฎแห่งกรรมของ ท. เลี้ยงพิบูลย์ เป็นตัวแทนของพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน ซึ่งหมายถึง พุทธศาสนาตามที่ประชาชนในประเทศนั้น ๆ ถือว่าเป็นพุทธศาสนา แม้จะไม่ตรงกับหลักคำสอนและอุดมการณ์ตามที่จารึกไว้ในพระไตรปิฎกและคัมภีร์อื่น ๆ ก็ตาม และใช้งานเขียนบางชิ้นของพุทธทาสภิกขุและพระราชวรมุนี เป็นตัวแทนของพุทธศาสนาแบบคัมภีร์ หรือที่ผู้ศึกษาเรียกว่า พุทธธรรม

จากการศึกษาเปรียบเทียบกฎแห่งกรรมตามแนวของ ท. เลี้ยงพิบูลย์ กับกฎแห่งกรรมตามแนวพุทธธรรมในบางประเด็นนั้น เขาสรุปผลว่ากฎแห่งกรรมตามแนวทั้งสองดังกล่าวนี้ มีโครงสร้างตลอดจนเนื้อหาสาระแตกต่างกันมาก ไม่ว่าจะเป็นความคิดเกี่ยวกับเรื่องอัตตา หรือ โซล (Soul) ความคิดเกี่ยวกับการส่งผลข้ามภพข้ามชาติของกรรม และความคิดเกี่ยวกับเรื่องผลของกรรม

¹ สมเกียรติ วันทะนะ "พุทธศาสนาแบบชาวบ้าน พิจารณากรณีกฎแห่งกรรมของ ท. เลี้ยงพิบูลย์" วารสารธรรมศาสตร์ 7 : 82-101 ตุลาคม-ธันวาคม

เคลาส์ โรเซ็นแบร์ก¹ ได้วิเคราะห์หลักพุทธศาสนาในนวนิยายเรื่องผู้ดี ของ คอกไมส์ค โดยตั้งข้อสังเกตว่าวรรณกรรมของคอกไมส์คส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับความรัก และการครองชีวิต บ่อยครั้งที่ผู้ประพันธ์แสดงทัศนคติที่มีต่อพุทธศาสนาออกมาอย่างเด่นชัด เขาแสดงความเห็นว่า นี่เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้อ่านในเมืองไทยนิยมอ่านวรรณกรรมของ นักประพันธ์นี้ ทั้งนี้เพราะในเมืองไทยนับถือศาสนาพุทธนั่นเอง และเมื่อพิจารณาในแง่ นี้ก็นับได้ว่า วรรณกรรมของคอกไมส์คเป็นตัวอย่างของการนำเสนอแบบประพันธ์ทาง "ตะวันตก" มาใช้เป็นสื่อในการแสดงออกถึงค่านิยมทางศาสนาและแนวทางชีวิต ซึ่งเป็น ของไทยมาแต่เดิม

จากการศึกษาครั้งนี้เขาได้สรุปได้ว่า นวนิยายเรื่องผู้ดีของคอกไมส์ค ได้ยึด เอาหลักพุทธศาสนาเป็นแกนเรื่องอย่างเห็นได้ชัดตั้งแต่เริ่มเรื่อง และเพื่อให้เป็นไปตาม จุฬหมายที่จะให้นวนิยายเรื่องนี้เป็นเรื่องสำหรับสอนศีลธรรมจรรยาให้แก่ผู้อ่าน ผู้ประพันธ์ จึงพยายามอธิบายหลักธรรมต่าง ๆ และดำเนินเรื่องอีกทั้งแสดงลักษณะนิสัยของตัวละคร ประกอบขอธรรมะนั้น ๆ อย่างเช่น การเคารพต่อบิดามารดา การกระทำดีจะเมตตา ต่อเพื่อนมนุษย์ การปฏิบัติต่อบริวารและหลักมัชฌิมา เป็นต้น จุดสำคัญของนวนิยายเรื่อง นี้ไม่ใช่การอธิบายถึงคุณค่าของธรรมะนั้น ๆ ที่คอกไมส์คยกมาสอน แต่จุดสำคัญอยู่ที่ว่า คอกไมส์คพยายามเน้นการปฏิบัติธรรมะเช่นนั้น ๆ นั้นเอง ทั้งนี้เพราะคอกไมส์คปรารถนา ให้คนไทยแต่ละคน มีความมั่นใจที่จะรับผิดชอบในศีลธรรมของตนเอง โดยคอกไมส์ค ได้เน้นการปฏิบัติธรรมะเป็นหลัก และขณะเดียวกันคอกไมส์คก็ต้องการที่จะยกระดับมาตรฐานทางศีลธรรมจรรยา และความเชื่อถือในทางศาสนาของคนไทยให้สูงขึ้นด้วย

¹ เคลาส์ โรเซ็นแบร์ก "หลักพุทธศาสนาในนวนิยายเรื่องผู้ดีของคอกไมส์ค" แปลโดย อรุณญา โรเซ็นแบร์ก-พรหมนอก โลกหนังสือ 1 : 54-64 มกราคม

การศึกษาผลงานวรรณกรรมของแพรวเปื้อน

การศึกษาเกี่ยวกับงานประพันธ์ของแพรวเปื้อนโดยตรงนั้นยังไม่เคยปรากฏเท่าที่ปรากฏเป็นแต่เพียงคำปรารภของสำนักพิมพ์ การแสดงทัศนะ และการวิพากษ์วิจารณ์ของผู้อ่านตามหน้าหนังสือพิมพ์และหนังสือบางเล่มเท่านั้น เช่น

"คนรัก" ได้เขียนคำปรารภถึงงานประพันธ์ของแพรวเปื้อนไว้ในหนังสือหลวงตา เล่ม 1 ว่า

การประจักษ์ด้วยถ้อยคำสำนวนที่ทำให้คนฟัง คนอ่าน เกิดความหรรษา ร่าเริง เร้าใจ ไม่เบื่อ เข้าใจความหมายอย่างแจ่มแจ้งชัดเจนจนเห็นจริง เห็นจัง ยอมรับและปฏิบัติตามเพราะเล็งเห็นอนิสงส์จากการปฏิบัติ เป็น เรื่องที่ทำได้ไม่ยากนัก "แพรวเปื้อน" เป็นนักประจักษ์ผู้หนึ่งที่ประจักษ์ได้รสชาติ ดังกล่าว "หลวงตา" เป็นผลงานชิ้นหนึ่งที่เป็นประจักษ์พยานยืนยันได้!

"รสสุคนธ์" ได้กล่าวถึงงานประพันธ์ของแพรวเปื้อนไว้ในหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งว่า

ดูเหมือนจะเป็นหนังสืออิงธรรมชาติเล่มแรกที่ผมอ่านรวดเดียวจบโดยมิได้เกิดความเบื่อเลย ... เห็นจะต้องชมผู้ประพันธ์ซึ่งใช้นามว่า "แพรวเปื้อน" ที่เขียน เรื่องสั้นชุดหลวงตาได้อย่างน่าอ่าน ใช้สำนวนง่ายๆ ช่างๆ แต่กินใจ เข้าใจ เอาเรื่องราวในสังคมปัจจุบันมาสอดแทรกอย่างสมจริง ทำให้คนอ่านได้ศึกษา ธรรมชาติอย่างเป็นธรรมชาติ และโดยไม่รู้สึกรำคาญในคราวเดียวกัน อย่างเช่น เรื่อง "บุญหลง" ทำให้ทหาร ตำรวจ รู้วิธีฆ่าคนโดยไปบ่าบ และหลักการเลี้ยง ลูกของโลนนี่ที่ว่า "ให้มันเชื่ออยู่ในวัดดีกว่าลาคอยู่ในช่อง" และเรื่องว่าที่สมเด็จ ได้บรรยายสภาพการจัดงานบุญเพื่อเอาหน้าได้อย่างแสบที่เดียว เรื่องนอกจากคน

¹ คนรัก (นามแฝง) "คำปรารภ" ใน หลวงตา เล่ม 1 หน้า ๒-๓

ทั่วไปจะอ่านแล้ว พระภิกษุสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่ควรจะได้รับรู้ไว้ด้วย¹

ทวีศักดิ์ ญาณประทีป ไก่กล่าวถึงเรื่องสันตฺกหจวงศาของแพร์ เปื่อไม้ ไว้ในหนังสือวรรณกรรมศาสนาว่า "เรื่องหลวงตาเป็นหนังสือธรรมะแนวใหม่ที่แพร์ เปื่อไม้เขียนขึ้น เป็นเรื่องสะท้อนชีวิตของคนในสังคมปัจจุบันอันสับสนวุ่นวาย สภาพของสังคมแวดล้อมเป็นสิ่งที่จูงใจให้คนประพฤติก้าวไกลาย แต่ละเรื่องจึงเป็นบทเรียนที่มีค่าน่าศึกษายิ่ง"²

พระมหาอัมพร อมฺพโร ไก่กล่าวถึง แพร์ เปื่อไม้ว่า "เป็นนักเขียนที่คมทั้ง-ความคิดและถ้อยคำสำนวน นักอ่านหนังสือธรรมะประเภทเบาสมองย่อมรู้จักชื่อนี้ดี"³

เกณฑ์ในการวิจารณ์เรื่องสั้น

การแสดงความเห็นจากการอ่านหนังสือของบุคคลต่าง ๆ ดังกล่าวในหัวข้อข้างต้นนั้น เป็นส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นความจริงที่ว่า การวิพากษ์วิจารณ์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติของมนุษย์โดยทั่วไป การวิจารณ์วรรณคดีจึงเป็นกิจกรรมที่เป็นสากล แต่ถ้าวทำโดยอาศัยอารมณ์ของแต่ละคนในการวิจารณ์ก็อาจจะเป็นจิตวิสัยเกินไป จึงต้องมีระบบและหลักเกณฑ์ในการวิจารณ์

เจือ สตะเวทิน ไก่กล่าวถึงวรรณคดีวิจารณ์ว่า "คือความพยายามหาหลักเกณฑ์ทางการประพันธ์ของผู้แต่งสถานหนึ่ง การค้นหาความรู้สึกนึกคิดทางจิตใจของเขาอีกสถานหนึ่ง และวิธีสื่อสารของเขาต่อผู้อ่านอีกสถานหนึ่ง แล้วจึงประเมินค่าของเรื่องนั้นในผู้อ่านเห็นและเข้าใจ"⁴

¹ รสสุคนธ์ (นามแฝง) "ชีวิตโสกา" เคลวินิสต์ 24 มกราคม 2516 หน้า 13

² ทวีศักดิ์ ญาณประทีป วรรณกรรมศาสนา หน้า 95

³ พระมหาอัมพร อมฺพโร "วิจารณ์หนังสือ" พุทธจักร 27 - 57 เมษายน 2516

⁴ เจือ สตะเวทิน วรรณคดีวิจารณ์ หน้า 12

กุหลาบ มัลลิกะมาส¹ ได้กล่าวถึงการวิจารณ์วรรณคดีว่า โดยทั่วไปแล้ว นักวิจารณ์ลำดับขั้นตอนของการวิจารณ์ไว้เป็น 2 ขั้นตอน คือ

1. การอธิบายลักษณะ (วิเคราะห์) วรรณคดีนั้น ๆ
2. การประเมินคุณค่าหรือ ตัดสินคุณค่า

ขั้นตอนในการวิจารณ์ทั้งสองขั้นดังกล่าวแล้วนั้น ขั้นแรกซึ่งเป็นการอธิบายลักษณะของหนังสือ เพื่อแสดงให้เห็นว่าหนังสือมีลักษณะอย่างไร ทั้งในส่วนที่เป็นเนื้อเรื่อง ความคิดเห็น และท่วงทำนองแต่นั้น เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับปัญญา เหตุผล เหตุการณ์ และเรื่องราวที่มีหลักฐานจริง ๆ การอธิบายลักษณะหนังสือจึงอาจทำให้ละเอียด และทำให้ถูกต้องตามหลักวิทยาศาสตร์ได้ แต่การวินิจฉัยคุณค่าซึ่งเป็นขั้นตอนต่อมา นั้น ไม่สามารถจะทำให้แน่นอนตายตัวได้ คนสองคนที่เข้าใจลักษณะหนังสือเล่มหนึ่งก็เท่า ๆ กัน อาจจะวินิจฉัยคุณค่าหนังสือเล่มนั้นต่างกันได้ คนหนึ่งอาจชอบอีกคนหนึ่งอาจชังหนังสือเล่มเดียวกันนั้น² ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นส่วนตัวของแต่ละบุคคล และแต่ละบุคคลย่อมเห็นต่างกันได้เสมอ

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น นักวิจารณ์จึงพยายามหาเกณฑ์ (criteria) หรือแนวทาง (approach) ที่มีระบบเป็นเครื่องช่วยในการวิจารณ์ เพื่อให้การวิจารณ์เป็นไปอย่างเที่ยงธรรมและปราศจากอคติของผู้วิจารณ์มากที่สุด

สำหรับการวิจารณ์วรรณกรรมประเภทเรื่องสั้น มีผู้ได้เสนอแนะแนวทางและเกณฑ์ในการวิจารณ์ไว้ต่าง ๆ กันดังนี้คือ

¹ - กุหลาบ มัลลิกะมาส วรรณคดีวิจารณ์ หน้า 11

² วิทย์ ศิวะศรียานนท์ วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์ หน้า 219

เจือ สตะเวทิน¹ ได้กล่าวถึงการวิจารณ์เรื่องสั้นไว้ว่า ในการวิจารณ์เรื่องสั้นนั้นผู้วิจารณ์ต้องเข้าใจลักษณะอันเป็นองค์ประกอบของเรื่องสั้นพอสมควรจึงจะวิจารณ์ได้ดี ลักษณะอันเป็นองค์ประกอบของเรื่องสั้นดังกล่าวนี้ได้แก่ โครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก และแก่นของเรื่อง ส่วนการที่จะวิจารณ์เรื่องสั้นตามลักษณะขององค์ประกอบแต่ละส่วนนี้อย่างไรนั้น เจือ สตะเวทิน ได้เสนอแนะแนวทางในการวิจารณ์ไว้ว่า

ในการวิจารณ์โครงเรื่อง ผู้วิจารณ์ต้องบอกให้อ่านทราบว่า อะไรคือการผูกปม ตรงไหนคือจุดสุดยอดของเรื่อง ตรงไหนคือตอนหน่วงเรื่อง ผู้แต่งปิดเรื่องอย่างไร เรื่องนี้สมจริงหรือไม่

ในการวิจารณ์ตัวละคร ผู้วิจารณ์ต้องชี้ตัวเด่นที่สุดหรือตัวกลาง แล้วแสดงให้เห็นว่าผู้แต่งเปิดเผยอุปนิสัยตัวละครโดยวิธีใด ผู้แต่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครดีหรือไม่ บทบาทของตัวละครชัดเห็นตรงไหนหรือไม่

ฉาก ผู้วิจารณ์ควรพิจารณาในแง่ที่ว่าสถานที่และเวลาที่เกิดเหตุการณ์นั้น มีอิทธิพลต่อเรื่องอย่างไร ผู้แต่งพรรณนาฉากได้ชัดเจนหรือไม่ ฉากที่พรรณนานั้นก่อให้เกิดบรรยากาศอะไร เพียงไร

แก่นของเรื่อง ควรพิจารณาว่าแก่นของเรื่องคืออะไร จะเขียนแนวความคิดของเรื่องทั้งเรื่องควยประโยคเดียวได้ว่อย่างไร แก่นของเรื่องนั้นเห็นได้ชัดในตอนจุดสุดยอด (climax) หรือตอนปิดเรื่อง หรือว่าแก่นของเรื่อง ซ่อนกันอย่างสนิทกับจุดสุดยอด (climax)

¹ เจือ สตะเวทิน วรรณคดีวิจารณ์ หน้า 146-149

นอกจากจะพิจารณาถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ตามเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นแล้ว
เจือ สตะเวทิน ยังได้เสนอแนะว่า ผู้วิจารณ์ควรพิจารณาถึงจุดมุ่งหมายในการแต่ง
ตลอดจนการใช้ภาษาของนักประพันธ์ด้วย

กฤษดา มลลิกะมาส¹ ได้เสนอเกณฑ์ในการวิเคราะห์และประเมินค่าวรรณกรรม
ประเภทเรื่องสั้นไว้สอดคล้องกับที่ เจือ สตะเวทิน กล่าวไว้ข้างต้นว่าในการวิเคราะห์
วรรณกรรมประเภทเรื่องสั้นนั้น อาจวิเคราะห์ออกเป็นส่วนต่าง ๆ ตามลักษณะอันเป็นองค์
ประกอบของวรรณกรรมได้ดังนี้

- ✓ 1. โครงเรื่อง การวิเคราะห์โครงเรื่องควรพิจารณาตามขั้นตอนดังนี้ คือ
 - 1.1 การอธิบายถึงสถานการณ์ในตอนเปิดเรื่อง
 - 1.2 ปัญหาเริ่มปรากฏ
 - 1.3 การขยายตัวคลี่คลายของปัญหา
 - 1.4 การที่ปัญหาได้รับการแก้ไข
 - 1.5 การคลี่คลายเข้าสู่จุดจบ
 - 1.6 จุดจบของปัญหา
- ✓ 2. แก่นของเรื่อง ผู้วิจารณ์ควรพิจารณาให้เห็นแก่นของเรื่องนั้น ๆ และ
สามารถจะประเมินค่าได้ว่า
 - ✓ 2.1 แก่นของเรื่องนั้นมีความสมจริงและทำให้ผู้อ่านเข้าใจมนุษย์และ
พฤติกรรมของมนุษย์ได้กว้างขวางลึกซึ้งเพียงใด
 - ✓ 2.2 ผู้แต่งสามารถแสดงลักษณะมนุษย์ได้ชัด เจนแจ่มแจ้งหรือไม่

¹ - กฤษดา มลลิกะมาส วรรณคดีวิจารณ์ หน้า 78-107

2.3 แก่นของเรื่องนั้นเป็นไปในทางสร้างสรรค์ หรือช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจในชีวิตและโลกเพียงใด

✓ 3. ฉาก ผู้วิจารณ์ควรพิจารณาว่าฉากมีความถูกต้องชัดเจนหรือไม่ และมีการใช้ฉากเป็นส่วนประกอบในการดำเนินเรื่องหรือไม่

✓ 4. ตัวละครและบทสนทนา ผู้วิจารณ์ควรพิจารณาลักษณะนิสัยของตัวละครว่าเป็นตัวละครประเภทใด ผู้แต่งเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ได้ดีเพียงใด เมื่อผู้แต่งสร้างตัวละครให้มีนิสัยอย่างไรแล้วก็คงไว้เช่นนั้น หรือเปลี่ยนแปลงนิสัยไปตามเหตุการณ์ ประสมการณ์ และกาลเวลา การเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นไปอย่างสมเหตุสมผลหรือไม่

สำหรับบทสนทนานั้น ให้พิจารณาว่าผู้แต่งนิยมวิธีการอย่างไร มากน้อยเพียงไร บทสนทนามีประโยชน์อย่างไรในเรื่อง และผู้แต่งสามารถเพียงใดในการสร้างบทสนทนาให้สอดคล้องกับฐานะและลักษณะนิสัยของตัวละคร

✓ 5. กลวิธีในการแต่ง ผู้วิจารณ์อาจพิจารณากลวิธีที่ผู้แต่งนำมาใช้ในแง่มุมต่าง ๆ กัน เช่น กลวิธีเกี่ยวกับผู้เล่าเรื่อง กลวิธีเกี่ยวกับการดำเนินเรื่อง กลวิธีเกี่ยวกับการสร้างตัวละคร เป็นต้น

6. ท่วงทำนองแต่ง ผู้วิจารณ์อาจสังเกตท่วงทำนองแต่งของนักเขียนแต่ละคน ได้จากการเลือกใช้คำ สำนวนโวหาร ลักษณะโครงสร้างของประโยค ตลอดจนท่วงทำนองในการบรรยายและพรรณนาความ

7. หางเสียงของผู้แต่ง ผู้วิจารณ์อาจพิจารณาถึงทัศนคติหรือท่าทีของผู้แต่งที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยสังเกตจากหางเสียงของผู้แต่งที่ปรากฏในวรรณกรรมนั้น

✓ 8. แนวคิดหรือปรัชญาในการแต่ง นักเขียนแต่ละคนต่างก็มีแนวคิดหรือปรัชญาเป็นของตนเอง และต่างก็พยายามถ่ายทอดแนวคิดหรือปรัชญาต่าง ๆ นั้นลงในวรรณกรรมที่ตนแต่งเสมอ ในการประเมินค่าการเลือกใช้แนวคิดหรือปรัชญาในการแต่ง ผู้วิจารณ์ควรพิจารณาให้เห็นความสอดคล้องกลมกลืนกันระหว่างเจตนากับปรัชญาในการแต่ง ซึ่งถ้าสอดคล้องกันก็จะส่งเสริมให้วรรณกรรมเรื่องนั้นมีเอกภาพเด่นชัด และเป็นเครื่องยืนยันความสามารถของผู้แต่งว่า เขาได้ใช้ปรัชญานั้นอย่างใดผลเหมาะสมกับลักษณะเนื้อเรื่อง

นอกจากเกณฑ์หรือแนวทางในการวิเคราะห์เรื่องสั้นดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีข้อเสนอแนะหรือแนวทางในการวิจารณ์นวนิยาย ซึ่งอาจนำมาใช้กับการวิจารณ์เรื่องสั้นได้ดังนี้

ลิตธา พินิจภูวล¹ ได้เสนอแนะว่า การศึกษานวนิยายเรื่องใดก็ตามควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. เนื้อเรื่องกล่าวถึงอะไร เป็นไปในแนวใด มีสาระสำคัญอย่างไร สมเหตุสมผลหรือไม่
2. การลำดับเรื่องเป็นอย่างไร สับสนหรือไม่ สัมพันธ์กับสถานที่และเวลาหรือไม่
3. ความคิดเห็นของผู้แต่งเป็นความคิดเห็นในแนวใด สอดแทรกอยู่ในตัวละครตอนไหนบ้าง สาเหตุของความคิดเห็นเกิดจากอะไร มีพัฒนาการอย่างไร
4. การสร้างตัวละคร เป็นตัวละครแบบ Idealism หรือ Realism หรือ Symbolism

ส่วนรัฐจวน อินทรกำแหง² ได้เสนอรายละเอียดในการพิจารณานวนิยายแตกต่างจากที่ ลิตธา พินิจภูวล กล่าวไว้ข้างต้นบางประการ กล่าวคือ รัฐจวน อินทรกำแหง ได้เสนอแนะว่า ในการพิจารณานวนิยายนั้นควรพิจารณาถึง

1. แก่นของเรื่อง คือพิจารณาว่าความคิดสำคัญที่ผู้เขียนต้องการให้ผู้อ่านคิดหรือหัวใจของเรื่องหรือความคิด ความเชื่อของผู้เขียน ซึ่งแฝงไว้ในนวนิยายเรื่องนั้นคืออะไร

¹ ลิตธา พินิจภูวล และนิตยา กาญจนวรรณ ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย หน้า 21-22

² รัฐจวน อินทรกำแหง การเลือกหนังสือและโศกทัศน์นวัสดุ หน้า 49

2. การวางเค้าโครงเรื่อง พิจารณาว่าติดต่อกันหรือไม่
3. ตัวละคร พิจารณาว่าตัวละครนั้นมีความสมจริงหรือไม่
4. ฉาก ฉากที่ประกอบท้องเรื่องชัดเจนหรือถูกต้องตามความเป็นจริง
สมจริงกับเนื้อเรื่องหรือไม่

5. ลีลาในการเขียนชวนอ่านและน่าสนใจเพียงใด
 6. เจตนาและความจริงใจของผู้เขียน หมายความว่า ผู้เขียนควรจะได้
ให้แง่คิดบางอย่างอันช่วยให้เกิดวิจรณาอันดีและประสบการณ์ใหม่ในชีวิตบ้างหรือไม่
- นอกจากเกณฑ์ในการพิจารณาดังกล่าวมาแล้ว รัญจวน อินทรกำแหง ยังได้
ย่ำว่าในการวิจารณ์หนังสือเรื่องใดก็ตาม ผู้วิจารณ์ควรได้ศึกษาชีวิตและประวัติของผู้เขียน
หนังสือเรื่องนั้นเสียก่อน เพราะจะช่วยให้สามารถเข้าใจวิธีและแนวการเขียนของผู้
ได้ดียิ่งขึ้น

ชวน เพชรแก้ว¹ ได้กล่าวสรุปหลักเกณฑ์ในการวิจารณ์นิยายและเรื่องสั้น
ไว้ว่า การวิจารณ์นิยายและเรื่องสั้นนั้น ควรพิจารณาถึงสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ประวัติผู้แต่ง การวิจารณ์ควรจะได้กล่าวถึงประวัติผู้แต่ง พร้อมด้วย
ผลงานทางหนังสือโดยย่อ ๆ เพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบถึงตัวผู้แต่งตามสมควร
2. แนวคิดของผู้แต่ง ผู้วิจารณ์ต้องสรุปให้เห็นว่า เรื่องนั้นแสดงแนวคิดอะไร
ให้แกผู้อ่าน เป็นแนวคิดแนวใด สอดแทรกอยู่อย่างไร และสาเหตุของแนวคิดนั้นน่าจะ
เกิดจากอะไร
3. โครงเรื่องและเนื้อเรื่อง ผู้วิจารณ์ควรแยกโครงเรื่องและเนื้อเรื่อง
ออกจากกันให้ได้ว่า โครงเรื่องและเนื้อเรื่องเป็นคนละอย่างกัน

¹ ชวน เพชรแก้ว การศึกษาวรรณคดีไทย หน้า 185

4. ตัวละคร ผู้วิจารณ์ควรกล่าวถึงตัวละครในแง่ลักษณะนิสัยว่าเหมาะสมกับเนื้อเรื่องและโครงเรื่องอย่างไร มีเหตุการณ์ที่ไม่เกี่ยวข้องกับลักษณะนิสัยของตัวละครปะปนอยู่บ้างหรือไม่ เนื้อเรื่องถูกตัวละครพาให้ดำเนินไปตามลักษณะนิสัยของตัวละครหรือไม่

5. ฉาก ผู้วิจารณ์ควรกล่าวถึงฉากว่า ฉากช่วยให้อ่านมองเห็นตัวละครได้เด่นชัดเพียงใด เป็นผลต่ออารมณ์ เข้ากับท้องเรื่องและการดำเนินเรื่องหรือไม่ กล่าวโดยสรุปก็คือ การใช้ฉากในเรื่องมีความสมจริงและเหมาะสมเพียงไร

6. ส่วนวนภาษาและบทสนทนา ผู้วิจารณ์ควรพิจารณาว่าผู้แต่งใช้ส่วนวนภาษาและบทสนทนาเหมาะสมกับตัวละครหรือช่วยใหทราบบุคลิกของตัวละครหรือไม่ บทสนทนาช่วยในการดำเนินเรื่องหรือไม่ ส่วนวนภาษาให้ความหมายที่ชัดเจน สุกภาพและไม่ยืดเยื้อโดยไม่จำเป็นหรือไม่

7. กลวิธีในการแต่ง ผู้วิจารณ์ควรกล่าวถึงว่า ผู้แต่งได้ใช้กลวิธีอะไรมาช่วยในการดำเนินเรื่อง นอกจากนั้นผู้แต่งได้แทรกข้อคิดเห็นต่าง ๆ เพื่อสอนผู้อ่านในเรื่องอย่างไร โดยที่ผู้อ่านไม่รู้สึกว่าถูกสอนเป็นหนังสือสอนจรรยา หรือชนบประเพณีถ้าหากมี

8. คุณค่าของหนังสือ ผู้วิจารณ์จะต้องกล่าวถึงคุณค่าจากหนังสือที่วิจารณ์นั้นว่า ผู้เขียนได้มุ่งแสดงคุณค่าแก่ผู้อ่านในด้านใดบ้าง

จากเกณฑ์หรือแนวทางในการวิเคราะห์วิจารณ์วรรณกรรมที่ผู้รู้ได้เสนอแนะไว้ต่าง ๆ กันข้างต้นนี้ ผู้เขียนได้นำความรู้ที่ประมวลได้มาสรุปเป็นเกณฑ์สำหรับการวิเคราะห์เรื่องสั้นของแพร เปื่อไม้ไผ่ดังหัวข้อต่อไปนี้

1. ชีวิตประวัติและผลงานของแพร เปื่อไม้

2. กลวิธีในการแต่ง

2.1 โครงเรื่อง

2.1.1 การเปิดเรื่อง

2.1.2 การดำเนินเรื่อง

2.1.3 การปิดเรื่อง

- 2.2 ตัวละคร
 - 2.2.1 ลักษณะตัวละคร
 - 2.2.2 กลวิธีในการเสนอตัวละคร
- 2.3 บทสนทนา
 - 2.3.1 ความสมจริงและความเหมาะสมกับฐานะ ของตัวละคร
 - 2.3.2 การใช้บทสนทนาช่วยในการดำเนินเรื่อง
 - 2.3.3 การใช้บทสนทนาช่วยบอกลักษณะนิสัยตัวละคร
- 2.4 ฉาก
 - 2.4.1 ลักษณะการบรรยายฉาก
 - 2.4.2 ความสมจริงและความเหมาะสมกับเรื่อง
- 2.5 แก่นของเรื่อง
- 3. ศิลปะการใช้ถ้อยคำและสำนวนภาษา
 - 3.1 การเลือกใช้คำ
 - 3.2 การสร้างภาพพจน์
 - 3.3 ลักษณะของประโยคในการเล่าเรื่อง
 - 3.4 การสร้างอารมณ์ขึ้น
 - 3.5 การสอดแทรกคำสอนตามหลักธรรมในพุทธศาสนา
- 4. โลกทัศน์ของผู้แต่ง
- 5. คุณค่าที่ปรากฏ

บทที่ 2

ชีวประวัติและผลงานของแพรเยื่อไม้ *

ชาติภูมิ

แพรเยื่อไม้เป็นนามปากกาของพระครูพิศาลธรรมโกศล เจ้าคณะเก่า วัดประยุรวงศาวาส คนปัจจุบัน ท่านมีชื่อเดิมว่า พจน์ คงเพียรธรรม เป็นชาวจังหวัดอยุธยา เกิดเมื่อวันจันทร์ที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2468 ที่ตำบลบ้านช้าง อำเภอยุทัย จังหวัดอยุธยา บิดามารดาของท่านเป็นชาวนา มีฐานะยากจน ท่านมีพี่น้องร่วมบิดามารดาด้วยกันห้าคน เป็นชายสองคน หญิงสามคน ท่านเป็นบุตรคนที่สี่

การศึกษา

ท่านได้ศึกษาเล่าเรียนจนจบชั้นสูงสุดเท่าที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้น กล่าวคือได้ศึกษาจบชั้นสูงสุดเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ท่านเป็นนักเรียนรุ่นแรกของโรงเรียนประชาบาลวัดบางช้าง ตำบลละกะเส้า อำเภอยุทัย จังหวัดอยุธยา ในขณะที่เรียนนั้นมีนักเรียนร่วมชั้น 11 คน ท่านเป็นคนขยันปลายแถวสุด เมื่อตอนเรียนหนังสือ ท่านเป็นเด็กที่ค่อนข้างจะเรียนดี เคยสอบได้ที่สองเมื่อตอนอายุ 10 ขวบ

หลังจากเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แล้ว ท่านก็ไม่มีที่จะเรียนต่อ ประกอบกับฐานะทางบ้านก็ยากจน จึงได้ออกมาอยู่บ้านเฉย ๆ จนอายุได้ 17 ปี จึงได้บวชเป็นสามเณร

พื้นฐานชีวิตก่อนบวชและสาเหตุที่ทำให้บวช

จากเรื่องสั้นเรื่อง "แม่" ซึ่งเป็นเรื่องราวในชีวิตจริงที่ท่านได้เรียบเรียงขึ้นจากบันทึกเก่าของท่าน ท่านได้เล่าถึงพื้นฐานชีวิตของท่านตลอดจนเหตุการณ์ที่ทำให้ท่านบวชไว้ตอนหนึ่งว่า

* เรียบเรียงจากแพรเยื่อไม้ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ วิไลลักษณ์ เล็กศิริรัตน์
เป็นผู้สัมภาษณ์ที่คณะ 9 วัดประยุรวงศาวาส เมื่อวันที่ 22 สิงหาคม และ 6 กันยายน

...แม่ได้รับมรดกจากคุณตาคุณยายมากกว่าใคร ๆ เพราะแม่เป็นลูกผู้หญิง
ที่ออกเรือนคนสุดท้าย นอกจากคุณตาคุณยายจะได้พึ่งพาอาศัยแม่มากกว่า
ลูกคนอื่น ๆ แล้ว แม่ยังประพฤติดัวเป็นที่ยึดเหนี่ยวของคุณตาคุณยายอีกด้วย
โดยได้แต่งงานกับพ่อซึ่งเป็นเขยที่หลานเห็นว่าดีพร้อม แม่จึงเป็นที่โปรด
ปรานของคุณตาคุณยาย เป็นเหตุให้ได้รับมรดกมากกว่าใคร ๆ คนอื่น ซึ่ง
นอกจากจะไม่ยอมให้คุณตาคุณยายได้พึ่งแล้ว บางคนยังประพฤติดัวปล่อย
ตนสุดแต่พอใจ บางรายถึงกับชิงสุกก่อนห่าม ก่อความชอกช้ำอัปยศแก่
ตระกูลเสียอีก

แม้มีน้ำใจกว้างขวางจนภายหลังถึงกับต้องแหกกว่ายสาหร่ายน้ำตาของตัวเอง
ชอบช่วยเหลือคนอื่น รักญาติพี่น้อง ญาติคนใดเกิดขัดสนยากจน แม่จะ
เกิดจากความสมัครใจคำนึงตนในทางที่ผิดที่เห็นชัด ๆ จนคุณตาคุณยายจัด
ไว้ในประเพณีเป็นภัยสำหรับตระกูล วางอุเบกษา ไม่ยอมยุ่งเกี่ยว
พวกนี้ก็มักจะหลบเลี่ยงคุณตาคุณยายเข้ามาพบปะแม่แล้วก็ไม่ผิดหวัง
จากน้ำใจที่แม่ยอมให้ใครตักตวงนี้เอง ลงผลสุดท้ายแม่ก็เหลือแต่น้ำตา
และไม่มีใครต้องการ

เมื่อคุณตาคุณยายสิ้นบุญลง ใคร ๆ ก็พากันเข้าถึงแม่อย่างสบาย และแม่
ก็ชอบเช่นนั้น แม่บอกว่าไม่อยากอยู่กับคนแปลกหน้า แม่อุทานคำพังเพย
"อย่าเห็นชู้ดีกว่าได้" จนติดปาก แม่ไม่ได้เฉลียวใจสักนิดว่า โรคร้ายแม่
จะอยู่ในกายใกล้ชิด ก็ไม่ควรนับว่ามันเป็นสมบัติหรือญาติสนิท ส่วนสมุนไพร
แม่จะเกิดถึงในป่าดงพงลึก แต่มันก็มีประโยชน์แก่อกุล แม่ก็เลยไม่ยอมคบ
ใครนอกจากญาติ แม่จะร่ำเร่แจ่มใสอยู่ท่ามกลางหมู่พี่น้อง แล้วในที่สุด
แม่ก็ล้มป่วยลง เพราะญาติที่เหมือนพยาธิ ถูกฉีกถูกทิ้งเสียจนไม่มีชิ้นดี
นาแปลงหนองข้างตายไหนด้าชายยืมไปหาเงินเพื่อเป็นทุนย้ายไปทำมาหากิน
เมืองพิชิตร แปลงกระทุ่มตาเสีย ป้ายืมจ่านำเพื่อแก้ไขให้ลูกชายหัวนังเลง
พ้นจากการติดตะราง แต่แล้วก็ติดคุกจนได้ แปลงหนองหล่มดงจ่านำ
แปลงหนองรีพื่อให้พี่ชายซึ่งเป็นกำนันเอาไปหาเงิน จ่านำตามเคย ฯลฯ

รวมหลายร้อยไร่ไม่มีเหลือ แม้กระทั่งบ้านและตัวเรือนก็ไปติดอยู่กับนาย
เวริน เศรษฐี

เรื่องความวิบัติล่มจมของครอบครัว แม่บ่นรำพันรอกหูฉันอยู่ทุกวัน และฉัน
ก็รู้ว่าแม่ทนไม่ไหวที่ต้องมาเห็นสภาพลูกเต่าเหมือนแพแตก แม่ล้มเจ็บ
พิการทั้งกาย ทั้งใจ

ฉันรู้เพียงสาขึ้นมาก็เห็นแม่อยู่ในสภาพนี้ ไม่ยอมไปไหน แม้แต่จะลงเหยียบ
พื้นแผ่นดิน คงนั่งจิบเจ้าเต่าทุกซอกอยู่แต่บนเรือน กลัดกลุ้มขึ้นมาถึงบนเพ็
ไฟโรไปตามประสาคนเสียขวัญ

เสียงครางเพราะอาการไข้ของฉันทำให้แม่ร้องไห้ เพราะไม่รู้จะช่วยเหลือ
ได้อย่างไร จึงได้แต่ไฟโรปลงเวรปลงกรรมไปตามเรื่อง สลับกับการรื้อ
ฟื้นประวัติศาสตร์ของครอบครัวขึ้นมาว่าพึ่งด้วยความโหม่นสลดแค้น เสียง
บ่นของแม่ทุกวี่ทุกวันทำให้ฉันรู้สึกว้า ชีวิตฉันเหมือนกะทิน้ำปลาย เกิดมา
เพื่อรับฟังนิยายแห่งความสมบูรณ์พูนสุข เกิดมาเก็บทราบหักพังของวิมาน
เกิดมาในตระกูลราชสีห์ที่กำลังกินน้ำข้าว

พอไปทาง (มีเมียใหม่) พี่สาวคนโตก็มีอารมณ์ที่ส่อให้เห็นอันตรายเมื่อยาม
เข้าใกล้ พี่ชายคนรองหนีออกจากบ้านหายเข้าไปในกรุงเทพฯ ไม่ยอม
ย้อนไปให้เห็นหน้า พี่สาวและน้องสาวอีกสองคนก็อยู่ในภาวะเดียวกับฉัน
คือเป็นที่พึ่งของครอบครัวยังไม่ได้ จะดีกว่าฉันก็ตรงที่ไม่เจ็บไม่ไข้ ไม่
ต้องเป็นภาระให้ใคร ๆ ต้องพะวงกังวลเท่านั้น

ฉันนึกถึงอารมณ์นิสัยของแต่ละคนในครอบครัวที่ฉันลืมตามาเห็นโลก ทำให้
นึกเลยไปถึงข้อเขียนของใครก็ลืมเสียแล้ว มีความว่า "ผู้ที่มีชีวิตอยู่ในบ้าน
เรือนที่มีคนไม่ปกติ ก็ย่อมจะพลอยพิการไปทั้งบ้าน" เพราะพี่น้องของฉัน
ทุกคน มีอารมณ์นิสัยเป็นเชิงร้ายรองข้อคิด ความเห็นของนักเขียนผู้นี้ ทุกคน
ช่างเปราะต่ออารมณ์เหลือเกิน ฉันรู้สึกว่าตัวเองไม่มีเพื่อนนอกจากแม่
ภาวะในบ้าน บรรยายกาศในเรือน บีบบังคับให้รู้จักคิด คิดจนหมดความร่า
เริง กลายเป็นคนวิกลจริตไป คิดจนกลายเป็นเนื้อหาแห่งสันดาน มีม

ค้อย ไม่ยอมไว้วางใจในไมตรีของใครมาจนทุกวันนี้
 น้อยใจนัก เกิดมาทะเลาะชาติหนึ่งเหมือนเหยียบแผ่นดินผิด ไม่มีสิทธิที่จะอยู่
 ในโลกได้อย่างเสมอหน้าเขา ชีวิตเหมือนกากเดน ทำไมจึงต้องมาเข้าที่
 คับขันอันจนอย่างนี้ ใครจะช่วยฉันได้ ทุกคนเขาก็ต่างห่วงตัวเองกันทั้งนั้น
 หนีภัยรักษาไข้กัแพง เนื่องด้วยเป็นยามสงคราม (สงครามอินโดจีน)
 แม้จะขาดแคลนก็พอจะหาได้ แต่ใครเล่าเขาจะนำพาเอาเป็นพระ เพราะ
 กากเดนอย่างเราเวทนาไปก็โอ้อวดเท่านั้น มีอยู่คนเดียวที่เหลือแล้วไม่ยอมละ
 แต่ช่วยอะไรไม่ได้ คือแม่
 สักบ้ายโหมงแล้วกระมัง ไข้จับสันไม้เคยมามากลาคเคลื่อนผิดเวลาเลย แม่
 นั่งฟังฉันครางฮือ ๆ อยู่ข้าง ๆ หมอนของลูก ฉันอีกอ้อค้อยากจะพัฒนาจะเช่น
 นั้นเหมือนใจจะขาด หมดทางจริง ๆ จึงรวบรวมกำลังครั้งใหญ่ กลั้นใจ
 อุทานถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ติปูย่าตาหวด ญาติตลอดชั่วโคตร สุดแต่จะนึกได้ ภู
 จักชื้อบ้าง ไม่รู้บ้าง ส่วนมากเป็นญาติที่ผู้ใหญ่เขาเล่าให้ฟัง ขอให้มาช่วย
 บำบัดความป่วยไข้ของฉัน ช่วยให้ได้คืนสู่ความปกติด้วยเถิด แล้วฉันจะ
 บวชส่งบุญมาเหลืองให้เป็นการตอบแทนพระคุณ...¹

จากคำบนบานขอให้หายป่วยเมื่อคราวเป็นไข้มาเลเรียดังที่ท่านได้เล่าไว้ข้าง
 ต้นนี้เอง ท่านจึงได้บวชเป็นสามเณรเมื่อหายป่วยแล้ว แต่เนื่องจากในค่อนนั้นท่านมีอายุ
 เพียง 17 ปีเท่านั้น ท่านจึงเป็นได้แต่เพียงสามเณร

ชีวิตในเพศสมณะ

หลังจากที่ท่านได้บวชเป็นสามเณรแล้ว ท่านได้พยายามศึกษาเล่าเรียนนัก-
 ธรรมด้วยตนเองจนสามารถสอบนักธรรมได้ปีละชั้น กล่าวคือในปี พ.ศ. 2485 สอบ
 ได้นักธรรมตรี ปีพ.ศ. 2486 สอบได้นักธรรมโท และในปี พ.ศ. 2487 สอบได้

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "แม่" ใน หลวงตา เล่ม 4 โดย แพร่เชื้อไม้
 (นามแฝง) หน้า 109 - 116

นักธรรมเอก และนอกจากท่านจะได้พยายามศึกษาเล่าเรียนนักธรรมด้วยตนเองแล้ว ท่านยังได้หัดสวดสังคหะ และหัดเทศน์มหาชาติด้วย และเนื่องจากอุบายเป็นแผนของพระนักเทศน์ นักแหล่ จึงทำให้ท่านได้มีโอกาสสังเกตและศึกษาวิธีการเทศน์ การแหล่จากพระนักเทศน์เก่า ๆ เหล่านั้น แล้วนำมาฝึกฝนด้วยตนเอง ท่านเล่าว่า ในตอนแรกท่านใช้วิธีจำเขามาเป็นตอน ๆ บ้าง ไปค้นคว้าไปท่องคัมภีร์ที่เขาเขียนไว้บ้าง เมื่อท่องหนังสือเรื่อย ๆ ขึ้นมา ก็นอนหัดว่าแหล่ จำได้ทีละท่อนสองท่อน แล้วนำมาปะติดปะต่อกัน ฝึกฝนตนเองจนสามารถเทศน์ได้ แหล่ได้ ตั้งแต่ยังเป็นสามเณร และด้วยความสามารถข้อนี้เองที่ทำให้ท่านได้รับนิมนต์ไปสวด และเทศน์มหาชาติอยู่เสมอ ๆ

เมื่อท่านมีอายุครบบรรพชา คือมีอายุ 20 ปี ใน พ.ศ. 2488 ท่านจึงได้บวชเป็นพระ โดยได้รับฉายาว่า "ภาณุจณีโก" และในพรรษาแรกของการบวชเป็นพระนี่เอง ที่ท่านได้ย้ายจากวัดที่อยู่เดิม คือวัดบางช้าง มาอยู่ที่วัดประยุรวงศาวาส

ชีวิตของท่านในช่วงที่ท่านบวชเณรและบวชพระใหม่ ๆ นี้ ท่านได้เล่าไว้ในเรื่องสั้น เรื่องเกี่ยวกับที่กล่าวไว้ข้างต้นว่า

แม่จากไปเมื่อฉันเป็นเณรไค้สองพรรษา ฉันพยายามคิดว่าความตายกรูณาแม่ ช่วยปลดเปลื้องความทุกข์ทรมานให้แม่ แต่ฉันก็ต้องร้องไห้ ฉันร้องไห้อย่างมากมาย พยายามระงับคั้งปลงอย่างไรก็ไม่ไหว พลอยให้ญาติหญิงคนหนึ่งสะอื้นไห้ และเผลอตัวเข้ามาโอบประคองฉันร้องไห้ ด้วยคิดว่าต่อแต่นี้ ฉันต้องอยู่เพียงลำพัง หรือไม่ก็ถูกแม่ทอดทิ้งให้อยู่กับคนแปลกหน้าไปชั่วชีวิต

แล้วอีกปีต่อมา หลังจากพ่อไค้ตายจากไปอีกผู้หนึ่ง ฉันก็ยังแน่ใจว่า ฉันจะต้องเป็นพระเจ้าสำหรับตัวเอง เกิดความมุทะลุ มานะขึ้นมา กระแสเลือกกระแสนมาเป็นสมาชิกของอารยะชนชาวกรุงกะเขา มาอยู่วัดซึ่งอยู่มาจนเท่าทุกวันนี้ ชื่อวัดมันช่างมีอำนาจเหนือใจฉัน มันปลุกให้ฉันรู้สึกกระหยิ่ม และหยิ่งที่ได้ชื่อว่าเป็นพระเป็นเณรวัดนี้ และคิดว่ามีความอบอุ่น

พอควร เพราะมีพระพี่ชายอยู่เป็นอุจโพิริไทรถึงสององค์ องค์หนึ่งเป็นที่
ลูกป้า

ฉันมาอาพาธที่นี่อีก ก็ไม่น่าวิตกอะไร เพราะฉันได้ศึกษาเรียนรู้มาว่า
พระพุทธองค์ทรงตรัสเตือนภิกษุไว้ยามอาพาธป่วยไข้ให้เอาใจใส่กันและกัน
ให้สำนึกต่อภวาระว่าต่างรูปต่างกายจากบ้านมา ไม่มีพ่อแม่พี่น้องที่ไหนจะคิด
ตามคุณแล ถ้าภิกษุด้วยกันไม่ดูแลกันแล้วจะให้ใครเข้ามาเป็นธุระเล่า
พระพุทธคำรัสที่ศึกษามาบทนี้ ทำให้ฉันอบอุ่น และที่อบอุ่นยิ่งกว่านั้นก็คือ มี
พระพี่ชายให้พึ่งถึงสององค์

แต่อนิจจา

วัดนี้พระเณรประมาณร้อยห้าสิบ มีอยู่รูปหนึ่งชื่อพระมหาบุญช่วย อยู่กุฏิห่าง
กันมาก คุณนั้นก็ถึงท้าววัชรสวคมนตรี เจอกันในโบสถ์เสมอ รู้ข่าวว่า
อาพาธก็แวะมาเยี่ยมพร้อมกับให้คำแนะนำวิธีรักษาตัวยามอาพาธสองสาม
ครั้ง และกล่าวปลอบใจว่า

"พวกเรามันก็อย่างนี้แหละ ต้องอดทนให้มาก ๆ ช่วยเหลือตัวเองให้มาก ๆ
อย่าคอยหวังความช่วยเหลือจากใครเลย วัดในบ้านเมืองเพื่อพึ่งพิงอย่างนี้
ไม่มีพระองค์ไหนหรอกที่ เขาจะทำตัวตามพระคำรัสเตือนของพระพุทธเจ้า
ผมเองยามป่วยไข้ก็ยังงี้ ยาชานานแรกก็คือกำลังใจของเราเอง อย่า
อ่อนแอ หากใจอ่อนแล้วก็ยิ่งคิดทำลายตัวเอง ผมเคยนึกทำลายตัว
เองมาแล้วเหมือนกัน คือเวลานอนหลับมึนโซ่อยู่คนเดียวอยากให้ใครมา
เหลียวแลบ้าง เขาก็ไม่ แม้แต่จะเหลียวชำเลือง อีตอนนี้แหละท่านเอ๋ย
ใจมันคิดอยากจะสึกไปมีเมีย มองเห็นอานิสงส์ของเมียทะเลาะไปรุ่งไปหมก"
ฉันยิ้มขรอยพระมหาบุญช่วยจะคิดว่าฉันซำในความอุทริของท่าน แต่แท้จริง
นั้น ฉันยิ้มเพราะฉันเห็นค่ายต่างหาก

มิตรอย่างมหาบุญช่วยก็รู้ว่าจะว่างมาเยี่ยมเยียนได้บ่อย ๆ ฉันจึงต้องว่า
เหว่ ถึงจะมีหลวงพ่อยู่ถึงสององค์ ก็มีอยู่เพื่อจะเก็นข้ามหัวไปมาเท่านั้น
เอง ไม่เคยแม้แต่จะถามว่า "จะตายเมื่อไร"

น้ำตาซึมเปียกหมอน มันเปื้อน่ายพ่ายแพ้ไปเสียทุกอย่าง ถอนใจวันทศ
ในชีวิตที่ไร้ความหมาย แคว้งเหวี่ยง ยังไม่คิดว่าจะถึงวาระสิ้นสุด เพราะ
ไม่มีความกล้าหาญที่จะทำถึงเพียงนั้น ใจนะสิ มันอ่อนแอจริง ๆ ...¹

เมื่อท่านได้ย้ายมาอยู่วัดประยุรวงศาวาสแล้ว ท่านได้มีโอกาสเรียนบาลี
แต่พอเรียนได้ 15 วัน ท่านก็รู้สึกเบื่อ เนื่องจากเรียนไม่รู้เรื่อง และไม่มีพื้นฐานความรู้
มาก่อน ประกอบกับความแร้นแค้น ไม่มีใครรู้จัก ปัญหาอีกไม่พอดีน เห็นทางเดียว
คือ สวดมนต์เอาตัวรอด ท่านจึงหันมาเอาดีทางสวดสังคหะบ้าง เทศน์มหาชาติบ้าง
การศึกษาเล่าเรียนบาลีในตอนนั้นจึงได้ชะงักไป แต่ด้วยเหตุที่ท่านมีความสำนึกอยู่ใน
ใจอย่างหนึ่งว่า เป็นคนไม่มีความรู้ ไม่มีชั้น มีภูมิที่โลกรับรองกัน ท่านจึงได้พยายาม
ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอด้วยการอ่านหนังสือทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นหนังสือปรัชญา
ตรรกวิทยาชีวประวัติ หรือหนังสือวิชาการอื่น ๆ ตลอดไปจนถึงหนังสือประเภทบันเทิง
คดี ท่านเล่าว่าในตอนที่ยังไม่ได้อ่านหนังสือต่าง ๆ เหล่านี้ ท่านมีความรู้สึก
ว่าหนังสือธรรมะและหนังสือพุทธประวัติที่ท่านได้ศึกษาเล่าเรียนมานั้นล้าสมัย และจืดชืด
แต่หลังจากที่ท่านได้ผ่านการอ่านหนังสือต่าง ๆ มาจำนวนมากมายดั่งกล่าวแล้ว ท่าน
กลับมีความเห็นว่า ไม่มีเนื้อหาสาระของหนังสือใด หรือปรัชญาใดจะสู้หนังสือธรรมะ
หรือปรัชญาของพระพุทธเจ้าที่ท่านได้ศึกษาเล่าเรียนมาได้ ทั้งนี้เพราะธรรมะ
หรือปรัชญาของพระพุทธเจ้านั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของความจริง ความเป็นสัจธรรม ด้วย
เหตุนี้เองที่ทำให้ท่านมีความมั่นใจ แน่ใจ และศรัทธาในคำสอนของพระพุทธองค์มั่นคง
ยิ่งขึ้น

เมื่อมาเป็นคนเขียนหนังสือ

ความที่ท่านเป็นนักอ่าน และเป็นคนช่างคิด ช่างสังเกต เมื่ออ่านมาก ๆ
คิดมาก ๆ ความรู้สึกต่าง ๆ ก็อัดเข้า ๆ จนหนักเข้า ๆ ความคิดความรู้สึกเหล่านั้นก็
แสดงออกมาเป็นตัวหนังสือ

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "แม่" ใน หลวงตา เล่ม 4 โดยแพร่เชื้อไม้
(นามแฝง) หน้า 116 - 119

ความคิดเริ่มแรกที่ทำให้ท่านอยากเขียนหนังสือนั้น ท่านเล่าว่าเกิดจากการติดตามอ่านหนังสือที่เขาวิจารณ์กันว่าดี อ่านไปแล้วก็มีความรู้สึกว่ามันดีเล่มนั้น ไม่ใช่ว่าเขาวิจารณ์หรือโฆษณาเกินจริง เมื่ออ่านครั้งแรกนั้นท่านคิดว่าตัวเองอาจจะเข้าไม่ถึงหนังสือเรื่องนั้น ๆ แต่พออ่าน ๆ ไปก็มาพิจารณาเห็นว่าไม่ใช่เป็นเพราะตัวเขาไม่ถึงหนังสือเล่มนั้น ๆ แต่เป็นเพราะคนเขียนเขียนไม่ดีจริง ๆ และคิดว่าถ้าตัวเองเป็นคนเขียนจะเขียนให้ดีกว่านั้น จึงคิดอยากจะเป็นนักเขียนเสียเอง ด้วยความคิดเช่นนี้เองที่ทำให้ท่านได้กลายเป็นคนเขียนหนังสือในเวลาต่อมา

อนึ่งพื้นฐานการเขียนหนังสือของท่านนั้น ท่านเล่าว่าส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลและแรงบันดาลใจมาจากหนังสือนิทานอีสป และหนังสืออื่น ๆ ที่ท่านเคยอ่านเมื่อครั้งเป็นเด็ก เช่น หนังสือธรรมจรรยา หนังสือเรื่องพลเมืองดี เรื่องนายเถื่อนนายเมืองเป็นต้น หนังสือเหล่านี้ฝังใจท่านมาตั้งแต่ยังเป็นเด็ก ซึ่งในวัยเด็กนั้นท่านอ่านแล้วก็ไม่ได้คิดอะไร เมื่อโตขึ้นจึงคิดได้ และเห็นว่าหนังสือเหล่านี้เป็นหนังสือที่ดีที่ผู้ใหญ่ควรจะช่วยแนะนำให้เด็กอ่าน เพราะเป็นหนังสือที่สอนธรรมจรรยาโดยใช้ตัวละคร แสดงบทบาทแทนศีลแทนธรรม ซึ่งวิธีการนี้ท่านมีความเห็นว่าเป็นวิธีการที่ดีและได้ผลกว่าการสอนธรรมจรรยาโดยตรง หรือโดยบริสุทธิ์ ซึ่งเป็นการบีบบังคับและยึดเยื้อให้เด็กรับจนเกินไป ด้วยเหตุนี้เองหนังสือที่ท่านเขียนออกมาส่วนใหญ่จึงมักออกมาในรูปของการสอนธรรมจรรยาโดยมีตัวละครแสดงบทบาทแทนศีลแทนธรรม และมักทิ้งคติเชิงนิทานอีสปไว้ในเรื่องเสมอ เนื่องจากท่านมีความเห็นว่า "เรื่องใดก็ตามที่เสนอโดยไม่มีข้อสรุป ไม่ทิ้งคติ เป็นเรื่องที่ไม่สมบูรณ์"

สมัยที่ท่านหัดเขียนหนังสือใหม่ ๆ นั้น ท่านเล่าว่า ตัวเองมีความรู้สึกภูมิใจมาก รู้สึกว่าเรื่องที่ตนเขียนนั้นดีเหลือเกิน เวลาเขียนก็เขียนไปยิ้มไป เขียนเสร็จแล้วก็อยากจะให้ใคร ๆ ได้อ่าน แต่ก็ไม่มีใครสนใจอยากจะทำอ่าน เคยส่งไปให้บรรณาธิการหนังสือวารสารต่าง ๆ พิจารณา เขาก็ส่งต้นฉบับคืนมาบ้าง ส่งแล้วก็หายไปบ้าง แต่ตัวเองก็ยังมีความมั่นใจอยู่ตลอดเวลาว่า เรื่องที่ตนเขียนนั้นดี

หลังจากที่ท่านได้ฝึกฝนการเขียนอยู่เป็นเวลานานแล้ว ท่านก็มาเริ่มงานเขียนอย่างจริงจังเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2500 ในปีนั้นท่านได้เขียนหนังสือขึ้นมา 2

เรื่อง คือ เรื่องกงกรรมกงเกวียน และเรื่องบุษรา ท่านเล่าว่าเรื่องบุษราซึ่งเป็นเรื่องสะท้อนภาพชีวิตของพระอานนทนั้น เป็นเรื่องที่ถูกใจท่านมาก แต่บัดนี้ค้นคว้าได้ถูกเอาไปเผาทิ้งเสียแล้ว กวญความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของลูกศิษย์เมื่อคราวย้ายภูมิจึงและควยเหตุนี้เองที่ทำให้ท่านมาคิดว่า เรื่องที่เขียน ๆ ไปแล้ว ถ้าขึ้นถึงไว้ในสภาพเช่นนี้อีก สักวันหนึ่งก็คงจะสูญหายไปหมด จึงคิดที่จะพิมพ์เรื่องที่เขียนไปแล้วออกเผยแพร่ แต่เนื่องจากในตอนนั้นมอบให้ใครไปพิมพ์ก็ไม่มีใครกล้าเสี่ยงต่อการขาดทุน เงินทองของตัวเองก็ไม่มีจึงยังพิมพ์ออกเผยแพร่ไม่ได้ ต่อมาหลังจากที่เวลาผ่านไปหลายปี และเมื่อท่านพอจะมีทุนรอนบ้างแล้ว ท่านจึงได้นำเรื่องที่เขียนไว้ไปพิมพ์ออกเผยแพร่เอง โดยครั้งแรกได้นำเรื่องกงกรรมกงเกวียนซึ่งเขียนไว้เป็นเรื่องแรกไปพิมพ์ออกเผยแพร่มาก่อน เป็นจำนวน 1000 เล่ม เมื่อพิมพ์เสร็จแล้วก็นำไปแจกคนรู้จักบ้าง ขยายเพื่อนำเงินไปสมทบการกุศลบ้าง ได้เงินมาประมาณ 17000 บาท ก็เอาเงินที่ได้นั้นไปสร้างและซ่อมแซมหอระฆังที่ยายของท่านเป็นคนสร้างไว้ที่วัดบางช้าง จังหวัดอยุธยา

หลังจากที่ได้เขียนเรื่องกงกรรมกงเกวียน และเรื่องบุษราแล้ว ท่านก็มาเขียนเรื่องอุเทนราช โดยเขียนเป็นตอน ๆ ลงในวารสารพุทธจักร สำหรับเรื่องอุเทนราชนี้ ท่านเปิดเผยว่า ท่านได้รับอิทธิพลคำแนะนำการเขียนมาจากเรื่อง ศิวารাত্রี และปฐพีเพลิงของพนมเทียน และเนื่องจากท่านต้องใช้เวลาในการเขียนเรื่องนี้ติดต่อกันมาเป็นเวลานานถึง 4 ปี ส่วนวนและอารมณ์ในการเขียนต่างวาระกัน จึงทำให้ส่วนวนไม่สม่ำเสมอจนตลอดเรื่องเท่าที่ควร

ต่อมาในปี พ.ศ. 2510 ท่านจึงได้หันมาสนใจเขียนเรื่องสั้น และเรื่องสั้นที่เขียนออกมาแล้วได้รับความนิยมจากผู้อ่านอย่างสูงก็คือ เรื่องสั้นชุดหลวงตา

สาเหตุที่ได้เขียนเรื่องสั้นชุดหลวงตาขึ้นนั้น ท่านเล่าว่าเกิดจากการได้สนทนากับเพื่อนพระนักเทศน์ด้วยกันองค์หนึ่ง ถึงเรื่องที่ได้ข่าวมาว่าสมเด็จพระสังฆราช วัดโพธิ์ (ที่เรียกกันว่าสมเด็จพระเจ้า) สมัยที่ท่านยังเป็นสมเด็จพระวันรัตอยู่ จะเสด็จไปเยี่ยมบำรุงขวัญทหารที่เวียงคานาม เรื่องนี้ทำให้ท่านและเพื่อนนักเทศน์องค์นั้นต่างพากันสงสัยว่า การกระทำของสมเด็จพระสังฆราชครั้งนี้จะเป็นการสมควรและผิควินัย

หรือไม่ เพราะมีพระวินัยข้อหนึ่งห้ามไว้ว่า ห้ามดูกองทัพ และในขณะที่กำลังสนทนา และวิพากษ์วิจารณ์กันอยู่นั้น ก็มีคำดาบข้อหนึ่งผุดขึ้นในใจท่านว่า ถ้าหากมีคนมานิมนต์ ท่านไปเทศน์ที่เวียงตนามบ้าง ท่านจะไปเทศน์เรื่องอะไร ซึ่งคำถามนี้ท่านได้ลองนำออกถามเพื่อนักเทศน์องค์ที่คุยอยู่ด้วยกันแล้ว เพื่อนักเทศน์องค์นั้นก็ตอบไม่ได้ จนกระทั่งเพื่อนพระนักเทศน์องค์นั้นลากลับไปแล้ว คำถามนี้ก็ยังคงติดอยู่ในความคิดของท่านอยู่ จนกระทั่งวันหนึ่งเมื่อท่านคิดหาคำตอบให้แก่ตัวเองได้แล้ว ท่านก็อยากจะถ่ายทอดความคิดนั้นออกมา จึงได้เขียนเป็นเรื่องสั้นเรื่อง "บุญหลง" ขึ้น เพื่อให้หลวงตา ซึ่งเป็นตัวละครในเรื่องนั้นเป็นสื่อความคิดของท่านในการตอบคำถามข้างต้นนั้น

หลังจากที่ท่านได้เขียนเรื่องบุญหลงจบไปแล้วก็นึกสนุก จึงได้เขียนเรื่องสั้นเรื่องอื่น ๆ ต่อ ๆ มาอีกหลายเรื่อง จนกระทั่งเห็นว่าได้เรื่องมากพอที่จะรวมเล่มได้ก็นึกครึ้ม คิดจะรวมผลงานพิมพ์ออกเผยแพร่เองอีกเช่นเคยเกี่ยวกับครั้งแรก ดังนั้นเมื่อท่านมีเงินพอท่านจึงได้เอาเรื่องสั้นที่เขียนไว้นั้นมารวมเล่มพิมพ์ออกเผยแพร่ โดยให้ชื่อหนังสือตามตัวเอกในเรื่องนั้นว่า "หลวงตา"

ในการพิมพ์หนังสือหลวงตาออกมาเองครั้งนี้ ท่านได้เผยความในใจไว้ในหน้าคำนำของหนังสือซึ่งทำให้เราทราบจุดประสงค์ของการพิมพ์เผยแพร่ครั้งนี้ได้ว่า

งานศิลปะเป็นผลผลิตของจินตนาการ และปกติจินตนาการก็เป็นอารมณ์บันดาลใจพาให้เผลอ และพุ่งเลยขีดความพอดีไปเสมอ ฉะนั้นนักศิลปะทุกประเภทน้อยคนนักที่จะไม่ซี้โอ้ ในขณะที่ท่านครวญเพลงแก้เหงาอยู่คนเดียว บังเอิญนึกว่ามันไพเราะและมีความหมายซาบซึ้งขึ้นมา ท่านอดใจหรือที่จะนึกถึงใครสักคนหนึ่ง อยากให้เขามาไถ่กิน หากท่านเขียนรูป และเป็นรูปที่ถูกใจสำเร็จจงท่านก็นึกถึงสถานที่เพื่อจะโชว์ภาพสักแห่งหนึ่ง แล้วเพลงที่ร้อง ภาพที่วาด จะให้ความสุขมากกว่าฟัง และดูเพียงลำพัง

การเขียนหนังสือก็เช่นกัน แต่ละเรื่องแต่ละตอนที่จบลง ช่วยให้ผู้เขียนมีความสุข แต่ก็ยังไม่ชื่นใจหากยังไม่มีคนอื่นอ่าน เหตุนี้แหละนักเขียนหรือนักประพันธ์จึงยินดีที่จะ "ใส่แฉ่ง" เพื่อให้ขอเขียนของคนสำเร็จ รูปออกมาเป็นเล่มหนังสือ

ข้าพเจ้าเองก็ชอบเขียนหนังสือเหมือนยูทิงซึ่งซึ่งผู้ชายไม่ลง แม้เขาจะทำ
ให้บอบช้ำ แต่ข้าพเจ้ายังไม่ควรมีชื่อว่าเป็นนักประพันธ์กับเขาหรอก เพราะ
ข้อเขียนยังไม่เข้าขั้นเป็นสินค้า ทั้งไม่เคยเสนอไปที่สำนักพิมพ์อาชีพใด ๆ
เลย เหตุที่ไม่เคย ก็เพราะรู้ว่าฝีมือยังไม่ถึงขั้นเป็นเงินเป็นทองคงไม่มี
สำนักพิมพ์ไหนยินดีช่วยให้เป็นรูปเล่มขึ้นมาแน่ แต่ข้าพเจ้าก็หยุดเขียนหนังสือ
ไม่ได้ และเมื่อเขียนขึ้นมาแล้ว ก็อดไม่ได้เช่นกันที่จะฉีกมันสำเนาออกมา
เป็นรูปเล่ม หนังสือทุกตัวจะมีราคายืนยงสำหรับผู้อื่นหรือไม่ก็ไม่รู้ แต่สำหรับ
ผู้สร้างมันขึ้นมา มันเฝ้าว่าร่องคร้ำครวญอยู่ในหัวใจ ให้ช่วยคลอคมันออก
มาเป็นเล่ม เป็นตัวพิมพ์ อย่างเล่มนี้ ก็เหตุที่ทนฟังเสียงอันของมันไม่ไหว จึง
ฉีกมัน (ควักทุน) ให้มันไต่ล่อออกมา...¹

ในตอนที่ท่านพิมพ์หนังสือชุดหลวงตาออกมาใหม่ ๆ นั้น เรื่องสั้นชุดหลวงตาของ
ท่านยังไม่เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายนัก เนื่องจากท่านพิมพ์ออกมาเพียงจำนวนน้อยและเผยแพร่
ไปในวงแคบ จนกระทั่งต่อมาเมื่อมีผู้อ่านหลายคนได้กล่าวขวัญถึงความคิดของหนังสือ
เรื่องนี้จนทำให้หนังสือเรื่องนี้เป็นที่ต้องการในหมู่นักอ่านแล้ว จึงได้มีผู้สนใจมาติดต่อขอ
นำไปพิมพ์เผยแพร่ในนามของศูนย์การเผยแพร่พระพุทธศาสนา มูลนิธิอิทธิกรรม วัฒนา-
ธาคู หลังจากอนุญาตให้เขาพิมพ์ออกไปแล้ว ปรากฏว่าหนังสือเรื่องนี้ได้รับความสนใจ
จากผู้อ่านเป็นอย่างมาก จนต้องพิมพ์ออกมาซ้ำอีกหลายครั้ง และต่อมาเมื่อหนังสือนี้เป็น
ที่ต้องการของคนในวงกว้างขึ้น ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดทางสำนักหนังสือธรรม-
บูชา ของคณะเผยแผ่วิธีการดำเนินชีวิตอันประเสริฐ (ธชป.) จึงได้มาติดต่อขออนุญาต
นำเรื่องนี้ไปพิมพ์ออกเผยแพร่ให้แพร่หลายยิ่งขึ้น และในตอนนี้เองที่ทำให้หนังสือ "หลวงตา"
และนามปากกา "แพรเยื่อไม้" ของท่านเป็นที่รู้จัก และกล่าวขวัญถึงของคนทั่วไป

หลังจากที่ประสบผลสำเร็จในการเขียนเรื่องสั้นชุด หลวงตา เล่ม 1 เล่ม 2
แล้วความนิยมชมชื่นของผู้อ่านก็ทำให้ท่านเขียนเรื่องสั้นชุดหลวงตา เล่ม 3 เล่ม 4 และ

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "คำนำ" ใน หลวงตา เล่ม 1 โดยแพรเยื่อไม้
(นามแฝง หน้า 23

หนังสือเรื่องสั้นชุดอื่น ๆ ออกมาอีกหลายเรื่อง เช่น กระโหลกหัวเราะ ของปากหลวงตา เอียงตามโลก เสียงปลุก เป็นต้น จนกระทั่งในเวลาต่อมาเมื่อท่านมีภารกิจมากขึ้น เวลาเขียนหนังสือมีน้อยลง ท่านจึงได้หันไปสนใจรวบรวมปราชญ์ชาวมอญที่ท่านได้แสดงไว้ในโอกาสต่าง ๆ มาพิมพ์ออกเผยแพร่ ซึ่งก็ได้รับความสนใจจากผู้อ่านเป็นอย่างมาก ค้วย เหตุนี้เองที่ทำให้ท่านยังคงมีกำลังใจที่จะเป็นคนเขียนหนังสืออยู่จนกระทั่งทุกวันนี้

เกี่ยวกับนามปากกา

"แพรวเยื่อไม้" เป็นนามปากกาที่ท่านคิดขึ้นมาเอง ท่านเปิดเผยว่า นามนี้ได้มาจากการแปลงชื่อตัวเสียใหม่จาก "พจน์" เป็น "แพรว" แล้วนำมาประกอบกับชื่อเค็มที่แม่ตั้งให้ คือ "เยื่อ" แล้วเติมคำว่า "ไม้" ลงไปเพื่อให้เกิดความไพเราะเป็น "แพรวเยื่อไม้" ที่ท่านใช้อยู่ทุกวันนี้ และเนื่องจากในตอนหลังได้มีผู้อ่านที่รู้จักคุ้นเคยและไม่คุ้นเคยกับท่านพากันเรียกท่านว่า "หลวงตา" ตามชื่อหนังสือ และพระเอกในเรื่อง ท่านจึงได้ใช้นามปากกาว่า "หลวงตา" อีกนามปากกาหนึ่ง

สาเหตุที่ทำให้ท่านจำเป็นต้องใช้นามปากกาในการเขียนหนังสือนั้น ท่านได้กล่าวเปิดเผยไว้ในคราวที่ไปแสดงปราชญ์ชาวมอญที่มหาวิทยาลัยนครราชสีมาว่า

การใช้นามปากกา นี้มันจำเป็นสำหรับการเขียนหนังสือ เพราะการเขียนหนังสือ ผู้ที่เคยเขียนหนังสือย่อมจะรู้ว่าต้องการความคิดที่ไม่อยู่ในกรอบ ไม่ได้อยู่ในวงเล็บของภาวะใด ๆ ต้องการความคิดอิสระ ก็เมื่อในสังคมชาวพุทธโดยเฉพาะชาวไทยเรายังไม่ต้องการให้พระเจ้า พระสงฆ์ เราเป็นอิสระกันนัก หากว่าไปรู้อะไรที่มันนอกวิสัยของพระ แม้จะเป็นการรู้ที่ถูกต้อง มันก็ไม่เป็นเสน่ห์สำหรับผู้รู้ กลายเป็นเสียดไป เป็นอย่างนี้ก็ต้องลับลอบรับขนี้นามปากกา กันบ้าง เพื่อจะได้ใช้ความคิดอิสระได้อย่างเต็มที่ เมื่อเขียนพาดพิงไปถึงชาวบ้าน เขาจะได้ไม่เห็นเป็นเรื่องประหลาดอันใด เพราะเขาไม่รู้ฐานะของผู้เขียนอย่างแท้จริง ที่ว่านั่นมันเป็นอุปาทานของชาวพุทธเรา ไม่ต้องการให้พระฉลาด โดยเฉพาะฉลาดในเรื่องที่ไม่ใช่ของพระ ยิ่งงี้แหละเป็นเหตุที่ต้องใช้นาม

ปากกา...¹

นอกจากจะได้กล่าวถึงสาเหตุของการใช้นามปากกาดังกล่าวแล้ว ท่านยังได้กล่าวแสดงความรู้สึกลำบากใจ เมื่อนามปากกาของท่านถูกเปิดเผยขึ้นว่า

ขอเขียนในเรื่องต่าง ๆ บางท่านที่สมัยยังไม่รู้จักผู้เขียน ก็รู้สึกว่าหลังก็คักก็ลืลืลืลื มีคนให้กำลังใจมากเช่น ในเรื่องอุเทนราชที่เขียนอยู่ในพุทธจักร สมัยนั้น ก็ไม่มีใครรู้ว่าผู้เขียนทรงเพศเป็นสมณะพระสงฆ์อย่างนี้ แม้ผู้อยู่ในวงการศึกษาชั้นสูง ๆ ก็ให้การวิจารณ์อย่างดี อย่างสนใจ แต่ต่อมาภายหลัง เมื่อเขาฐานะของผู้เขียนอย่างแท้จริงเข้า เขากลับวิจารณ์ใหม่ว่าขอเขียนนั้นใช้ไม่ได้ ผิดพลาดอย่างสิ้นเชิง โดยเฉพาะเมื่อกล่าวถึงความรู้สึกในเรื่องเกี่ยวกับโลกีย์วิสัยนี้เป็นต้น เราจะเห็นได้ทีเดียวว่าอุปาทานนี้ มันไม่เคยให้ความยุติธรรมต่อใคร ฉะนั้นหากเราปิดฐานะที่แท้จริงไว้ได้มันจะทำให้งานของเราได้รับการวิจารณ์อย่างยุติธรรม ครั้นต่อมาก็ไม่ทราบเหมือนกันว่าในวงการศึกษานิเทศศาสตร์ที่ไปประกาศเปิดเผย ทั้งที่เจ้าของนามปากกายังไม่ปรารถนาให้เป็นเช่นนั้น เพราะมันสร้างความลำบากให้แก่ตัวเอง ทุกวันนี้มันเขียนหนังสือไม่ออกก็ยวนี้มันกลายเป็นไม่ใช่ว่าความลับเสียแล้ว ก็เลยไม่ซัดซังที่จะใช้ชื่อจริง หรือนามปากกา หรือใช้ตัวพระเอกในนิยาย คือหลวงตา ยอมรับทั้งนั้น...²

นอกจากจะเป็นเพราะมีภารกิจมากจนทำให้ไม่มีเวลาดังใจเขียนหนังสือดังกล่าวข้างต้น แล้วอาจจะจะเป็นเพราะความลำบากใจที่นามปากกาของท่านถูกเปิดเผยขึ้นจนทำให้เขียนหนังสือไม่ออกอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ท่านหันไปสนใจรวบรวมงานที่เป็นปาฐกถาธรรมของท่านแทนการเขียนหนังสือแบบสมัยก่อนในระยะหลัง ๆ นี้

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "ปาก" ใน หลวงตาตอนบ้านน้ำลาย โดย แพร่เชื้อไม้ (นามแฝง) หน้า 61

² ฎ. หน้า 62

ประมวลงานวรรณกรรมของพระยาไม้มหัศจรรย์เป็นรูปเล่ม

ตามลำดับปีพุทธศักราช (พ.ศ. 2507 - 2520)

ปี พ.ศ.	เดือน	รายชื่องานประพันธ์	ชนิดของงานประพันธ์
2507	สิงหาคม	กงกรรม - กงเกรวียน	เรื่องยาวขนาดสั้น
	-	ริมฝั่งน้ำ	เรื่องสั้น
2511	สิงหาคม	หลวงตา เล่ม 1	รวมเรื่องสั้น
2515	ตุลาคม	หลวงตา เล่ม 2	รวมเรื่องสั้น
2516	มกราคม	อุเทนราช	นวนิยาย
	พฤษภาคม	หลวงตา เล่ม 3	รวมเรื่องสั้น
	มิถุนายน	ของฝากจากหลวงตา	รวมเรื่องสั้นและบทละคร
	พฤศจิกายน	กระโหลกหัวเราะ	รวมเรื่องสั้นและกรรม
			บรรยาย
	ธันวาคม	เพลงศาสนา	กรรมบรรยาย
	"	ยิ้มกับกรรม	กรรมบรรยาย
2517	มีนาคม	หลวงตาตอนบ้านน้ำลาย	รวมปาฐกถากรรม
	ตุลาคม	หลวงตา เล่ม 4	รวมเรื่องสั้น
2518	มกราคม	น้ำใจ	รวมปาฐกถากรรม
	สิงหาคม	เอียงตามโลก	รวมเรื่องสั้นและกรรม
			บรรยาย
2519	พฤษภาคม	เสียงปลุก	รวมเรื่องสั้นและกรรม
			บรรยาย
2520	พฤษภาคม	เปะปะกะดา	รวมปาฐกถากรรม
	มิถุนายน	เสียงนกเสียงกา	รวมปาฐกถากรรม

บทที่ 3

เนื้อหา กลวิธีในการเขียน ส่วนวนภาษา และโลกทัศน์ของแพรวเปื้อน

เรื่องสั้นของแพรวเปื้อนที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้มีอยู่ 8 เล่มคือ รวมเรื่องสั้นชุด
หลวงตา เล่ม 1 - 4 กระโหลกหัวเราะ ของฝากจากหลวงตา เสียงปลุก และ
เอียงตามโลก ผดุงานทั้ง 8 เล่มดังกล่าวนี้ มีลักษณะเป็นรวมเรื่องสั้นหลาย ๆ เรื่อง
อยู่ในเล่มเดียวกัน โดยมีจำนวนเรื่องสั้นที่รวมกันอยู่ในแต่ละเล่มดังนี้ คือ

หลวงตา เล่ม 1	มีเรื่องสั้นรวมอยู่จำนวน	15 เรื่อง
หลวงตา เล่ม 2	มีเรื่องสั้นรวมอยู่จำนวน	12 เรื่อง
หลวงตา เล่ม 3	มีเรื่องสั้นรวมอยู่จำนวน	13 เรื่อง
หลวงตา เล่ม 4	มีเรื่องสั้นรวมอยู่จำนวน	12 เรื่อง
กระโหลกหัวเราะ	มีเรื่องสั้นรวมอยู่จำนวน	8 เรื่อง
ของฝากจากหลวงตา	มีเรื่องสั้นรวมอยู่จำนวน	7 เรื่อง
เสียงปลุก	มีเรื่องสั้นรวมอยู่จำนวน	7 เรื่อง
เอียงตามโลก	มีเรื่องสั้นรวมอยู่จำนวน	11 เรื่อง

รวมจำนวนเรื่องสั้นของแพรวเปื้อนที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ทั้งหมด 85 เรื่อง *

เนื่องจากเรื่องสั้นของแพรวเปื้อนที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้มีจำนวนมากถึง 85 เรื่อง
ผู้เขียนจึงไม่ขอแยกกล่าวทีละเรื่อง แต่จะใช้การวิเคราะห์ในลักษณะรวม โดยศึกษาตาม
เกณฑ์การวิเคราะห์ที่วางไว้ในบทที่ 1 ดังนี้

* ผดุงานบางเล่มจะมีบทความและธรรมะบรรยายแทรกปนอยู่กับเรื่องสั้นด้วย แต่มี
จำนวนน้อย ในการศึกษาค้างนี้ผู้เขียนไม่ได้นำเอาบทความและธรรมะบรรยายที่แทรกปน
อยู่นั้นมาวิเคราะห์และนับรวมกับเรื่องสั้นจำนวนดังกล่าวด้วย

เนื้อหาและกลวิธีในการเขียนเรื่องสั้นของแพรวเปื้อน

หากจะจัดประเภทของเรื่องสั้นตามลักษณะทางค่านเนื้อหาแล้ว เรื่องสั้นของแพรวเปื้อนก็จัดอยู่ในประเภทเรื่องสั้นอิงธรรมชาติ ซึ่งหมายถึงเรื่องสั้นที่มีเนื้อหาไปในทางสั่งสอนหรือส่งเสริมศีลธรรมอันดีให้แก่ผู้อ่านเป็นสำคัญ แต่ในการสั่งสอนนั้น ผู้แต่งไม่ได้สั่งสอนโดยตรงตามแบบของนักเทศน์ หากแต่ได้นำเอาคำสอนหรือสิ่งที่ต้องการจะสอนนั้นมาประยุกต์ไว้ในรูปแบบของการเขียนเรื่องสั้น เพื่อปรับปรุงให้เรื่องมีความน่าอ่านยิ่งขึ้น

จากการศึกษาครั้งนี้ปรากฏว่า แพรวเปื้อนได้นำเอาธรรมะหรือคำสอนต่าง ๆ มาประยุกต์ไว้ในรูปแบบของการเขียนเรื่องสั้น โดยใช้กลวิธีในการเขียนซึ่งวิเคราะห์ได้ตามลักษณะอันเป็นองค์ประกอบของเรื่องสั้นดังนี้คือ

1. โครงเรื่อง

1.1 การเปิดเรื่อง (The Opening) การเปิดเรื่องหรือการเริ่มเรื่องนับเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งที่จะดึงดูดความสนใจหรือเร้าอารมณ์ของผู้อ่านให้ติดตามเรื่องราวต่อไป วรรณกรรมไทยประเภทบันเทิงคดีโดยทั่วไปนั้น นิยมเปิดเรื่องโดยใช้วิธีต่าง ๆ กันดังนี้คือ

- 1.1.1 เปิดเรื่องโดยการบรรยาย
- 1.1.2 เปิดเรื่องโดยการพรรณนา
- 1.1.3 เปิดเรื่องโดยใช้เหตุการณ์หรือการกระทำของตัวละครที่ก่อให้เกิดความสนใจทันที
- 1.1.4 เปิดเรื่องโดยใช้บทสนทนาและจัดหมาย
- 1.1.5 เปิดเรื่องด้วยข้อความที่เป็นสุภาษิต บทกวี หรือข้อความที่คมคาย ชวนคิด ชวนให้ถนงสนทนาติดตาม¹

¹ ประทีป เหมือนนิล วรรณกรรมไทยปัจจุบัน หน้า 51 - 57

วางนอนอยู่บนจานหมาก หน้าของมีข้อความว่าของปัจจัยสมทบสร้างโบสถ์วัด...
 ขณะนั้นเป็นเวลาบ่าย ประมาณ 1 โมง ของวันที่ 11 มีนาคม 2509 เด็กผู้ชาย
 คนหนึ่งแต่งกายเรียบร้อย นุ่งกางเกงขายาวสีเทา สวมเสื้อสีฟ้าลายดอกประติมา
 หังเสื้อและกางเกงค่อนข้างใหม่รีกเห็นกลีบซัด ใส่รองเท้าแตะ ก้าวขึ้นมานบน
 ชานกุฏิ เหลียวซ้ายแลขวา แต่ไม่มองมายังหลวงตา หลวงตาเห็นกิริยาประหลาด
 ของเด็กชายแปลกหน้า จึงร้องทักถาม...¹

การที่ได้มาพบนายไปลครวนี้รู้สึกว่าเป็นโชค แม้จะรูล่วงหน้ามาก่อนแล้วว่าเขา
 เป็นบ้า แต่สมมุติฐานแห่งโรคบ้าของเขากลับทำให้ ขาพเจ้าคิดอยากจะร่วมชบวน
 การบ้ากับเขาถึงนัก และอยากชักชวนมวลชนให้มาร่วมชบวนการบ้า ๆ อย่างนี้
 กันให้มาก เพราะจะเป็นหนทางช่วยให้พระศาสนาและชาติบ้านเมืองสะอาด
 สดใสขึ้นกว่าที่เป็นอยู่...²

สายตาของประจวบจักษ์จับอยู่ที่ร่างนั้นควยแหวอสรพิษ นัยนาบ่งเห็นข้างให้ ปลอย
 อารมณ์และอยู่ในท่าสบาย เขากับหลอนไปในเมืองเพ็งจะกลับมา นี่ก็เพ็งได้
 ครึ่งทางเท่านั้น และอยู่ในป่าเปลี่ยว ไม่มีผู้คนผ่านเลย ขณะที่เขาควม
 มอเตอร์ไซค์คู่ชีพซึ่งมีหลอนเกาะหลังมา ความเจ็บและความปลอดภัยนั้นแหละ
 ที่ทำให้เขาบอกนัยนาว่า พักสักประเดี๋ยวเถอะ ไม่ใช่ความเห็นเห็นน้อยเมื่อพลว
 อะไรตามที่เขอ้างอิงแกหลอนหรือ ความคิดที่ค้างใจเขาค้างหากที่ทำให้เขาหยุดพัก
 มันเหมาะหนักหนาหากเขาจะหาตามความคิด และก็คงไม่มีร่องรอย เชื่อแน่ว่า
 คงจะไม่มื่อะไรมาทำให้ทางกฎหมายต้องมาเกณฑ์ให้เขารับผิดชอบต่อการสาปสูญ
 ของหลอนได้ ทั้งหลอนก็ไม่ใช่ว่าคนที่มีความหมายอะไรที่จะถึงกับทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "คลังการา" ใน หลวงตา เล่ม 1 โดย
 แพรเชื้อไม้ (นามแฝง) หน้า 183 - 184

² _____ "คนบ้าที่น่ารัก" ใน เอียงตามโลก โดยแพรเชื้อไม้ (นามแฝง)
 หน้า 220

ต้องมาค้นหาติดตาม หากว่าหลอนจะขาดบัญชีพลเมืองไทยไปสักคนหนึ่ง เพราะ
ตลอดเวลา หลอนไม่เคยสร้างพฤติกรรมอันใดที่สำคัญถึงกับทำให้สังคมต้องเยื่อใย
เหลียวแล หลอนเป็นเพียง... เขาไม่กล้าจะนึกต่อไป ถึงฐานะนามที่หลอนรับ
อยู่ขณะนี้ ฐานะที่ทำให้เขารู้สึกเหมือนทราบปราชัยอยู่เบื้องหน้าผาก...¹

1.1.2 การเปิดเรื่องโดยการพรรณนา การเปิดเรื่องโดยการ
พรรณนาเป็นการเปิดเรื่องที่นิยมใช้กันมากวิธีหนึ่ง ลักษณะของการเปิดเรื่องโดยวิธีนี้
ผู้แต่งจะเริ่มเรื่องโดยการพรรณนาถึงสิ่งต่าง ๆ ซึ่งอาจจะเป็นลักษณะตัวละคร เหตุการณ์
ฉาก วัตถุสิ่งของ หรือความรู้สึกของตัวละครอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ การเปิดเรื่องด้วย
วิธีดังกล่าวนี้ มีปรากฏอยู่ในเรื่องสั้นของแพรวเปื้อนไม่เป็นจำนวนมากรองลงมาจาก
การเปิดเรื่องโดยวิธีแรกที่กล่าวไปแล้ว และเมื่อพิจารณาถึงลักษณะการเปิดเรื่องโดยการ
พรรณนาในเรื่องสั้นของแพรวเปื้อนแล้ว เห็นได้ว่าส่วนใหญ่แพรวเปื้อนจะไม่พรรณนาถึงสิ่ง
ที่เป็นเรื่องธรรมดาสามัญโดยทั่วไป แต่จะพรรณนาถึงสิ่งที่เห็นว่ามีผลในทางชักจูงให้
ผู้อ่านสนใจมากที่สุด เช่นการพรรณนาถึงลักษณะของตัวละครที่ผิดแปลกไปจากคนธรรมดา
สามัญ พรรณนาถึงธรรมชาติที่ผิดปกติกาล พรรณนาถึงลักษณะของวัตถุที่มีค่าและความหมาย
ผิดไปจากวัตถุธรรมดาโดยทั่วไป เป็นต้น การเปิดเรื่องโดยการพรรณนาถึงสิ่งต่าง ๆ
ดังกล่าวนี้นี้ จะเห็นได้จากตัวอย่างดังนี้

แม้จะเป็นเพียงเงาก็เห็นชัด รูปร่างเขาช่างวิกลวิการอะไรเช่นนั้น ตัวเตี้ย
ตะแหมะชะะ บนหลังอันค่อมโค้งมิก่อนเนื้อโปนพอกกราวกับตะโหงกอุฐ แขนขา
ยาวผิดส่วน ชวนให้ใจผ่องสลกเหมือนเห็นสัตว์นรก ที่แผ่นมือซึ่งเขาใช้ประสาน

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "เกียรติกับชาวเย็นกันหม้อ" ใน หลวงตา เล่ม 4
โดยแพรวเปื้อน (นามแฝง) หน้า 174 - 175

กันไว้ที่ท้ายทอย มองดูเป็นขอเกี่ยวกัน แทนที่จะเป็นนิ้วเหมือนคนทั่วไป หัวหลิม มีผมแฉะปอย ๆ ประปราย ปากที่มองจากทางด้านข้าง มีฟันยื่นออกมาเหมือน ปากนก เท้าที่อยู่ในท่าเคลื่อนไหวถอยหลังลอยเหนือพื้นซึ่งมีหนัวร์ก...¹

น้ำในคลองเริ่มเปลี่ยนสี จากที่เคยใสกลายเป็นขุ่น ๆ และยิ่งขุ่นมากขึ้นเมื่อมัน ลดระดับลง เดือน 12 แล้ว ธรรมชาติแม้จะโกลเลคลาดเคลื่อนไปบ้างก็ตาม ๆ ที่ ไม่ปรากฏว่าเคยแสดงอาการตลบตะแลงที่ยิ่งขึ้นเลย จากกลอนยี่เกที่ชาวบ้าน ร้องเล่นกัน "เดือน 11 น้ำนอง เดือน 12 น้ำทรง ตกเดือนอ้าย เดือนยี่ น้ำก็รีไหลลง" มันยังเป็นเรื่องจริงอยู่เสมอถึงแม้ปีนี้น้ำจะเริ่มลดลงตั้งแต่เดือน 11 ก็มีไว้ว่าธรรมชาติเกิดขยากจะประหว่งกลอนยี่เกชาวบ้านขึ้นมา มันเป็นไปตาม กฎธรรมชาติซึ่งมีการชดเชยความขาดเกินของวัน เดือน ปี ที่คนกำหนดบัญญัติขึ้น ดวงตะวันคล้อยต่ำใกล้จะลับแล้ว แสงสายัณห์เหลืองอ่อนอาบลงบนผิวทุ่งที่กำลัง อ่อนลอออยู่ควยรวงทอง ลมเหนือเริ่มโยกนาขต้นข้าวไหนดมระเนนลงไปทาง เดียวกัน และยิ่งถูกน้ำลดควยเข้าควย ต้นข้าวอันอ่อนไหวบอบบาง ก็เหมือน ดังจะถูกเหนี่ยวให้หมอบฟูปลงอย่างว่าง่าย ผืนฟ้าที่เคยสดใสเขียวจัดและเคลื่อนไหว กล่น ควยหมู่เมฆ ทิวทิศแห่งนาบุญก็เปลี่ยนเป็นเวือจาง เหมือนมีหมอกควันอำพราง ความสลดสะอ้านของมันไว้ เป็นสัญญาณให้รู้ว่าคุณความหนาวเตรียมตัวจะมา...²

วัตถุชิ้นเล็ก ๆ กำลังถูกยกขึ้นเพ่งอย่างใกล้ชิด มันเกิดจากส่วนผสมหลายอย่าง มีปูนขาวเป็นหลัก ขนาดกว้างไม่เกินสองนิ้วมือ ด้านยาวยาวกว่าด้านกว้าง นิดหน่อย ด้านหนึ่งมีรูปปูนขึ้นมาเป็นร่างพอรู้ว่าเป็นอะไร สีมอ ๆ เหมือน

¹ พระกรรณิการธรรมโกศล "สักแทนคุณ" ใน หลวงตา เล่ม 2 โดย แพร่เชื้อไม้ (นามแฝง) หน้า 77

² _____ "น้ำลด" ใน หลวงตา เล่ม 3 โดยแพร่เชื้อไม้ (นามแฝง) หน้า 169 - 170

สีฝุ่นจาง ๆ มีรอยร้าวอยู่ทั่วไปเหมือนดังพร้อมที่จะแตกตัวอยู่ทุกขณะ ความสำคัญของมันแขวนไว้กับสภาพที่เปราะสลาย "ของแท้ที่เป็นชนิดที่นิยมกัน แลกรดเบนซ์ได้คันหนึ่ง" พอถึงคำพูดของผู้บันทึกในวงการแล้ว หลวงตาก็ยิ่งทะนุถนอมมันยิ่งขึ้น หยิบขยับเชี่ยนแต่ละทีก็แผ่วเบา ด้วยกลัวว่ามันจะบิออกจากกัน...

1.1.3 การเปิดเรื่องโดยสร้างให้นิพนธ์การหรือการกระทำของตัวละครก่อให้เกิดความสนใจทันที การเปิดเรื่องโดยวิธีนี้ เป็นการเปิดเรื่องที่มุ่งตรงไปสู่จุดโดยเร็ว และสามารถเรียกร้องความสนใจจากผู้อ่านได้ดี ผลจากการศึกษาครั้งนี้ ปรากฏว่า เรื่องสั้นของแพรวเอื้อไม่มีการเปิดเรื่องโดยสร้างให้นิพนธ์การอยู่เพียงไม่กี่เรื่องเท่านั้น และลักษณะของนิพนธ์การในการเปิดเรื่องที่แพรวเอื้อสร้างขึ้นนี้ เป็นที่สังเกตได้ว่าส่วนใหญ่จะเป็นนิพนธ์การที่ก่อให้เกิดเสียงที่เรียกร้องความสนใจ เช่น เสียงกระแทกของบานประตู เสียงวัตถุตกแตก เสียงเรียกของตัวละคร เป็นต้น ดังตัวอย่าง

ปรียาจากบ้านไปหลายวัน กลับมาก็พบว่าญาติมิตรกำลังประชุมรับขวัญหล่อนด้วยพิธี สัตตมวาร (ประตุนำบ้านเปิดทางออก เสียงบานกระแทกดังปัง พลันร่างของโปรยเด็กสาวรับใช้กับเพื่อนหญิงอีกคนหนึ่งก็วิ่งพรวดพรากตามกันเข้ามา หน้าตาท่าทางตกใจสุดขีด ทุกคนในบ้านพากันประหลาดใจในอาการของสองสาวนั้น ใครคนหนึ่งร้องทักด้วยเสียงเหมือนทวาด แต่ก็ไม่อาจจะหยุดอาการตื่นตระหนกของทั้งคู่ได้ "คุณผู้หญิง" โปรยร้องด้วยเสียงเกือบจะเป็นตะโกน...²

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "บาปล่อนูญหลอน" ใน เสียงปลุก โดยแพรวเอื้อไม่ (นามแฝง) หน้า 99 - 100

² _____ "หล่อนไปหลายวัน" ใน หลวงตา เล่ม 3 โดยแพรวเอื้อไม่ (นามแฝง) หน้า 53 - 54

เพลง... สี่ ๆ

หลวงตาเงยหน้าจากหนังสืออย่างรวดเร็ว เห็นเจ้าจ้อยยืนอยู่ที่ตม่น้ำยืมแฮะ ๆ
บอกถึงความปราชัยพ่ายแพ้อย่างเห็นชัด อาการนั้นทำให้หลวงตาคาดได้ว่าได้
เกิดอะไรขึ้น...¹

จิกจันเอ๋ย .. จิกจัน...

เขาสะอื้นสุดตัวเหมือนตื่นจากฝันร้าย อ่อนระโหยไปทั่วซุ้มร่าง แม่ ! หมูนี้นี้
แม่เฝ้าเรียกเขาเสียจริง ๆ สู้สุดสัปดาห์มาชุมนุมอยู่ถึงที่นี่แล้ว เสียงแม่อีกยังตาม
มาจนได้...²

1.1.4 การเปิดเรื่องโดยใช้บทสนทนา การเปิดเรื่องโดยใช้
บทสนทนาเป็นการเปิดเรื่องที่ดึงดูดความสนใจจากผู้อ่านได้วิธีหนึ่ง ลักษณะการเปิดเรื่อง
โดยวิธีนี้ ส่วนใหญ่ผู้แต่งจะเริ่มบทสนทนาด้วยถ้อยคำที่ก่อให้เกิดความอยากรู้อยากเห็นหรือ
กระหิณใจผู้อ่าน จากการศึกษากลวิธีในการเปิดเรื่องจากเรื่องสั้นของแพรวเปื้อนไม้ ปรากฏว่า
เรื่องสั้นของแพรวเปื้อนไม้มีการเปิดเรื่องโดยใช้บทสนทนาอยู่เพียงจำนวนน้อย กล่าวคือ
เท่าที่สังเกตพบมีอยู่เพียงสี่เรื่องได้แก่ เรื่องลูกผู้หญิง ในหลวงตา เล่ม 2 เรื่อง
สัมภาษณ์พญายม ในหลวงตา เล่ม 4 เรื่องศาลาพักร้อน ในเอียงตามโลก และเรื่อง
เศรษฐีตัวอย่าง ในกระโหลกหัวเราะ ดังตัวอย่างที่จะยกมาประกอบดังนี้

"ลูกผู้หญิง วัฒนาของเทพบุตรหลังไหน ๆ ก็ไม่ประเสริฐไปกว่าชายคาเรือนของ
พ่อแม่ ถึงแม้มันจะเป็นเพียงกระตอมสับปะรังแค คับแคบ สกปรก ไม่สวยงาม
แต่มันก็เป็นที่พักอาศัยว่างใจได้ ยามเหนื่อยอ่อนจะเลือกกายซุกหัวนอนก็หลับสนิท

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "อะไหล่ที่หายาก" ใน หลวงตา เล่ม 2 โดย
แพรวเปื้อนไม้ (นามแฝง) หน้า 131

² _____ "เสียงแม่" ใน เอียงตามโลก โดยแพรวเปื้อนไม้ (นามแฝง)
หน้า 101

หลวงตาอยากจะให้หนูคิดถึงความจริงข้อนี้ให้มาก" บุปผานั่งหันข้างให้ เหม่อมองออกไปทางช่องหน้าต่าง นิ่งเงียบราวกะไม่ได้ยินถ้อยคำของหลวงตา แต่กรรมที่หนุนเป็นสันขึ้นมานั้น บอกให้รู้ว่าหลอนกำลังซึมซับระงับความพลุ่งไหวของอารมณ์ หลวงตาก็เช่นกัน ซึมความพุ่งชนเพื่อจะกล่าวข้อความตามที่ตั้งใจไว้ให้ชัดเจนและเป็นคุณแก่ผู้ฟังให้มากที่สุดที่จะทำได้

"หลวงตารู้เหมือนกันว่า หนูจะไม่สบายใจเมื่อฟังหลวงตา ทั้ง ๆ ที่หลวงตาปรารธนามาตลอดว่าจะให้หนูมีความสุขอย่างมากที่สุด แต่เดี๋ยวนั้นมันเกิดจำเป็นขึ้นมาเสียแล้ว หลวงตาต้องทำในสิ่งที่ไม่อยากทำ ขอให้หนูฟังหลวงตาให้สิ"¹

ณ ที่ประทับของพญายม

"ที่นี่เราไม่มีอะไรจะถวายพระคุณเจ้าหรอก แต่อาสนะนั้นมีอยู่ ปรารธนาถีนิมิตต์นึ่ง" นี่คือนิโยคแรกที่พญายมกล่าว

"อาตมาไม่มีความประสงค์จะได้อะไรอันเป็นเหตุให้มหาปิตรต้องสิ้นเปลือง"

พระเถระถวายพระพรเมื่อทศุครางนั่งลงเหนืออาสนะเรียบร้อยแล้ว

"พระคุณเจ้ายังไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงเลย เมื่อสองพันปีเศษมาแล้วเคยอย่างไร ก้อย่างนั้น แต่โยมได้ทราบว่า ขณะนี้โลกมีอะไรเปลี่ยนแปลงไปมาก แม้กระทั่งพระเจ้าพระสงฆ์ เขาว่าพระสงฆ์ต่างหันมาปฏิบัติในกิจของฆราวาสกันมาก"

"เช่นอะไรบ้าง? ถวายพระพร"

"เช่นบวชเข้ามาแล้ว ก็ทิ้งตัวเป็นหัวหน้าชักนำคนให้ทำบุญให้ทานจนไม่มีเวลาจะอบรมภาวนาบำเพ็ญสมณธรรม"

"การชักนำคนให้ทำบุญให้ทาน ก็เป็นความดีไม่ใช่หรือ?"

"ถูกละ"

"แล้วทำไมมาว่าอาตมายังไม่เปลี่ยนแปลง"²

¹พระครูพิศาลธรรมโกศล "ลูกผู้หญิง" ใน หลวงตา เล่ม 2 โดยแพรวเปื้อน (นามแฝง) หน้า 33

² "สัมภาษณ์พญายม" ใน หลวงตา เล่ม 4 โดยแพรวเปื้อน (นามแฝง) หน้า 80 ± 81

"หลวงตากงสบายนะคะ?" เชอปรารภเชิงถามด้วยที่ท่าจริงจัง
 "ที่ไหนได้ ขณะนี้ฉันกำลังตกนรกอยู่ทีเดียว" ข้าพเจ้าตอบอย่างจริงจังเช่นกัน
 "ไม่น่าจะเป็นไปได้ ภูมิหลวงตาน่าอยู่ ออก เจียบสงบ ตกนรกอย่างไรคะ?"
 "หนูจะรู้ไปทำไม? มันเป็นเรื่องที่น่าละอาย แล้วหนูก็ช่วยหลวงตาไม่ได้ด้วย
 มีแต่จะนึกทุเรศเวทนา"¹

"คาโตะตายแล้ว"

"โตะไหน?"

"โตะเศรษฐีโง่งล่ะ !"

"เอ๊ะ ! เมื่อตอนสาย ๆ ก็ยังเห็นวิกนาเหียง ๆ อยู่ แกเป็นอะไรถึงตายวะ?"
 "ตกตะพานถาน หลวงตาแฉวทานเลวๆ แกตกลงไปนอนคว่ำหน้าประกบดินอยู่
 ทานก็ลงไปช่วย พอจับตัวแกจะพลิกหงายแกไม่ยอม กลับกางแขนออกโอบแผ่นดิน
 แล้วพูดว่า ของกู ของกู... แล้วก็เจียบสิ้นใจไปเลย"²

1.1.5 การเปิดเรื่องในรูปแบบของจดหมาย การเปิดเรื่องใน
 รูปแบบของจดหมายเป็นวิธีการเปิดเรื่องที่ทำให้ผู้อ่านมีความรู้สึกใกล้ชิดกับตัวละครยิ่งขึ้น
 การเปิดเรื่องโดยวิธีนี้มีปรากฏอยู่ในเรื่องสั้นของแพรวเปื้อนไม้ที่ใช้ศึกษาครั้งนี้เพียงเรื่องเดียว
 เท่านั้น คือเรื่องบุญหลง ในเรื่องสั้นชุดหลวงตา เล่ม 1 ดังตัวอย่าง

เขียนหัว เวียดนามใต้

กราบเท้าหลวงตาที่เคารพของลูก

หลวงตากงจะได้รับทราบข่าวเรื่องจงอาจศึกแล้ว ผมปลอดภัยและพยายาม
 ปฏิบัติตัวทำใจตามที่หลวงตาได้สั่งสอนอย่างเคร่งครัด มั่นใจว่าคำสอนของ

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "ศาลาพักร้อน" ใน เอียงตามโลก โดยแพรวเปื้อนไม้
 (นามแฝง) หน้า 50

² "เศรษฐีตัวอย่าง" ใน กระโหลกหัวเราะ โดยแพรวเปื้อนไม้
 (นามแฝง) หน้า 90 - 91

หลวงตานี้แหละจะช่วยให้ผมพ้นบาปและคงจะไถ่กลับมาเมืองไทย มากราบเท่า
และอยู่กับหลวงตา และผมจะบวชหัดเทศน์สอนกับหลวงตา ผมไม่มีใครสำหรับ
จะอ่านจดหมายทางนี้ นอกจากหลวงตาองค์เดียว...

จากลูก ร.ท.บุญหลง ธรรมรักษา

หลวงตาพบจดหมายด้วยรอยยิ้ม ชาววิกรมของจงอางศึก เป็นชาวที่สิ้นหัวใจ
หลวงตามาก แม้จะบวชอยู่ในวัดไม่ยุ่งกับการฆาปนก็ตาม แต่ก็ยังตัดกิเลสไม่
ขาด ยังต้องมีเรื่องพัวพันกับชาวโลกตามประสาโลก หลวงตาจึงต้องยุ่งเกี่ยว
กับจงอางศึก คิดถึงเวียตนาม เหมือนคนที่ลูกชายของตนไปอยู่ที่โน่น
หลวงตาของลูก หลวงตาพิมพ์คำเริ่มจดหมายแล้วก็มี...¹

1.1.6 การเปิดเรื่องด้วยข้อความที่เป็นสุภาษิต บทกวี หรือ
ข้อความคมคายชวนคิด โดยทั่วไปแล้วข้อความที่เป็นสุภาษิต บทกวี หรือคำคมชวนคิด
ต่าง ๆ ย่อมก่อให้เกิดความสนใจได้ดีกว่าข้อความธรรมดา ดังนั้นการเปิดเรื่องโดยใช้
ข้อความเหล่านี้จึงเป็นการเปิดเรื่องที่สามารถดึงดูดความสนใจจากผู้อ่านได้ดีวิธีหนึ่ง
จากการศึกษาครั้งนี้ เป็นที่สังเกตได้ว่า เรื่องสั้นของแพรเยอไม่มีการเปิดเรื่องโดยใช้
วิธีนี้ปรากฏอยู่ไม่มากนัก และข้อความที่แพรเยอไม่ใช้ในการเปิดเรื่อง ส่วนใหญ่จะเป็น
ข้อความคมคายชวนคิด ไม่ปรากฏว่ามีการเปิดเรื่องโดยใช้ข้อความที่เป็นสุภาษิต หรือ
บทกวี ดังตัวอย่าง

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "บุญหลง" ใน หลวงตา เล่ม 1 โดยแพรเยอไม่
(นามแฝง) หน้า 9

เขาก็นึกว่า เด็กมีชีวิตอยู่เพื่อวันพรุ่งนี้ หนูสาวสำหรับวันนี้ แต่คนแก่มีชีวิตอยู่เพื่อเมื่อวาน ส่วนหลวงตานั่น ไม่เห็นจะพูดถึงวันข้างหน้าหรือวันนี้ แต่สำหรับเรื่องที่ล่วงมาแล้วละก็คุยได้ไม่เบื่อ เห็นจะเป็นเพราะไม่ยอมแก่นั่นเอง ทารูไม่ว่าสารภาพอยู่เต็มตัวแล้วว่าแก่ หากจะถือตามคาเขาว่า...¹

"ชีวิตเหมือนการเดินทาง เรือนร่างเหมือนศาลาอาศัย" ข้อความที่มีจังหวะจะโคนบทนี้ หลวงตาชอบนำออกมาร่ำพิงรำพันอยู่เสมอ จาไม่ได้ว่าเก็บไอลิ้นกลืนน้ำลายใครมา แล้วก็นำมาหาวิธีอธิบายเสียเอง ชีวิตเหมือนการเดินทางก็เพราะว่ามันเป็นอนิจจัง เคลื่อนไปตามปัจจัยอยู่เรื่อย ๆ ชีวิตไม่เคยหยุดนิ่งไม่ว่าเศรษฐีหรือยากจก ราชหรือมหาโจร ต่างหมุนกลิ้งไปสู่จุดสลายตัวด้วยกันทั้งนั้น...²

แมวมหา หมามาสู่ โบราณยังถือว่าเป็นนิมิตดี แต่มีมันเป็นคนแม่จะมีค่าเสมือนเสลดน้ำลาย ก็ยิ่งสูงกว่าแมวกว่าหมาเป็นไหน ๆ ความวุ่นวายใจของหลวงตา มันอาจจะเกิดจากความรุ่มมากเกินไปได้ก็ได้อ เพราะรุ่มมากก็มักจะยึดถือมาก อย่างนี้กระมังปราชญ์ฝรั่ง (เบอร์นาร์ค ซอร์) เขาจึงว่า การอ่าน(รู้) ทุกอย่างทำให้คนเป็นคน เชื่อทุกอย่างทำให้คนเป็นบ้า หลวงตาจะรู้หรือเปล่าว่า ในพรหมวิหารธรรมทำไมจึงต้องมีอุเบกขา ถ้าหลวงตารูก็น่าจะรูต่อไปว่า เพราะตัวยังไม่บรรลุพรหมธรรมนั่นเอง จึงต้องกลายเป็นจาเลยของความเมตตาที่ซำคอุเบกขาไปดังนี้...³

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "เจ้าจ้อย" ใน หลวงตา เล่ม 1 โดยแพรวเปื้อนไม้ (นามแฝง) หน้า 34

² _____ "เพื่อนนอน" ใน หลวงตา เล่ม 2 โดยแพรวเปื้อนไม้ (นามแฝง) หน้า 5

³ _____ "จำเลย" ใน หลวงตา เล่ม 3 โดยแพรวเปื้อนไม้ (นามแฝง) หน้า 98

ความรักคืออะไร มีคุณหรือให้โทษอย่างไร? ช่างเถอะ มันเป็นเรื่องของ
นักปราชญ์ท่านที่จะคิดวิจยวิจารณ์กัน แต่สำหรับข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้าชอบความ
รัก และไม่ว่าจากใคร ค่าของความรักจากทุกผู้ ล้วนมีอนาจเหนือหัวใจข้าพเจ้า
ไปเสียทั้งนั้น เหตุที่มันได้ช่วยให้ข้าพเจ้ารู้สึกตัวว่ามีค่าขึ้น รู้สึกคิดฝันในทางที่
เป็นสุข...หวาน...และช่วยให้ชีวิตหายเซ็ง
ท่านเคยรู้สึกซัดซาต่อชีวิตบ้างไหม? หากเคยละก้อ ลองมีความรักดูซิ มันช่วย
ได้นะ อย่าตาขาวไปนักเลย ความรักไม่เคยฆ่าใครง่าย ๆ เหมือนได้รับคำชู-
ขวัญจากนักปราชญ์ที่ออกหักหกรอกนา โน่น...ความรักมันมาจากสวรรค์...
โน่นแน่...¹

นอกจากการเปิดเรื่องโดยใช้วิธีต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว เรื่องสั้นของ
แพรวเปื้อนไ้มยังมีการเปิดเรื่องอีกวิธีหนึ่งที่แตกต่างออกไปจากวิธีต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น
การเปิดเรื่องวิธีดังกล่าวนี้คือ การเปิดเรื่องโดยใช้ข้อความสั้น ๆ เป็นความนามาก่อน
ลักษณะของการเปิดเรื่องโดยวิธีนี้ ผู้แต่งจะไม่เริ่มเรื่องโดยทันที แต่จะมีข้อความสั้น ๆ
ในทำนองเกริ่นให้ผู้อ่านทราบที่มาของเรื่อง หรือเชิญชวนให้ผู้อ่านติดตามเรื่องราวต่อไป
เป็นความนามาก่อน แล้วจึงเริ่มเรื่องหรือดำเนินเรื่องต่อไป การเปิดเรื่องในลักษณะ
ดังกล่าวนี้นี้ มีปรากฏชัดเจนในผลงานชุดของฝากจากหลวงตา ส่วนในผลงานชุดอื่น ๆ ไม่
ปรากฏว่ามีการเปิดเรื่องโดยใช้วิธีนี้ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า เรื่องต่าง ๆ ในผลงาน
ชุดของฝากจากหลวงตานั้น เป็นเรื่องที่แพรวเปื้อนไ้มไม่ได้คิดเค้าโครงเรื่องขึ้นเอง แต่นำ
เค้าโครงเรื่องมาจากชาคกบ้าง จากนิทานที่ได้ยินได้ฟังมาบ้าง ด้วยเหตุนี้ แพรวเปื้อนไ้ม
จึงได้เปิดเรื่องโดยใช้ข้อความสั้น ๆ เป็นความนามาก่อน เพื่อทำความเข้าใจกับผู้อ่าน
และเพื่อเชิญชวนให้ผู้อ่านติดตามเรื่องที่จะเล่าต่อไป ดังตัวอย่าง

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "หัวใจหมา" ใน เอียงตามโลก โดยแพรวเปื้อนไ้ม
(นามแฝง) หน้า 1 - 2

ไฉนมาแต่หาหลักฐานมิได้ว่า กาลก่อนนิ้วมือทั้งห้าต่างก็ยังมีได้มีความปรองดองกัน เพราะต่างนิ้วต่างก็มีมานะทิฐิ เห็นว่าตนมีความสำคัญกว่านิ้วอื่น ๆ ต่างก็อ้างเหตุผลถึงความเด่นแห่งตนข่มผู้อื่น เริ่มต้นแต่นิ้วโป้ง ซึ่งมีนามว่า "อังกูร" นิ้วชี้ชื่อว่า "ครรชน" นิ้วกลางชื่อว่า "มัทฉิม" นี้วนางชื่อว่า "อนามิกา" นิ้วก้อยชื่อว่า "กนิษฐา" เชิญฟังเหตุผลความยิ่งใหญ่ของเขา...¹

ไฉนมาว่าพระเจ้าพรหมทัตครอบครองสมบัติพาราณสี พระองค์ตกเป็นทาสของชีวหา ทิดในรสนจนถึงกับยอมสละฐานะแห่งกษัตริย์ เรื่องราวของพระองค์น่าคิคน่าสนใจไม่น้อย เชิญเถิดสาธุชน เชิญสละเวลาให้กับตัวอักษรที่ข้าพเจ้าเรียบเรียงขึ้นสักชั่วขณะเถิด...²

พระพุทธเจ้าทรงตรัสถึงบุรพจริยา (ความเป็นมาแต่อดีต) ของพระองค์ ขอเชิญมาถอดใจความตามประสาของข้าพเจ้าดังนี้
ในกาลอันล่วงมาแล้วไกล พระราชาองค์หนึ่งทรงพระนามว่า มฆเทว ครอบครองมิลิลา วิเทหรัฐ...³

1.2 การดำเนินเรื่อง

การดำเนินเรื่องเป็นขั้นตอนสำคัญขั้นตอนหนึ่งในการที่จะทำให้เรื่องคลี่คลาย และดำเนินไปยังจุดมุ่งหมายที่ผู้เขียนต้องการ

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "นิวเขมินา" ใน ของฝากจากหลวงตา โดยแพรวเปื้อนไม้ (นามแฝง) หน้า 6

² _____ "คาถากันตาย" ใน ของฝากจากหลวงตา โดยแพรวเปื้อนไม้ (นามแฝง) หน้า 16

³ ก. หน้า 48

กลวิธีในการดำเนินเรื่องที่นิยมใช้กันทั่วไปมีหลายแบบคือ

1.2.1 ดำเนินเรื่องตามปฏิทินธรรมชาติ หรือดำเนินเรื่องตามลำดับเหตุการณ์

1.2.2 ดำเนินเรื่องด้วยเหตุการณ์ย้อนท้ายก่อน

1.2.3 ดำเนินเรื่องสลับไปมา (Flash-back)

1.2.4 ดำเนินเรื่องโดยกล่าวถึงเหตุการณ์ที่เกิดต่างสถานที่ เช่น เกิดในเมืองสองเมืองสลับกันไป¹

จากการศึกษากลวิธีในการดำเนินเรื่องจากเรื่องสั้นของแพรว เยื่อไม้ ปรากฏว่าเรื่องสั้นของแพรว เยื่อไม้ส่วนใหญ่มีวิธีการดำเนินเรื่องไปอย่างเรียบ ๆ โดยใช้การบรรยายเป็นพื้น มีบทสนทนาประกอบบ้างพอสมควร และในการดำเนินเรื่องนั้น แพรว เยื่อไม้นิยมใช้กลวิธีในการดำเนินเรื่องอยู่สามแบบคือ ดำเนินเรื่องตามปฏิทินธรรมชาติ ดำเนินเรื่องด้วยเหตุการณ์ย้อนท้ายก่อน และดำเนินเรื่องสลับไปมา (Flash-back)

1.2.1 การดำเนินเรื่องตามปฏิทินธรรมชาติหรือการดำเนินเรื่องตามลำดับเหตุการณ์ การดำเนินเรื่องด้วยวิธีนี้มีลักษณะดังนี้คือ เริ่มเรื่องจากจุดเริ่มต้นก่อน แล้วจึงดำเนินเรื่องไปตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนหลัง เช่น เริ่มเรื่องตั้งแต่ตัวเอกเป็นเด็ก เป็นหนุ่มสาว แก่ แล้วก็ตายในที่สุด หรือเริ่มเรื่องตั้งแต่เหตุการณ์ในตอนเช้า สาย บ่าย เย็น ตามลำดับเวลาไป เป็นต้น การดำเนินเรื่องด้วยวิธีนี้เป็น การดำเนินเรื่องที่แพรว เยื่อไม้ใช้มากที่สุด ดังตัวอย่างที่จะยกมาประกอบให้เห็นดังนี้

หลวงตากับพระมหาจรัสคุเทศน์ถึงวัดบางแขมใกล้เพล ได้รับการต้อนรับจาก
ท่านสมภารและคณะทายก ทายิกาเป็นอย่างดี หอสวดมนต์คือสถานที่รับแขกที่
เหมาะสมของวัด เขาจัดรับรองพระเทศน์ที่นี่ ระหว่างการสนทนาวิสาสะ
หลวงคารู้สึกแปลกอยู่อย่างหนึ่งสำหรับที่นี่คือ คณะทายก ทายิกา กรรมกรที่เข้า

มากราบคารวะและทำงานวุ่นวายให้เห็นอยู่ล้วนเป็นคนหนุ่มคนสาวทั้งสิ้น ทน
ไม่ไหวจึงซักถามประสกสูงอายุกคนหนึ่ง¹
"แต่ก่อนมาก็คนแก่อย่างพวกผมนี่แหละครับ เคียวนี่ท่านสมภารท่านปลัดพวก
ผมเสียแล้ว" ประสกคนนั้นตอบพร้อมกับชำเลื่องดูสมภารด้วยใบหน้ายิ้ม ๆ ...
พลันเสียงกลองเพลก็ดังผสมขึ้น ทำให้การสนทนาจบลงกลางคัน เพราะทุกคน
พากันอาหารถึงมือเพลของพระ เสร็จจากเพลแล้ว ท่านสมภารก็นิมนต์ให้เลื่อน
ไปพักผ่อนในโบสถ์ หลวงตากับพระมหาจรัสจึงปรึกษากันวางแผนการแสดง
ธรรม...¹

จากตัวอย่างข้างต้นนี้จะสังเกตเห็นได้ว่า แพร่เหื่อไม่ได้ดำเนินเรื่องไปตาม
ลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนหลัง โดยระบุเวลาที่เกิดเหตุการณ์นั้น ๆ ไว้ตามลำดับด้วย
การระบุเวลาที่เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ในการดำเนินเรื่องดังกล่าวนี้ นอกจากจะระบุ
เวลาไว้เป็นหน่วยกว้าง ๆ ดังตัวอย่างข้างต้นแล้ว แพร่เหื่อไ้ยังดำเนินเรื่องไปตาม
ลำดับเหตุการณ์โดยระบุเวลาไว้เป็นหน่วยเฉพาะของเวลาอย่างชัดเจนอีกด้วย ดังตัวอย่าง

8.00 น. เป็นเวลาพระสงฆ์ลงประชุมทำวัตรเช้าที่พระอุโบสถ เป็นกิจวัตรที่
ปฏิบัติมานับแต่ท่านเจ้าคณะเจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันได้ปกครอง และกระทำตลอด
ปี ไม่ใช่จะเฉพาะวันโกนวันพระเหมือนแต่ก่อน นี่ก็ชนบประเพณีในวัดหลวงตา
วันนั้นออกจากโบสถ์ เมื่อเสร็จทำวัตรเช้าแล้วหลวงตาก็มรีบกลับกุฏิเพราะเวลา
ใกล้จะ 9.00 น. ซึ่งเป็นกำหนดเวลาที่เจ้าภาพรายหนึ่งนัดไว้ หลวงตาจึง
ต้องไปอยู่ที่ลานวัด ในช่วงเวลาที่รอรถมารับอยู่นั่นเอง เขาก็มา มีเจ้าภาพ
หอรอก เขาเดินตามท่านพระครูสัญญาบัตรรูปหนึ่งมา และพระครูก็แนะนำให้รู้จัก

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "คนดัง" ใน หลวงตา เล่ม 2 โดยแพร่เหื่อไ้
(นามแฝง) หน้า 19 - 25

"คุณลินเขามีศรัทธาจะยอมพระพุทธรูปเกาสัก 7 องค์" พระครูชี้แจงกับหลวงตา
 "ผมให้เขาไป 3 องค์ คุณมีบ้างไหมละ? มีก็ให้คุณลินเขาไปยอมสิ!"
 คุณลินยิ้ม พร้อมกับยกมือไหว้หลวงตา ที่ช่วงแขนขวามีห่อของซึ่งหุ้มไว้ด้วย
 กระดาษหนังสือพิมพ์พาดขวางอยู่ คือพระเกาของท่านพระครูนั่นเอง
 "ทำไมถึงต้องยอม 7 องค์ละ" หลวงตาดถามเขาคือ ๆ
 "สะเคาะเคราะห์ครับ ผมเคราะห์ไม่ดีที่ ขับรถไปชนคนตาย ผมเป็นหลาน
 หลวงพ่อเต๋ ท่านรณรงค์ให้ผมแล้ว และแนะนำให้ผมยอมพระพุทธรูป
 7 องค์" เขาพูดด้วยอาการยิ้มแย้มเป็นกันเอง
 ขณะนั้นเวลา 9.00 น. เศษแล้ว เจ้าภาพที่นั่นก็ยังไม่มา หลวงตาจึงตัดสินใจพาคุณลินกลับภูมิจึง เพราะมีพระพุทธรูปที่ตั้งใจจะยอมอยู่องค์หนึ่ง...¹

การดำเนินเรื่องโดยระบุหน่วยเวลาไว้อย่างชัดเจนตามลำดับดังตัวอย่างข้างต้นนี้ มีปรากฏอยู่ในเรื่องสั้นของแพรเยื่อไม้โดยทั่วไป และถือเป็นลักษณะเด่นของแพรเยื่อไม้อย่างหนึ่ง

1.2.2 การดำเนินเรื่องด้วยเหตุการณ์ตอนท้ายก่อน การดำเนินเรื่องโดยวิธีนี้เป็นการดำเนินเรื่องที่แพรเยื่อไม้นิยมใช้มากรองลงมาจากการดำเนินเรื่องโดยวิธีแรก ลักษณะของการดำเนินเรื่องโดยวิธีนี้ ผู้แต่งจะเริ่มจากจุดที่เป็นเหตุการณ์ตอนท้ายก่อน แล้วจึงย้อนกลับไปเล่าเหตุการณ์ตอนต้นตามลำดับเรื่อยไปจนถึงเหตุการณ์ตอนท้ายนั้นอีกครั้งหนึ่ง ดังตัวอย่าง

ไหว้พระสวดมนต์ จนกระทั่งสงบจิตอธิษฐานแม่เมตตาเสร็จแล้ว หลวงตาก็ยังไม่เขยื้อนกายจากอาสนะ คงมีแต่ดวงตาเท่านั้นที่เลิกแลขึ้นเพ่งพิศพระพุทธรูป แต่จับนั่งอยู่ที่ขอบฐานซึ่งขนานกับพื้นโต๊ะ อาศัยเทียนบูชาที่จุดไว้จวนจะหมดเล่มส่องแสงวูบวาบ ทำให้มองเห็นวงกลมที่แทนพระโคตมิด มันคือเหรียญสลึงที่

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "สะเคาะเคราะห์" ใน หลวงตา เล่ม 3 โดยแพรเยื่อไม้ (นามแฝง) หน้า 35 - 36

ค่อนข้างใหม่ วางตะแคงแนบอยู่กับฐาน หลวงตานั่งสงบ เพ่งสายตามอง
 ราวกับเพ่งกลิ่น แดงกลมเล็ก ๆ ของเหรียญสลึง หาได้ช่วยกำจัดอารมณ์
 ของหลวงตาให้เป็นสมาธิไม่ ... ดวงตาจับนิ่งอยู่ที่วงกลมแต่ดวงใจกลับลอยลี้ว
 ห่างออกไปอย่างประมาณเศษส่วนมิได้ หลวงตานึกถึงเรื่องก่อนที่จะได้มันมาวาง
 ไว้บนแท่นบูชา และนึกถึงความรู้สึกขณะที่ได้มัน เหรียญอาถรรพณ์ ...
 เห็นอีกเล่มหนึ่งคืบลง ความมืดเข้ามาปกคลุมสนิท ทำให้หลวงตามองไม่
 เห็นอะไร เหรียญสลึงอันนั้นก็ถูกความมืดบดบังไปด้วย แต่ใจของหลวงตายัง
 กระจางอยู่ด้วยประวัติของมัน สิ้นแสงเทียนก็สิ้นโอกาสที่จะเห็นสีหน้าของ
 หลวงตาที่ยังเปลี่ยนแปลงสลับกันไปด้วยอำนาจของใจที่ยังตกอยู่ในวัฏมีการ
 ของกิเลส หลวงตาคิดไม่ตกว่า การตัดสินใจรับเจ้าเหรียญสลึงอันนี้ไว้เป็น
 อนุสสติ แทนที่จะเลือกเงินหมื่นบาทนั้นมันเป็นความฉลาดหรือความโง่
 กันแน่... ๑

จากตัวอย่างข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่าแพรเยื่อไม้เริ่มต้นจากจุดที่เป็นเหตุการณ์
 ตอนท้ายก่อน โดยเริ่มจากเหตุการณ์ที่ตัวละครนั่งเพ่งมองเหรียญวงกลมอันหนึ่ง ซึ่ง
 วางอยู่ที่แท่นพระในลักษณะยื่นตั้งแนบกับฐานพระพุทธรูป แล้วจึงเล่าย้อนไปถึงเหตุการณ์
 ต่าง ๆ อันเป็นที่มาของเหรียญอันนั้น จนกระทั่งเรื่องดำเนินมาถึงเหตุการณ์ที่ตัวละคร
 นั่งมองเหรียญนั้นอันเป็นเหตุการณ์ตอนท้ายอีกครั้งหนึ่ง

เพื่อให้มองเห็นลักษณะการดำเนินเรื่องด้วยเหตุการณ์ตอนท้ายก่อนจากเรื่องสั้น
 ของแพรเยื่อไม้ได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น จึงขอยกตัวอย่างมาประกอบให้เห็นอีกตัวอย่างหนึ่ง
 ดังนี้

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "บาทเดียว" ใน หลวงตา เล่ม 2 โดย
 แพรเยื่อไม้ (นามแฝง) หน้า 59 - 76

แม่เข้าสู่ความสงบพร้อมกับพระอธิษฐานพรพรชาวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 พระหลานชายเพิ่งจะลงเรือไป เพราะใกล้ 4 โมงเย็นแล้ว ป่านนี้คณะสงฆ์วัดกุฎีเคียวคงจะคอยเพื่อร่วมพิธีสังฆกรรม ส่วนพระลูกชายแม่ยังคงเฝ้าดูอาการของแม่อยู่ แม่ชุมนุมลูกหลานครั้งใหญ่อีกแล้ว นับว่าเป็นครั้งสำคัญที่แม่มีทุกอย่างพร้อม คือมีทั้งพระลูกชายและพระหลานชายที่แม่ตั้งใจบวชไว้แล้ว วาระสำคัญของแม่ ทำให้หอคโมได้ที่จะหวนรำลึกไปถึงความหลัง ฤดูกาลพรรษาอย่างนี้เมื่อหลายปีมาแล้ว ... วันที่ 26 กรกฎาคม 2515 ตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 เวลา 16.12 น. หรือ 4 โมงเย็น 12 นาฬิกา เป็นวันที่พระอธิษฐานอยู่จำพรรษา แม่ก็เข้าสู่ความสงบ ห่างจากวันบวชพระสมณิก 10 วันพอดี มัจจุราชตั้งใจจะคอยฉกฉวยให้แม่ได้บวชพระหลานชายสมกับที่ผัดผ่อนไว้ ดูพอชอบบวชลูกชายหรือไม่ก็เหลือเคา หรือด้วยบุญกุศลจะส่งให้แม่มีอายุมาถึงเพียงนี้ แต่แม่ก็ได้บวชเจ้าสมณิกตั้งใจแล้ว...¹

จากตัวอย่างข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่า แพร่เชื้อไม่เริ่มต้นโดยกล่าวถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 แล้วจึงดำเนินเรื่องย้อนกลับไปเล่าถึงเหตุการณ์ในอดีต "เมื่อหลายปีมาแล้ว..." ตามลำดับเรื่อยมาจนกระทั่งเรื่องดำเนินมาถึงเหตุการณ์ในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 อันเป็นเหตุการณ์ตอนท้ายที่แพร่เชื้อไม่นำไปกล่าวไว้ข้างต้นอีกครั้งหนึ่ง

จากตัวอย่างการดำเนินเรื่องด้วยเหตุการณ์ตอนท้ายก่อนที่ยกมาถวายนี้นี้ เป็นที่สังเกตได้ว่า นอกจากแพร่เชื้อไม่จะดำเนินเรื่องโดยระบุเวลาไว้อย่างชัดเจนดังที่ได้กล่าวไว้ในหัวข้อข้างต้นแล้ว แพร่เชื้อไม่ยังมีการดำเนินเรื่องโดยบอก วัน เดือน ปี ที่เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ไว้อย่างแน่นอนด้วย ลักษณะการดำเนินเรื่องโดยบอกเวลาและ

¹พระครูพิศาลธรรมโกศล "มคกนิปลา" ใน หลวงตา เล่ม 3 โดยแพร่เชื้อไม่ (นามแฝง) หน้า 183 - 203

วัน เดือน ปี ไว้อย่างชัดเจนทั้งกล่าวนี้นี้ ทำให้ผู้อ่านสามารถลำดับเรื่องราวที่เกิดขึ้นในเรื่องได้อย่างแจ่มชัด กลวิธีในการเขียนดังกล่าวนี้จึงถือได้ว่าเป็นลักษณะเด่นของแพร่เชื้อไม่อย่างหนึ่ง

1.2.3 การดำเนินเรื่องสลับไปมา (Flash-back) การดำเนินเรื่องสลับไปมาเป็นกลวิธีในการดำเนินเรื่องอีกวิธีหนึ่งที่แพร่เชื้อไม่นิยมใช้มากรองลงมาจากกา
ดำเนินเรื่องทั้ง สองวิธีดังกล่าวข้างต้น ลักษณะของการดำเนินเรื่องแบบนี้ ผู้แต่งอาจเปิดเรื่องขึ้นในตอนใดตอนหนึ่งของเรื่องก็ได้ แล้วเล่าย้อนต้น สลับไปมากับเรื่องในปัจจุบัน เช่น อาจกล่าวถึงเหตุการณ์ในปัจจุบันก่อนแล้วย้อนกลับไปกล่าวถึงอดีต แล้วย้อนกลับมาปัจจุบัน ดังตัวอย่าง

รถโดยสารถึงปากแพรกคำพอดี หลวงตาออกมาขึ้นริมถนน ล่ายสายตาหาสามล้ออยู่ ซึ่งไม่ถนัดนักในสมัยนั้น จะไปท่ามะขามอยู่ที่ริมแม่น้ำแควใหญ่เยื้องตัวเมืองขึ้นไปทางเหนือเล็กน้อย แล้วก็ข้ามเรือจ้างไปฝั่งท่าน้ำต้น เพื่อเดินเท้าต่อไปที่บ้านโยมคนหนึ่งซึ่งศรัทธาอาราธนามาเพื่อแสดงธรรมที่จะมีในวันรุ่งขึ้น บังเอิญโยมหญิงผู้หนึ่งมาพบขณะที่จะตกลงกับสามล้ออยู่แก่ใจเลยทำให้การเจรจานั้นล้มเหลวลงอย่างสิ้นเชิง เพราะได้มีมติบังคับให้หลวงตาไปบ้านซึ่งเป็นตึกแถวอยู่ในเมืองนั่นเอง

คำที่ไม่ได้พบกันมานาน จึงสนทนากันเพลินไปจนเวลาล่วงมาถึงสี่ทุ่มเศษ หลวงตาจึงเอ่ยปากลาเจ้าของบ้าน แต่เจ้าของบ้านได้จัดเตรียมที่จำวัดไว้เรียบร้อยแล้ว จึงไม่ค่อยจะยอมให้ไป เจ้าเข้าซึ่งจะให้ค้างจำวัดที่บ้านให้ได้ หลวงตาก็ไม่ยอม ... มันเป็นเรื่องที่บอกไม่ได้จริง ๆ โดยเฉพาะกับเจ้าของบ้านว่า ทำไมจึงค้างที่นี่ไม่ได้ แต่รู้ได้โดยเฉพาะตัว ครั้งหลังสุดโน้น หลวงตามาปากแพรก เป็นฤดูเดือนมกราคม อากาศหนาวจัด โยมหญิงผู้นี้ได้สั่งลูกหลานให้จัดที่หลับนอนให้อย่างดี เครื่องกันความหนาวครบครัน เมื่อเตรียมจำวัด นั่งลงเหนือขอบเตียงมองที่นอนอย่างเป็น ๆ ค่อย ๆ เอื้อมไปหยิบ

ผ้าห่มผืนหนาอย่างฉลาด ๆ พิจารณาเนื้อผ้าเห็นยังใหม่และขนนุ่มนิ่มน่าห่ม เหลียว
กลับไปมองที่ประตูห้อง เห็นโยมหญิงกับลูกสาวนั่งคอยสังเกตนัย หลวงตาก็
ให้กระดากใจ เกอเขินอย่างระงับไม่ได้ จึงแก่งไถ่กลับเคลื่อนไปทาง
ตลกขบขัน

"ผ้าห่มโยมนี้นุ่มดีจริง อยากได้เสียแล้วละซี ที่ฎีกามีแต่จีวรบาง ๆ กันหนาว
ไม่ได้ ขอได้ไหมโยม !"

"ท่านจะเอาผืนไหนละคะ ของโยมมีหลายผืน" แทะพูดด้วยใบหน้ายิ้ม ๆ ส่วน
ลูกสาวสามคนพากันหลบหน้า และปิดปากหัวเราะด้วยจิตหญิง หลวงตาไม่
ตอบ รู้ตัวว่าพลาดไปเสียแล้ว รู้สึกฟุ้งซ่านเกอเขิน จนกระทั่งหลับไปอย่าง
ยากเย็น ตื่นขึ้นตอนเช้าก็ไม่อยากมองหน้าใคร

เพียงสี่ทุ่มเศษสำหรับชนบทอย่างปากแพรก ห้องถนนก็ออกจะเงียบ รดราที่
วิ่งผ่านไปมาก็เกือบจะหาไม่ได้ เหลือแต่สามล้อสองสามคัน แต่หลวงตาไม่ขึ้น
อยากจะคิดอะไรให้มันหายหนักสมอง จึงเดินเลาะไปตามถนน...¹

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่า แพร่เชื้อไม้ไผ่ดำเนินเรื่องสลับไป
มาโดยเริ่มเรื่องจากจุดที่ตัวละครมาถึงปากแพรก และได้รับนิมนต์ไปที่บ้านของตัวละคร
อีกตัวหนึ่ง จนเวลาล่วงไปถึงสี่ทุ่มเศษจึงลากลับ เมื่อดำเนินเรื่องมาถึงตอนนี้
แพร่เชื้อไม้ไผ่เล่าเรื่องย้อนกลับไปถึงเหตุการณ์ในอดีต คือเหตุการณ์เมื่อตัวละครได้มา
ปากแพรกเมื่อคราวก่อน จากนั้นจึงไต่ย้อนกลับมากล่าวถึงเหตุการณ์ในปัจจุบันอีกครั้งหนึ่ง
คือเหตุการณ์เมื่อเวลาสี่ทุ่มเศษที่ตัวละครเดินออกจากบ้านไปตามท้องถนนของเมืองปากแพรก
แล้วดำเนินเรื่องต่อไป

นอกจากตัวอย่างข้างต้นแล้ว จะขอยกตัวอย่างอื่น ๆ มาประกอบให้เห็นอีก
สองตัวอย่างดังนี้

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "เพื่อนนอน" ใน หลวงตา เล่ม 2 โดยแพร่เชื้อไม้
(นามแฝง) หน้า 5 - 14

"ตั้งแต่หลวงตาเทศน์ ๆ มาเนี้ เคยไ้เครื่องกัณฑ์อะไรทีู่กใจที่สุด?" เด็ก
 มั่นก็ถามไปตามประสาชอบจอยของมันเท่านั้น มันคงไม่ปรารถนาฟังคำตอบ
 นักรอก แต่มันก็ทำให้หลวงตาได้รื่นเริงไปกับชีวิตเมื่อวาน หลวงตาคิดถึง
 เมื่อครั้งกระโน้น ...

"ไอ้จอย" หลวงตาพูดกับศิษย์ "ที่ข้าเล่ามานี้ะเอ็งพอจะหายไ้ไหมวะว่า
 เครื่องกัณฑ์เทศน์ทีู่กใจข้าที่สุดคืออะไร?" ไม่มีเสียงตอบจากเจ้าจอย
 หลวงตาแปลกใจ เหลือบไปดู ตรงนั้นไม่มีเจ้าจอยเสียแล้ว มันลุดหนีไปเสีย
 ตั้งแต่เมื่อไรก็ไม่รู้ หลวงตาก็มือเกาเกิระหัง ๆ ที่ไม่มีเหา พิมพ์ออกมาว่า
 "หนอยแะะ มันปล่อยให้กูอยู่คนเดียวเป็นบ้าไปไ้"

"ไอ้จอย ไอ้จอย!" หลวงตาคะโพนเรียกมัน
 "ไปข้างนอกครับ เห็นหัวส้มหัวกล้วยไปรุงรังเทียว" เจ้าป้อมรายงาน
 ชาว...¹

หล่อนั่งเคียงคู่อยู่กับเขาในเบาะตอนหน้า หล่อนก้าวขึ้นมาั่งเคียงเขา
 โดยไม่ได้ถามถึงราคาเหมือนผู้หญิงส่วนมากซึ่งชอบข้าแะะต่อเรื่องนี้เสียก่อน
 หล่อนขึ้นที่บางพลัด พุคสัน ๆ ว่า "ราชประสงค์" นั้นหมายถึงจุดหมาย
 ปลายทาง จากนั้นหล่อนก็นั่งเชิดหน้าคระหง บุคลิกของหล่อนทำให้เขาสำนึก
 ตัวว่า ได้ตกเป็นทาสของหล่อนไป หัง ๆ ที่ความจริงเขาเป็นทาสไ้สำหรับ
 ทุกคนที่มีเงินมาจ่ายตามสนนราคาที่ได้ตกลงกัน แต่เขาก็ไม่เคยนึกว่าตนจะ
 ทำตายนอยหน้าใคร ะึกกว่าผู้หญิงคนนี้
 อาการบั่นปั้งราวกับนางพญาของหล่อนั่นเอง ทำให้เขามึนขำขันในการวางท่า
 ของกนในทองถนนกรุงเทพฯ ละครโรงใหญ่ จนกระทั่งกระเศียคไปทางรู้สึก

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "เจ้าจอย" ใน หลวงตา เล่ม 1 โดยแพรวเปื้อไม้
 (นามแฝง) หน้า 36 - 50

ทุเรศหนักันได้ ทำให้ต้องเหลือบมองหลอนบ่อย ๆ แล้วก็อยากจะตะโกนบอกหลอนว่า "โลกมันกลมนะคุณ" เขาตะโกนจริง ๆ นั่นแหละ แต่คงอยู่ในความทรงจำ มันผ่านมาเมื่อไม่นานนี้เอง รถแท็กซี่คันนี้ หญิงสาวสองคนในชุดกระโปรงสั้น ทั้งสองคนมีกระเป๋าถือสำหรับสุภาพสตรี จากซอยกล้วยน้ำไท จุดหมายปลายทาง พระประแดง คินแคนแห่งซอยแห่งตรอกและโรงงานอุตสาหกรรมของคนไทยชั้นสอง ซอยนั้นลึกเข้าไปในพื้นที่สวน ต้นมะพร้าวสูง ๆ มีอยู่ทั่วไป ผิวดนเป็นคินลูกวัง ที่ปรับใหม่ ๆ บ้านเรือนยังมีไม่กี่หลัง ขณะที่รถคลานเคลื่อนไปอย่างช้า ๆ ค้านซ้ายมีต้นมะพร้าว 2 - 3 ต้น ไม่มีบ้านเรือนเลย เขาจึงสะดุ้งไม่คิดว่า หลอนจะบอก

"หยุด ดันจะลงตรงนี้แหละ"

การสนองความต้องการของผู้โดยสารเร็วเท่าไรก็เป็นความเจริญเท่านั้น ฉะนั้น รถของเขาจึงหยุดตรงที่หลอนบัญชา คนหนึ่งก้าวออกมาเดินอ้อมหน้ารถมายืน อยู่ข้าง ๆ เขา ส่วนอีกคนหนึ่งไม่แสดงทีท่าว่าจะลง กลับชะโงกหน้าเข้ามา โกลจนพวงผมอันฟู้งควายน่าหอมเคลือบเงาของเขา มือข้างขวาของหลอนขาม จากพนักเข้ามาโอบกาย เขาแปลกใจคิดว่าเป็นโซคอยู่ไม่กี่วินาที ทุไคยินเสียง โลหะกระทบกันดังกรีก และรู้สึกมีอะไรแข็ง ๆ หนัก ๆ จิ้มลงที่สีข้าง ... เติมคิด อะไรต่ออะไรเพลินอยู่ครู่ใหญ่ เมื่อชายตาคุหลอนตอนรถติดไฟแดง เพื่อให้ แน่ใจและก็น่าใจยิ่งขึ้นว่า หลอนนางพญาคอระหงทรงงามผู้นี้คือหนึ่งในสองที่ สร้างความประทับใจให้เขาในคืนโน้นในซอยแถบพระประแดง และเพื่อให้ แน่ใจยิ่งขึ้น เขาทำเป็นขับออกนอกเส้นทางแทนที่จะไปราชประสงค์...¹

จากตัวอย่างการดำเนินเรื่องแบบสลับไปมาที่ยกมากล่าวทั้งหมดนี้ เป็นที่น่าสังเกต ว่า เมื่อดำเนินเรื่องมาถึงจุดที่จะมีการเล่าย้อนกลับแล้ว แพรเยื่อไม้มักจะใช้ถ้อยคำ

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "โลกมันกลมนะคุณ" ใน หลวงตา เล่ม 2 โดย แพรเยื่อไม้ (นามแฝง) หน้า 171 - 177

บางอย่างที่ทำให้ผู้อ่านสังเกตได้ว่าเหตุการณ์ที่จะดำเนินต่อไปเป็นเหตุการณ์ในอดีต เช่น ในตัวอย่างแรกของการดำเนินเรื่องแบบสลับไปมา แพร่เยื่อไม้ใช้คำว่า "ครั้งหลังสุดนั้น..." ตัวอย่างถัดมาใช้ว่า "หลวงตาคิดถึง เมื่อครั้งกระโน้น..." และตัวอย่างสุดท้ายใช้ว่า "มันผ่านไปเมื่อไม่นานนี้เอง..." เป็นต้น หรือหากผู้อ่านจะย้อนกลับไปดูตัวอย่างที่ยกมาประกอบในหัวข้อการดำเนินเรื่องด้วยเหตุการณ์ย้อนหลังก่อน ผู้อ่านก็จะพบการใช้คำลักษณะดังกล่าวนี้เช่นกัน ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวสรุปได้ว่า ลักษณะการเขียนโดยมีถ้อยคำบอกแนะลำดับเหตุการณ์ไว้ก่อนที่จะมีการดำเนินเรื่องย้อนหลังนี้เป็นลักษณะเฉพาะตัวอย่างหนึ่งของแพร่เยื่อไม้ นอกเหนือไปจากการดำเนินเรื่องโดยมีการบอกเวลา และวัน เดือน ปี อย่างเด่นชัดดังกล่าวไว้ข้างต้น

1.3 การสร้างความขัดแย้ง (conflict) ในการดำเนินเรื่อง

ความขัดแย้ง (conflict) เป็นหัวใจของนาฏการและโครงเรื่อง¹ การที่เรื่องจะดำเนินไปอย่างสนุกสนานตลอดเรื่องได้ ผู้แต่งจะต้องมีการผูกปมหรือการสร้างข้อขัดแย้งให้ผู้อ่านเกิดความสนใจใกรู้อยู่อเสมอ การสร้างความขัดแย้งในการดำเนินเรื่องจึงนับว่าเป็นสิ่งสำคัญ

ความขัดแย้งมีความหมายหลายอย่าง แต่ความหมายในทางวิชาการวรรณคดีนั้น แมรี โรทเบอร์เกอร์ (Mary Rohrberger) ได้อธิบายไว้ว่า "ความขัดแย้ง หมายถึง การต่อสู้ (struggle) ระหว่างตัวเอก (protagonist) กับฝ่ายปรปักษ์ (antagonist) ตัวเอกกับชะตากรรม (fate) หรือกับสิ่งแวดล้อม หรืออาจเป็นการต่อสู้ระหว่างความรู้สึกนึกคิดภายในใจของตัวละครเอง ตลอดจนการต่อสู้กับระบบค่านิยมของสังคมก็ได้"²

¹ Lynn Altenbernd and Leslic L. Lewis. A Handbook for the Study of Fiction. p. 66.

² Mary Rohrberger, Samuel H. Wood, Jr. and Bernard F. Dukore. An Introduction to Literature. p. 968.

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นนี้อาจกล่าวสรุปให้สั้นเข้าได้ตามที่ ริชาร์ด ดี. ออปเพห์ล (Richard D. Opdahl) ได้ให้ความหมายไว้ว่า "ความขัดแย้ง หมายถึง การต่อสู้ระหว่างพลังสองด้านที่ตรงข้ามกัน เช่น การต่อสู้ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ หรือการต่อสู้ภายในจิตใจของมนุษย์แต่ละคน"¹

เมื่อพิจารณาความหมายดังกล่าวข้างต้นแล้ว จะเห็นได้ว่าความขัดแย้งในวรรณกรรมอาจแบ่งออกได้เป็นหลายประเภท จากการศึกษาค้นคว้าต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความขัดแย้ง นิพนธ์ อินสิน² ได้จำแนกประเภทของความขัดแย้งในวรรณกรรมไว้โดยสรุปดังนี้

1. ความขัดแย้งภายนอก (external conflict)

✓ 1.1 ความขัดแย้งทางกายภาพหรือความขัดแย้งกับโลกในทางรูปธรรม (physical conflict) ซึ่งได้แก่ ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เช่น การต่อสู้ของมนุษย์กับโรคภัยไข้เจ็บ การต่อสู้กับภัยธรรมชาติ การต่อสู้กับความทุกข์ทนและความโศกเศร้าของธรรมชาติ เป็นต้น

1.2 ความขัดแย้งทางสังคม (Social conflict)

✓ 1.2.1 ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ เช่น ความขัดแย้งระหว่างคนดีกับคนชั่ว ความขัดแย้งระหว่างพ่อแม่กับลูก ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ เป็นต้น

✓ 1.2.2 ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคม เช่น ความขัดแย้งระหว่างปัจเจกบุคคลกับระบบค่านิยมและความเชื่อของสังคม ความขัดแย้งระหว่างเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนา หรือลัทธิการเมือง เป็นต้น

¹ Richard D. Opdahl. Illusion and Reality. p. 159.

² นิพนธ์ อินสิน ความขัดแย้งในวรรณกรรมสามเรื่องของสุนทรภู่ หน้า 34

1.3 ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับอำนาจเหนือธรรมชาติ เช่น ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า มนุษย์กับชะตากรรมหรือเคราะห์กรรม ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับอำนาจไสยศาสตร์ หรือสิ่งที่ลึกลับอื่น ๆ เป็นต้น

✓ 2. ความขัดแย้งภายใน หรือความขัดแย้งทางจิตใจ (internal or psychological conflict) เช่น ความขัดแย้งระหว่างภาระหน้าที่กับความต้องการทำอะไรตามความปรารถนาของตน เป็นต้น

จากการศึกษาลักษณะของความขัดแย้งในเรื่องสั้นของแพรวเปื้อนไม่ ปรากฏว่าความขัดแย้งที่ปรากฏในเรื่องสั้นของแพรวเปื้อนไม่มียูสองลักษณะด้วยกันคือ

1.3.1 ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ หรือความขัดแย้งระหว่างตัวละครด้วยกัน ความขัดแย้งในลักษณะนี้ปรากฏอยู่ในเรื่องสั้นของแพรวเปื้อนไม่ในรูปแบบต่าง ๆ กันดังนี้คือ

1.3.1.1 ความขัดแย้งระหว่างสามีกับภรรยา ความขัดแย้งระหว่างสามีกับภรรยาปรากฏอยู่ในเรื่องสั้นของแพรวเปื้อนไม่หลายเรื่องด้วยกัน เช่น เรื่องมัทรี หลอนไปหลายวัน ใจเอ๋ย ยาย เป็นต้น ความขัดแย้งในลักษณะดังกล่าวนี้ส่วนใหญ่แพรวเปื้อนไม่สร้างให้เกิดจากสาเหตุต่าง ๆ กัน เช่น เกิดจากการประพฤตินอกใจกัน เกิดจากมีความเห็นไม่ตรงกัน หรือเกิดจากลักษณะนิสัยที่แตกต่างกัน เป็นต้น ดังตัวอย่าง

ปรีyamองบ้าน มองทุกสิ่งทุกอย่างที่มีสิทธิ์เหนือมัน กรังหนึ่งมันเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญถึงกับยอมแลกได้ทุกอย่าง บ้านตึกสองชั้น เครื่องประกอบตู้ชพร้อมบริบูรณ์ รถยนต์ คนรับใช้ ฯ บัดนี้มันหมดความหมาย เพราะไม่มีอนันต์ ความที่เคยสงสัยว่า ตัวเองไม่มีหัวใจที่จะรักใคร่ใคร่จริงจัง บัดนี้ การนอกใจของอนันต์ ทำให้ปรียาพบว่าหัวใจตัวเองมิได้พินาศเป็นผุยผงไปแต่อย่างใด มันยังทรงรูปลักษณะสมบูรณ์พอที่จะรัก จะหวง จะหึงอนันต์ผู้ที่ได้ตัดสินใจแต่งงานด้วยเพียงแต่สำนึกว่า เป็นการดำเนินธุรกิจแบบหนึ่งเท่านั้น เคี้ยวนี้

มันไม่เป็นเช่นนั้นเสียแล้ว หล่อนรักและหวงผัวกันน้อยอย่างเหลือเกิน และหมด
ความสุขอย่างสิ้นเชิง เมื่อรู้ว่าเขาเป็นของหญิงอื่น...¹

กับตันสุขอยู่ในอาการเหมือนถูกสาป เมื่อเหตุการณ์สมจริงถึงชาว เขาทำ
อะไรไม่ถูกอยู่ครู่ใหญ่ แล้วก็ตัดสินใจ

เขาเดินเข้าบ้านเขาควยอาการสงบ ผิดกับคนทั้งคู่ซึ่งต่างตกตะลึงเพราะคาด
ไม่ถึงว่าเขาจะกลับมา เขาพยายามระงับกิริยา ยิ่งเขาเป็นปกติเท่าใด
คนทั้งสองก็ยิ่งทูลนทูลถามมากเท่านั้น อาการของกับตันสุขจะปรากฏผิดปกติดู
บ้าง ก็ตรงที่พบว่าชายชู้คือใคร แต่แล้วเขาก็กลับความหัวໄໝในอารมณ์ลงได้
แล้วหันไปบอกกัณณิกามอบอิสระให้หล่อน กัณณิกาโถมลงกอดเท่าเขาร้องให้
"ยกโทษให้เมียสักครึ่งเถิดพี่"

"ไม่ได้หรอกน้อง เรื่องพรรคหยิ่งจี้ พวกผู้ชายยกให้ อภัยให้ไม่ได้ ให้ได้
แต่ความเห็นใจ ไปเถอะ เมื่อรักกันชอบกันก็อย่าหวังพี่เลย"

กัณณิกายิ่งว่าให้ใหญ่ ส่วนชายชู้นั่งเงียบอยู่บนริมเตียง ชั่วขณะต่อมา ก็ลุกขึ้น²
ยืนหาท่าจะเดินออกประตูไป กับตันจับแขนเขาแล้วก็เหวี่ยงกลับไปทีเก่า...

ทิดขุนทองชอบพูดควยอ่านจรรยาให้ชาวบ้านได้ย่นบอย ๆ ว่า ยายกลอย
เป็นยักษ์ชนิดเฝ้าสุบเลือดสุบเนื้อเขา เงินทองที่สะสมไว้แต่ครั้งเป็นพระนักเทศน์
ยายกลอยได้ไ้มาขายสาโดยละลายไปป่นปี้ มิเพียงแต่จะเพื่อปากเพื่อท้อง
เท่านั้น ยังเอาไปทุ่มเทประเดเลียงเจ้ากานหลานแก้วอีกด้วย บางเวลา
ทิดขุนทองหน้ามีคจ๊จ ๆ ถึงกับลงมือท้าวร้ายทุบตีเมียและเจ้ากาน ครึ่งหนึ่ง

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "หล่อนไปหลายวัน" ใน หลวงตา เล่ม 3 โดย
แพรเยื่อไม้ (นามแฝง) หน้า 82

² _____ "ใจเอ๋ย" ใน หลวงตา เล่ม 4 โดยแพรเยื่อไม้ (นามแฝง)
หน้า 167 - 168

ยายกลอยโศกอารมณ์กับตัวอย่างแสนแสบเผ็ด

"กูนี้กว่ามึงเป็นคนดี มึงเทศน์จนคนพากันหลงไหลไปทั่วบาง ที่แท้มึงมันเหี้ย
คื ๆ นี่เอง กูน่าจะรู้ว่ามึงพันธุ์เหี้ยมานานแล้ว เพราะมึงเคยปลุกปล้ำจะเอา
กูเป็นเมียตั้งแต่มึงยังเป็นพระ"

ชาวบ้านก็เลยพลอยได้รู้เบื้องหลังเพิ่มขึ้นอีกอย่างหนึ่ง

ปกติยายกลอยเป็นคนรักและยำเกรงตัว ไม่เคยตอกลอนย้อนโต้ให้ใคร ๆ ได้
ยินนั้ก แม้จะเคยถูกตีก็สู้ทนไม่ปริปาก แต่คราวนั้นมันเหลือวิสัยที่ยายกลอยจะทน
ได้ เพราะทิดขุนทองไปเตะเอาเจ้ากานกลิ้งตกใต้ถุน ยายโคตลงจากเรือนลง
ไปประคองหลาน หน้ามองไปค้วยน้ำตา ปากก็พรรณาด่าตัวอย่างสิ้นเกรง...¹

1.3.1.2 ความขัดแย้งระหว่างแม่กับลูก ความขัดแย้งระหว่าง
แม่กับลูกมีปรากฏอยู่ในเรื่องสั้นของแพรวเปื้อนหลายเรื่องด้วยกัน เช่น เรื่องสมจิต
สีกแทนคุณ เด็กคือ คีตกุศิด เป็นต้น ความขัดแย้งในลักษณะดังกล่าวนี้ ส่วนใหญ่เป็น
ความขัดแย้งที่เกิดจากการที่สองฝ่ายมีความเห็นไม่ตรงกันในเรื่องต่าง ๆ เช่น เรื่องการ
ศึกษา การประกอบอาชีพ ความประพฤติ ฯ ความขัดแย้งดังกล่าวจะเห็นได้จาก
ตัวอย่างดังนี้

การมากรุงเทพฯ ของสมจิตครั้งนี้ นอกจากช่วยให้หลวงตาได้ทราบถึงทุกข์สุข
ของบิดามารดาเธอแล้ว ยังได้ทราบว่าลูกหญิงของเธอมาเป็นนักเรียนอยู่ที่
โรงเรียนสตรีสันติราษฎร์บำรุง ซึ่งมีระเบียบการควบคุมคุ้มครองเด็กผู้หญิง
เป็นอย่างดี แต่ตลอดเวลาที่สมจิตเล่าเรื่องของลูกให้ฟัง แว่ตาของเธอจะ
จับอยู่ที่เรือนร่างของลูกซึ่งนั่งเคียงอยู่ข้าง ๆ จะยิ้มจะหัวเราะไรก็ดูซิค ๆ จี๊ด ๆ
ใจคอไม่ค่อยอยู่กับเนื้อกับตัวเลย เรื่องส่วนใหญ่ที่สมจิตพูดถึงก็คือความร้าย

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "ยาย" ใน กระโหลกหัวเราะ โดยแพรวเปื้อน
(นามแฝง) หน้า 58 - 60

ของบางกอก ภัยในกรุงเทพฯ ... ลูกสาวของสมจิตนั่งยิ้มแป้นอยู่ข้างแม่ เป็น
เด็กที่เรียกได้ว่า พุดไม่เป็นเอาเสียเลย สมจิตหันไปทางลูกอีก แล้วก็รำพึง
ถึงความเป็นห่วงใยต่อไป หลวงตาจึงพูดบ้างว่า

"ความรักของพ่อแม่นะ เป็นความรักที่บริสุทธิ์คุณเองไม่มีความรักแบบไหนจะ
เทียบเท่าก็จริง แต่ลำพังความรักอย่างเดียว ก็ไม่ได้ช่วยให้ลูกเฒ่าดีขึ้น เขา
เรียกว่ารักให้โง่โง่ละ!"

"มันจะโง่จะเขี้ยวอะไร ก็ให้มันอยู่ใกล้ ๆ เราเถอะหลวงพี่ แต่นี่เขาไม่ยอม
เอาแตรองหมักรองหมาจะเรียนท่าเดียว อ่อนใจ"¹

"หลานคุณองค์นี้นะซี ทาให้พี่กลุ่มจะบ้าตายอยู่แล้ว" พี่ธัญจวนพูดพลางชำเลื่อง
ไปทางภิกษุหนุ่มที่นั่งสงบเสงี่ยมอยู่บนอาสนะอีกด้านหนึ่ง

"คุณ" หลวงตาอุทานออกมาพร้อมด้วยท่าทีกิริยาเป็นเชิงถาม

"ผมแพรรีบ ชื่อของผม" ภิกษุหนุ่มกล่าว พวกเขายิ้มไปทั้งวงสนทนา

"ก็คุณเปลี่ยนชื่อแล้วไม่ใช่หรือ จะหวงไว้ทำไม?" พี่ธัญจวนพูดยิ้ม ๆ

"บวชมาตั้งแต่เมื่อไร?" หลวงตาหันไปถามพระหนุ่ม

"ได้ 48 วันเข้าวันนี้แหละครับ"

"เกิดอะไรขึ้นละ โยมแม่ถึงได้กลุ่ม"

"ผมยังอยากจะอยู่ไปเรื่อย ๆ แต่คุณแม่... " ภิกษุหนุ่มกล่าวได้เท่านี้ก็ชำเลื่อง
คู่พี่ธัญจวนซึ่งกำลังเมินด้วยอาการถอนใจไปอีกทางหนึ่ง... "แรกที่เกียวกี่ว่า
จะให้บวชสักสิบห้าวัน เพราะงานการก็ทำได้เรียบร้อย ทางบริษัทเขาก็ออ

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "สมจิต" ใน หลวงตา เล่ม 1 โดย
แพรวเปื้อน (นามแฝง) หน้า 153 - 156

คุณผู้ชายก็ได้แต่ลัดเขา เขาก็ยืคเวลาผ่านไปจนมาให้ระยะหนึ่งแล้ว นี่เขาก็ไต่ถามมาอีกว่า พระจะลี้กหรือไม่ ถ้ายังไม่ลี้ก ตำแหน่งงานนี้เขาก็จะให้คนอื่นซึ่งรออยู่ นี่แหละที่ฟักลุ่ม" พระจูจวนพูดแล้วถอนใจ¹

จากตัวอย่างข้างต้นทั้งสองตัวอย่างที่ยกมานี้ จะสังเกตได้ว่า แพร่เชื้อไม้ไม้ได้ แสดงให้ผู้อ่านเห็นความขัดแย้งระหว่างตัวละครสองตัวโดยตรง แต่แพร่เชื้อไม้ใช้วิธีให้ตัวละครอีกตัวหนึ่งเป็นตัวกลาง หรือเป็นสื่อให้ผู้อ่านได้มองเห็นความขัดแย้งระหว่างตัวละครสองตัวนั้น ในที่นี้ตัวละครที่เป็นตัวกลางก็คือ "หลวงตา" จากคำสนทนาของตัวละครกับหลวงตาซึ่งเป็นตัวกลางนี้เอง ที่ทำให้ผู้อ่านมองเห็นความขัดแย้งระหว่างตัวละครที่เป็นแม่กับลูก

1.3.1.3 ความขัดแย้งระหว่างสุจริตชนกับพวกมิจฉาชีพ ความขัดแย้งดังกล่าวนี้มีปรากฏอยู่ในเรื่องสั้นของแพร่เชื้อไม้หลายเรื่องด้วยกัน เช่น เรื่องเจ้าพ่อบ้านหนองปลิง โลกมันกลมมะคุณ ไอนี้มี สะเคาะเคาะระห์ เห็นสีเหลือง ๆ สมภารหาย เป็นต้น ความขัดแย้งดังกล่าวนี้ส่วนใหญ่จะปรากฏออกมาในเรื่องสั้นของแพร่เชื้อไม้ในรูปแบบของการหลอกลวงต้มตุ๋นด้วยเล่ห์กลต่าง ๆ เช่นการอาศัยผ้าเหลืองหลอกลวงชาวบ้านว่าตนเป็นพระอยากจะบวชพระ แต่ยังหาโยมอุปฐากไม่ได้ จนมีคนเมตตาส่งสารภีจะอุปถัมภ์ แต่แล้วก็มาจับได้เสียก่อน เป็นต้น ความขัดแย้งในลักษณะนี้จะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

"ตกลงไม่บวชแล้วเจ้าคะ ท่านเลิกลุ่มใจได้แล้ว" แม่บอกอย่างไม่มีอารมณ์
 "ทำไมเกิดนิมิตอะไรอีกหรือโยม?" หลวงตาซักอย่างอ่อนหวาน
 "คุณโรจน์" คือบุตรเขยของแม่ "เขาเห็นอินันไม่สบายใจ เขาก็เลยไปสืบ

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "ลี้กแทนคุณ" ใน หลวงตา เล่ม 2 โดยแพร่เชื้อไม้ (นามแฝง) หน้า 100 - 103

เรื่องนี้ โดยสอบถามจากท่านเจ้าคุณราชเมธีวัดสุทัศน์ให้"

"อ้าว! เจ้าคุณราชเมธีย้ายวัดแล้วหรือ เมื่อวานในบัตรเห็นเขียนว่า

วัดเบญจมบพิตร"

"นั่นซิเจ้าคะ อิดฉันเอง แล้วยังอวดฉลาด" แม่สารภาพ

"แล้วชื่อวัดเบญจมบพิตรที่เขียนในบัตร มันก็พิช คือโทษภัยอย่างพิช โยมก็เลยทองวุ่น"

"เจ้าคะ เณรทำพิชจริง ๆ ตามที่คุณโรจน์ทราบมาจากเจ้าคุณราชา ว่าเณรองค์นี้เคยบวชเป็นพระมาคนหนึ่งแล้ว เจ้าคุณพุทธมนต์หาโยมบวชให้ แต่ใช้ชื่อว่า ยุทธพงษ์ แล้วก็ทำพิช ไปปลอมลายมือเซ็นชื่อรับเงินจากธนาคารของโยมอุปฐากถูกจับได้ ลูกชายโยมอุปฐากเขาจะเอาเรื่อง เจ้าคุณพุทธมนต์เลยไกลเกลี้ยรับรองชดใช้ให้ เรื่องก็ระงับ พระก็หายหน้าไป ยังมีอีกหลายเรื่องที่พระหรือเณรองค์นี้ไปเที่ยวหลอกลวงหาประโยชน์ โดยอาศัยผ้าเหลืองและกิริยาท่าทีที่น่าสงสารอย่างที่คุณถูกเขานี้แหละ" แม่เล่าจบแล้วก็ยิ้มอาย ๆ ...¹

นอกจากการหลอกลวงต้มตุ๋นในรูปแบบคังตัวอย่างข้างต้นแล้ว ยังมีการหลอกลวงต้มตุ๋นในรูปแบบอื่น ๆ อีก เช่น ตั้งเป็นแก๊งค์หาผู้หญิงสวย ๆ ไปตกลงว่าจ้างรดแท็กซี่ให้ไปส่งยังที่ใดที่หนึ่ง พอวิ่งมาถึงทางเปลี่ยวที่ตกลงกันไว้ก็บอกให้รถหยุด แล้วจ้เอาเงินจากกนขั้บรดแท็กซี่นั้น คังตัวอย่าง

"อยู่บ่ิง ๆ ถ้าไม่อยากเจ็บตัว"

เขาตกใจมากกว่าตั้งใจจะขัดขึ้น แล้วทำอะไรไปบ้างก็จำไม่ได้

"อย่าโง่ไปหน่อยเลย" คนที่ออกไปยืนข้างนอกกระซิบบอกด้วยเสียงปนหัวเราะ

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "เห็นสีเหลือง ๆ" ใน หลวงตา เล่ม 4 โดยแพรวเฌอไม้ (นามแฝง) หน้า 60 - 61

พลางชี้ให้เขาคูที่ตนมะพร้าวข้างทาง เมื่อเขามองตาม เห็นไฟจากบุหรืแดง วาบ ๆ สองสามจุด จึงแน่ใจว่าไม่มีอะไรจะฉลากมากไปกว่าตามใจหล่อน และ หล่อนก็ทำตามใจจริง ๆ ควักลวงไปทุกซอกทุกหลืบในร่างกาย หล่อนทำราวกับ เป็นมารคาของเขาก็ไม่ปาน

วันนั้นเขาหมดไป 73 บาท บัตรประชาชนกับใบขี้ซึ่งติดอยู่ในกระเป๋ หล่อน คินให้เมื่อเขาบอกถึงความเคียดรอนถ้าชาคมัน...¹

1.3.1.4 ความขัดแย้งระหว่างคนมีเมตตากับคนเลวร้าย ความ ขัดแย้งดังกล่าวปรากฏในเรื่องสั้นของแพรวเปื้อนอย่างเด่นชัดอยู่เพียงเรื่องเดียว คือ เรื่องญาติ คังตัวอย่าง

เมื่อรถไฟหยุดสนิทที่เชียงใหม่ เขาถูกเตือนให้ลง จึงลุกขึ้นจากเก้าอี้ที่นั่งโดยดี พลางยกมือไหว้พระภิกษุ

"ผมต้องลงเสียแล้ว ลาดะครับ ขอบพระคุณที่ให้ท่านข่าว" เขาก้าวออกเดิน

"ไม่ต้องลง นั่งต่อไปเถอะ" ภิกษุว่า เขาลังเล คนตรวจตั๋วรถไฟหันมามองพระ

"เขาไม่ได้เสียค่าโดยสาร ท่านจะช่วยให้เขาโกงเงินหลวงหรือ?"

"ฉันรับรองเองคุณ คุณไม่ต้องห่วงหรอกว่าผลประโยชน์ของคุณจะเสียไปเพราะพระ"

"ท่านเป็นพระเป็นสงฆ์ออกจะยุ่ง" เขายกมืออย่างไม่พอใจ

"คุณต่างหากที่เลือก ฉันจะช่วยเหลือนายคนนี้ คุณจะเคียดรอนไปทำไม จะ

เรียกปรับสักกี่ร้อยก็พินกับออกมาซิ"

"ร่ำรายนักหรือ ท่านนะ?"

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "โลกมันกลมมะคุณ" ใน หลวงตา เล่ม 2 โดย แพรวเปื้อน (นามแฝง) หน้า 198 - 199

"ไม่รวยหรือก ถ้าในยามฉันไม่พอให้นายปรับ ฉันก็จะขอรับผิดชอบคนโดยสรวเขา
อยากรู้เหมือนกันว่าคนที่ม่จิตใจเหมือนพวคนายจะมีสักกี่คน"...¹

1.3.2 ความขัดแย้งภายในหรือความขัดแย้งทางจิตใจของตัวละคร

ความขัดแย้งทางจิตใจของตัวละครเอง เป็นความขัดแย้งอีกลักษณะหนึ่งที่มีปรากฏอยู่ใน
เรื่องสั้นของแพรวเปื้อม่ ความขัดแย้งดังกล่าวนี้ โดยทั่วไปแล้วเกิดจากสาเหตุต่าง ๆ
ดังนี้คือ

1.3.2.1 เกิดขึ้นเมื่อบุคคลมีเป้าหมายสองอย่างหรือมากกว่า
สองอย่างขึ้นไปที่ปรารภนาเช่นเดียวกัน แต่ตัดสินใจไม่ถูกว่าจะเลือกอย่างไร
(Approach-Approach-Conflict)

1.3.2.2 เกิดขึ้นเมื่อบุคคลต้องเลือกของอันใดอันหนึ่งจาก
สองอย่างหรือมากกว่าสองอย่างที่ไม่ชอบไม่ปรารภนา (Avoidance-Avoidance-
Conflict)

1.3.2.3 เกิดขึ้นเมื่อมีเป้าหมายบางอย่างประกอบด้วยลักษณะ
ที่พึงปรารภนาและไม่พึงปรารภนาในสิ่งเดียวกัน ก่อให้เกิดความรู้สึกกำกวม (Approach-
Avoidance-Conflict)²

เมื่อพิจารณาความขัดแย้งทางจิตใจของตัวละครโดยจำแนกตามสาเหตุต่าง ๆ
ดังกล่าวข้างต้นนี้แล้ว ปรากฏว่าความขัดแย้งทางจิตใจของตัวละครในเรื่องสั้นของ
แพรวเปื้อม่เป็นความขัดแย้งทางจิตใจที่เกิดจากสาเหตุประการแรกและประการสุดท้าย

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "ฐาคี" ใน หลวงตา เล่ม 3 โดยแพรวเปื้อม่
(นามแฝง) หน้า 18 - 19

² วไลยกรณมหาวิทยาลัย แผนกจิตวิทยา คณะครุศาสตร์ เอกสารประกอบการ
สอนวิชาจิตวิทยาทั่วไป ฉบับที่ 2 หน้า 116 - 117

เสียส่วนใหญ่ ส่วนความขัดแย้งทางจิตใจของตัวละครอันเนื่องมาจากสาเหตุประการที่สองนั้นไม่ปรากฏในเรื่องสั้นของแพรวเปื้อน ความขัดแย้งทางจิตใจของตัวละครอันเนื่องมาจากสาเหตุดังกล่าวข้างต้นนี้ จะเห็นได้จากตัวอย่างดังนี้

ก่อนกลับบ้านในตอนพลบค่ำ แม่เฒ่าจะเข้าโบสถ์กราบไหว้บูชาพระประธาน แล้วก็สวดมนต์ภาวนาอยู่สักพัก จบทระบวนแล้วก็เปล่งวาจาวชิรฐาน แสดงปณิธานด้วยใจอันมั่น นิพพาน ปฐจโย โหตุ "ขอมุณูศลที่อธิณห์มา จงเป็นปัจจัยให้ถึงนิพพานด้วยเถิด หลวงพ่อเจ้าข้า" แก้วอย่างนี้เป็นประจำทุกครั้งที่เข้าไปไหว้พระสวดมนต์ พระเณรทั้งวัดทราบปกตินิสัยของแกก็ จึงนึกให้พรแกทุกองค์ อยู่มาวันหนึ่ง หลวงพ่อพระประธานพูดได้ แม่เฒ่าคุยกะหลานหลายคำ "สาธุ" มีเสียงดังออกมาจากองค์พระประธานเมื่อคำอธิษฐานของแม่เฒ่าจบลง "ตกลงวันนี้ได้ไปเมืองนิพพานแน่ป้าดิ้ง" หญิงชราที่ถูกเรียกชื่อถึงกับผงะและตัวสั่น พับค้วยอ่านจากความรู้สึก พอตังสติได้ก็ถ่มลงกราบอีก มีเสียงอุบ ๆ อิบ ๆ ชลุดชลักอยู่ในลำคอ ชะรอยหลวงพ่อก็ฟังไม่ถนัดจึงถามว่า "อะไรนะป้าดิ้ง? อ้อ นิพพานนะเหรอ? เรื่องกล้วย ๆ ไปได้ขึ้นมา ง่ายจะตายไป ยิ่งทำบุญสร้างแต่กุศลและร่ำร้องทุก ๆ วันอย่างยายด้วยแล้ว ไปง่ายสบายมาก ๆ เตรียมตัวให้กินะ ข้าจะพาไป" ป้าดิ้งผู้ปรารถนานิพพานเป็นชีวิตจิตใจตัวสั่นใหญ่ หลวงพ่อดึกว่าแกคงเกิดอุเพงคาปิตี จึงว่าต่อไปว่า "พร้อมแล้วไซ้ไหม เอ้าจันเราไปกันเถอะ ระวังตัว" เสียงหนักแน่นจากพระประธานส้าหับ "วู้ย!" แม่เฒ่าอุทาน "รอไว้ก่อน รอไว้ก่อน หลวงพ่อเจ้าข้า ขอให้ลูกได้กลับไปปรินิพพานเถิด ๆ ก่อนเถอะเจ้าคะ อย่าเพ้อเอาตัวลูกไปเลย" "งั้นก็ตามใจแก" หลวงพ่อบอกว่าแล้วก็หัวเราะก้องโบสถ์

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "คำนิพพาน" ใน เอียงตามโลก โดยแพรวเปื้อน (นามแฝง) หน้า 95 - 97

จากตัวอย่างข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่าเป้าหมายที่ตัวละครต้องการคือ นิพพาน เพราะตัวละครมีความเชื่อตามคำสอนทางศาสนาว่า นิพพานคือ ความสุขสูงสุดและคือ ความดับสูญ เมื่อมีผู้มาเสนอจะให้ตัวละครไปนิพพาน ตัวละครก็เกิดความรู้สึกกังวล เพราะนิพพานซึ่งเป็นเป้าหมายของตัวละครนั้นประกอบด้วยลักษณะที่พึงปรารถนาคือความสุข และไม่พึงปรารถนา คือความดับสูญ ซึ่งตัวละครเข้าใจว่าคือความตาย ในสิ่งเดียวกัน ความรู้สึกกังวลระหว่างความอยากเสวยสุขอันเนื่องมาจากนิพพาน กับความกลัวตายอันเนื่องมาจากนิพพานนี้เองที่ทำให้ตัวละครเกิดความขัดแย้งภายในใจขึ้นในขณะนั้น และเมื่อตัวละครตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งได้ ความขัดแย้งดังกล่าวก็จะหมดไป

เพื่อให้เห็นลักษณะของความขัดแย้งทางจิตใจของตัวละครในเรื่องสั้นของ แพร่เปื้อนได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น จึงขอยกตัวอย่างมาประกอบให้เห็นอีกตัวอย่างหนึ่งดังนี้

เจ้าปลิวเคาเอว่าแผนการปล้นของเขาคงจะริ้วไหลด ขณะนั้นปรากฏว่าชายฉกรรจ์หนุ่มใหญ่มีอาวุธครบชิ้นเรียงรายอยู่ภายนอก พระเทศน์ก็ยังคงแสดงธรรมไปเรื่อย ๆ เขายังเฉยไม่ได้หันไหวยกับเหตุการณ์นั้นเลย ใจของเขากลับประหัดคิดไปอีกทาง เขานึกถึงฐานะของเขา เขายากจะได้โชคกลายเป็นพ่อพระ ความจริงเขาก็มีโอกาสน้อยกว่าแม่เจียนเลย ลูกของเขาที่เกิดจากพะเยาว์เมียคนแรกของเขา หากจะประมาณอายุแล้ว ก็คงจะใกล้เคียงกับนาครบุตรของเจียนขณะนี้ แต่เขาไม่เคยนำพาหรือรับผิดชอบต่อความเจริญเติบโตของลูก ทั้งไว้ให้ตกเป็นภาระของพะเยาว์แต่เพียงผู้เดียว เขาไม่ทราบว่าขณะนี้พะเยาว์ได้พาลูกไปตั้งพำนักหลักฐานอยู่ที่ไหน จะสุขจะทุกข์ จะรวยจะจนอย่างไรเขาก็ไม่ทราบ และไม่เคยสนใจที่จะทราบ เดียวนี้เขาเกิดอยากจะทำร้ายขึ้นมา

เขาสารวจชีวิตตัวเองด้วยถ้อยคำรำลึกย้อนหลัง เขาไม่พบผลแห่งการกระทำของเขาชนิดที่เขาควรจะได้ชื่นใจเลย ทุกเรื่องทุกครั้งล้วนแต่เป็นความเห็นแก่ตัว เขาได้กำไร แต่คนอื่นขาดทุน และมีไม่น้อยที่ต้องถึงกับพินาศย่อยยับ

ในฐานะเป็นลูกเขาเกณฑ์ให้พ่อแม่ขึ้นไว้อย่างใหม่ ในฐานะเป็นตัว เป็นพ่อ ลูกเมีย
ได้ประโยชน์อะไรจากเขาบ้าง เขาเกิดมาเป็นคน เคยทำความดีอะไรมาบ้าง
ที่ควรแก่ความเป็นคน ฯ ไม่มีเลย แม้จะสนับสนุนคนทำดีก็ไม่เคย หากมันไม่
เกิดประโยชน์แก่เขา เขารู้สึกตัวว่าอายุก็มากแล้ว สองประมาณเปรียบเทียบกับ
แม่เจียนก็เห็นว่าคงจะใกล้เคียงกัน แต่แม่เจียนกำลังคืบค้ำอยู่ในกระแสน้ำ ส่วน
เขากำลังดำเนินตามแบบของบาปกรรม

ความนึกคิดในเรื่องราวของตัวเอง ทำให้ปลิวรู้สึกเหมือนมีความหนักจากอากาศ
ที่ว่างเปล่ากดทับลงบนตัวเขา เขาก้มหน้าลงไปตรงนั้น ความสำนึกต่อบาปทำ
ให้เขาเกิดรู้สึกเช่นนั้น ในหัวใจจึงไปด้วยเสียงเรียกร้องให้กลับใจจนพังทลาย
ไม่รู้เรื่อง และไม่รู้แม้กระทั่งเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงในหมู่ญาติของแม่เจียน ซึ่ง
กำลังรวมกันป้องกันเหตุร้ายอยู่อย่างหนัก ชั่วครู่ใหญ่เขาเงยหน้าขึ้นถอนใจ...

จากตัวอย่างดังกล่าวนี้จะเห็นได้ว่า ความขัดแย้งทางจิตใจของตัวละครเกิดจาก
การต่อสู้ระหว่างอำนาจฝ่ายสูงกับอำนาจฝ่ายต่ำ หรือระหว่างความดีกับความชั่ว ในที่นี้
เป้าหมายของตัวละครมีอยู่สองอย่าง อย่างหนึ่งคือการทำความดี ซึ่งหมายถึงการไม่เข้า
ปล้นเจ้าภาพตามแผนที่วางไว้ อีกอย่างหนึ่งคือการทำความชั่ว คือการเข้าปล้นตามแผนการ
ที่วางไว้ ในตอนแรกนั้นความขัดแย้งทางจิตใจของตัวละครยังไม่เกิดขึ้น เพราะตัวละคร
ยังไม่สำนึกในความชั่วที่ตนกำลังจะกระทำ แต่เมื่อตัวละครได้มานึกเปรียบเทียบตัวเองกับ
เจ้าภาพในงานบวช ตัวละครก็เกิดความสำนึกในสิ่งที่ตนจะกระทำเมื่อเกิดความสำนึกขึ้น
ก็ไม่อยากทำตามแผนที่วางไว้ การต่อสู้ทางจิตใจระหว่างอำนาจฝ่ายสูงกับฝ่ายต่ำก็
เกิดขึ้น และเมื่อตัดสินใจไม่ถูกว่าจะเลือกกระทำอย่างไร ตัวละครก็เกิดความขัดแย้งทาง
จิตใจ

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "เจ้าปลิว" ใน กระโหลกหัวเราะ โดยแพรวเปื้อน
(นามแฝง) หน้า 34 - 35

เมื่อพิจารณาคุณลักษณะในการสร้างความขัดแย้งทางจิตใจของตัวละครจากตัวอย่างข้างต้นทั้งสองตัวอย่างดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่า แพร่เยื่อไม้ได้แสดงให้เห็นความขัดแย้งภายในใจของตัวละครโดยใช้กลวิธีในการเขียนที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ในตัวอย่างแรก แพร่เยื่อไม้ได้แสดงให้เห็นความขัดแย้งภายในใจของตัวละครโดยใช้พฤติกรรมของตัวละคร ส่วนในตัวอย่างที่สองนั้น แพร่เยื่อไม้ได้แสดงให้เห็นความขัดแย้งภายในใจของตัวละคร โดยใช้วิธีบรรยายความรู้สึกของตัวละคร กลวิธีในการเขียนทั้งสองวิธีดังกล่าวนี้ ต่างก็ทำให้ผู้อ่านมองเห็นความขัดแย้งภายในใจของตัวละครได้ชัดเจนทั้งสองวิธี

1.4 กลวิธีในการเล่าเรื่อง

กล่าวโดยทั่วไปแล้ว กลวิธีในการเล่าเรื่องเพื่อถ่ายทอดเรื่องราวไปสู่ผู้อ่านสามารถแบ่งได้เป็นหลายวิธีคือ

1.4.1 ผู้แต่งเป็นผู้เล่าเอง (Omniscient point of view) โดยทำตัวเป็นเสมือนผู้ล่วงรู้หมดทุกสิ่งทุกอย่างเกี่ยวกับตัวละคร ทั้งที่เป็นเหตุการณ์และความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร

1.4.2 ผู้แต่งกำหนดให้ตัวละครตัวใดตัวหนึ่งในเรื่องเป็นผู้เล่าเรื่องของตนเอง โดยใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 เช่น ผม ดิฉัน ข้าพเจ้า ฯลฯ (First person point of view) เล่าเรื่องแสดงถึงเหตุการณ์หรือข้อขัดแย้งใด ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเอง

1.4.3 ผู้แต่งกำหนดให้ตัวละครตัวใดตัวหนึ่งในเรื่องเป็นผู้เล่า (Third person point of view) โดยสมมุติว่าตัวละครตัวนั้นได้อยู่ในเหตุการณ์หรือร่วมรู้เรื่องต่าง ๆ เป็นอย่างใด หนึ่ง

1.4.4 ใช้กลวิธีกระแสจิตประหวัด (Stream of consciousness) คือให้บุรุษที่ 1 เล่าเรื่องของตนเองโดยปรากฏเป็นรูปกระแสความคิดประหวัดไปถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ

กลวิธีในการเล่าเรื่องทั้งสี่แบบดังกล่าวข้างต้นนี้ มีปรากฏอยู่ในเรื่องสั้นของแพรวเปื้อนไม่เพียงสองแบบเท่านั้น คือ การเล่าเรื่องแบบผู้แต่งเป็นผู้เล่าเอง และการเล่าเรื่องแบบให้ตัวละครตัวใดตัวหนึ่งเป็นผู้เล่าโดยใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 ส่วนการเล่าเรื่องโดยใช้กลวิธีสองแบบหลัง ไม่ปรากฏในเรื่องสั้นของแพรวเปื้อน

1.4.1 กลวิธีในการเล่าเรื่องแบบผู้แต่งเป็นผู้เล่าเอง การเล่าเรื่องแบบนี้เป็นกลวิธีในการเล่าเรื่องที่แพรวเปื้อนนิยมนิยามมากที่สุด ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าการเล่าเรื่องโดยผู้แต่งเป็นผู้เล่าเองนี้ทำให้ผู้แต่งมีอิสระในการบรรยายถึงสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ในเรื่องหรือตัวละคร เพราะในการเล่าเรื่องแบบนี้ผู้แต่งสามารถเล่าเรื่องของตัวละครได้ทุกตัวและทุกขณะจิตของตัวละคร ไม่ว่าตัวละครนั้น ๆ จะคิดอะไร รู้สึกอย่างไร และทำอะไร ผู้แต่งสามารถเปิดเผยความคิด ความรู้สึกของตัวละครได้ทั้งหมด นอกจากนี้กลวิธีในการเล่าเรื่องแบบนี้ ยังทำให้ผู้แต่งสามารถสอดแทรกคำพูดหรือความคิดเห็นของตนเกี่ยวกับความประพฤติของตัวละครบางตัวที่ผู้แต่งต้องการจะเน้นความสำคัญได้ด้วย กลวิธีในการเล่าเรื่องแบบนี้จึงเหมาะกับเรื่องราวประเภทที่ต้องการจูงใจให้ผู้อ่านเห็นคล้อยตาม หรือเรื่องราวประเภทที่ต้องการให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายของบางสิ่งบางอย่างอย่างแจ่มชัด กลวิธีในการเล่าเรื่องดังกล่าวนี้จะเห็นได้จากตัวอย่างดังนี้

ที่วัดในเขตบ้านน่านครนาก หลวงตาคุยกับพวกทายทายีกาก่อนจะขึ้นเทศน์แสดงธรรมมาสน์ล่างเสียก่อนทุกทีถ้ามีโอกาส วันนั้นหลวงตาถามใครต่อใครให้วุ่นไปหมดความมาฟังเทศน์ทำไม ส่วนมากตอบว่ามาฟังเอาบุญ หลวงตาไม่ว่าอะไร บังเอิญชายคนหนึ่งอายุมากแล้ว ถูกหลวงตาถามก็ตอบอย่างไวเชิงว่า "ก็มาฟังเพื่อดับทุกข์สิขอรับ" คราวนี้หลวงตาเลยถามไปว่า "โยมมีทุกข์อะไรละ?" ชายคนนั้นลังเลอยู่นอยหนึ่งแล้วก็ว่า "จนครับ ยากจน" "ครอบจักรวาล" หลวงตาคอความแล้วคุยไปตามไป ทำไมถึงจน แก้วยวิจิโค ลักขโมยเขา แก้วยหรือ? หรือแก้วยการขายไรขายนาขายจัวขายควายไปเล่นห่วยไต่ดิน ชายแก่คนนั้นถูกรุกหนักเข้าก็ชักหน้าถอดสี ไม่ชอบใจ หลวงตาไม่รู้ตัว

วันนั้นหลวงตาเทศน์เขียนพวกหลงเล่นหอยสามตัวอย่างเสียหาย เห็นว่าจนก็ตำ
 อยู่แล้ว ยิ่งมากก็ตัวเองให้ตกเล็กลงไปด้วยการประพาศิเลวอีก ควรตั้งหน้า
 หามาหากินประกอบเหตุแก่จนให้ถูกเรื่อง เทศน์จบแล้วก็ลงกรรมมาสน์มานั่ง
 อาสน์สงฆ์รับประเคนไทยทาน หลวงตาเหลือบไปเห็นชายแก่ที่คุยกันก่อนขึ้นเทศน์
 ประคองพานมา มีขวานผ่าดินเล่มเบ้อเรอวางอยู่ ยกจบศีรษะประเคน หลวงตา
 จึงร้องว่า "เอ๊ะโยม! เอาขวานติดกัณฑ์เทศน์เทียวหรือ?"
 "ครับ ขวานเล่มนี้สำคัญ มันหันมันถากไค้สารพัดเว้นอย่างเคียวแหละ" ชายแก่ว่า
 "อะไรละโยม ที่ว่าเว้นนะ?" หลวงตาสงสัย
 "คามมันเองขอรับ คามของมัน มันถากไม้ไค้ และไม่เคยถาก"
 หลวงตาเหงื่อชุมจัวร์ หน้าถอดสี นี่แหละเครื่องกัณฑ์ที่ผ่านใจ ทำให้ต้อง
 ดูปีกปากทุกครั้งเมื่อนึกถึง¹

ทุกคนในคอนลำเพา ได้ข่าวการตายของตาโต เป็นต้องสอบถามกันก่อนว่า
 โตไหน? เหตุผลก็ตรงที่ชื่อพ้องกันสองคนกันว่า เมื่อรู้ว่าโตเศรษฐี ต่างก็พา
 กันสังเวชสลกใจ ชักใช้ถึงเหตุที่ตกสะพานถานตาย ได้ความจากพระในวัดว่า
 เกิดห้อยเสีย ไปถายที่ถานมาสองครั้งแล้ว ทางไปถานนั้นเป็นสะพานไม้
 แฉกเคียว เรียงต่อกันอย่างไม่มีมั่นคงเรียบร้อยนัก ฉะนั้นทุกคนเวลาไปถานต้อง
 ระมัดระวังประคองตัวเองให้ดี เพราะสะพานสูงมาก เนื่องจากปลูกสร้างไว้
 เพื่ออุทิศนาลาก หน้าแล้งน้ำลด จึงสูงลิ่วน่าเสียวได้ ตาโตแก่อายุมากแล้ว
 ทั้งอ่อนเพลียเสียทองเข้าควย แกจึงไม่อาจประคองตัวไปได้ตกลงรูดคั้ง
 ท่าที่แกนอนตายเป็นท่าจ้าวโลกแท้ กางแขนออกโอบแผ่นดิน แสดงความ
 หวงแหนอย่างเต็มที่ ช้ายังประกาศปัจฉิมวาตะออกมาอย่างน่าคิด
 "ของกู ... ของกู ... ของกู ... ของกู..."

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "เครื่องกัณฑ์ประหลาด" ใน หลวงตา เล่ม 1
 โดยแพร่เชื้อไม้ (นามแฝง) หน้า 164 - 166

ปัจฉิมโอวาทของพระพุทธเจ้าถึงเราจะลืมเลือนบ้างบางเวลา แต่ก็มีพระนำออกมาเตือนให้เราไต่ยืนไต่ฟังกันเสมอ นั่นคือ "สังขารไม่เที่ยง ทานทั้งหลายเร่งรีบทำประโยชน์ตนประโยชน์ท่านเสียให้พร้อม ด้วยความไม่ประมาท" ปัจฉิมวาทะของคนอย่างตาโต เราจะไม่คิดว่ามีค่าควรฟังบ้างเชียวหรือ? ...¹

จากตัวอย่างข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่า แพร่เชื้อไม้ไค้เล่าเรื่องไปอย่างเรียบ ๆ โดยมีการสอดแทรกคำสอนหรือข้อคิดลงไปในขณะที่เล่าเรื่องด้วย คำสอนหรือข้อคิดที่สอดแทรกลงไปนั้น บางครั้งแพร่เชื้อไม้ไค้เขียนให้กลมกลืนไปกับคำบรรยาย ดังที่ปรากฏในตัวอย่างแรก แต่บางครั้งแพร่เชื้อไม้ไค้ใช้วิธีเขียนในทำนองพูดกับผู้อ่านโดยตรง ดังที่ปรากฏในตัวอย่างหลัง ตั้งแต่ข้อความที่ว่า ปัจฉิมโอวาทของพระพุทธเจ้าไปจนถึงเราไม่คิดว่ามีค่าควรฟังบ้างเชียวหรือ?

การเล่าเรื่องแบบผู้แต่งเป็นผู้เล่าเอง และมีการสอดแทรกคำสอนลงไปในขณะที่เล่าเรื่องโดยใช้วิธีการสองแบบดังกล่าวข้างต้นนี้ มีปรากฏอยู่ในเรื่องสั้นของแพร่เชื้อไม้ไค้ทั่วไป ลักษณะดังกล่าวนี้ จึงถือได้ว่าเป็นลักษณะเด่นของแพร่เชื้อไม้ไค้อย่างหนึ่ง

1.4.2 กลวิธีในการเล่าเรื่องแบบให้ตัวละครตัวใดตัวหนึ่งในเรื่องเป็นผู้เล่าโดยใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 กลวิธีในการเล่าเรื่องแบบนี้ มีปรากฏอยู่ในเรื่องสั้นของแพร่เชื้อไม้ไค้เพียงจำนวนน้อย กล่าวคือ ในผลงานที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้จำนวน 8 เล่ม ปรากฏว่ามีผลงานชุดเดียวตามโลกเพียงเล่มเดียวเท่านั้นที่ใช้กลวิธีในการเล่าเรื่องแบบนี้ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าการเล่าเรื่องโดยให้ตัวละครตัวใดตัวหนึ่งเป็นผู้เล่านั้น ทำให้ผู้แต่งมีความรู้สึกว่าการจกักเสรีภาพในการบรรยาย เพราะในการเล่าเรื่องแบบนี้ผู้แต่งจะบรรยายได้เฉพาะสิ่งที่ตัวละครนั้นสามารถที่จะเห็น คิด หรือกระทำได้เท่านั้น แต่ไม่มีโอกาสจะกล่าวถึงสิ่งอื่น ๆ ที่ผู้แต่งอยากจะถูก แตะอยู่นอกเหนือความสามารถของ

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "เศรษฐีตัวอย่าง" ใน กระโหลกหัวเราะ โดยแพร่เชื้อไม้ไค้ (นามแฝง) หน้า 100

ตัวละครนั้น อาจจะเป็นเพราะสาเหตุทั้งกล่าวนี้อย่างที่ช่วยให้แพร่เผยไม่นิยมใช้กลวิธีในการเล่าเรื่องแบบแรกมากกว่าการเล่าเรื่องแบบให้ตัวละครตัวใดตัวหนึ่งเป็นผู้เล่าโดยใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 ดังกล่าวนี้นี้ กลวิธีในการเล่าเรื่องโดยให้ตัวละครตัวใดตัวหนึ่งเป็นผู้เล่าโดยใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 จะเห็นได้จากตัวอย่างดังนี้

- ° ในบรรดาผู้ที่รักข้าพเจ้า ก็มีลิลลี่เท่านั้นที่ข้าพเจ้าไม่มีความระแวงหวั่นนี้ก็เพราะข้าพเจ้าไม่สู้จะไยดีกับความรักของลิลลีนั่นเอง แต่ข้าพเจ้าก็แน่ใจว่าลิลลี่ไม่ไยดีรักข้าพเจ้าอย่างนางละคอน ลิลลี่รักด้วยความจริงใจทั้ง ๆ ที่ปกตินั้น ข้าพเจ้าไม่เคยไว้วางใจใครในเรื่องความรัก บางคนได้เคยแสดงความรักให้รู้ แต่ข้าพเจ้าสำคัญว่าเขากำลังล่อเลียน มันก็มาจากปมค้อยนั้นแหละท่าน ข้าพเจ้ารู้ตัวอยู่ตลอดเวลาว่า ไม่มีอะไรดีในชีวิต โดยเฉพาะความดีชนิดที่จะกวักเรียกหัวใจให้รักก็อย่างเสนาหา ยิ่งรูปร่างหน้าตาด้วยแล้ว เผลอส่องกระจกเห็นเงาตัวเองที่ไรเป็นหัวใจโรยทุกที ทุกวันนี้ศัตรูแห่งความหยิ่งทรนงในหุ่นของข้าพเจ้าก็คือกระจกเงา ...¹

เธอเป็นแขกในยามสนธยา ในเครื่องแบบของนักศึกษา กับเพื่อนชายซึ่งเป็นสิบทหารประจำกองบัญชาการทหารสูงสุด สาเหตุที่ข้าพเจ้าไม่ยอมให้เธอผ่านไปเหมือนแขกธรรมดา ก็คือปัญหาที่เธอนำมาซักถาม ปัญหาที่เธอยกมาเป็นตัวอย่างข้างบน เป็นเครื่องวัดให้รู้ว่าเธอไม่คุ้นเคยกับพระกับสงฆ์เนี่ย ๆ จึงมองพระอย่างหมกจึก ไม่มีความอาภูลยู่ยากอย่างชาวบ้านเช่นเธอ ข้าพเจ้า

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "หัวใจหมา" ใน เสียงตามโลก โดยแพร่เยื่อไม้ (นามแฝง) หน้า 2 - 3

ชอบที่จะให้ทุกคนมองพระอย่างตรงตามเป็นจริง จึงผูกคูกับเชือกด้วยความ
จริงใจ บอกให้รู้โดยนัยว่า พระอย่างข้าพเจ้า ก็ไม่ต่างกับพระยี่เกเท่าไรนัก
บทบาทภายนอกอาจจะน่าเลื่อมใส แต่จิตใจก็ยังหนีอำนาจโลกธรรมไม่พ้น ...¹

นอกจากกลวิธีในการเล่าเรื่องทั้ง 2 แบบดังกล่าวข้างต้นแล้ว แพร่เยื่อไม้ยังใช้
กลวิธีในการเล่าเรื่องอีกแบบหนึ่ง ซึ่งแตกต่างไปจากการเล่าเรื่องที่กล่าวไว้ข้างต้น
กลวิธีในการเล่าเรื่องดังกล่าวนี้คือ การเล่าเรื่องแบบประสมระหว่างผู้แต่งเล่าเองกับ
การให้ตัวละครเป็นผู้เล่าโดยใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 กลวิธีในการเล่าเรื่องแบบประสมนี้
มีอยู่ในเรื่องสั้นชุดหลวงตาของแพร่เยื่อไม้หลายเรื่องด้วยกัน เช่น เรื่องเจ้าหมอ
เจ้าพอบานหนองปลิง ลีกลั่นคุณ สัมภาษณ์พระอรหันต์ ไอนิม มัทธิ คำแห่งมลทิน
กล้วยหัวนั้น เป็นต้น ส่วนในเรื่องสั้นชุดอื่น ๆ ไม่ปรากฏ กลวิธีในการเล่าเรื่องแบบ
ประสมดังกล่าวนี้นี้จะเห็นได้จากตัวอย่างดังนี้

ร้อยตำรวจเอกมนัส อรุณวิ ฐิติว่าการมาเยี่ยมหลวงตาคราวนี้ เกิดผล
เกินคาด ปกติเขาเป็นคนชอบฟังอยู่แล้ว ยิ่งเป็นถ้อยคำของผู้ที่เขาเคารพรัก
และโอกาสอันเป็นมงคลสำหรับเขาอย่างนี้ เขาก็ยิ่งตั้งหน้าตั้งตาคอยฟัง
หลวงตาอย่างเต็มใจ เมื่อหลวงตากล่าวจบ เขาก็ก้มลงกราบที่ตัก หลวงตา
ก็เสวยอุบาสีระทําราวกับเขาเป็นเด็ก ๆ หัวเราะแล้วถามอีกว่า

"มีเมียหรือยังละ เรานะ?"

"ยังมีไม่ลงครับหลวงตา" เขาตอบ

"ทำไม? ก็โตจนป่านนี้แล้วควรจะมีหลักฐานเสียที"

"ผมต้องไปอยู่อีสาน หลวงตาก็ทราบแล้วว่า ที่โน่นพวกแดงมันชุม ต้องระวัง
ตัวอยู่ตลอดเวลา จะแต่งงานก็กลัวเมียจะเป็นม่าย สงสารเขา ผมมันก็ค้าหัว
หลายหมื่นเหมือนกัน"

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "หัวใจหมา" ใน เอียงตามโลก โดยแพร่เยื่อไม้
(นามแฝง) หน้า 51

"เออใจสูงก็ ไม่เสียแรงที่เอ็งเคยอยู่กับข้า ไม่เห็นแก่ได้ ออกข้าวคอกหนา
ชีวิตวาย ไม่ตายคอกเพราะอคเสนหา

"ดูแต่หลวงตายังไม่ตายนี้ครับ" มนัสสมส่ง หลวงตาชอบใจ

"แต่เอ็งว่าอยู่ที่ไหนไม่ค่อยได้แต่งเครื่องแบบเพราะอะไร?"

"เพราะไม่อยากจะเป่าลูกปืนของไอพวกนั้นมันนะซีครับ"

"ก็เลยทำให้ยากแต่งเครื่องแบบที่นี่ เพื่อชดใช้ที่โน้น" หลวงตาสรุปเอาเอง
มนัสหัวเราะ "ว่าแต่เอ็งมีอะไรที่นั่นเต็นมาเล่าให้ข้าฟังบ้างละ มามากี่ศพแล้ว"

"หลวงตาอย่ารู้เลยเรื่องฆ่า ๆ แกง ๆ กัน ใจเศร้าหมองเปล่า ๆ แค่นี้
เรื่องแปลกมาเล่าให้ฟังเหมือนกัน ผมยังไม่ยอมเล่าให้ใครฟังเลยหลวงตา
กลัวเขาจะหาว่าผมบ้า"

"เออ! เรื่องมันเป็นยังไงว่าไปซี หลวงตาจะไม่ว่าเอ็งบ้าหรอก เพราะจะ
ทำให้ข้าพลอยบ้าไปด้วย ข้าก็ยังไม่อยากบ้าเหมือนกัน"

รอยคารวจเอกเลาว่า

วันหนึ่งผมขับรถไปแต่ลำพัง จำได้ว่ากลับจากราชการพิเศษที่จังหวัด ขณะที่
รถวิ่งมาตามถนนใหญ่ใกล้จะถึงอยู่แล้ว เวลาบ่ายประมาณ 2 โมงเห็นจะได้
ผมเกิดง่วงขึ้นมาทันที แทนที่จะกลับไปพักที่บ้านพักซึ่งก็อยู่ไม่ไกลแล้ว ไม่รู้
อะไรมาทำให้ผมหักพวงมาลัยจีบเลี้ยวเข้าไปในป่า ซึ่งมีทางแคบ ๆ พอรอด
คลานไปได้ ...¹

"ลืมนั่นเสียเถอะว่านี่มึ คิดไปก็ไม่ช่วยอะไรให้ดีขึ้นมา เอ็งเล่าให้หลวงตา
รู้เรื่องหน่อย เอ็งไปทำอะไรเข้าถึงติดคุก"

"ผมทำร้ายร่างกายเขา มันศาลโทษหนักไม่ไหวจริง ๆ ครับหลวงตา"

"ใครที่ไหนที่เอ็งไปทำร้ายเขาเข้านะ?"

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "เจ้าหมอ" ใน หลวงตา เล่ม 1 โดยแพร่เชื้อไม้
(นามแฝง) หน้า 132 - 140

"รู้เมียผมเองครับ" ใอนิมทำตาลอย เมื่อพูดประโยคนี้ออกมา และไม่รอให้ หลวงตาซัก เล่าต่อไป "เมียผมคนนี้ได้กันตั้งแต่สมัยเป็นนักร้องอยู่เชียงใหม่ เมื่อผมจากหลวงตาไปแล้ว ก็ขึ้นไปอยู่โนน เพื่อน ๆ เขาชวนตั้งคลับ ทำไป ไ้พักเดียวก็เกิดเรื่อง เพื่อนคนหนึ่งไปแทงคนเที่ยวตาย เลยต้องเลิกเล่น กิจกรรมแยกย้ายกันไป ตัวใครตัวมัน ผมก็พาละม้ายกลับบ้าน ผมส่งสารเชอ ทาง บ้านก็ไม่ว่า ผมก็อยู่กินกับละม้ายมา โดยขอแยกไปปลูกบ้านอยู่ต่างหากที่ตลาด ใหญ่ แล้วอยู่ ๆ ละม้ายก็ทรยศผม ไม่ใช่ใครที่ไหนอื่นไกลหรอกครับ ใ้สุข ลูกน้องผมนั่นเอง เสียแรงผมรักและไว้วางใจ ผมก็เลยมันดาลโทสะทำร้าย ใ้สุขเข้า จึงต้องติดคุก เรื่องมันก็แค่นี้แหละครับ"

"แล้วเดี๋ยวนี้เมียเอ็งยังอยู่บ้านหรือเปล่า?"

"อยู่ครับ อยู่กินกับใ้สุขอย่างเปิดเผย ผมไปเจอมันมาแล้วทั้งสองคน"

"หมายความว่า เอ็งไปทำอะไรร้ายแรงกับมันเข้าอีกรี?"

"เปล่าครับ แต่ก็เกือบไปเหมือนกัน"

"ไหนว่าไปดี"

"เมื่อผมได้รับการปลดปล่อย ผมก็ตั้งใจที่จะไปทำตามแผนที่วางไว้ แก่เผ็ด อิมัยใจชั่วกับใ้สุข ยิ่งผมได้รับทุกข์ในคุกมานานเท่าไร ผมก็ยิ่งอยากจะ ฆ่ามันมากเท่านั้น ... บ่ายหน้าเช้ารุ่งเทพามาพบหลวงตานี้แหละครับ"

หลวงตาฟังใอนิม มีอาการเงิบขริมขิมเสีราลงไปตามนัย พลังนึกในใจว่า ใอนิมเป็นคนหมกมุ่นที่จะคิด มองไม่เห็นว่ใครจะมากลับนิสัยสันดานของ มันได้ มันผ่านแหล่งอบรมที่สำคัญมากี่หลายแห่ง เริ่มตั้งแต่หลวงตาเอง ก็เฝ้าอบรมสั่งสอนมันครบมาแล้วทุกกระบวน ทั้งไม้นวมและไม่แข็ง ในที่สุด ก็ถูกตะราง มันก็ยังกลับตัวไม่ได้ ...¹

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "ใอนิม" ใน หลวงตา เล่ม 3 โดยแพร่เชื้อไม้ (นามแฝง) หน้า 8 - 12

"เรื่องมันเป็นยังงี้ท่าน" นายตงสี่เริ่มอธิบาย "เดิมผมอยู่บางปิ้งสมุทรปราการ แม่เจ้าครูบันเทิงตายตั้งแต่เจ้าครูเรียน ม.4 เขายังอยากเรียนต่อ ผมก็ตามใจ พาไปฝากไว้กับญาติในเมือง ผมก็เร่ร่อนค้าขายไปตามเรื่อง เพราะฐานะเราไม่เป็นปึกแผ่นนัก ผมไปพบชะเอมเขาที่คลองคานัวชะเอมตาย ผมเห็นชะเอมเป็นคนดี ชยันต์แข็งก็เลยชอบ และได้เสียกันชะเอมไม่มีพ่อเหลือแต่แม่ ไม่ซาแม่ของชะเอมก็ตายอีก ผมก็เลยพาชะเอมมาอยู่บางปิ้งบ้านเดิม จนกระทั่งเจ้าครูบันเทิงเรียนจบออกมาอยู่บ้าน ยังไม่ได้งานทำ ผมก็เลยถือโอกาสเที่ยวค้าขายไกล ๆ อีก ไปไหนไม่ได้มานาน เห็นเจ้าครูพอจะอยู่เป็นเพื่อนแม่เลี้ยงเขาได้ก็หมดห่วง ไปก้างไกล ๆ หลายคืนก็กลับเสียที แล้วก็ค่อย ๆ รู้ว่าเจ้าครูกับชะเอมเขารักใคร่ได้เสียกัน ผมก็ไม่ว่าอะไร เพราะมันลูก แล้วผมก็มีมันเพียงคนเดียว กิดแล้วก็ดีไปอย่างคนรัก ๆ กัน มีอะไรก็แบ่งกัน จริงไหมท่าน ตั้งแต่นั้นมาชะเอมก็เป็นเมียผมบ้าง เป็นเมียเจ้าครูบ้าง แต่เจ้าวิฑูรย์ ผมมั่นใจว่าเป็นลูกผม เมื่อคำนวณเวลาที่มันอยู่ในท้องกับเวลาที่เจ้าครูกลับมาอยู่บ้านแล้ว เจ้าวิฑูรย์นี้ต้องเป็นลูกผมแหง ๆ"

หลวงตาตัวชาเหมือนถูกช่างเหยียบ รู้สึกเป็นเสนียดในหัวใจขึ้นมาทันที นายตงสี่คงไม่สนใจความรู้สึกของท่านจึงเล่าต่อ ... ที่จริงมันก็เป็นเรื่องภายในครอบครัวของเขา แต่หลวงตาก็กดลงชะเอมเสียแล้ว จึงทนฟังนายตงสี่พูดเรื่องอปริยต์ต่อไปไม่ได้ ...¹

(1.5. การปิดเรื่อง)

การปิดเรื่องหรือตอนจบของเรื่องนับเป็นตอนสำคัญที่สุด เพราะผู้แต่งต้องการจะทราบอยู่เสมอว่าเรื่องจะลงเอยอย่างไร การปิดเรื่องโดยทั่วไปสามารถ

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "คำแห่งมลทิน" ใน หลวงตา เล่ม 3 โดยแพรวเปื้อน (นามแฝง) หน้า 161 - 162

แบ่งออกได้หลายแบบดังนี้ คือ

1.5.1 การปิดเรื่องแบบธรรมดา คือการปิดเรื่องที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องหรือพอใจเรื่องแล้วก็จบลง บางเรื่องก็จบลงด้วยความสำเร็จของตัวละคร บางเรื่องก็จบลงด้วยความล้มเหลวของตัวละคร การปิดเรื่องแบบนี้จึงพอจะแยกย่อยได้เป็นสองอย่างคือ

1.5.1.1 การปิดเรื่องแบบสุขนานุกรม

1.5.1.2 การปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรม

1.5.2 การปิดเรื่องแบบพลิกความคาดหมาย คือการปิดเรื่องที่ ทำให้ผู้อ่านเกิดความแปลกประหลาดใจ หรือฉงนสนเท่ห์¹ การปิดเรื่องแบบนี้เรียกกันโดยทั่วไปอีกอย่างหนึ่งว่า การปิดเรื่องแบบหักมุม หรือการปิดเรื่องแบบมิดเกลียว

1.5.3 การปิดเรื่องแบบเป็นจริงในชีวิต คือการปิดเรื่องที่ผู้แต่งไม่ปิดเหตุการณ์ลงโดยเด็ดขาด แต่ปล่อยให้ผู้อ่านได้ขบคิดหรือใช้จินตนาการเพิ่มเติมเอาเอง²

จากการศึกษากลวิธีในการปิดเรื่องจากเรื่องสั้นของแพรเปือไม้ ปรากฏว่าเรื่องสั้นของแพรเปือไม้มีกลวิธีในการปิดเรื่องครบทุกแบบดังกล่าวข้างต้น แต่แบบที่ใช้มากที่สุด คือ การปิดเรื่องแบบธรรมดา ทั้งที่เป็นแบบสุขนานุกรม และโศกนาฏกรรม

1.5.1 การปิดเรื่องแบบสุขนานุกรม การปิดเรื่องแบบสุขนานุกรมเป็นการปิดเรื่องที่ผู้แต่งจบเรื่องลงด้วยผลสำเร็จหรือความสุขความสมหวังของตัวละคร การปิดเรื่องแบบนี้เป็นการปิดเรื่องที่แพรเปือไม้นิยมใช้มากที่สุด ดังตัวอย่าง

บุญหลงกมกราบหลวงตาด้วยน้ำตาไหลพรากที่เคียวแล้วก็จากไป ไ้ไปร่วม
วีรกรรมที่เป็นข่าวกระฉ่อนโลก ประเทศต่าง ๆ พากันสดุดีวีรกรรมของ
จงอางศึกแห่งไทยแลนด์ คนไทยพากันยินดีไปทั่วประเทศ แต่หลวงตากระวน
กระวายใจมาก ถึงจะทราบว่าทหารไทยตายเพียง 8 คนเท่านั้น แต่ก็ท้อใจ

¹ เจื้อ สตะเวทิน ศิลปะการประพันธ์ หน้า 64 - 67

² ประทีป เหมือนนิล วรรณกรรมไทยปัจจุบัน หน้า 63

ว่าในจำนวน 8 คนนั้นจะมีบุญหลงร่วมอยู่ด้วย เพิ่งจะมารู้สึกระยะนี้เองว่า บุญโต คือเว บุตรเป็นห่วงผูกคอ ซึ่งเคยนำเทศน์สอนให้สติคนมีลูกมีเ้าบอยๆ นั้น มันหมายความว่าอะไร เพราะหลวงตาวิตกห่วงใยบุญหลงถึงกับชบฉันไม่ได้ จำวัดฉวาที่เคียว เพิ่งจะมาโล่งหัวอกตอนที่ได้รับจดหมายของ ร้อยโทบุญหลง ธรรมรักษา นี้แหละ¹

ไม่นึกว่าจะพบชะเฒออีก หลอนแกลงไปมาก ส่วนที่ยังไม่เปลี่ยนแปลงก็คือ ไม่คานกับชะเฒอยังหย่าชวคจากกันไม่ได้

"เอ๊ะ! ยังไม่เลิกหาบอีกหรือโยมเฒะ"

"ยังเลิกไม่ได้เจ้าคะ ปากทองเล็ก ๆ ยังมีอีกหลายคน" ชะเฒะตอบ

"หลานหรือ?"

"ลูกเจ้าคะ" ชะเฒะตอบ เมื่อเห็นหลวงตายืนงง หลอนชี้แจงว่า ยังมี เด็กเล็ก ๆ อีกสามคนที่หลอนเลี้ยงไว้ เป็นเด็กที่พ่อแม่เขาไม่ต้องการ หลวงตาตื่นตันในน้ำใจของชะเฒะจนต้องยอมเสียมรรยาพินคัยกับหลอนกลางถนนหนทางนั้นเอง ได้ทราบความเป็นไปของลูก ๆ หลอนแต่ละคน ล้วนได้มีหลักฐานทั้งนั้น วิฑูรย์คนโตเป็นนาวาอากาศโทแล้ว ส่วนเจ้าแดงขณะนี้ไปอยู่ฟิลิปปินส์ ทยอยเป็นภรรยาของข้าราชการกระทรวงพัฒนาชนเอก ๆ พังชะเฒะเล่าเรื่องลูกแต่ละคนแล้วก็อดไม่ได้ ทำให้หลวงตาเพ่งมองไม้คานและกระจกข้าวแกงของชะเฒะราวกะมองสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ไม่วิเศษ

"ไม้คานอันนี้อะไปทิ้งเสียนา โยมเฒะ"

"โอ๊ย! จะเก็บมันเอาไว้ทำไมเจ้าคะ มันเป็นศัตรูตัวร้ายของฉฉฉฉ ทาให้บาคาน เหน็ดเหนื่อยมาตลอดชาติ หาบไม่ไหวแล้ว ว่าจะเผามันทิ้งเสียเลย"

ชะเฒะว่า

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "บุญหลง" ใน หลวงตา เล่ม 1 โดยแพรวเฒอไม้ (นามแฝง) หน้า 26

"อย่าไปเผามันทิ้งโยม เก็บมันไว้ให้ดิ เชื้อฉันเถอะ"

"เก็บมันไว้ทำไมเจ้าคะ ท่าน?"

"เก็บมันไว้ให้ลูก ๆ มันปึกทองใจละ เพื่อจะได้เตือนใจมัน ยามเป็นใหญ่ เป็นโตภายหน้ามันจะได้ไม่ลืมตัว คนเราลืมอะไร ๆ ก็พอทำเนา แต่ลืมตัว ลืมคุณของสิ่งมีคุณนี้ มันหมดราคาวจริง ๆ ถึงจะรำรวยยังใจก็เถอะ"

ชะเอมมองหน้าหลวงตาแล้วทำตาปริบ ๆ ขณะนั้นเด็กเล็ก ๆ กำลังน่ารัก สามคนวิ่งมาทางชะเอม รุมล้อมหลอนด้วยอาการน่าเอ็นดู ชะเอมหันไปเอา ใจใส่เด็กและลืมหลวงตาสนิท¹

ภายหลังจากปริยาขึ้นชีพ พันธรีอนันต์ก็รักหลอน สงสารหลอนมากขึ้นกว่าเก่า เหตุการณ์ที่เคยประพาศเชิงชมเหงน้ำใจปริยา อนันต์ก็เลิก น้ำผึ้งที่เริ่มแปรส เป็นชม เดือนผาด ก็กลับมาหวาน คงรสน้ำผึ้งตามเดิม

อีกปีต่อมา ปริยาก็คลอศบุตรเป็นหญิง หลวงตาทั้งชื่อลูกของปริยาว่า "น้ำผึ้ง" เหตุการณ์ทั้งหมดนี้ตองนับว่าเป็นบุญของปริยา หากใครจะถามหลวงตาว่า บุญนี้ เพราะปริยาทำอะไรไว้ หลวงตาก็ตอบอย่างหน้าขึ้นว่า "ไม่รู้" ไม่ตองรู้อะไรมากมายนักก็ได้ รู้แต่เพียงว่าปริยามีปรกติสุขกับครอบครัวของ หลอนเรื่อยมา เท่านั้นก็เกินพอแล้วสำหรับพระเชอ ๆ อย่างหลวงตา²

1.5.2 การปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรม การปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรม เป็นการปิดเรื่องที่ผู้แต่งจบเรื่องลงด้วยความผิดหวัง ความสูญเสีย หรือความล้มเหลว ของตัวละคร บางครั้งก็จบเรื่องลงด้วยความตาย การปิดเรื่องแบบนี้เป็นการปิดเรื่อง ที่แพร่เชื่อไม่นิยมใช้มากรองลงมาจากการปิดเรื่องแบบแรก ในเรื่องสั้นบางชุดได้แก่

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "คาแห่งมลทิน" ใน หลวงตา เล่ม 3 โดย แพร่เชื้อไม้ (นามแฝง) หน้า 166 – 168

² ๒. หน้า 96 – 97

เรื่องสั้นชุดกระโหลกหัวเราะ แพร่เชื้อไม่ใช่วิธีปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรมทั้งหมดทุกเรื่อง กล่าวคือ ปิดเรื่องลงด้วยความตายของตัวละคร ส่วนในเรื่องสั้นชุดอื่น ๆ ก็มีการปิดเรื่องแบบโศกนาฏกรรมปรากฏอยู่โดยทั่วไป ดังตัวอย่าง

ครั้นทราบผลการสอบ เด็ก ๆ และหลวงตา กับเพื่อนครูดีใจเหมือนได้แก้ว ได้ทั้งสำนัก ตกคำ หลวงพ่อเรียกหลวงตาเข้าไปหาที่กุฏิ คำแรกของหลวงพ่อ "ยังงัย พ่อคุณ? สมใจละซี! ไต่ยกสำนักเลย เกิดมาฉันไม่เคยพบเคยเห็น หากันไปแล้วนะ นึกว่าวิเศษนักหรือ? ชัยชนะที่ได้รับจากการโกงไม่ควรจะให้มันเกิดในวัฏของฉัน เพราะฉันไม่อยากจะให้วัฏของฉันเป็นที่อบรมทุจริตผิดศีลธรรม ที่ทำกันนะ จะอบรมให้เด็กมันดีหรือจะสอนให้มันรักทุจริตกันแน่" หลวงพ่อเทศน์ หลวงตาตอบไปอีกมากมาย

หลวงตาไม่ได้โต้เถียงสักคำ แต่มีน้ำตาซึมไหลออกมาชุ่มหน้า ไม่มีอาการสะอื้นเหมือนเด็ก ๆ แต่มันมีพิษสงมากกว่าการสะอื้นสะอื้นของเด็ก ๆ เป็นไหน ๆ¹

"อย่าอยู่เป็นคนเลวไปปลิว ไอ้คนทรยศ หักหลังกันเอง คิดจะหาความสุขกับอีเจียนรีว ไปหาความสุขในนรกเถอะมึง" ไอ้เกตุร้องอย่างคลุ้มคลั่ง ร่างของปลิวถูกเจ้าหน้าที่พลีกศจับทำบันทึกว่า ผู้ตายเป็นชายต่างถิ่น แปลกหน้า ไม่มีหลักฐานยืนยันถึงความสำคัญแต่อย่างใด คงมีแต่แม่เจียนเท่านั้นบอกแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจว่า "เมื่อคืนนี้เขาได้มอบสร้อยทองคำรวมบุญบวชลูกชายด้วย"²

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "หลวงตาร้องไห้" ใน หลวงตา เล่ม 1 โดย แพร่เชื้อไม้ (นามแฝง) หน้า 33

² _____ "เจ้าปลิว" ใน กระโหลกหัวเราะ โดยแพร่เชื้อไม้ (นามแฝง) หน้า 37

เจ้าเด็กน้อย ชีวิตเจ้าจบแล้ว เจ้าตั้งใจหรือที่ได้เข้าไปสู่อ้อมกอดของ
 เจ้าพระยา ถ้าเจ้าตั้งใจ เจ้าก็มีเหตุผลเหมือนกัน เพราะชีวิตที่อยู่โดยไม่
 มีความรักความเชื่อใยอาหารจากเพื่อนมนุษย์ มันจะต่างอะไรเล่ากับการเข้าสู่
 อ้อมกอดของสายน้ำ บนพื้นแผ่นดินนี้ไม่มีอ้อมกอดสำหรับเจ้า เจ้าเกิดมาไม่
 มีความเมตตาารอคอย แม้กระทั่งบ่าไหล่เจ้าไปหาพระ เจ้าก็ยังดิ้นหวัง
 เจ้าเด็กน้อยเอ๋ย บางทีเจ้าอาจจะคิดถูกที่ตกลงไปเช่นนั้น
 หลวงท้าวรู้สึกเหมือนเป็นผู้จับเจ้าเด็กอาภัพนั้นโยนลงในแม่น้ำ มันยากเหลือเกิน
 ที่จะคิดว่าตัวเองไม่มีความผิด หากจะเลี้ยงมันไว้ ไม่ต้องถึงกับให้กินอะไร
 นัก อย่างหมาหรือแมวที่อาศัยอยู่ที่ภูษณนี้ เท่านั้นแหละ จุจจบของชีวิตน้อย ๆ
 อนาคตครั้งนี้ คงจะยังไม่ใช่สุสานเจ้าพระยา
 เจ้าหนูน้อย ยามอาลาชีวิต เจ้ายิ้มเยาะใคร? โลก ชีวิต หรือ
 หลวงท้าวหา?

เมื่อราว ๆ ปลายเดือนมกราคม พ.ศ.นี้ มีภาพถ่ายผู้หญิงสาวสามสี่คน ใน
 ชุดกางเกงขาสั้น เสื้อผ้ารัดรูปจนเห็นทรงสล้างอยู่ในท่าวิ่ง ใบหน้ายิ้มร่าเรีง
 หนึ่งในจำนวนนั้นหลวงท้าวได้เป็นรูปว่า มีข้อความบรรยายภาพว่า "ผู้หญิง
 ไทยในเยอรมันที่กำลังมีชื่อเสียงอยู่ตามบาเรอสถาน และเป็นที่สนใจของบรรดา
 ชายชอบสนุกทั่วโลก"

"โชคดีเถอะรูปนี้เอ๋ย! คาคไม่ถึงเลยว่าจะปลงโลกเลยเถิดไปถึงเพียงนั้น"
 หลวงท้าวภาวนาคด้วยความสลัดใจ อย่างร้องไห้ ...²

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "จำเลย" ใน หลวงตา เล่ม 3 โดย
 แพร่เชื้อไม้ (นามแฝง) หน้า 107 - 108

² _____ "ลูกผู้หญิง" ใน หลวงตา เล่ม 2 โดยแพร่เชื้อไม้
 (นามแฝง) หน้า 47 - 48

1.5.3 การปิดเรื่องแบบพลิกความคาดหมาย การปิดเรื่องแบบพลิกความคาดหมายเป็นการปิดเรื่องที่ผู้แต่งจบเรื่องลงอย่างชนิดที่ผู้อ่านคาดไม่ถึง และไม่คิดว่าเรื่องจะมาลงเอยเช่นนั้น การปิดเรื่องแบบนี้มีปรากฏอยู่ในเรื่องสั้นของแพรเปื้อนหลายเรื่องด้วยกัน ได้แก่เรื่องเพื่อนนอน บาทเดียว ใจนี้มัน สะเคาะเคาะระหัด อุบายเข็มนาฬิกา และเรื่องใจเอ๋ย ดังตัวอย่าง

"ท่านมานอนที่นี่ตั้งแต่เมื่อไหร่?" ภิกษุรูปที่สูงอายุกว่าถามขึ้นด้วยสีหน้าตื่น ๆ
 "ผมมาถึงที่นี่ประมาณ 5 หุ่่ม เห็นจะได้ครับ จะขึ้นไปบนกุฏิก็เกรงจะเป็นการรบกวน จึงขอวิสาสะอาศัยนอนที่นี่" หลวงตาตอบอย่างสงัดยิ้มเจียมเสียง ทั้งพระและพระสงฆ์ต่างมองหน้ากันเอง คนหนึ่งทำหน้าที่ยิ้มกริ่ม
 "ท่านรู้ไหมว่าท่านนอนอยู่กับใคร?" ภิกษุหนุ่มถามขึ้นพร้อมกับชี้ไปที่มุ้ง
 "ผมไม่ไ้รบกวนเขาหรอกครับ เกรงใจเขาเหมือนกัน" หลวงตาตอบรวบรัดเพื่อสอให้รู้ถึงมรรยาท
 "เขาไม่มีใจให้ใครเกรงหรอก" ภิกษุรูปนั้นพูดยังอย่างสำคัญสำนวน
 "ทำไมล่ะครับ?"
 "ลุงเป็นแกตายตั้งแต่เป็นวาน จักการเอาลงหีบไม่ทันจึงทิ้งไว้ก่อน"
 " ! ! ! " ¹

เรื่องที่ปิดลงด้วยตัวอย่างข้างต้นนี้ ผู้แต่งได้ดำเนินเรื่องโดยให้ตัวละครต้องการเดินทางไปยังสถานที่แห่งหนึ่ง แต่เนื่องจากเป็นยามวิกาล ยานพาหนะก็ไม่มี จึงจำเป็นต้องพักค้างคืนก่อน และได้ยืมเอาศาลาวัดแห่งหนึ่งซึ่งมีคนกางมุ้งนอนอยู่ก่อนแล้ว แต่ยังมีที่ว่างอยู่เป็นพื้นนอน โดยไม่รู้ว่าคนที่นอนอยู่ในมุ้งข้างต้นนั้นเป็นใคร จนกระทั่งเรื่องมาเปิดเผยขึ้นในตอนจบอย่างที่ไม่ผู้อ่านคาดไม่ถึง ดังตัวอย่างข้างต้น

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "เพื่อนนอน" ใน หลวงตา เล่ม 2 โดย
 แพรเปื้อน (นามแฝง) หน้า 16 - 18

นอกจากตัวอย่างข้างต้นแล้ว ผู้อ่านจะเห็นกลวิธีในการบิดเรื่องแบบพลิกความ
 คาคหมายได้จากตัวอย่างในเรื่องใจเอ๋ยที่ยกมาประกอบดังนี้

ภิกษุหนุ่มฟังแล้ว มีอาการเสมือนหวาดกลัว ชะงัดแงะ อันอยู่ชั่วขณะ
 "ขอภัยเถอะครี๋ย ทำไมพระคุณท่านจึงทราบเรื่องราวเหล่านี้ละเอียดยกนี้?"
 "ทำไมฉันจะไม่รู้อะ บอกลูกแล้วอย่าตกใจนะ ฉันทันทีแหละคือชู้คนแรกของฉัน
 ฉันทันทีแหละคือ ..."
 "เณรเจียม ไซ้ไหมครี๋ย?"
 พระเถระพยักหน้ารับ ทอดสายตาออกไปสู่อากาศหมกหมัวภายนอก ถ้าทายไม่
 ผิด ท่านคงจะกำลังรำพึงถึงความมีคมนในอติกรรมของท่านเอง¹

ในเรื่องใจเอ๋ย ซึ่งบิดเรื่องลงด้วยตัวอย่างข้างต้นนี้ แพร่เชื้อไม้ค้ำเนินเรื่อง
 โดยให้ภิกษุหนุ่มองค์หนึ่งเดินไปเจอชายเสียสติคนหนึ่งและเกิดสนใจในกิริยาท่าทางและ
 คำรำพึงประหลาดของชายเสียสติผู้นั้นเข้า บังเอิญมีพระเถระองค์หนึ่งเดินผ่านมาและได้
 พูดยาของท่านงูปลอบประโลมชายเสียสติผู้นั้น พระภิกษุหนุ่มเกิดความสงสัยจึงได้ซักถาม
 เรื่องราวจากพระเถระ พระเถระองค์นั้นจึงได้เล่าเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับชายผู้นั้น
 ตลอดจนเรื่องที่ภรรยาของชายผู้นั้นมีชู้ อันเป็นสาเหตุให้ชายผู้นั้นเสียสติให้ภิกษุหนุ่มฟัง
 เมื่อเล่าเรื่องราวต่าง ๆ จบลงแล้ว แพร่เชื้อไม้ค้ำก็มาบิดเรื่องอย่างที่คุณอ่านคาคไม่ถึง
 ดังตัวอย่างข้างต้น

1.5.4 การบิดเรื่องแบบเป็นจริงในชีวิต การบิดเรื่องแบบนี้ ผู้แต่งจะ
 พยายามให้ผู้อ่านคิดเอาเองว่าเหตุการณ์ควรจะเป็นอย่างไรต่อไป ทั้งนี้เพราะผู้แต่งไม่ได้
 บิดเหตุการณ์ในเรื่องลงโดยเด็ดขาด แต่เปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้ใช้จินตนาการเพิ่มเติม
 เอาเอง วิธีการบิดเรื่องแบบนี้มีปรากฏอยู่ในเรื่องสั้นของแพร่เชื้อไม้ค้ำเป็นจำนวนน้อยมาก
 กล่าวคือ เท่าที่ศึกษาพบมีอยู่เพียงสองเรื่องเท่านั้นคือ เรื่องว่าที่สมเด็จพระเจ้าและเรื่องตัว
 ประชาธิปไตย

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "ใจเอ๋ย" ใน หลวงตา เล่ม 4 โดย
 แพร่เชื้อไม้ (นามแฝง) หน้า 173

ในเรื่องว่าสมเภา แพร่เมื่อไม่ได้กล่าวถึง กุศโลบายในการหาเงินเข้าวัดของ
 สำนักแห่งนี้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความฉลาดและความโง่ของคณะกรรมการหาเงินเข้า
 วัดเอง กล่าวคือ คณะกรรมการของสำนักสงฆ์แห่งนี้ได้นิมนต์สมเด็จพระราชาคณะรูปหนึ่ง
 มาเทศน์ในงานประจำปีของวัดด้วยความคาดหวังว่าเกียรติคุณของสมเด็จพระราชาคณะจะ
 สามารถจูงใจให้ประชาชนสนใจและหลั่งไหลมาทำบุญกันมากขึ้น และแล้วความคาดหวัง
 ของคณะกรรมการชุดนี้ก็ก็เป็นความจริง เพราะในวันงานปรากฏว่ามีประชาชนพากันหลั่งไหล
 มาฟังเทศน์และทำบุญถวายการศรัทธาบูชากันมาก เมื่อประธานจัดงานมองเห็นพุ่มเทียนที่
 นิลิใบเป็นเงินเต็มไปหมดก็รู้สึกปลื้มใจและกระหยิ่มในความฉลาดของตน และเมื่อหวนมา
 คิดถึงว่าผู้เทศน์คือสมเด็จพระราชาคณะ ก็ให้รู้สึกพุ่มเทียนปัจจัยดังกล่าวยังน้อยไป
 ไม่คู่ควรกับเกียรติของสมเด็จพระราชาคณะ จึงได้หันไปบอกให้กรรมการคนหนึ่งนำเงิน
 ปัจจัยที่ชาวบ้านบริจาคให้วัดไว้ล่วงหน้าออกมาศรัทธาให้หมด เมื่อพระธรรมเทศนาใกล้จะจบ
 คุณหลวงผู้มากับสมเด็จพระราชาคณะ และทำหน้าที่เป็นไวยวัจกรก็คลานแหวกผู้คนไปล้ม
 พุ่มเทียนลงมานับปัจจัย เมื่อทราบจำนวนแน่นอนแล้วก็เก็บปัจจัยทั้งหมดไว้ในกระเป๋า
 แล้วเขียนจำนวนเงินลงที่ใบปวารณา นำไปให้ประธานจัดงานเซ็นชื่อในฐานะผู้ถวาย
 เมื่อสมเด็จพระราชาคณะรูปนั้นเทศน์จบแล้วก็ลงจากธรรมาสน์ มานั่งรับพระเคนไทยทาน
 และใบปวารณาจากประธานจัดงาน แล้วก็ลากลับไป ทั้งความชื่นชมยินดีให้แก่ชาวบ้าน
 ที่มาฟังเทศน์ และทั้งความเจียมจันให้แก่สำนักนั้นไปตลอดปี จนกระทั่งรุ่งขึ้นอีกปีหนึ่ง
 งานก็ถูกกำหนดขึ้นอีกวาระหนึ่ง โดยวางโครงการเหมือนปีก่อน แต่คราวนี้ผู้ที่ได้รับไป
 เทศน์ก็คือ หลวงตา ซึ่งเป็นพระอัครธรรมคา เมื่อคำนึงเรื่องมาถึงตอนนี้
 แพร่เมื่อไม่ได้คลี่คลายเหตุการณ์ทั้งหมดลงโดยใช้บทสนทนาของตัวละคร และปิดเรื่อง
 ลงโดยทิ้งท้ายให้ผู้อ่านคิดเพิ่มเติมเอาเอง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"ลื้อมันโง่เอง จะจัดถวายให้เป็นสักเป็นส่วนไปก็สิ้นเรื่อง จะได้ไม่ต้องมา
 บนเช็กเกียรติอยู่อย่างนี้"

"มั่งคิดไม่ถึงน้าทาน นึกว่าถวายไปเลี้ยว อี้ก็คงจะคิง เพาะลื้ออยู่เลี้ยวว่า
 เลาวจะหาเงินเข้าวัด"

"ถึงอย่างนั้น ล้อมันก็ยังง้อยู่ดั้นนั่นแหละ" หลวงตาซ้ำอีก
 "ง้อยังงายทาง?"

หลวงตาไม่ตอบ และไม่ยอมตอบมาจนกระทั่งบัดนี้ เพราะรู้ว่าตอบไปแล้วมัน
 จะเสียหายถึงพวกกันเอง แม้ตัวเองจะไม่ได้เป็นสมเด็จ และไม่มีวันจะได้¹
 เป็นกะเขาถึงจะเกิดสักก็ปึกษาตึกก็ตาม อย่างแสบก็ว่าที่สมเด็จไปอย่างนี้แหละ

เรื่องตัวประชาธิปไตยเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่มีการบิดเบือนเป็นจริงในชีวิต ใน
 เรื่องนี้แพรเชื่อไม้ไผ่ดำเนินเรื่องโดยกล่าวถึง ชายแก่หามน้ำตาลสดชายคนหนึ่งเห็นผู้คน
 กำลังพากันมุงดูและส่งเสียงเอะอะเหมือนกับจะไล่ตัวอะไรอย่างหนึ่งก็สงสัย จึงแวะ
 เข้าไปดูใกล้ ๆ และไต่สอบถามเรื่องราวจากหญิงสาวคนหนึ่ง จนได้ทราบเรื่องราวว่าเขา
 กำลังไล่ตัวประชาธิปไตยกัน เมื่อชายแก่มองไปเห็นตัวประชาธิปไตยตามที่หญิงสาวผู้นั้นชี้
 ให้ดูแล้ว ก็เข้าร่วมขบวนการขับไล่ตัวประชาธิปไตยกับเขาค่ายทันที เมื่อดำเนินเรื่อง
 มาถึงตอนนี้ แพรเชื่อไม้ไผ่ได้ปิดเรื่องลงโดยเด็ดขาด แต่ปล่อยให้เหตุการณ์ถูกทิ้งค้าง
 ไว้อย่างนั้น เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้ใช้จินตนาการ หรือคิดเพิ่มเติมเอาเอง ดัง
 ตัวอย่าง

คุณลุงยกมือป้องเหนือขอบคิ้ว หลิวเล็งมองตามมือที่หญิงสาวชี้ พลันก็พบภาพ
 ชายหนุ่มสามคนในชุดสีกระดำกระค่างและรูปทรงรัดคิ้ว ผนวยารุงรัง พอ
 เห็นถนัดแกก็ทำท่าชะงักพลั้งอุทานออกมาว่า
 "อนิจจัง ทุกข์! นี่อะไรวะ? ตัวประชาธิปไตย เออ! ช่วยกันไล่มัน
 ไปเสียให้พ้นบ้านเรา เด็ก ๆ บ้านเราจะได้ไม่เอาอย่าง"
 ว่าแล้วคุณลุงก็เข้าร่วมตะโกนกับเขา "ไป - ไป - ไป"

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "ว่าที่สมเด็จ" ใน หลวงตา เล่ม 1 โดย
 แพรเชื่อไม้ (นามแฝง) หน้า 86 - 87

ครูเดียวสังขารอันเก่ากรอด้วยอำนาจคืนวันก็ทำให้แก่หอบ แต่แกก็ยังไม่วาย
 หยกรวมแสดงประสามติ แกหันมาที่กระบอกน้ำตาลที่วางทิ้งไว้ ณ ที่หนึ่ง หิ้ว
 มันเดินตรงไปที่กลุ่มชายที่ตะโกนเสียงดังแต่เริ่มจะแหบเครือลง แยกกระบอก
 น้ำตาลไปยังชายหนุ่มคนหนึ่ง

"เอ้า! ไ้อ้หลานชาย คึมน้ำเสียจะไค้หายเสียงแห้งแหบ แบ่ง ๆ กันไป
 คนละนิคละหนอยก็ยั้งคิ ช่วยกันโล้มน้อย่าให้มันมาแพร่เชื้อบ้านเรา
 "ไป - ไป - ไป -"

นอกจากกลวิธีในการปิดเรื่องทั้งสี่แบบดังกล่าวข้างต้นแล้ว แพร่เชื้อไม้ยังม
 การเขียนปิดเรื่องในลักษณะของการสั่งสอน หรือสรุปเป็นข้อคิดในตอนจบของเรื่องด้วย
 การเขียนปิดเรื่องในลักษณะนี้มีปรากฏอยู่ในเรื่องสั้นหลายเรื่องด้วยกัน เช่นเรื่องเจ้าจ้อย
 บ่วงสำนึก เจ้าหมอ คลังการา รถเมล์สายคงละคร เด็กถือ โปชั่น เพื่อนสาม
 ความเป็นธรรม เป็นต้น การปิดเรื่องลักษณะดังกล่าวนี้จะเห็นได้จากตัวอย่างดังนี้

หลวงตาถามตอบตัวเองราวกับคนบ้า ผิดอยู่แต่ไม่พูดออกมาเท่านั้น และได้
 หัวข้อเรื่องเทศน์แล้ว หลวงตาจะไปเทศน์งานศพเจ้าประวิทย์ เรื่อง "อำนาจ
 แห่งความสำนึก" ใจละ ความสำนึกเป็นห้วงคลองจิตที่เหนียวแน่น ทำกรรมใด
 ไว้ถ้าเป็นกรรมสำคัญจิตจะต้องตกอยู่ในกรรมนั้นตลอดเวลา แยกลำบากพรา
 ไม่นอยหลุด นี่แหละอำนาจแห่งความสำนึก ผู้หวังอิสระแก่ตน อย่าพึงประกอบ
 กรรมบาป

วิสิ ชีวิตุกาโมว ปาปานิ ปรีวชชเย พิงเว้นบาปทั้งหลาย เหมือนคนต้องการ
 เป็นอยู่ เว้นยาพิษฉะนั้น²

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "ตัวประชาธิปไตย" ใน เอียงตามโลก โดย
 แพร่เชื้อไม้ (นามแฝง) หน้า 48 - 49

² _____ "บ่วงสำนึก" ใน หลวงตา เล่ม 1 โดยแพร่เชื้อไม้ (นามแฝง)
 หน้า 78

ร่ายตำราวจเอกมนัส อรุณรวิ คุยกับหลวงตาเพลินไปจนเย็น ในตอนเพลเขาก็ถือโอกาสเป็นเด็กวัด ไม่ได้คิดว่าเคนหลวงตาจะเป็นเศษอาหารเหมือนคนบางประเภท และเขาก็ยังเห็นว่าเคนหลวงตายังร่อยอยู่ตามเคย หลวงตานิ้มองเจ้าหมอของท่านฟาดเศษอาหารกันป็นโตแก้มตุ่ย ก็เป็นสุขใจ ตอนเจ้าหมอกราบลากลับ หลวงตาพูดว่า

"จำคำหลวงตาไปอีกอย่างเถอะ หมอเอ๋ย! เอ็งเป็นตำรวจ จับผู้ร้ายได้ละก็อย่างไปถูถูกเหยียบย่ำเขาซะ ถ้าทำเช่นนั้นจะกลายเป็นคนเนรคุณ เพราะอาศัยความร้ายของเขานี่เอง ที่ช่วยให้เอ็งเจริญในอาชีพตำรวจ ถ้าไม่มีผู้ร้ายเสียแล้ว เอ็งคงไม่มีทางที่จะได้ปิติภาคภูมิใจกับดาวดวงใหม่ของเอ็งหรือก"¹

ข้อความตอนท้ายของจดหมายทำให้หลวงตาหันไปนึกถึงคติธรรมในทีโศปเทศข้อที่ว่า "มารดาประพฤติไม่บริสุทธิ์คือศัตรู" และเห็นใจเด็กที่ขึ้นมาทันที แต่ก็ยังไม่นึกอภัยที่ลูกจะถือเอาความผิดพลาดของพ่อแม่มาเป็นเครื่องลบหลู่หน้าที่กตัญญู พ่อแม่ถึงจะชั่วช้าอย่างไรก็ไม่ควรที่ลูกจะดูหมิ่น²

ไม่ใช่ความผิดของเด็กชายป๋อง ที่เตรียมชั๊กกะลาไว้ให้พ่อเขากินข้าวตอนแก่ เพราะพ่อของเขาได้ปฏิบัติอยู่ตอปูให้เขาได้เห็นมาอย่างนั้น ส่วนปู่ก็ต้องมานั่งนำตาไหลยามรำลึกถึงอดีตของตัวเอง ต้องทนกินข้าวกับกะลาที่ลูกเขาใส่ให้ เพราะรู้ว่าตัวเองไม่ได้ปฏิบัติเลี้ยงดูผู้บงเกิดเกล้าอย่างที่ควรจะทำ ตกลงว่าท่ามาอย่างไรก็ได้ อย่างนั้น เหมือนกงเกวียน ก้าวเกวียน ถ้าท่านไม่อยากกินข้าวควยกะลาตอนแก่ ก็อย่าสร้างตัวอย่างไม่ดีให้ลูกท่านเห็น³

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "บ่วงสำนึก" ใน หลวงตา เล่ม 1 โดยแพรวเปื้อนไม้ (นามแฝง) หน้า 78

² _____ "เด็กดี" ใน หลวงตา เล่ม 3 โดยแพรวเปื้อนไม้ (นามแฝง) หน้า 121

³ _____ "ความเป็นธรรม" ใน เอียงตามโลก โดยแพรวเปื้อนไม้ (นามแฝง) หน้า 27

"ถ้ารักลูกส่งสารลูกแล้ว กรุณาเถิด อย่าเห็นแก่ตัวสร้างกรรมอันเป็นมลทินให้
ลูก เตาทองชมชื่นหมานกับมรกคณันแสนหมาน เบี่ยงโบและคันทอง เป็นอยู่ขณะนี้เลย"

พระอาจารย์ผู้สอนการรำพึงอยู่ในหัวอก

"พ่อแม่ที่ประพฤติกไม่บริสุทธิ์ คือโจรสลัดความภาคภูมิใจของลูก" เจ้าคุณภาววิ
หรือพระอาจารย์ใหญ่ทบทวนพึงเพียรภาวนาโบราณ พลังกมลลงบันทึกข้อมูลนิธิ
รายใหม่

"ทุนเพื่อลืม"¹

การเขียนปิดเรื่องในลักษณะสั่งสอนหรือสรุปเป็นข้อคิดในตอนจบทั้งตัวอย่างข้างต้น
นี้ เป็นที่สังเกตได้ว่าแพร่เชื้อไม้ได้เขียนให้กลมกลืนไปกับเนื้อเรื่องเป็นส่วนใหญ่ การ
เขียนสั่งสอนในลักษณะนี้นับว่าเป็นข้อคิดอย่างหนึ่ง เพราะทำให้ผู้อ่านได้รับคติธรรมคำสอน
ไปโดยไม่รู้ตัว และโดยไม่รู้สึกรู้ว่าผู้แต่งกำลังสอนตน การเขียนปิดเรื่องลักษณะดังกล่าวนี้
เป็นลักษณะที่แตกต่างไปจากการปิดเรื่องในเรื่องสั้นโดยทั่วไป ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวสรุป
ได้ว่าการเขียนปิดเรื่องในลักษณะดังกล่าว เป็นลักษณะเฉพาะตัวของแพร่เชื้อไม้อย่างหนึ่ง

2. ตัวละคร

ตัวละครจัดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่งในการเขียนเรื่องสั้น
เรื่องสั้นบางเรื่องอาจไม่มีแก่นเรื่อง (Theme) หรือโครงเรื่อง (Plot) ก็ได้
แต่จะขาดตัวละครไม่ได้² เพราะถ้าไม่มีตัวละครแล้ว การเล่าเรื่องก็เกิดขึ้นไม่ได้

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "โบคัน" ใน เสียงปลุก โดยแพร่เชื้อไม้
(นามแฝง) หน้า 126

² แรงรวม บุณทริก เอกสารประกอบการเรียนวิชาวรรณคดีอังกฤษ 2 :
นวนิยายและเรื่องสั้น หน้า 15

จากการศึกษาเรื่องสั้นของแฟรเอื่อไม่ ปรากฏว่าแฟรเอื่อไม่ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบด้านตัวละครมาก มีเรื่องสั้นหลายเรื่องด้วยกันที่แฟรเอื่อไม่ใช้ตัวละครเป็นจุดศูนย์กลางของเรื่องและตั้งชื่อเรื่องตามชื่อตัวละคร การให้ความสำคัญแก่ตัวละครดังกล่าวนี้จะเห็นได้ชัดเจนในเรื่องสั้นชุดหลวงตาและในเรื่องสั้นชุดกระโหลกหัวเราะ

ในเรื่องสั้นชุดหลวงตา แฟรเอื่อไม่ได้ใช้พฤติกรรมของตัวละครสำคัญตัวหนึ่งคือ "หลวงตา" เป็นแกนในการดำเนินเรื่อง โดยให้ตัวละครสำคัญนี้มีความสัมพันธ์กับตัวละครอื่น ๆ ในแต่ละเรื่อง เช่น มีความสัมพันธ์กับบุญหลงในเรื่องบุญหลง กับเจ้าจ้อยในเรื่องเจ้าจ้อย กับ ร.ต.อ.มนัสในเรื่องเจ้าหมอ กับก้านนาคในเรื่องเจ้าพ่อบ้านหนองปลิง กับบุญผาในเรื่องลูกผู้หญิง กับชะเอมในเรื่องคำแห่งมลทิน ฯลฯ เป็นต้น และเช่นเดียวกับในเรื่องสั้นชุดหลวงตา แฟรเอื่อไม่ได้ให้ตัวละคร "หลวงตา" เป็นจุดรวมในการดำเนินเรื่องในเรื่องสั้นชุดกระโหลกหัวเราะ โดยให้หลวงตาได้รับอาราธนาไปเทศน์ในงานล้างป่าช้าวัดคอนล่ำเพา และกล่าวถึงประวัติของผีหลงสำรวจเหล่านั้นตั้งแต่คนจนกลายเป็นศพไม่มีญาติฝังอยู่ป่าช้าวัดคอนล่ำเพา

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครที่เป็นแกนในการดำเนินเรื่องกับตัวละครอื่น ๆ นี้ ทำให้แฟรเอื่อไม่สามารถเสนอตัวละครออกมาได้ครอบคลุมหลายรูปแบบของชีวิตทั้งในด้านอาชีพและอุปนิสัยของตัวละคร ในด้านอาชีพแฟรเอื่อไม่เสนอตัวละครออกมาหลายลักษณะเช่น เด็กจรจัด (ในเรื่องจาเลย) นักต้มตุ๋นรูปแบบต่าง ๆ (ในเรื่องสะเคาะเคาะระหัด ไอ้นิม เห็นสีเหลือง ๆ) โสเภณี (ในเรื่องหลอนไปหลายวัน) แม่น้ำ (ในเรื่องคำแห่งมลทิน) คนขับรถเมล์ คนขับรถแท็กซี่ (ในเรื่องรถเมล์สายคงละครโลกมันกลมนะคุณ) ทหารตำรวจ (ในเรื่องบุญหลง เจ้าหมอ) คนขายพระเครื่อง (ในเรื่องบาปบุญหลอน) ครู (ในเรื่องมะลิ เกียรติกับข้าวเย็นกันหม้อ) พระภิกษุสงฆ์ (ในเรื่องอุบายเข็ดน้ำตา ผู้สำเร็จ) ฯลฯ ส่วนในด้านอุปนิสัยตัวละครนั้น แฟรเอื่อไม่แสดงให้เห็นถึงอุปนิสัยของตัวละครทั้งในด้านบวกและด้านลบ กล่าวคือ มีทั้งคนดี คนมีเมตตา มีความมานะอดทน มีความเสียสละ รู้จักสำนึกผิด ฯลฯ และคนชั่ว คนเจ้าเล่ห์ หน้าซื่อใจคด คนแล้งน้ำใจ คนโลภ ฯลฯ การสร้างตัวละครออกมาในรูปแบบต่าง ๆ เหล่านี้จะแยกอธิบายตามหัวข้อดังต่อไปนี้

2.1 ลักษณะตัวละคร

ตัวละครต่าง ๆ ในเรื่องนั้น เมื่อคำนึงถึงลักษณะเด่นประจำตัวของตัวละครแต่ละตัวแล้ว โดยทั่วไปนิยมแบ่งตัวละครออกเป็นสองประเภทคือ ตัวละครประเภทน้อยลักษณะและตัวละครประเภทหลายลักษณะ (Flat and Round Characters) ซึ่งมีลักษณะดังนี้คือ

2.1.1 ตัวละครประเภทน้อยลักษณะ (Flat Characters)

หมายถึงตัวละครที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นตัวแทนของความคิดหรือคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น และสามารถจะบรรยายลักษณะตัวละครนั้นให้สมบูรณ์ได้ภายในประโยคเดียว เช่น คนใจซื่อ คนใจขี้เหนียว

2.1.2 ตัวละครประเภทหลายลักษณะ (Round Characters)

หมายถึงตัวละครที่ประกอบด้วยคุณลักษณะต่าง ๆ คล้ายบุคคลในชีวิตจริง ผู้อ่านสามารถรู้จักและทราบรายละเอียดในแง่มุมต่าง ๆ เกี่ยวกับตัวละครนั้น นอกจากนี้ยังไม่สามารถบรรยายลักษณะตัวละครนั้นได้ภายในประโยคเดียว¹

จากการศึกษาลักษณะตัวละครในเรื่องสั้นของแพรวเอี่ยมไม้ ปรากฏว่าตัวละครในเรื่องสั้นของแพรวเอี่ยมไม้ส่วนใหญ่เป็นตัวละครประเภทน้อยลักษณะ (Flat Characters) กล่าวคือ ผู้แต่งแสดงให้เห็นถึงลักษณะนิสัยหรือบุคลิกของตัวละครที่ชัดเจนเพียงด้านเดียว ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า เรื่องสั้นเป็นเรื่องที่มีระยะเวลาในการดำเนินเรื่องเพียงช่วงสั้น ๆ เพียงเหตุการณ์เดียวหรือฉากเดียว ผู้แต่งจึงจำเป็นต้องประหยัดเวลาในการเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับตัวละคร ลักษณะของตัวละครประเภทน้อยลักษณะดังกล่าวนี้ จะเห็นได้จากตัวอย่างดังนี้

นายซัน แสนกล กนชายพระเครื่องผู้ถือคติความจริงสำคัญกว่าความเชื่อ
"แหมเสียกายจริง" เขาอุทานมีทาคิหวังอย่างแรง "ไม่เหลือบ้างหรือครับ
องค์สององค์"

¹ พรสุข บุญสุภา และรมณี เพชรคุปต์ นวนิยายอังกฤษและนวนิยายอเมริกัน
หน้า 12 - 13

"ไม่เหลือหรอกซัอน" ที่ทำผิดหวังของเขาทำให้ต้องมอง" เอ๊ะ! เอาไป
ทำไมบ่อย ๆ นะ ให้ไปแล้วถึงหลายองค์ เอาไปไหนหมด" "

"ท่านคงไม่ว่าผมนะ" เขาทำท่าครุ่นคิด "ผมเอาไปปล่อยครึ่ง สองพันข้าง
สามพันข้าง นี่ก็มีคนรอจะเอาอีกสองสามราย รับรองกะเขามาอย่างนั้นเหมาะ
แหมเสียค่ายจริง"

"อะไรเอาไปขายได้เป็นพันเจียวหรือ"

"โธ่สมเด็จขึ้นพักเขาหากันจะตาย เคี้ยวนี้เหยียบหมื่นนาท่าน" แล้วก็กล่าว
ประวัติตนทำว่า สมเด็จฯ ท่านทำเมื่อไหร่ ที่ไหน มีคุณวิเศษอย่างไร
หลวงตาฟังแล้วเฉลอว่านั่น

"ขึ้นพักขึ้นพักอะไรกันซัอน ฉันแกะกะมื่อ"

"ผมรู้" เขาว่า "ความจริงจะเป็นอย่างไรไม่สำคัญ มันสำคัญที่ว่าจะทำ
ให้เขาเชื่ออย่างไร"

"นี่ก็หมายความว่า นายไปสร้างประวัติขึ้นเอง คายละ! ขาบกินกระโหลก
กูแย"

หลวงตาลืมตัว

"ท่านก้อ! ทำอะอะเห็นเป็นเรื่องผิดร้ายใหญ่โตไปได้ น่าจะดีใจ ฝีมือและ
พิมพ์เข้าลือค ถูกวงการจัดเข้าชุดสมเด็จ ทำได้ก็คน"

"เอ! นายทำได้ยังงั้น" หลวงตาค่อยคลายความตื่นเต้น แล้วถามด้วย
เสียงเหมือนคราง

"ช่วยกันเสกซึ่ครับ" เขาแยม แล้วก็เปิดเผยถึงพิธีปลุกเสกให้ฟัง ...

"พระของฉันพวกนายก็เสกวิธีนี้ซึ่นะ?"

"ใช่แล้ว! ว่าแต่ท่านเถะอย่าปากโป้งไปละ ผมนะไม่เป็นไรหรอก ถึง
ยังงั้น ๆ ผมก็ไม่ขาดแคลนลูกค้าแน่ หวังแต่ท่านเท่านั้น ถึงพูดไปก็ไม่ได้"

เท่าเสีย เชื่อผมเถอะ การทำลายความสำคัญในสิ่งที่เขาเชื่อมั่นเสื่อมใสก็
เท่ากับข่มเหงน้ำใจเขา เรื่องพรรคนั้นความจริงสำคัญน้อยกว่าความเชื่อนา
ห่านนา" นายช่อนไขเหตุผลเป็นเชิงปิดปากหลวงตาตอนจบ...¹

ชะเอม แม่คำผู้มีใจเปี่ยมไปด้วยความเมตตากรุณา

...ชะเอมไม่ใช่ผู้ที่มีตระกูล ชำยังไร้การอบรมศึกษาอีกด้วย แต่หล่อนก็สมบูรณ์
ด้วยควมสำนึกของความเป็นมนุษย์ จึงรู้ว่าเรื่องที่แดงกับต้อยปล่อยตัวทำไปนั้น
ไม่ถูกต้องแน่ มิใช่เกียรติยศศักดิ์ศรีอะไรหรอกที่ชะเอมคำนึง แต่ด้วยเกรงว่า
จะเกิดการผูกพันจนไม่มีอิสระที่จะตั้งรากฐานชีวิตได้อย่างมีแผน หล่อนกลัวว่า
ลูก ๆ จะต้องเป็นอย่างหล่อน ซึ่งมีแต่ความเหนื่อยยาก และสำนักอภัยศอกสู่
ไปจนกว่าแผ่นดินจะกลบหน้า ชะเอมตั้งใจจะเลี้ยงลูกอย่างไมยอมให้มี "ปมร้าย"
ในใจ เพราะหล่อนรู้ว่า บาปเป็นรอยที่ลบยากและยากแม้กระทั่งจะวางแผน
ลืมนั้น แต่ชะเอมก็ไม่ได้น่าแดงกับต้อย หล่อนกลับไปโทษความคับแค้นของ
เรือนและโอกาสที่เป็นใจ แแดงและต้อยอยู่ในวัยที่ธรรมชาติยึดเอาเป็นเครื่อง
พิสูจน์อำนาจของมัน อำนาจที่มันสั่งสอนอยู่ในกระแสเลือดเนื้ออันสมบูรณ์ มัน
เฝ้าเร่งเร้าให้ช่วยกันเก็บผลของชีวิต ยากเหลือเกินที่จะต้านทานมัน ชะเอมรู้
เพราะหล่อนมีหัวใจที่ถูกสร้างให้ยอมรับความจริง...²

วรรณ เด็กที่อยู่ไม่ยอมให้อภัยในความผิดพลาดของพ่อแม่

"ทั้งหมดที่ฉันพูดมานี้ เพราะคิดถึงคน ๆ หนึ่ง ตลอดเวลาที่ฉันเล่าเรื่องของ
คุณ คุณไม่ได้พูดถึงคนผู้นี้ด้วยควมสำคัญเลย"
"ใครคะ?"

¹ พระคุณพิศาลธรรมโกศล "บาปล้นบุญหล่อน" ใน เสียงปลุก โดยแพรวเปื้อนไม้
(นามแฝง) หน้า 104 - 108

² _____ "คำแห่งมลทิน" ใน หลวงตา เล่ม 3 โดยแพรวเปื้อนไม้
(นามแฝง) หน้า 155

"แม่ของคุณ" ภิกษุตอบ "แล้วก็น้อง ๆ อีก คุณไม่ได้ผูกพันกับแม่กับน้องอยู่หรือ?"

วรรณานิ่งอึ้ง เหม็นไปอีกทางหนึ่ง แล้วก็ตอบอ้อม ๆ แอ้ม ๆ

"แม่อยู่กับน้องต่างเป็นสุขสบายดีค่ะ แม่หนูไม่บวชหนูก็ไม่ต้องเอื่อเพื่อส่งเสียแม่ น้องชายเขาก็โตทำการทำงานกัน พึ่งตัวเองได้แล้ว"

"สงสัยว่าจะไม่รักแม่"

"รักค่ะ แม่ทั้งคนนี้ค่ะ แต่ความรักของหนูก็ไม่เห็นจะช่วยแม่ได้ แม่มีคนรักและช่วยเหลืออยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องรักแม่ก็ได้กระมังคะ"

"เอ๊ะ! พุคชอบกล ไม่เคยได้ฟังใครพูดอย่างนี้เลย ว่าแต่แม่ของคุณเถอะท่าน ไม่ห่วงใยคุณบ้างหรือ?"

"แม่รักหนูมากค่ะ น้องชายทุกคนก็เหมือนกัน เวลาหนูไปเยี่ยมทุกคนจะพากัน คีโงมาก เฉพาะแม่แล้วจะเฝ้าดูหน้าลูกหลัง อ้อนวอนให้หนูกลับไปอยู่บ้าน บอกว่าหนูไม่ต้องทำอะไรหรอก อยู่บ้านเฉย ๆ เท่านั้น"

"แล้วคุณวายังไง?"

"วายังไง หนูไม่อยากจะอยู่นี่คะ"¹

จากตัวอย่างลักษณะตัวละครข้างต้น แพร่เยื่อไม้ได้แสดงให้เห็นลักษณะเด่นประจำตัวของตัวละครแต่ละตัวเพียงคำสั้น ๆ เท่านั้น และลักษณะเด่นของตัวละครแต่ละตัวดังกล่าวนี้ จะถูกคงไว้เช่นนี้ไปตลอดเรื่อง กล่าวคือ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงบุคลิกลักษณะของตัวละครเมื่อเรื่องดำเนินไป หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า เหตุการณ์ต่าง ๆ ในเรื่องไม่มีผลทำให้คุณสมบัติของตัวละครเปลี่ยนไป เช่น นายช้อน ซึ่งเป็นตัวละครในตัวอย่างแรก ก็ยังคงรักษาคติประจำใจของคนที่ว่า "ความจริงสำคัญน้อยกว่าความเชื่อ" ไปอย่างนั้นตลอดเรื่อง ชะเอม ซึ่งเป็นตัวละครในตัวอย่างที่สอง ก็ยังคงรักษาคุณสมบัติของความเป็นคนมีเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ไปตลอดเรื่อง และวรรณ ซึ่งเป็นตัวละครในตัวอย่าง

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "เด็กคือ" ใน หลวงตา เล่ม 3 โดยแพร่เยื่อไม้
(นามแฝง) หน้า 113 - 114

สุดท้ายก็ยังคงรักษาคุณสมบัติของความเป็นเด็กคือที่ไม่ยอมให้อภัยในความผิดพลาดของแม่ไปตลอดเรื่อง แม้ว่าจะมีเหตุการณ์ต่าง ๆ มาเกี่ยวข้องกับตัวละครอย่างไร ตัวละครก็ยังคงลักษณะของตนไว้เช่นเดิม ไม่มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะของคนขณะที่เรื่องดำเนินไป การสร้างตัวละครประเภทนี้ นับว่าแพร่เชื้อไม้เท้าได้เหมาะสมและสอดคล้องกับเนื้อหา เพราะตัวละครประเภทนี้มีคุณสมบัติเกินกว่าคน และมีคุณสมบัติคงเดิม จึงทำให้ผู้อ่านจดจำได้ง่าย ตัวละครประเภทนี้จึงเหมาะกับการหยิบยกมาเป็นตัวอย่างในการสอนศีลธรรม

นอกจากตัวละครประเภทน้อยลักษณะดังกล่าวข้างต้นแล้ว ในเรื่องสั้นของ แพร่เชื้อไม้ยังมีตัวละครประเภทหลายลักษณะอยู่ตัวหนึ่งคือ "หลวงตา" ซึ่งเป็นตัวละครที่แพร่เชื้อไม้ใช้เป็นแกนในการดำเนินเรื่องในเรื่องสั้นชุดหลวงตา และเรื่องสั้นชุดอื่น ๆ บางเรื่อง ในเรื่องสั้นที่มีตัวละคร "หลวงตา" เป็นแกนในการดำเนินเรื่องนี้ ผู้อ่านจะค่อย ๆ เข้าใจและรู้จักบุคลิกและลักษณะนิสัยของ "หลวงตา" เพิ่มขึ้นตามลำดับ เมื่ออ่านเรื่องแต่ละเรื่องผ่านไป ดังตัวอย่าง

หลวงตาเป็นพระที่ร่าเริง หัวเราะเก่งและง่าย พลอยทำให้ศิษย์ทุกคนและบุญหลงเป็นคนอย่างนั้นไปด้วย ท่านมีคติของท่านว่า เมื่อเราสนุกคนทั้งโลกก็ร่วมสนุกกับเรา ถ้าเราทุกข์ทุกข์คนเดียว เพราะใคร ๆ เขาไม่ยอมร่วมทุกข์ด้วย ... หลวงตาไม่ใช่พระเคร่ง เปิกเผยและสนุกดังนี้ พระผู้ใหญ่ไม่ค่อยชอบ แต่ดูเหมือนเพราะความเบิกเผยไม่เคร่งนี่แหละ ที่ทำให้หลวงตาหมั่นจื๋วร่อยรอกมาได้ เพราะไม่มีใครเขายึดติดกับคนขึ้นเล่น เลยทำให้หลวงตาเป็นพระที่ไม่มีลีลา...

ปกติหลวงตาเป็นพระช้อย โดยเฉพาจะมักจะเป็นเมื่อเข้าใกล้เพศอันเป็นมลทินของพรหมจรรย์ นิสัยอันนี้แก้ไม่หาย ระลึกได้ว่าเป็นปมค้อยติดสันดาน

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "บุญหลง" ใน หลวงตา เล่ม ๑ โดยแพร่เชื้อไม้ (นามแฝง) หน้า 15 - 17

มาแต่เด็ก ๆ ความซื่อตรงขนาดที่แม่อังยังไม่สนิทใจ มักจะถูกเพื่อนและผู้ใหญ่
ยกเอาสารรูปของตนขึ้นมาล้อเลียนเสมอ จนทำให้วิตกไปว่าโตขึ้นจะมีเมียจะ
เขาไม่ได้ เลยไม่อยากจะยุ่งเกี่ยวกับผู้หญิง ทว่าราวจะว่าเกลียด แต่ความจริง
นั้นกลัวจะไปรักเขาเข้าต่างหาก...

หลวงตาไม่อยากให้ใคร ๆ เห็นท่านผิดไปจากความจริง ความจริงท่านเป็น
คนไม่มีอะไร ภูมิของท่านจึงไม่มีสมบัติอะไร เครื่องประดับนอกจากหิ้งบูชา
พระแล้วก็มีแต่หนังสือกับนาฬิกาเก่า ๆ อีกเรือนหนึ่ง ทั้งไม่ค่อยจะสะอาด
สะอาดนัก ที่เขาเป็นผู้ลากมากดีพิถีพิถันในเรื่องนี้ มาหาครึ่งหนึ่งแล้ว ถ้า
ไม่จำเป็นมักไม่มาอีก เพราะหลวงตาเห็นเป็นคนธรรมดาไปหมด ใครไปมา
หาสู่ก็ต้องนั่งกับพื้นกระดาน ตัวท่านก็กระดานเหมือนกัน อย่างจะดีขึ้นมา
หน่อยก็เสื่อลวด ความจริงหลวงตาก็อยากจะมีแขกกะเขาเหมือนกัน แต่ต้อง
เป็นแขกที่ถนัดภาษาลูกทุ่ง ท่านบอกว่าภาษาลูกทุ่งนี่มันทำให้ไว้วางใจและ
สนิทสนมกันเร็วดี แต่เมื่ออยู่นาน ๆ มา คนรู้จักเป็นคนใหญ่คนโตก็มี หลวงตา
ก็ต้องเริ่มฝึกพูดภาษาผู้ดี หักเจริญพร...อาตมา...อาตมากะเขาบาง
เคยมีผู้นำอาสนะมาถวายหลายราย แรก ๆ หลวงตาปล่อยทิ้งส่งเคหะ พระเนร
ที่อยู่วัดด้วย วิสาสะเอาไปบ้าง เด็กเอาไปต่อทำที่นอนเสียบ้าง เมื่อเจ้าของ
มาเยี่ยม เห็นหลวงตายังนั่งกับพื้นกระดานอยู่อย่างเดิม บางคนก็ถามถึง
หนัก ๆ เข้าก็ชักจะอาย ตอนหลัง ๆ นี้เลยให้เด็กจับปูไว้เป็นประจำ แต่
ก็น้อยโอกาสสักทีจะนั่ง เพียงแค่จับปูไว้กันเจ้าของเขาหักเท่านั้น...

ชะชะ! เอ็งยังไม่มีอะไรเปลี่ยนไปเลย เอ็งเคยคบก็ยังคบอยู่ตามเคย
สัญชาติเคยถึงจะงามก็หนามมี

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "บุญหลง" ใน หลวงตา เล่ม 1 โดยแพรวเชื้อไม่
(นามแฝง) หน้า 53

² ก. หน้า 119-120

"อ้อ! ยังเล่นเพลงยาวชาวสี่กอยุ่เพี้ยนเดิมนะครับ หลวงตา"

"เดี๋ยวก่อน! ฟังได้ไหมเจ้าหมอ ชาวสี่ก ภาษอะไรของเงี้ยว? เงี้ยวได้"

"ก็... เพลงตยยังเจ๊บบ... จากตอนอยู่เนชี่ ก็เคยมีคำยังเล่นเพลงยาวได้สี่กฟังอยู่"

"ทุกคนนี้ขากบแตกนแก กราวมาเมื่อยายไวคุศล ไม่เป็นไฟไหม้พองไฟรณน
ที่หนาวบเมื่อยไมไ่ไกลเลย"¹

"ว้า! หลวงตานี้ปากร้ายจริง อย่างนี้เเล่ถูกถึงได้เจ็บเป็นป้าข้า ประสกลีกาไม่ยากผาน"

"เอ ! ข้าขอบว่ะ เฉพาะพวกสี่กสมัยใหม่ มาที่ไรข้าเมื่อยันคอกแหบจะหักทุกที่"

"มันเกี่ยวอะไรกับคอก้วยเลาหลวงตา?" มนัสประท้วงเสียงดัง

"เกี่ยวซี่ เพราะข้าต้องนั่งแหงนมองเพดานนาน ๆ"

"ทำไมต้องแหงนครับ?"

"ไม่แหงนไ้ไร? วางสายตาชั่วระยะแอกหนึ่งตามพระวินัยไ้หรือสมัยนี้"

เอ็งดูเขานั่งนุ่งนุ่งนุ่งนชี่ ขึ้นมอค์ค่า เขาจะได้ท้าวหลวงตาของเอ็งไม่เคยพบเคยเห็น"²

จากตัวอย่างต่าง ๆ ข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่าแพรเยื่อไม้สร้างตัวละคร "หลวงตา" ออกมาโดยให้ "หลวงตา" มีคุณลักษณะต่าง ๆ หลายอย่างประกอบกัน เช่น เป็นพระภิกษุรูปร่างหน้าตาขี้เหร่ มีนิสัยร่าเริง เบิกเผย ขี้อาย มีความเป็นอยู่แบบง่าย ๆ เจ๊บบทเจ๊บกตอน ปากร้ายใจดี เป็นต้น คุณลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวนี ทำให้ "หลวงตา"

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "เจ้าหมอ" ใน หลวงตา เล่ม 1 โดยแพรเยื่อไม้ (นามแฝง) หน้า 122

² ธิ. หน้า 126 - 127

มีลักษณะคล้ายบุคคลในชีวิตจริง การสร้างตัวละครประเภทหลายลักษณะซึ่งมีส่วนคล้ายบุคคลในชีวิตจริงประสมไปกับตัวละครประเภทน้อยลักษณะ ซึ่งมีคุณสมบัติเด่นเพียงด้านเดียว ดังกล่าวไปแล้วข้างต้นนี้ ทำให้เรื่องสั้นของแพรวเยื่อไม้มีลักษณะสมจริงและมีชีวิตชีวาอ่านยิ่งขึ้น

2.2 กลวิธีในการเสนอตัวละคร

กลวิธีในการเสนอตัวละครโดยทั่วไปนั้น ผู้แต่งสามารถทำได้หลายวิธี คือ

2.2.1 ด้วยการบรรยายรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะนิสัยของตัวละครโดยตรง

2.2.2 ด้วยการให้ผู้อ่านสังเกตลักษณะนิสัยของตัวละครจากพฤติกรรมต่าง ๆ ขณะที่เรื่องดำเนินไป โดยผู้แต่งมิได้บรรยายรายละเอียดเกี่ยวกับตัวละครโดยตรง แต่ได้ใช้คำพูด การกระทำ รวมทั้งสภาพความเป็นอยู่ และภูมิหลังของตัวละคร เพื่อเปิดเผยให้ทราบว่าตัวละครมีลักษณะนิสัยเช่นใด

2.2.3 ด้วยการให้ตัวละครในเรื่องเล่าถึงตัวละครอื่น ๆ โดยผู้แต่งมิได้สอดแทรกความคิดเห็นของตนไปด้วย

2.2.4 ด้วยการใช่วิธีการหลาย ๆ อย่างข้างต้นรวมกัน แทนที่จะใช้วิธีหนึ่งวิธีใดแต่เพียงวิธีเดียว เช่นตอนต้นก็บรรยายลักษณะตัวละครให้ผู้อ่านรู้เกี่ยวกับตัวละครบ้างพอสมควร ต่อไปก็ปล่อยให้ผู้อ่านตัดสินใจเอาจากคำพูดและการกระทำของตัวละคร เป็นต้น¹

เมื่อพิจารณาจากกลวิธีในการเสนอตัวละครจากเรื่องสั้นของแพรวเยื่อไม้แล้ว เป็นที่สังเกตได้ว่า แพรวเยื่อไม้ไม่ได้ใช้วิธีการข้างต้นวิธีการใดวิธีการหนึ่งโดยเฉพาะ แต่ใช้หลาย ๆ วิธีรวมกัน และวิธีการเสนอตัวละครที่พบว่าใช้มากที่สุดคือวิธีเสนอตัวละครด้วยการบรรยายลักษณะของตัวละครให้ผู้อ่านทราบโดยตรง

¹ พรสุข บุญสุภา และรมณี เพชรคุปต์ นวนิยายอังกฤษและนวนิยายอเมริกัน

2.2.1 กลวิธีในการเสนอตัวละครด้วยการบรรยายรายละเอียด

เกี่ยวกับลักษณะนิสัยของตัวละครให้ผู้อ่านทราบโดยตรง การเสนอตัวละครด้วยวิธีนี้ แพร่เยื่อไม่มีวิธีการบรรยายอยู่สองลักษณะคือ การบรรยายแบบคร่าว ๆ พอให้ผู้อ่านรู้จักตัวละครตัวนั้น และการบรรยายแบบร่างภาพ คือบรรยายอย่างละเอียด เพื่อให้ผู้อ่านรู้จักตัวละครตัวนั้นอย่างเด่นชัด หลายแง่หลายมุม การบรรยายทั้งสองลักษณะนี้ จะเห็นได้จากตัวอย่างดังนี้

การบรรยายลักษณะตัวละครแบบคร่าว ๆ

เจ้าประวิทย์ได้มารู้จักกับหลวงตาเมื่อครั้งเป็นทหารเกณฑ์ โดยติดตามร้อยโท บุญหลงมา เป็นคนมีลักษณะสง่า แต่เจี๊ยบเคร่ง จะยิ้มจะหัวก็เหมือนคนอมทุกข์ หลวงตาไม่ชอบคนแบบนี้ ท่านบอกว่าเห็นแล้วไม่สบายใจ...

¹

หมอ หรือ ร.ต.อ.มนัส อรุณทวี เคยมากินข้าวกันบาตรหลวงตาอยู่ระยะหนึ่ง เป็นเด็กที่สมบูรณ์ อ้วน พุงกลม หัวกลม ยิ้มเก่ง หน้าตาหมดจด กิริยาเฉื่อย ๆ พูดน้อยแต่คมคาย เพราะสนใจอักษรศาสตร์ ภาพยนตร์ กลอน โคลง ฉันท์ ชอบมากลอสเคลียหลวงตาเวลาซ่อมเต็นท์แหล่ บางเวลาก็แอบเอาไปว่าล้อเล่น หลวงตาเรียกมนัสว่า "เจ้าหมอ" จนติดปาก เมื่อมนัสลาออกไปเรียนต่อโรงเรียนนายร้อยตำรวจที่สามพราน หลวงตาพูดว่า "ข้าว่าเอ็งมันเลือกเรียนวิชาผิดนะน่า ลักษณะอย่างเอ็งมันต้องเรียนแพทย์ถึงจะถูกโฉลก" แต่เจ้าหมอของหลวงตาก็เป็นนายตำรวจ...

²

¹ พระครูพิศาลโกศล "บ่วงสำนึก" ใน หลวงตา เล่ม 1 โดยแพร่เยื่อไม้ (นามแฝง) หน้า 68 - 69

² ฐ. หน้า 124

ในจำนวนศิษย์หลายคนนี้ มีเจ้าจ้อยอยู่คนหนึ่งเป็นลูกคนท่านาแถบกรุงเก่า ความจริงพ่อแม่เขาตั้งชื่อลูกเขาว่า "อานาจ" แต่หลวงตาเรียกไอ้จ้อย เพราะมันจ้อยจริง ๆ ตื่นจำวัดเช้า ๆ เสียงที่หลวงตาได้ยินก่อนเสียงอื่นก็คือเสียงจ้อย ๆ ของมัน เสียงเจ้าจ้อยทำให้หลวงตาเคยบ่นอยากมีลูก และเจ้าจ้อยนี่เองที่ทำให้หลวงตามีชีวิตอยู่กับเมื่่อวานส่วเร็วบอย ๆ เพราะมันช่างซึกซางถามนกรรจันัก...

ตาโตนั้น ปกตินิสัยเป็นคนขยันมาก ลงได้จับงานอะไรแล้ว แกเป็นต้องทำอย่างหมกมุ่น เอาจริงเอาจัง อาชีพหลักของแกก็คือท่านา การเอาใจใส่งานนาเป็นที่ประจักษ์แก่ชาวคอนล่ำเพาทั่วไป ไม่มีใครขยันเกินแก ไม่ว่าจะเป็นหน้าไถหรือหน้าเก็บเกี่ยว ตาโตต้องแล้วเสร็จก่อนเพื่อน ลูกแกมีหลายคน ไม่ปรากฏว่าคนหนึ่งคนใดรับมรดกทางนิสัยพ่อไว้เลย ทั้งลูกหญิงลูกชาย ช้ายังมีปกติสันดานลบล้างคุณสมบัติพ่อเสียอีกด้วย คือทุกคนทำตัวสำรวยเจ้าสำราญ เอาแต่เที่ยวเตร่และซึ่เกี้ยว อนาคตที่ชาวบ้านว่า "ตัวเป็นชน" ตาโตจึงไม่เข้มข้มกับพวกลูก ๆ นั้ก และยังมีเรื่องพิพาทกับเจ้าจ้อยน้องชายเข้าด้วยก็เลยไม่มีอะไรเป็นหลักใจ ในที่สุดก็หันเข้าหาเหล้า ไม่ช้าไม่นานแกก็กลายเป็นทาสของมัน...²

การบรรยายลักษณะตัวละครแบบร่างภาพ (Sketch)

...ชื่อจริงของมันชื่อพิทักษ์ แต่วันที่พอมันพามาจากกรุงเก่า มันเอาแต่ก้มหน้า ตื่นและซื่อาย หลวงตาเห็นอาการของมันแล้วก็นึกเอ็นดู เรียกมัน

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "บ่วงสำนึก" ใน หลวงตา เล่ม 1 โดยแพรเยื่อไม้ (นามแฝง) หน้า 35

² _____ "เศรษฐีตัวอย่าง" ใน กระโหลกหัวเราะ โดยแพรเยื่อไม้ (นามแฝง) หน้า 92

อย่างล่อ ๆ ว่า "ไอ้нім" เลยพาให้ใคร ๆ ก็พลอยไอ้німไปด้วย แม้ตอน
หลัง ๆ มันจะเลิกก้มหน้าและไม่німแล้ว แต่ชื่อนี้ก็ชินปาก มันจึงเป็นไอ้нім
เรื่อยมา

พอไอ้німเงยหน้า ชาติคุ้แห่งของมันที่ถูกความตื่นความอายทับไว้ก็ค่อย ๆ โผล่
ค่อย ๆ งอกออกมา รูปร่างของมันสะอิดสะเอ้ง ผิวขาว หน้าตาดี แต่
คาถาสนอญนิต ๆ ราเวียงเสมอ ชอบร้องเพลง โดยเฉพาะเลียนเสียง
ไพเราะลย์ ลูกเพชร ได้ก็เป็นพิเศษ ชนและสะเพร่าเหลือหลาย เป็นแชมป์
ทางทุบแก้วและถ้วยชามจนได้รับนามว่า "เจ้านักแยกชาติคุ้" มีวิธีชน
ประหลาด ๆ ไม่ใช่ว่าเมื่อกล่าวคำชักเตือน แต่มันก็เปลี่ยนแปลงความวิตถาร
อยู่เรื่อย ๆ นับว่ามันเป็นลูกศิษย์ที่ดูไม่จืดคนหนึ่ง ไม่แพ้เจ้าจ้อย ฉลาด
โกง เจ้ามารยา...

อาจารย์ขุนทองได้รับยกย่องยอมรับจากสาธุชนทั่วไปว่า มีเสียงไพเราะ
กลอนคม ลีลาการว่าที่ประทับใจคนฟัง จนได้รับยกย่องว่า "อาจารย์"
(แต่มีบางคนเหมือนกัน ที่สับสนไปเรียกว่า "อาจม") ถึงกับมีพูดกันว่า
ในขบวนนักเทศน์หาพนด้วยกันแล้ว ในยุคนี้ไม่มีใครหาบอาจารย์ขุนทองติด
และจำนวนคนผู้ที่ขอบพูดยังน้อย ๆ ก็คืออาจารย์ขุนทองเอง นอกจาก
จะเสียงดี ฉลาดว้า และยังมีปฏิภาณผูกกลอนสด หยิบเอาเหตุการณ์
เฉพาะหน้ามาผูกเป็นกลอนได้อย่างเหมาะสมแล้ว ยังแสดงกิริยา
ประกอบเป็นที่ประทับใจประสกลีลาหนักหนา มีอาการเคลื่อนไหวโล่อารมณ์
อย่างฝรั่งเรียกว่า ฟीलิ่ง อย่างเห็นจริงเห็นจัง ตัวอย่างเช่น แผลงของ
คอนนางยูงแสดงมายาตามที่ได้รับการฝึกมาจากนายพรานความตรงที่ว่า

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "ไอ้нім" ใน หลวงตา เล่ม 3 โดยแพรวเยื่อไม้
(นามแฝง) หน้า 1 - 4

"ฝ่ายนางยูงไคลคืบหัตถ์ ต้องตามอรรถแห่งปัญหา ก็แผ่ปีกทางทาทางท่า
ส่งเสียงจ๊ับจิจใจี กล่าวบรรเลงเป็นเพลงวิหค สาเนียงนางนกคล้ายมีไฉน
วิเวกวับจ๊ับจิจใจี ยิ่งกว่าเรไรเสียงมยุราฯ" การเหล่านี้ถึงตอนนี้ อาจารย์
ขุนทองจะโยกเยื้องร่างสายกระพือใบลานไปมาราวกะจะรำ ซึ่งเป็นกิริยา
นาจิติใจผู้ฟังให้เคลิ้มตาม นึกเห็นอาการแผ่ปีกคลี่หางของนางยูงไค้จิก...

จากตัวอย่างการเสนอตัวละครด้วยการบรรยายทั้งสองลักษณะดังกล่าวนี้ จะเห็น
ได้ว่าแพรวเปื้อนได้บรรยายเฉพาะลักษณะเด่น ๆ ของตัวละครเท่านั้น ไม่ว่าจะเป็นการ
บรรยายอย่างคร่าว ๆ หรือการบรรยายอย่างละเอียดแบบร่างภาพ การที่แพรวเปื้อน
จับเฉพาะลักษณะอันเป็นจุดเด่นของตัวละครแต่ละตัวมาบรรยายดังกล่าวนี้ ทำให้ผู้อ่าน
สามารถมองเห็นลักษณะของตัวละครนั้น ๆ ได้อย่างรวดเร็วและเด่นชัดยิ่งขึ้น นอกจากนี้
ยังเป็นที่สังเกตได้ว่า แพรวเปื้อนมักจะตั้งชื่อตัวละครให้สอดคล้องกับบุคลิกลักษณะของ
ตัวละคร เช่นตัวละครที่มีลักษณะเป็นคนสมบูรณ์ หน้าตาหมกจก ยิ้มเก่ง ซึ่งเป็นลักษณะ
ของคนทีประจบอาชีพรหมอโดยทั่ว ๆ ไป ก็ตั้งชื่อให้ว่า "เจ้าหมอ" ตัวละครที่มีลักษณะ
เป็นคนช่างพูด ช่างซักช่างถาม ก็ตั้งชื่อว่า "เจ้าจ้อย" ตัวละครที่มีลักษณะซื่อาย ก็
ตั้งชื่อว่า "ไอ้нім" ตัวละครที่มีเสียงไพเราะน่าฟังก็ตั้งชื่อว่า "ขุนทอง" เป็นต้น
การที่แพรวเปื้อนตั้งชื่อตัวละครให้สอดคล้องกับบุคลิกลักษณะของตัวละครที่บรรยายดังกล่าวนี้
มีผลทำให้ผู้อ่านสามารถจดจำลักษณะของตัวละครนั้น ๆ ได้ง่ายขึ้น ลักษณะการเสนอตัว
ละครด้วยวิธีการดังกล่าวนี้ จึงนับว่าเป็นลักษณะการเสนอตัวละครที่วิจิตรหนึ่ง

2.2.2 กลวิธีในการเสนอตัวละครด้วยการให้ผู้อ่านสังเกตลักษณะ
นิสัยของตัวละครจากพฤติกรรมต่าง ๆ ขณะที่เรื่องดำเนินไป กลวิธีในการเสนอตัวละคร
แบบนี้ ผู้แต่งไม่ได้บอกให้ผู้อ่านทราบโดยตรงว่าตัวละครมีลักษณะนิสัยอย่างไร แต่ให้
ผู้อ่านสังเกตลักษณะนิสัยของตัวละครเอาเองจากบทสนทนา หรือจากพฤติกรรมของตัวละคร
ดังตัวอย่าง

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "ยาย" ใน กระโหลกหัวเราะ โดยแพรวเปื้อน
(นามแฝง) หน้า 52 - 53

"เลี้ยงเลี้ยงข้าวสุก" หลวงตาควาก "มาพากันลบลูพระเจ้าพระสงฆ์ เห็น
เป็นสนุก นอนลง เจ้าวิทยากรเออนั่นเอาก่อน แล้วอย่าแหกปากร้องนะ
พอคิตายเชียว"

"เคี้ยวก้อนชีครับ หลวงตา" เจ้าจ้อยเจ้ากี้เจ้าการทำตัวเป็นนายประหวัง
อุทธรณ์แทนจำเลย "จะเขียนจะก็ักไม่ว่า แต่ควรจะได้ชักฟอกหาเหตุผลกัน
บ้างชีครับ มาควนคักสินตั้งแต่ยังไม่ทันฟังคำให้การอย่างนี้จะยุติธรรมหรือ"

"พอ ๆ ให้อ้อยเจ้าหมอคความเอก หนอยคั่งตัวเป็นนาย เคี้ยวพอ ค...."
หลวงตาเงือกเงือไม้เรียว เจ้าจ้อยทำท้าวว ยกมือสองมือป้องเหนือศีรษะ
ตนเองพร้อมกับร้องลั่นกู่

"โอ้ย!"

"กูยังไม่ได้อ้อย" หลวงตาบ่นว่าพร้อมกับหัวร่อในชั้นเชิงของมัน หน้าสี
เขียว ๆ ก็พลอยจางลงไปด้วย

"ก็จริงของเอ็งเหมือนกันให้อ้อย เอ้าข้าจะยังไม่เขียนละ ไหนลองแก้ตัวมาซิ
ข้าจะฟังทุกคนแหละ"

ศิษย์ทุกคนคอบหน้าขึ้นขึ้นหนอย มองดูเจ้าจ้อยด้วยแววตาที่เลื่อมใสไปตาม ๆ กัน

"พวกผมไม่ได้ลบลูพระนี่" เจ้าจ้อยตั้งกระทู้ปฏิเสธ

"ก็พวกเอ็งเอาพระเอาเจ้าไปล้อเล่น หัวเราะคบมือกราว ๆ นะ เอ็งจะว่า
ไม่ลบลูยังงี้"

"การพูความจริงเป็นการลบลูด้วยหรือหลวงตา" เจ้าจ้อยย้อน

"ถ้าจริงก็ไม่ลบลู เพราะข้าเป็นพระ ข้าชอบความจริง แต่ที่เอ็งว่าพระชอบ
ลิกานะ มันลบลูถูกชด ๆ นี่หว่า"

"ยังงั้นพระไม่ชอบลิกหรือ?" เจ้าจ้อยเริ่มชักฟอกผู้พิพากษาเข้าให้แล้ว

"บ๊ะ แล้วกัน ชอบได้หรือวะ ลิกาเป็นข้าศึกของพรหมจรรย์" หลวงตาให้การ

"ก็อ้ายยังงั้น หลวงตาเขียนกติกาไว้ทำไมล่ะว่า ไม่ให้พระเณรต้อนรับคุยกับลิกา
ในกุฏิ เพราะพระเณรชอบทำเช่นนั้นใช่ไหม หลวงตาจึงวางกติกาห้าม"

หลวงตาซึ่งเป็นทั้งอัยการและผู้พิพากษานั่งนั่งกระพริบตาถี่ เบนหน้าไปทาง
หิ้งพระสักครูก็หันกลับมาয়ังเด็ก ๆ ที่ยั้งยืนเงยบหายสะท้อนใจแฉ่ว ประคอง
ลมหายใจไม่ให้ดัง

"เออละฟังไ้ ไม่ลบหลู่ก็ไมลบลหู่ชีวะ"¹

จากตัวอย่างข้างต้นนี้ แพร่เยื่อไม้ไม้ไ้บรรยายให้ผู้อ่านทราบเลยว่าตัวละคร
มีลักษณะนิสัยอย่างไร แดจากพฤติกรรมและคำพูดของตัวละครที่พูดโต้ตอบกันก็สามารถ
เปิดเผยลักษณะนิสัยของตัวละครให้ผู้อ่านเห็นได้ว่า ตัวละครตัวหนึ่งเป็นเด็กที่มีความ
กล้าหาญ ฉลาด ข้างพูด และมีไหวพริบดี ส่วนตัวละครอีกตัวหนึ่งก็เป็นคนที่มีเหตุผล
รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นต้น

เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจกลวิธีในการเสนอตัวละครด้วยวิธีนี้ของแพร่ เยื่อไม้อย่าง
เด่นชัดยิ่งขึ้น จึงขอยกตัวอย่างประกอบอีกสองตัวอย่าง ดังนี้

"ที่แกเข้าแถวทำความเคารพนะ ความจริงแกไม้ได้ทำความเคารพผมหรอกครับ"

"อ้าวแล้วแกทำความเคารพใครละ"

"ผู้โดยสารครับ"

"มันเกี่ยวอะไรกับผู้โดยสารหรือ ก็รถของคุณนี่"

"ถูกละครับข้อนั้น แต่ผมบบริการเขา มันก็เหมือนรถของเขา ตลอดทางที่
เขาโดยสาร เสียเงิน"

ค่อนนั้นหลวงตาอึ้งบ้าง ชะรอยเขาจะสังเกตเห็นอาการจึงกล่าวต่อไปว่า

"บางคนเขารำคาญที่ผมโอ้อะซักซำ มีธุระด่วนจะไปไว ๆ ก็มัวมาถ่วงลหู่
รับเด็กเสีย ความจริงจะไม่รับเพื่อเอาใจผู้โดยสารที่เสียเงินก็ไ้ แต่ผม
สงสารเด็ก ก็เลยต้องหาทางแก้ไขไม้ให้เด็กอยู่กระเจายกันโน้นคนนี่คนเหมือนก่อน

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "ปัญหาชิงไม้เรียว" ใน หลวงตา เล่ม 1 โดย
แพร่ เยื่อไม้ (นามแฝง) หน้า 4 - 6

ขอให้มาคอยรวมกันเป็นจุด ๆ จะได้ไม่ชักช้าเสียเวลารถ และให้ช่วยกันระวังรักษามรรยาทอย่าให้เป็นที่น่ารำคาญแก่ผู้โดยสารเขา เมื่อถึงโรงเรียนแล้วก็เข้าแถวโค้งแสดงความขอบคุณผู้โดยสารเสียก่อน ตั้งแต่นั้นมาก็แก้ปัญหาความชักช้าที่น่ารำคาญได้ พอใจด้วยกันทั้งฝ่ายผม เด็ก และผู้โดยสาร"¹

"เขาว่ากุฏิท่านไม่มีอะไรเลยจริงหรือคะ?" อาจารย์ถาม

"ใครว่า?"

"เขาสื่อกันละ"

"อะไร! ถึงกับสื่อเฉียวหรือโยม? เอ! คนที่เอาไปสื่อนี้ มีพวกกันถูกอุกอากาศมาว่ายากจนแยรี"

"จริง ๆ ค่ะ เขาพูดกันหลายคนว่ากุฏิท่านไม่มีอะไรเลย และเขาก็คงไม่ได้ถูกท่าน"

"เขาคงนับถือว่าอาตมาเป็นพระไม่สะสมมัง"

"เฉพาะคิณ คิณชอบค่ะ พระที่ไม่สะสมทุกวันนี้หายาก ว่าแต่กุฏิท่านนะจริงหรือเปล่า?"

"ถ้าจริงก็คงไม่ใช่เพราะชอบที่จะไม่มีหรอก แต่มันเป็นเพราะไม่มีอะไรจะสะสมมากกว่า จึงไม่ได้หมายความว่าอาตมาไม่ชอบมีอะไร โชคดี! อุตส่าห์เอาไปเลื่อมใสกันจนถึงกับสื่อ"²

จากตัวอย่างที่ยกมาตอนท้ายสองตัวอย่างข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่ามีลักษณะเหมือนกับตัวอย่างแรก กล่าวคือผู้แต่งไม่ได้บรรยายลักษณะนิสัยของตัวละครให้ผู้อ่านทราบโดยตรง แต่เปิดเผยให้ทราบโดยผ่านทางพฤติกรรมและคำพูดที่ตัวละครใช้สนทนากัน เช่น

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "รถเมล์สายคงละคร" ใน หลวงตา เล่ม 2 โดยแพรวเปื้อนไม้ (นามแฝง) หน้า 124

² _____ "พระยี่เก" ใน หลวงตา เล่ม 4 โดยแพรวเปื้อนไม้ (นามแฝง) หน้า 140 - 141

จากพฤติกรรมและคำพูดของตัวละครที่เล่าถึงปัญหาและวิธีแก้ปัญหาในการให้บริการผู้โดยสารรถของเขาในตัวอย่างแรกที่ยกมาตอนท้ายนี้ ทำให้สังเกตลักษณะนิสัยของตัวละครดังกล่าวได้ว่า เป็นคนที่มีน้ำใจดี รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ส่วนพฤติกรรมและคำพูดของตัวละครในตัวอย่างสุดท้ายที่ยกมาข้างต้นนี้ ก็สามารถเปิดเผยให้ผู้อ่านทราบว่า ตัวละครตัวหนึ่งเป็นพระที่ไม่สะสมวัตถุสิ่งของ และจากคำพูดของตัวละครในตอนสุดท้ายที่กล่าวว่า ที่ตนไม่สะสมนั้นไม่ใช่เพราะไม่ชอบ แต่เป็นเพราะไม่มีอะไรจะสะสมมากกว่า ทำให้ผู้อ่านอาจสรุปได้ว่าตัวละครตัวนี้มีนิสัยเปิดเผย เพราะถ้าเป็นคนไม่เปิดเผยแล้ว คงไม่กล้าพูดออกมาตรง ๆ อย่างนั้น เนื่องจากคำพูดเช่นนั้นอาจทำให้คนที่มีความเลื่อมใสศรัทธาในตัวเขาอยู่ หมกความเลื่อมใสไปได้

เมื่อพิจารณาจากกลวิธีในการเสนอตัวละครด้วยการให้ผู้อ่านสังเกตลักษณะนิสัยของตัวละครเอาเองจากตัวอย่างต่าง ๆ ข้างต้นแล้ว จะเห็นได้ว่า แม้พฤติกรรมและคำพูดของตัวละครที่แพร่เยื่อไม้เสนอออกมาให้เห็นนั้น จะไม่เปิดเผยลักษณะนิสัยของตัวละครให้ผู้อ่านมองเห็นได้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้งทีเดียว แต่พฤติกรรมและคำพูดของตัวละครเหล่านั้นก็ไม่ถึงกับคลุมเครือ จนทำให้ผู้อ่านไม่สามารถจะสรุปลักษณะนิสัยของตัวละครต่าง ๆ เหล่านั้นได้ ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวสรุปได้ว่า แพร่เยื่อไม้เสนอตัวละครด้วยการใช้กลวิธีดังกล่าวนี้ก็ได้พอสมควร

2.2.3 กลวิธีในการเสนอตัวละครด้วยการให้ตัวละครในเรื่องเล่าถึงตัวละครอื่น โดยที่ผู้แต่งไม่ได้สอดแทรกความคิดเห็นของตนไปด้วย กลวิธีในการเสนอตัวละครแบบนี้ โดยทั่วไปแล้วมีอยู่สองลักษณะ ลักษณะหนึ่งคือ การให้ตัวละครสองตัวสนทนากันโดยกล่าวพาดพิงไปถึงตัวละครอีกตัวหนึ่ง ส่วนอีกลักษณะหนึ่งก็คือ การให้ตัวละครตัวใดตัวหนึ่งแสดงความคิดหรือความรู้สึกของตนที่มีต่อตัวละครอีกตัวหนึ่ง การเสนอตัวละครทั้งสองลักษณะดังกล่าวนี้มีปรากฏอยู่ในเรื่องสั้นของแพร่เยื่อไม้เพียงลักษณะเดียวเท่านั้น คือ ลักษณะหลัง ส่วนลักษณะแรกไม่ปรากฏ และการเสนอตัวละครด้วยการให้ตัวละครตัวใดตัวหนึ่งแสดงความคิด หรือความรู้สึกของตนที่มีต่อตัวละครอีกตัวหนึ่ง ดังกล่าวนี้นี้ มักปรากฏในเรื่องสั้นของแพร่เยื่อไม้ในลักษณะของการรำพึง หรือการคิดในใจเป็นส่วนใหญ่ ดังตัวอย่าง

ปรียาเป็นผู้หญิงในแบบที่หลวงตาไม่เคยพบ หลวงตาเกือบจะไม่รู้สึกตัวด้วยซ้ำ
ซ้ำว่าปรียาเป็นผู้หญิง อะไรก็ไม่รู้ที่ทำให้หลวงตามองข้ามความเป็นผู้หญิงไป
ทั้ง ๆ ที่หล่อนก็เป็นคนสวย ปกติหลวงตาก็ชอบคนสวย บางเวลาที่ยังอุทาน
ถึงความรักของปรียา และปรียาก็ไม่เห็นจะมีจริตหญิงกับหลวงตา มันเป็นเรื่อง
เข้าใจยาก...¹

หลวงตารู้สึกว่ามะลิไม่ใช่ผู้หญิงชั่วร้าย ผิวไม่สมกับชื่อมะลิ แต่มันก็เหมาะกับ
สาวชาวทุ่ง สุขภาพกับวัยอันเจริญช่วยให้เธอเปล่งปลั่งอย่างชวนพิศ ในหน้า
รูปไข่ ดวงตาแจ่มใส แต่ก็มียิ้มที่เจือด้วยแววอาย ทำให้มองเห็นว่าเป็น
ผู้ใหม่ต่อโลกอยู่เบื้องนี้ เมื่อรู้จักกันนานเข้า เกิดคุ้นเคยแล้ว ก็ทำให้อ่านได้
ว่าเธอเป็นผู้เปิดเผย พุคเสียงเบา และชวนหัวเราะแก้มเฝือเสมอสำหรับ
คนแปลกหน้า จนมองเห็นชัดว่าเธอเป็นคนซื่อาย...²

แม่เจียนคอนล่าเพา ปลิวไคยีนชื่อนี้มาหลายวันแล้ว เพิ่งจะมาเห็นตัวหล่อน
วันนี้เอง เขารู้สึกยอมรับคำกล่าวขวัญถึงหล่อนอย่างไม่มีเงื่อนไข เพราะ
หล่อนสวยสมกับคำยกย่องที่เคยไคยีนมา แม้อายุของหล่อนตามความคาดคะเน
จากสายตาของเขาคงจะเข้าเรือนสี่สิบแล้ว ก็ยังมีล่อนเปอร์เซ็นต์ที่น่ามองอยู่
มาก เขาจึงไม่ประหลาดใจเลยว่า ทำไมเจ้าหนุ่มหลายคน ทั้งหนุ่มน้อย
หนุ่มใหญ่จึงชอบเข้าไปฟังคำสั่งใกล้ชิดหล่อนนัก บางคนก็มีอาการไม่ทางอะไร
กับหมาที่ชื่อสตั๊ย์ ร่างหล่อนอวบตึง ผิวแม้จะคล้ำไปหน่อย ก็ดูมีน้ำมีนวล มอง
แล้วนุ่มตา หล่อนอยู่ในเครื่องแต่งกายชุดไทยเต็มสีขาว ชวนให้ดูสะอาดสดใส

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "หล่อนไปหลายวัน" ใน หลวงตา เล่ม 3 โดย
แพรเยื่อไม้ (นามแฝง) หน้า 67 - 68

² _____ "มะลิ" ใน หลวงตา เล่ม 4 โดยแพรเยื่อไม้ (นามแฝง)
หน้า 66

ยิ่งขึ้น ที่ปลิวเผ้าจรดตามองยิ่งกว่าสิ่งอื่นใด ก็คือเครื่องประดับอันมีค่าที่หลอน
แสง สายสร้อย ต่างหู แหวน ฯ มีประกายเพชรสะท้อนแสงไฟ ไม่มี
อะไรน่าสงสัยว่าจะไม่ใช่ของแท้...¹

2.2.4 กลวิธีในการเสนอตัวละครด้วยการใช้วิธีการหลายอย่าง
ข้างต้นรวมกัน กลวิธีในการเสนอตัวละครทั้งกลวิธีนี้ มักปรากฏในเรื่องสั้นของแพรเปื้อน
ในลักษณะที่ให้ผู้แต่งบรรยายลักษณะของตัวละครโดยตรงประสมกับวิธีที่ให้อ่านสังเกต
ลักษณะของตัวละครเอาเองจากพฤติกรรมและบทสนทนาของตัวละคร ทั้งตัวอย่าง

...รูปร่างอ้วนล่ำ เนื้อตัวมอมแมม สีดิวคูไม่ออก มันอาจจะขาวก็ได้ นุ่ง
กางเกงบลูยีนส์ขาสั้น เข็มขัดหนังเส้นหนาแบบของพวกควาบอย เสื้อแขนสั้น
สีและลายมอมแล้วชวนเวียนหัว ท่าทางประกอบการพูดคล่องแคล่วจนดูออกจะ
หลุกหลิก ใบหน้ากลม ผมเกรียน ยิ้มแป้นขณะพูด คูที่ท่าสนิสนมแต่ก็ไม่ถึง
กับดีเสมอ ถ้อยคำพูดจาฉะฉานชัดเจน ทุกอย่างในตัวมันยั่วให้เกิดความสนใจ
อยู่มาก จึงละจากองค์พระที่กำลังจัดการปลงมลินอยู่ หันมาสนใจในชุด
ประสงค์ของแขกตัวน้อย ๆ ที่สมร่อนหอบมาพร้อมกับเศษผงและใบไม้แห้ง
ซักถามอะไรหลายคำ ตอนหนึ่งเขาว่า

"ผมไม่มีแม่หรือก พ่อผมก็รตชนตาย" หน้ามันยิ้มยังกะสนุกเสียเต็มประดา
"คนอะไรโวยไม่มีแม่ มีชี เกิดเป็นคนต้องมีแม่ หมามันยังมีน้ำหัว"

หลวงตาสนุกด้วย

"ไม่มี เชื้อผมชี ผมไม่โกหกหรือก" เขายืนยันด้วยท่าทางซิงซัง

"เอ้า จะให้ข้าเชื่อก็ว่าไป คนที่ไม่มีแม่นั้นเป็นเป็นยังง" ถามด้วยท่าทาง
ซิงซังไม่แพ้กันเหมือนกัน

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "เจ้าปลิว" ใน พระโหลกหัวเราะ โดย
แพรเปื้อน (นามแฝง) หน้า 26 - 27

"ยายเต็มแกเก็บผมมาเลี้ยง แกบอกว่าแกหาบของไปขายที่กินแก เจอพอม
ถูกรถชนตาย ขณะที่พอมอุ้มผมเดินข้ามถนน ส่วนผมกระเด็นตกลงไปในคูน้ำ
แกเป็นคนลงไปเอาผมขึ้นมา แล้วเลี้ยงผมมาตั้งแต่นั้น แกบอกว่าแม่ผมไม่มี
หรือ"

"อ้อ" หลวงตาครางหน้าจืดลงอย่างเห็นชัด "แล้วคิดยังไงถึงจะมาอยู่กับข้า"

"ผมไม่มีบ้านอยู่นี่ครับ"

"ก็บ้านยายเต็มที่เลี้ยงเอ็งมานะ อยู่ที่ไหน?"

"อยู่ข้างวัดมะกอกพญาไทครับ"

"แล้วทำไมไม่อยู่กับยายเต็มต่อไปละ"

"ยายเต็มตายไปสองปีแล้วครับ บ้านก็ขาย เจ้าของใหม่เขาไม่ยอมให้ผมอยู่"¹

จากตัวอย่างข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่า ในตอนต้นแพรเหื่อไม่ได้บรรยายลักษณะของ
ตัวละครให้ผู้อ่านทราบโดยตรงในลักษณะของการบรรยายแบบร่างภาพ คือบรรยายอย่าง
ละเอียด ต่อมาแทนที่จะใช้วิธีบรรยายต่อก็เปลี่ยนมาใช้บทสนทนาของตัวละครเพื่อเปิดเผย
ภูมิหลังของตัวละครให้ผู้อ่านทราบแทน การใช้กลวิธีสองอย่างประสมกันดังกล่าวนี้ ทำให้
เรื่องมีความน่าอ่านยิ่งขึ้น เพราะมีการเปลี่ยนจากบทบรรยายเป็นบทสนทนาหรืออื่น ๆ บ้าง
จึงทำให้การดำเนินเรื่องไม่ซ้ำซากน่าเบื่อ

เมื่อพิจารณาถึงกลวิธีในการเสนอตัวละครแบบต่าง ๆ ทั้งหมดดังกล่าวข้างต้นแล้ว
อาจกล่าวสรุปได้ว่าแพรเหื่อไม่สามารถเสนอตัวละครด้วยการใช้กลวิธีต่าง ๆ ได้ดีพอสมควร
กล่าวคือ แม้ในบางครั้งการบรรยายลักษณะของตัวละครจะเป็นไปอย่างคร่าว ๆ แต่

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "จำเลย" ใน หลวงตา เล่ม 3 โดยแพรเหื่อไม้
(นามแฝง) หน้า 100 - 102

แพร่เชื้อไม้ก็รู้จักจับเอาจุดเด่นของตัวละครมาบรรยายให้ผู้อ่านเข้าใจอย่างรวดเร็ว หรือในบางครั้งพฤติกรรมและคำพูดของตัวละครจะแสดงลักษณะของตัวละครให้ผู้อ่านมองเห็นอย่างไบเคนซัทนิก แต่ก็ไม่ถึงกับคลุมเครือจนทำให้ผู้อ่านไม่สามารถสังเกตลักษณะของตัวละครได้ ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวสรุปได้ว่า แพร่เชื้อไม้สามารถเสนอตัวละครด้วยการใช้กลวิธีต่าง ๆ ได้ดีทุกวิธี

3. บทสนทนา

บทสนทนา หมายถึง ถ้อยคำที่ตัวละครใช้พูดจาโต้ตอบกันในเรื่อง นับว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของเรื่องสั้น ทั้งนี้เพราะบทสนทนามีส่วนช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจรายละเอียดปลีกย่อยต่าง ๆ เกี่ยวกับตัวละครและเนื้อเรื่อง ตลอดจนช่วยประหยัดเวลาในการดำเนินเรื่อง¹ และทำให้การดำเนินเรื่องไม่ซ้ำซากน่าเบื่อ เนื่องจากมีการเปลี่ยนเป็นบทสนทนาบ้าง เป็นการบรรยายบ้าง²

เจื้อย สตะเวทิน กล่าวว่า บทสนทนาที่ดีนั้นจะต้องมีลักษณะประหยัค ไม่พูดนอกเรื่อง ง่าย เป็นไปตามธรรมชาติ และเหมาะสมกับฐานะของตัวละคร³ ส่วนประทีป เหมือนนิล กล่าวว่า บทสนทนาที่ดีควรมีลักษณะดังนี้คือ มีความสมจริง ช่วยในการดำเนินเรื่อง ช่วยบอกลักษณะนิสัยตัวละคร เหมาะสมกับฐานะของตัวละคร และมีความยาวพอเหมาะ⁴

¹ พรสุข บุญสุภา และรมณี เพชรคุปต์ นวนิยายอังกฤษและนวนิยายอเมริกัน หน้า 32 - 33

² กุหลาบ มัลลิกะมาส วรรณคดีวิจารณ์ หน้า 89

³ เจื้อย สตะเวทิน ศิลปะการประพันธ์ หน้า 57

⁴ ประทีป เหมือนนิล วรรณกรรมไทยปัจจุบัน หน้า 42 - 44

จากเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นนี้อาจกล่าวสรุปได้ว่า บทสนทนาที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้คือ มีความสมจริง เป็นไปตามธรรมชาติ เหมาะสมกับฐานะของตัวละคร ช่วยในการดำเนินเรื่อง และช่วยบอกลักษณะนิสัยของตัวละคร

จากการศึกษาลักษณะของบทสนทนาในเรื่องสั้นของแพรว เยื่อไม้ ปรากฏว่า บทสนทนาส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นไปตามเกณฑ์ของบทสนทนาที่ศึกษากล่าวข้างต้น กล่าวคือมีลักษณะทั้งที่จะแยกมากล่าวและยกตัวอย่างประกอบให้เห็นดังนี้คือ

3.1 บทสนทนามีลักษณะสมจริง เป็นไปตามธรรมชาติ และเหมาะสมกับฐานะของตัวละคร กล่าวคือ บทสนทนานั้นมีลักษณะเป็นภาษาพูดที่สมจริงเหมือนกับคนธรรมดา โดยทั่วไปเขาใช้พูดจากัน และมีการเว้นช่องให้ตัวละครพูดสอดแทรกหรือขัดจังหวะ หรือแสดงอาการของคนพูด เพื่อเราอารมณ์ผู้อ่าน นอกจากนี้คำพูดของตัวละครแต่ละตัวยังมีลักษณะเหมาะสมกับฐานะของตน เช่น ตัวละครที่เป็นพระก็ใช้สำนวนในการพูดจาอย่างหนึ่ง ที่เป็นเด็กก็ใช้สำนวนในการพูดจาอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งเหมาะสมกับฐานะและวัยของตน เป็นต้น ลักษณะของบทสนทนาดังกล่าวนี้เราจะเห็นได้จากตัวอย่างดังนี้

"หลวงตาอยู่วัดไหนนะ?" เธอหันมาถามพระแก่อีก

"อยู่วัด..." ออกชื่อวัดสำคัญวัดหนึ่งของเมืองไทย

"โอโฮ! อัยการเทพฯ หลวงตานี้ถ้าจะรวบเงินจ้ะถึงได้มีรถนั่งสวย"

เด็กหญิงพูดวบเสียงเหมือนละเมอ

"ข้าทำบุญมานานี่ เอ็งอยากรวยไหมล่ะ?"

"โอ้! หลวงตา ถามให้โจ้ ไม่อยากรวยจะเกิดมาเป็นคนทำไม รวยเป็นคนจนเป็นหมา"

"ถ้าเอ็งอยากรวย เอ็งก็หมั่นทำบุญมาก ๆ ซี้ อย่างวันนี้เอ็งก็ต้องไม่เอา
สวดคาถาชาวมจากชา"

25/12
 20/12
 15/12
 10/12
 5/12

"นั่นแน่ หลวงตานี้สำคัญ จะกินควี่" พุกพลางหยิบขำคมัดใส่จานกะละมัง
สังกะสี เรียงให้เรียบร้อยอย่างแคลวคล่องว่องไว ใบหน้าเบิกบาน
แจ่มใส...¹

"หลวงตา เครื่องกั้นนี่เอาไปขายก็ได้สตาลค์เยะนะซี เอาไปแจกพระอื่น
ทำไม เสียเปล่า ๆ ขายเถอะ ผมจะได้ขอสตาลค์ไปโรงเรียน"
หลวงตาขยับแว่น ละจากหนังสือมองหน้ามันแล้วถามว่า
"ก็ให้ไปไม่พอหรือ?"

"บางวันก็พอ บางวันก็ไม่พอ" เจ้าจ้อยตอบ
"แล้วที่ไม่พอนะ เอาอะไรเสียคารถกลับวัดละ?"
"ชักคาบ"

หลวงตาเงง เจ้าบ่อมต้องช่วยชี้แจงว่า ชักคาบนั่นคืออะไร²

"เลี้ยวทางจะเอาเท่าหลาย?"
"อะไรเถ่าแก?" หลวงตาเงง
"คาเทก ทางจะเอาเท่าหลาย?"
"ลูไม่ฮั่นหรือไง เถ่าแก" หลวงตาคิ้มอย่างสนุก
"ทางจะเอาที่ไต่ก็พัง ก็ไม่เป็นลาย ขอให้ลูกองเท่านั้น" หลวงตาเห็นเขา
จริงจังก็ชี้แจงว่า
"นี่เถ่าแก พระนะไม่ใช่เกหรือจัวนา ไม่ได้ขวขมารับจ้างใคร มีหน้าที่

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "ขวัญใจหลวงตา" ใน หลวงตา เล่ม 2 โดย
แพรวเปื้อน (นามแฝง) หน้า 163

² _____ "เจ้าจ้อย" ใน หลวงตา เล่ม 1 โดยแพรวเปื้อน (นามแฝง)
หน้า 36 - 37

ฉลองศรัทธาผู้นิมนต์เท่านั้น ส่วนมูลค่าปัจจัยจะถวายหรือไม่ก็สุดแต่ใคร ขอให้
รู้ไว้ด้วยว่าพระอย่างอ้วนนี้ ไม่ได้มาเพื่อเป็นลูกจ้างลื้อ อยากจะจ้างเทศน์
ก็จ้างรายอื่นไป"¹

3.2 บทสนทนามีลักษณะที่ช่วยในการดำเนินเรื่อง กล่าวคือ เนื้อหา
สาระของบทสนทนานั้นมีส่วนช่วยให้เรื่องดำเนินไปอย่างรวดเร็วด้วย ดังตัวอย่าง

"ของปู่แตกหรือใจลูก?" พอลถาม

"เปล่าครับคุณพ่อ" ป๋องตอบ

"งั้นลูกมาซั่มมันทำไมล่ะ?"

"ผมซั่มมันเก็บเตรียมเอาไว้ครับ"

"เตรียมไว้ทำไมลูก?"

"เตรียมไว้ให้คุณพ่อใส่ข้าวกินใจละครับ"

"กะลาเป็นของต่านะลูก ไม่ควรที่ลูกจะให้พ่อกินข้าวด้วยกะลา"

"ก็ที่คุณปู่ คุณพ่อทำไมใส่กะลาให้ทานละครับ?"

"ก็ปู่ของลูกแก่แล้ว ทำอะไรไม่ได้ ส่วนพ่อยังแข็งแรงอยู่นี่ลูก"

"ก็คุณพ่อจะยังแข็งแรงอยู่อย่างนี้ตลอดไปหรือครับ สักวันหนึ่งคุณพ่อก็ต้องเป็น
เช่นเดียวกับคุณปู่ เมื่อถึงเวลานั้นผมจะได้ไม่ต้องเสียเวลาซั่มกะลาใจละครับ"

"อะไรหนอที่ทำให้ลูกนึกอย่างนี้" พอลถามเสียงสั่นด้วยอารมณ์ไหว

"ความเป็นธรรมครับคุณพ่อ" ป๋องตอบด้วยวาตะที่หนักแน่น²

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "เจ้าจ้อย" ใน หลวงตา เล่ม 1 โดยแพรวเอี่ยม
(นามแฝง) หน้า 86

² _____ "ความเป็นธรรม" ใน เอียงตามโลก โดยแพรวเอี่ยม (นามแฝง)
หน้า 26

"ผมไม่ทราบเลยว่าคุณเจ้า เขาให้ผมเป็นของขวัญขึ้นบ้านใหม่ หลังนี้แหละ ผมก็รับไว้ แต่ไม่เป็นไรหรอก ผมก็คนไทยนับถือพุทธเหมือนกัน ย่อมจะ เข้าใจอยู่บ้าง เอาเถอะผมจะถวายปัจจัยไป เพราะผมรักพระองค์นี้เสียแล้ว"

"มันไม่ใช่อย่างนั้นนายโยม" สมภารพูดประสาพระบ้านนอก" พระองค์นี้ไม่ ชอบอยู่บ้าน ที่ไหน ๆ ก็ไม่ชอบ นอกจากวัดนาค"

"พระคุณเจ้ารู้กระทั่งหัวใจพระพุทธ" ท่านหัวเราะและส่ายหน้า "บ้านอื่น ภาระที่ท่านไม่ชอบ บ้านผมก็เห็นท่านยังนั่งน้อมอยู่นี่ขอรับ ขอให้ลูกศิษย์ไว้ บูชาสักองค์เถอะ เด็กเล็กจะได้กราบกันบ้าง"

"ฉันเห็นจะต้องพูดมากเสียแล้ว คืออย่างนี้ พระองค์นี้อาจารย์ฉันท่านไป รุดงค์เมืองเหนือ พบที่วัดร้างกลางป่า ได้ขอแรงชาวบ้านมาที่แม่น้ำเตรียม จะลงแพมา พวกชาวบ้านก็ห้าม และเล่าให้ฟังว่า พระองค์นี้เคยมีคนเอา ไปหลายราย แต่ต้องนำมาคืน เพราะมีแต่ความเคียดรอนไม่ปลงศิษ ท่าน อาจารย์จึงเลิกล้มความคิด นากลับไปคืนวัดร้างอย่างเก่า แต่เพราะรักมาก อาจารย์ก็เลยนอนค้างที่วัดร้างนั่นเอง คืนนั้นท่านก็ฝันไปว่า มีคนมาบอก อนุญาตให้นำไปบูชาได้ แต่ขอให้บูชาท่านด้วยการสละ ห้ามมิให้บูชาด้วย วิธีที่จะทำให้ผู้บูชาเคียดรอน ให้อยู่เฉพาะวัดนาค และท่านชอบปอน ไม่ ต้องการสิ่งสวย ๆ งาม ๆ หลวงพ่อดฉันปฏิบัติอย่างนี้มาก็ได้รับความ รมเย็น นี่ก็เป็นเรื่องย่อ ๆ ที่ขอให้โยมรู้ ฉันเองนะเคยลองบูชาท่านด้วย ของมีค่ามาแล้วเป็นต้องเคียดรอนทุกที จึงไม่อยากให้ใครที่ไม่รู้ความจริงต้อง ได้รับความหกรกรรมไปด้วย เรื่องมันเป็นอย่างนี้แหละโยม ไม่ใช่ฉันจะโยกโย้ พูดเข้าใจยากอะไรหรอก"

"ท่านก็ ถือสาอะไรกับโชคกลาง สมัยนี้เป็นสมัยวิทยาศาสตร์ เรื่องเหลวไหล อย่างนี้เขาไม่ถือเอาเป็นอารมณ์กันแล้ว เอาละ! เพื่อสิ้นความยุ่งยากผมให้ท่าน

4 แสน"

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "สมภารหาย" ใน กระโหลกหัวเราะ โดย แพรเอียด (นามแฝง) หน้า 45 - 47

3.3 บทสนทนาช่วยบอกนิสัยของตัวละคร กล่าวคือ บอกให้ผู้อ่านทราบว่า ตัวละครมีนิสัยใจคออย่างไร โดยที่ผู้แต่งไม่ต้องอธิบายตรง ๆ ดังตัวอย่าง

"เอ็งจะเอาเท้าไหว้อีหนู ข้าจะไปละ" พระแกถาม หมายถึงราคาขนม

"หนูไม่เอา หนูให้หลวงตา" เด็กหญิงว่า พระแกมองหน้าแล้วยิ้ม

"อยากกรวยเหมือนข้าหรืออะ?"

"ใช่หลวงตา หนูจนจังเลย คงเป็นเพราะหนูไม่เคยทำบุญนี้เองนะหลวงตา"

เด็กว่าหน้าตาสดชื่น

"เออ! เอ็งเป็นเด็กดี พระโปรคขึ้น จำไว้อีหนูเอ็งจะไม่ตกต่ำทรอก ข้าหายไว้"

"แต่กลับไปบ้านนี้ แม่ต้องคุหนุแน่ จะเชื่อหรือเปล่าก็ไม่รู้ว่าหนูทำบุญกับ หลวงตาวินนี้" เด็กหญิงพูดด้วยสีหน้าวิตก

"ไม่คุหิอะ ทำบุญถูกคุไ้หรือ" พระแกว่า แล้วชะโงกหน้าพูดข้ามไหล่ให้นายทิมทราบอะไรบางอย่าง นายทิมหยิบขนมบัตรใบละยี่สิบส่งให้เด็กหญิงสองใบ เด็กหาคาพองโต

"โอโฮเฮะ! หลวงตากินขนมของหนูไปสองกลีบเท่านั้น ทำไมให้หนูตั้ง สิบสิบบาท"

"ข้าไม่ได้ให้ค่าขนมเอ็งทรอกอีหนู ข้าให้เพราะเอ็งเป็นเด็กดี ข้าไปละนะ"¹

"ยังรู้สึกเจ็บอีกไหมลูก?"

"มันเลื่อนไปแล้วครับแม่ มันเลื่อนมาอยู่ตรงนี้" จิกจั่นตอบพลางเอามือขวา ตบอกตนเองปัง ๆ

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "ขวัญใจหลวงตา" ใน หลวงตา เล่ม 2 โดย แพร่เชื้อไม้ (นามแฝง) หน้า 164 - 165

"โถ สิ้นมันเสียเถอะลูกเอ๋ย! พระท่านว่าเวรไม่หายได้ด้วยเวร อีกฝ่ายมัน ก็ติดคุกควรแก่โทษของมันแล้ว"

"แล้วเป็นยังไงล่ะ! กว่าจะเอามันเข้าคุกได้ สุนัขไหม?" เขาประชดแม่
"มันจับสิ้นกันไปแล้วนี่ลูก เขาใช้กรรมของเขาแล้ว" แม่บอกความเห็น
"ยังไม่สมกันหรอกครับแม่ ส่วนที่แม่พาไปก็ส่วนหนึ่ง แต่ส่วนของผมชี้" เขา
พูดควยตาแวววาว

"อะไรอีกละลูก?" แม่ทักท้วงอย่างตกใจ

"เขาควรจะได้รับความเป็นธรรมจากผมด้วย ศักดิ์ศรีของลูกผู้ชายมันเป็น
เรื่องเฉพาะ แม่ทำแทนผมไม่ได้หรอก"¹

ครั้งหนึ่งยายกลอยโต้คารมกับมัวอย่างแสนเผ็ด

"กูนี้กว่ามึงจะเป็นคนดี มึงเทศน์จนคนพากันหลงไหลไปทั้งบาง ที่แท้มึงมันก็
เหยียด ๆ นี่เอง กูน่าจะรู้ว่ามึงนั่นพันธุ์ให้ยืมานานแล้ว เพราะมึงเคยปลุกปล้ำ
จะเอากูเป็นเมียตั้งแต่มึงยังเป็นพระ"²

นอกจากจะมีลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นแล้ว บทสนทนาในเรื่องสั้นของ
แพรเอื่อไม้ยังมีสาระอันเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านด้วย เนื่องจากแพรเอื่อไม้มักจะสอดแทรก
คติธรรมคำสอนต่าง ๆ ลงในบทสนทนาของตัวละครอยู่เสมอ ดังตัวอย่าง

"มันจะโง่จะเข่ออะไร ก็ให้มันอยู่ใกล้ ๆ เราเถอะหลวงพี่ แต่นี่เขาไม่
ยอมเอาแต่ร้องไห้ร้องไห้มาจะเรียนทำเดี๋ยว อ่อนใจ"

"เด็กมันคิดของมันถูกต้องแล้ว ในสมัยที่โลกเจริญนี้ คนเราเป็นอยู่อยากเข้าทุกที่

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "เสียงแม่" ใน เอียงตามโลก โดยแพรเอื่อไม้
(นามแฝง) หน้า 108

² _____ "ยาย" ใน กระโหลกหัวเราะ โดยแพรเอื่อไม้ (นามแฝง)
หน้า 59

โลกเต็มไปด้วยปัญหาอันซับซ้อนซ่อนเงื่อน ฉะนั้นเด็ก ๆ ที่จะเจริญเติบโตไปในวันข้างหน้า จึงจำเป็นต้องเตรียมตัวด้วยการเล่าเรียนหาวิชาความรู้เข้าไว้ เงินทองที่มีอยู่ก่อนนะ ถ้าไม่มีวิชาความรู้ก็รักษาไว้ไม่ได้ เด็กมันคิดถูกแล้ว ผู้ที่ผิดก็คือแม่ของมันนั่นเอง เป็นแม่ที่เห็นแก่ตัว รักลูกเลี้ยงลูกแทนที่จะเพื่อความสุขความเจริญของลูก กลับมารักมาเลี้ยงเพื่อความสุขของแม่เอง รักอย่างนี้ไม่ใช่รักลูกหรอก แต่กลายเป็นรักอย่างสัตว์เลี้ยง เช่น เลี้ยงนก เลี้ยงปลา เลี้ยงบ่างไว้ให้สวย ๆ งาม ๆ เพื่อจะเชยชมชื่นใจฝ่ายเดียว เคยคิดบ้างไหมว่า นกในป่า ปลาในคลองมันมีความสุขสมบูรณ์น่ารักมากกว่านกในกรง ปลาในอ่างมากมายนัก อย่าไปคิดว่าลูกเหมือนสัตว์เลี้ยงชั้สมจิต"¹

"ไม่มีอะไรอีกหรือหลวงตา?" มนัสทวงต่อไป

"เท่านั้นที่สุกวิเศษแล้ว อย่าเอาไปทิ้งเสียก็แล้วกัน พระพุทธโอวาท เอาไปทองอย่างนกแก้วนกขุนทองยังช่วยใครไม่ได้หรอก ต้องปฏิบัติด้วย อย่างเอ็งนี่ก็ปฏิบัติตามพระพุทธโอวาทอยู่แล้วโดยไม่รู้ตัว เอ็งได้เป็นนายตำรวจผู้ใหญ่แต่ยังหนุ่ม ๆ นี่เพราะอะไร เพราะเอ็งประพฤติตัวดีใช่ไหม ถ้าเอ็งทำไม่ดีชั้เกียดตัวเป็นชน ไม่มีสติ บ้า ๆ บอ ๆ ทำงานชั่วและชู้แบบส่งเดช หากินทางทุจริตผิดศีลธรรม ฉ้อราษฎร์บังหลวง ส่วมะเลเทเมาเอาแต่เป็นคนเจ้าสำราญ อย่างนี้แล้ว ในหลวงท่านจะพระราชทานยศศักดิ์ให้เอ็งไหม ข้าว่าพระองค์ท่านคงพระราชทานตะรางให้เอ็งเสียนานแล้วละ"

"จริงครับหลวงตา" มนัสรับคำ²

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "สมจิต" ใน หลวงตา เล่ม 1 โดยแพรวเปื้อน (นามแฝง) หน้า 156

² ฎ. หน้า 128-129

บทสนทนาที่มีคติธรรมคำสอนสอดแทรกอยู่ดังตัวอย่างข้างต้นนี้ เป็นที่สังเกตได้ว่า มักจะเป็นบทสนทนาขานยาว แต่ก็ไม่น่าจะถือเป็นข้อบกพร่องที่น่าตำหนิแต่อย่างใด เพราะ สังเกตพบว่า ผู้แต่งมักจะทำให้ตัวละครที่มีฐานะเป็น "พระ" เป็นผู้กล่าวด้วยคำในทำนอง สอนนั้นเสียส่วนใหญ่ ดังนั้นแม้บทสนทนาดังกล่าวจะขาดคุณสมบัติในกานมีความสั้นยาวพอ เหมาะไปบ้าง แต่ก็ยังคงมีคุณสมบัติของบทสนทนาที่ถืออยู่ข้อหนึ่ง คือความเหมาะสมกับฐานะ ของตัวละคร ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวสรุปได้ว่า บทสนทนาส่วนใหญ่ในเรื่องสั้นของ แพร เยื่อไม้มีลักษณะเป็นไปตามเกณฑ์ของบทสนทนาที่ดีดังกล่าวแล้วข้างต้น

(4) ฉาก

ฉากเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งของเรื่องสั้น ผู้อ่านจะทราบได้ว่า เรื่องนั้นเกิดขึ้นที่ไหน เมื่อไร ก็โดยอาศัยฉากที่ผู้แต่งบรรยาย โดยทั่วไปฉากจึงหมายถึง ระยะเวลาและสถานที่ซึ่งเรื่องนั้น ๆ เกิดขึ้น¹

ในการสร้างฉากโดยทั่วไป ผู้แต่งสามารถทำได้หลายวิธี เช่น

- 4.1 ด้วยการใช้คำบรรยายของผู้แต่ง
- 4.2 ด้วยการใช้ภาษาถิ่นของตัวละคร
- 4.3 ด้วยการกล่าวถึงประเพณีของท้องถิ่นเพื่อให้ทราบว่าเรื่องนั้น

เกิดขึ้นในสมัยใด และที่ไหน

- 4.4 ด้วยการใช้ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์²

จากการศึกษากลวิธีในการสร้างฉากของแพร เยื่อไม้ ปรากฏว่า แพร เยื่อไม้ไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องฉากนัก การกล่าวถึงฉากบางตอนจะกล่าวถึงพอ เป็นที่รู้จักเท่านั้น และนิยมสร้างฉากด้วยวิธีบรรยาย ส่วนการสร้างฉากด้วยวิธีอื่น ๆ ดังกล่าวข้างต้นนั้นไม่ปรากฏ

¹ ฤทธิลาภ มัลลิกะมาส วรรณคดีวิจารณ์ หน้า 85

² ทองสุข เกตุโรจน์ การเขียนแบบสร้างสรรค์ หน้า 55

ลักษณะการบรรยายฉาก

การบรรยายฉากในเรื่องสั้นของแพรวเอื้อไม้ส่วนใหญ่ผู้แต่งจะบรรยายโดยไม่ให้รายละเอียดมากนัก การบรรยายมักเป็นไปอย่างคร่าว ๆ แทรกไปกับการบรรยายเรื่อง แม้ในบางเรื่องแพรวเอื้อไม้จะระบุเวลาและสถานที่ที่เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ไว้อย่างชัดเจน แต่แพรวเอื้อไม้ก็ไม่ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่นั้น ๆ มากนัก ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า แพรวเอื้อไม้ไม่ต้องการเน้นฉาก ฉะนั้น การเน้นเหตุการณ์ในเรื่องมากกว่า จึงได้บรรยายฉากไปลักษณะที่เพื่อให้ผู้อ่านรู้ว่าเรื่องเกิดขึ้นที่ไหน เมื่อใด ลักษณะการบรรยายฉากทั้งกล่าว จะเห็นได้จากตัวอย่างต่าง ๆ ดังนี้

เพียงสี่ทุ่มเศษ สำหรับชนบทอย่างปากแพรก ห้องถนนก็ออกจะเงียบ รดราที่วิ่งผ่านไปมาก็เกือบจะหาไม่ได้ เหลือแค่สามล้อสองสามคัน แต่หลวงตาไม่ขึ้น อยากจะคิดอะไรให้มันหายหนักสมองลงบ้าง จึงเดินเลาะไปตามถนน ห้องหับร้านรวงส่วนมากก็ปิด นาน ๆ จะพบสักห้องหนึ่งที่เจ้าของยังสนทนากันอยู่หน้าร้าน และก็พากันเพ่งมองพระที่เดินรูปเดียวยามวิกาลอย่างแปลกใจ¹

บ่ายวันหนึ่งของฤดูร้อน ลมพัดแรง หอบเอาเศษกระดาษเศษผงและใบไม้แห้ง หวนเข้ามาไปรยไวนบนบริเวณกุฏิเคลื่อนไปหมด เขา เจ้าเด็กน้อย ราวกะถูกลมร้อนหวนหอบมาควย เขานั่งแปะลงตรงหน้าหลวงตา ซึ่งกำลังเช็ดครุฑระมลทินพระพุทธรูปเพื่อต้อนรับสงกรานต์อยู่ที่ระเบียงกุฏิ

"มาจากไหนวะ ไอ้หนู"

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "เพื่อนนอน" ใน หลวงตา เล่ม 2 โดยแพรวเอื้อไม้ (นามแฝง) หน้า 8 - 9

"ผมมาจากพญาไทครับ"

"มีเรื่องอะไรรี"

"ป่าว ไม่มีอะไรหรอก ผมมาขออยู่ด้วยสักคน"¹

ในชอยนั้นลึกเข้าไปในพื้นที่สวน ต้นมะพร้าวสูง ๆ มีอยู่ทั่วไป ผิวถนนเป็นดินลูกรังที่ปรับใหม่ ๆ บ้านเรือนยังมีไม่กี่หลัง ขณะที่รถคลานเคลื่อนไปอย่างช้า ๆ คำนวณมีต้นมะพร้าว 2 - 3 ต้น ไม่มีบ้านเรือนเลย เขาจึงสะกิดไม่คิดว่าหลอนจะบอก

"หยุด ฉันจะลงตรงนี้แหละ"²

คำแล้ว บริเวณบ้านเจ้าภาพเนื่องแน่นไปด้วยผู้คน โดยเฉพาะโรงประรำพิธี ขณะนี้อร่ามเหลือไปด้วยเครื่องบวช และสักการะไทยทานที่เจ้าพิธีจัดวางตั้งไว้อย่างได้ระเบียบ คุเป็นสง่างงาม มีผ้าไตร อัฐบริขาร เครื่องประกอบพิธี เป็นต้นว่า พุ่มบายศรี เครื่องสังเวอันเป็นไปตามตำรับพราหมณ์ตามประเพณี และที่พิเศษก็คือมีธรรมมาสน์ประดิษฐานอยู่อีกมุมหนึ่งของประรำ เพราะแม่เจียนมีศรัทธาประสงค์จะให้ญาติบุตรได้รับมิ่งขวัญจากการฟังเทศน์ด้วย หลอนนิมนต์พระเทพนมาจากบางกอก

พิธีเริ่มขึ้น เมื่อพิธีกรหรือหมอขวัญเจ้าพิธีประกาศเชื้อเชิญญาติมิตรของท่านเจ้าภาพและญาติให้มาประชุมพร้อมกัน ณ โรงพิธี พร้อมกันนั้นก็ขอโอกาสจากคณะฆราวาสบันเทิงทุกชนิดให้งดการกระจ่ายเสียงไว้ก่อน ทั้งนี้เพื่อให้พิธีกรรม

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "จาเลย" ใน หลวงตา เล่ม 3 โดยแพรเชื้อไม้ (นามแฝง) หน้า 99

² _____ "โลกมันกลมนะคุณ" ใน หลวงตา เล่ม 2 โดยแพรเชื้อไม้ (นามแฝง) หน้า 197

เกิดความศักดิ์สิทธิ์ และได้รับการเคารพตามควร เมื่อนาคและแม่เจียน
เจ้าภาพเข้านั่งประจำที่ ญาติทั้งหลายก็แห่ห้อมล้อมรอบเข้ามาดูเป็นที่น่า
อัศจรรย์ใจ¹

นอกจากการบรรยายฉากในลักษณะดังกล่าวข้างต้นแล้ว เป็นที่สังเกตได้ว่า มี
อยู่บางเหมือนกันที่แพร่เชื้อไม่บรรยายฉากไว้อย่างค่อนข้างละเอียด เพื่อสร้างบรรยากาศ
ในเรื่องและเพื่อเน้นฉากตอนนั้น การบรรยายฉากไว้อย่างละเอียดดังกล่าวนี้ จะเห็น
ได้จากตัวอย่างดังต่อไปนี้

คำคืนที่สังข์ กัจจანიปรากฏตัวที่ป่าช้า นางถือไฟในเตาซึ่งใช้กระโหลกหัวผี
เป็นกอนเส้า ไฟส่องแสงให้เห็นสิ่งของที่วางเรียงรายอยู่ข้าง ๆ มิงา แป้ง
ข้าวสาร ใส่ถาดเกว ๆ พร้อมด้วยทัพพีอีกอันหนึ่ง เมื่อไฟติดแล้ว นางก็
หันมาเอาน้ำบ้วนปากชำระฟัน ปลดมวยผมที่สกปรก สบายออกทองแสงไฟ
แลดูขาวโพลนและรุ่งรังเป็นกระเซิง มองดูเหมือนหุ่นผี จากนั้นก็คว่ำหม้อ
มากรอกข้าวสาร เทน้ำตามลงไป ชาวผีแล้วก็ยกขึ้นวางเหนือเตาหัว
กระโหลกผิมนั่งเฝ้าอยู่ ป่าช้าปกติก็เงียบอยู่แล้ว แต่ยามดึกสะกดยันให้สังข์ลง
ไปอีก เสียงไฟคลุ้งเปรี๊ยะ ๆ กังก้องเหมือนเสียงฟ้าคราราม นกกลางคืน
บางตัวบินลงเข้ามากระพือปีกอยู่พิบ ๆ ขวนขนลุก แต่กัจจานินั่งเฝ้าเงียบ
เหมือนไม่รู้สึกรู้หา จิ้งหรีดเรไรกังววิเวก เป็นเสียงที่ทำให้ป่าช้าเงียบวังเวง
ยิ่งขึ้น นางเฝ้าแต่จ้องดูไฟ ความสว่างแยงตาทำให้รู้สึกวุ่นวายในป่าช้ารอบ ๆ
กายนางมีความมืดที่ยิ่งกว่ามืดบีบรัดเข้ามา โลกมีคมมันรังแกนางเสียจริง ๆ

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "เจ้าปลิว" ใน กระโหลกหัวเราะ โดย
แพร่เชื้อไม่ (นามแฝง) หน้า 25

ลมก็สงบไม่มีแม้จะกระดิกใบไม้ นี่มันอาณาจักรของความตาย โลกที่ไร้
 วิญญาณ สำหรับภิกษุฉันไม่ว่าที่นี้หรือที่ไหนมันก็เหมือนกัน เพราะคนทั้งโลกเขา
 ไม่มีวิญญาณที่จะให้นางอีกต่อไปแล้ว ภิกษุฉันตัดโลกภายนอกออกจากความรู้สึก
 อย่างเค็ดชาคนเป็นสมาธิ นั่งมองไฟและหม้อข้าวเหมือนธาตุที่เครื่องฉาน ใจ
 พะวงวอกแวกอยู่บ้างก็เพียงแต่รอคอยข้าวจะสุกเมื่อไรเท่านั้น¹

เสียงนาฬิกาตีเกินสิบครั้ง กรุงเทพฯ ยังไม่หลับ ศัพท์สำเนียงความตื่นยัง
 แว่วมาในอากาศ ความเจริญทำให้คนนอนดึก แต่ที่ภิกษุเพ่งใจไปสู่นั้นคือ
 แคนสนชยา ปกติแม้มกลางวันที่ทำให้คนง่วงอยู่แล้ว คงจะไม่มีสภาวะมณ
 อันเป็นปฏิปักษ์ต่อความสงบ เคนลงจากกุฏิสาวเท้าไปตามแผ่นซีเมนต์ ผ่าน
 กุฏิเพื่อนร่วมธรรมไปตามลำดับ ส่วนมากดับไฟแล้ว จึงเงิบ ได้ยินแต่เสียง
 สัตว์เล็ก ๆ กรีดร้องมาจากพงหญ้าสองข้างทาง สุดถนนเลี้ยวขวา ข้าม
 สะพานหินเข้าสู่ชุมประตู สุนัขขีวัญอ่อนตัวหนึ่งเผลอพรวดออกจากเงามืดเห่า
 สุดเสียงวิ่งไปทางองค์มหาเจดีย์ สวนกับนักเที่ยวสำราญยามค่ำคืน ซึ่งยก
 มือไหว้อย่างชวน ๆ พร้อมกับพูดทวงจะเอาบุญด้วยเสียงที่อ้อแอ้ ภิกษุยิ้มให้
 วิสาสะพอเป็นกิริยา จนกระทั่งมายืนอยู่ระหว่างศาลาบำเพ็ญกุศลกับเมรุอันเป็น
 ที่เผาศรีระ ทั้งสองแห่งแม้จะเป็นที่ประดิษฐานความตายมาอย่างนับจำนวนไม่ได้
 แตก่ปิดเงิบ เจ้าหน้าที่พากันหลับหมดแล้ว ภิกษุยื่นเพ่งกระแสดใจด้วยอกิตตสัญญา
 แตก่ไม่ได้ภาพที่มีอำนาจพอจะขมกามฉันทนิเวศได้ เพราะภาพในอกิตตสัญญานั้น
 ล้วนแต่ยังจิตใจให้กำเริบ หีบศพสีทองลายวิจิตร ต้องแสงไฟสุกอร่ามประดับด้วย
 ระเบียบดอกไม้ อย่างที่แม่มหาเศรษฐีก็ไม่กล้าลงทุนสร้างบ้านอยู่ได้วิเศษถึง

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "ธรรมะยังไม่ตาย" ใน ของฝากจากหลวงตา โดย
 แพร่เชื้อไม้ (นามแฝง) หน้า 40 - 41

ปานนั้น เบื้องหลังมีม่านกันเป็นฉากขลิบลีทองและภูห้อยระยายอย่างมีศิลปะ
ราวกับเวทีของมหาอุปรากร เจ้าทุกข์และแขกผู้มีมาร่วมวิปโยค ผิวกายถูก
ขี้ขี้ด้วยสีอาภรณ์เปล่งปลั่งอย่างน่าตะลึง มองไม่พบร่องรอยของความทุกข์
สักนิด ไร้มลที่จะยื่นเก็บเศษสำนึกจากสัญญาเก่า ๆ จึงจากที่นั่นย้อนกลับมา
ทางเดิม¹

เขาพาผมเดินไปที่ลานทราย มีอาณาบริเวณเป็นโคลสี่เหลี่ยม ที่มุมด้าน
ตะวันตกเฉียงใต้ มีต้นโพธิ์ใหญ่ โคนต้นคลุมพันไว้ด้วยผ้าจีวรสองสามผืนซึ่ง
ผูกม้วนติดกัน ถัดไปอีกต้นประดู่ พิกุล และสะเดา ที่มุมตะวันออกมีกอไม้รวก
วกขึ้นเหนือมีต้นมะม่วงยืนตายอยู่คนหนึ่งมุมกำแพงโบสถ์ เขาชี้ให้ผมดูว่าเขา
ตายบนกิ่งของมันที่ยื่นออกมาทางตะวันตก ยิ่งกว่านั้นเขายังแสดงวิธีตายของเขา
ให้ผมดูอีก ผมจำได้ชัดเจน เขาพุ่งผ้าโสร่งเก่า ๆ มีผ้าขาวม้าคอนข้างใหม่
สะพายเฉียง มือข้างหนึ่งห้อยลงแนบกาย อีกข้างหนึ่งซึ่งพิการงอหาบอยู่บนอก
หับก่าคอกยี่โตไว้ก่าหนึ่ง หน้าของเขาว่า เบื้องหลังคั่นคอเชือกได้รั้งโยงไว้
กับกิ่งมะม่วง ขณะนั้นเป็นเวลากลางคืนดวงจันทร์คอนดวงคล้อยกิ่งฟ้าลงไป
แสงสว่างลอดครมประตูเข้าอาบผนังโบสถ์ เห็นรอยราวตั้งแต่ฐานพื้นขึ้นถึง
ชายคา เขาชี้ไปที่นั่น และว่าก่อนที่จะขึ้นไปห้อยตัวบนกิ่งมะม่วง เขาได้
เข้าไปไหว้พระในนั้น²

เหนือกรอบหน้าต่างที่มีบังตาราคาแพงนั้น มีอาวุธของนักรบโบราณคิดไว้
หลายชิ้น คามมีทั้งสั้นและยาว ผักคร่ำทอง ง้าวและโล่ ถัดไปก็เป็น
ทรวงดาไม่แน่ใจว่าป็นแทหรือป็นเด็กเล่น

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "ในแดนสนชยา" ใน หลวงตา เล่ม 1 โดย
แพรเชื้อไม้ (นามแฝง) หน้า 97 - 98

² "สี่กแทนคุณ" ใน หลวงตา เล่ม 2 โดยแพรเชื้อไม้ (นามแฝง)
หน้า 109 - 110

ฝ่าห้องสะกดคานซ้ายมือ มีตุ้มสองตุ้มตั้งห่างกันพอไถ่ระยะเหมาะกับห้อง เป็น
อีกแห่งที่ยืนยันถึงอุปนิสัยของเจ้าของว่าเป็นผู้ที่รักระเบียบ ภายในชั้นสุรา
ต่างประเทศขนาดต่าง ๆ โชว์ไว้อย่างสะกดตา มีทั้งแก้วที่มีรูปร่างแปลก ๆ
ชั้นบนสุดเป็นภาพสลักหินรูปสตรี ใ้รับบอกเล่าว่าวันสั ส่วนเว้าส่วนนูนราว
กับจะกระเพื่อมไหวได้ เพราะคาที่มองมันอยากจะทำให้เป็นเช่นนั้น อีกคานหนึ่ง
ของห้อง มีโต๊ะเขียนหนังสือและตู้บรรจุหนังสือปกสวย ๆ ถัดมาก็โทรทัศน์
ขนาดกลาง ทางมุมสุดของห้องเป็นประตูทะลุไปออกห้องหนึ่ง คือห้องนำที่สร้าง
ด้วยวัสดุสมัยใหม่ ซึ่งขณะนี้เจ้าของห้องใช้ประโยชน์กับมันอยู่ หลวงตาจึงคอย
กวดความเคลิบเคลิ้ม¹

จากตัวอย่างการบรรยายฉากในลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวมาข้างต้นทั้งหมดนี้ อาจ
กล่าวสรุปได้ว่าแพรวเปื้อนไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องฉากนัก การกล่าวถึงฉากส่วนใหญ่
จึงกล่าวถึงพอให้ผู้อ่านทราบว่าเรื่องเกิดขึ้นที่ไหน เมื่อไร เท่านั้น ไม่ได้บรรยายอย่าง
ละเอียดให้ทราบอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามก็มีบ้างเป็นบางตอนที่แพรวเปื้อนบรรยายฉาก
อย่างละเอียดเพื่อสร้างบรรยากาศให้เข้ากับเรื่องและเพื่อเน้นฉากตอนนั้น ซึ่งการบรรยาย
ฉากในลักษณะนี้แพรวเปื้อนก็สามารถทำให้ผู้อ่านมีอารมณ์คล้อยตามได้ก็พอสมควร เมื่อพิจารณา
ในแง่ความเหมาะสมสอดคล้องกับเรื่องและในด้านความชัดเจนแล้ว อาจกล่าวได้ว่าฉาก
ในเรื่องสั้นของแพรวเปื้อนไม่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับเรื่องดี แต่ในด้านความชัดเจนนั้น
การบรรยายฉากบางตอนยังทำให้ผู้อ่านมองเห็นภาพได้โดยไม่เด่นชัดนักเนื่องจากผู้แต่งยัง
ให้รายละเอียดน้อยไป บางตอนผู้อ่านก็ต้องใช้อารมณ์และจินตนาการร่วมด้วยจึงจะมองเห็น
ภาพชัดเจน

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "ผู้สำเร็จ" ใน หลวงตา เล่ม 4 โดยแพรวเปื้อน
(นามแฝง) หน้า 226 - 227

5. แก่นเรื่อง (Theme)

เรื่องสั้นของแพรวเปี่ยมส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่มุ่งแสดงให้เห็นความจริงที่ว่า มนุษย์เรามีทั้งคนดี และคนชั่วปะปนกันไป และคนชั่วก็มักจะแอบแฝงมาในรูปของคนดีเสมอ ในบางครั้งจึงทำให้เราเกิดความสับสนและอาจประเมินค่าของคนผิดไป เพราะการมองจากลักษณะภายนอกของคนแต่เพียงอย่างเดียว เช่น มองจากรูปร่างหน้าตา กิริยาท่าทาง ตลอดจนการแต่งกาย เป็นต้น ความสับสนต่าง ๆ อันเนื่องมาจากการประเมินค่าของคนผิดไป เพราะการมองแต่เพียงลักษณะภายนอกดังกล่าวนี้อาจทำให้เราเผลอไปตกเป็นเหยื่อของคนที่แอบแฝงมาในเรื่องราวต่าง ๆ หลายเรื่องด้วยกัน เช่น เรื่องบาทเดียว ไอน้ำมูก สะเคาะเคาะระหัด อุนายเข็ดน้ำกา เห็นสีเหลือง ๆ และผู้สำเร็จ เป็นต้น การที่มีคนชั่วปะปนไปกับคนดีและมักจะแอบแฝงมาในรูปของคนดีดังกล่าวนี้นอกจากจะมีผลดังกล่าวยังส่งผลให้แพรวเปี่ยมแสดงให้เห็นว่า ยังมีผลทำให้คนเกิดความไม่แน่ใจในสิ่งที่ตนจะกระทำลงไปและเกิดความระแวงกันด้วย เช่น เกิดความไม่แน่ใจว่า คนที่มาขอความช่วยเหลือจากตนนั้นจะเป็นคนที่ได้รับความทุกข์ร้อนจริงตามที่เขาบอกเล่าหรือไม่ ทั้งนี้ก็เพราะระแวงไปว่าคน ๆ นั้นอาจจะมีความไม่บริสุทธิ์ใจแฝงอยู่ หรืออาจเป็นคนร้ายที่แฝงมาในคราบของคนดี เป็นต้น ความระแวงในลักษณะดังกล่าวนี้อาจพบได้ในเรื่องสั้นหลายเรื่องด้วยกัน เช่น เรื่องคลังคารว เรื่องญาติ และเรื่องจั่วเลย เป็นต้น ในเรื่องสั้นเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ แพรวเปี่ยมชี้ให้เห็นว่า จากจุดที่คนเกิดความระแวงกันนี้เอง ที่ทำให้คนในสังคมทำตัวเสมือนหนึ่งคนเล็งหน้าใจ ขาดความเมตตาากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ และขาดน้ำใจอันดีงามต่อกัน

การที่จะแก้ปัญหาในเรื่องนี้ได้นั้น แพรวเปี่ยมแสดงให้เห็นว่า อยู่ที่การปรับปรุงจิตใจและความรู้สึกของคนให้หัดเป็นคนมองโลกในแง่ดี และในขณะเดียวกันก็ต้องปลูกฝังความมีเมตตาธรรมให้เกิดขึ้นแก่คนโดยทั่วไปด้วย สำหรับการปลูกฝังความมีเมตตาธรรมให้เกิดขึ้นแก่คนโดยทั่วไปนี้ แพรวเปี่ยมแสดงแนวคิดที่ว่า ทุกคนต้องเริ่มที่ตัวเองก่อน ด้วยการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนดี มีเมตตาธรรม ทั้งนี้ก็เพื่อสร้าง

ความไว้วางใจให้เกิดขึ้นแก่ผู้อื่นและเพื่อให้ผู้อื่นได้รับแบบอย่างที่ดีจากตน จากแนวความคิดดังกล่าวนี้ แพร่เยื่อไม้ได้เสนอเรื่องราวของตัวละครต่าง ๆ อันเป็นตัวอย่างของการประพฤติดี ประพฤติชอบไว้หลายเรื่องด้วยกัน เช่น เรื่องเจ้าหมอ เจ้าพอบ้านหนองปลิง รถมะลัยสายคงละคร โลกมันกลมมะคุณ มัทรี คำแห่งมลทิน กล้วย-หวีนั้น เจ้าปลิว ชรรมะยังไม้ตาย เป็นต้น

จากแก่นเรื่องดังกล่าวมาข้างต้นนี้ อาจสรุปได้ว่า สิ่งที่แพร่เยื่อไม้ต้องการเน้นให้เห็นก็คือความจริงที่ว่า ลักษณะภายนอกของคนไม่ใช่สิ่งที่จะเป็นเครื่องประเมินคุณค่าของคนได้ เพราะในบางครั้งคนที่แสดงตัวเป็นนักบุญอาจจะเป็นคนบาปก็ได้ ดังนั้นในการประเมินค่าของคน จึงไม่ควรจะมองจากลักษณะภายนอกแต่เพียงอย่างเดียว แต่ควรคำนึงถึงด้านจิตใจด้วย และในเมื่อจิตใจเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งดังกล่าวนี้นี้ การปรับปรุงจิตใจของคนให้เป็นคนดี มีศีลธรรม จึงถือเป็นเรื่องสำคัญ

เมื่อพิจารณาแก่นเรื่องดังกล่าวข้างต้นนี้แล้ว จะเห็นได้ว่า แพร่เยื่อไม้ได้แสดงแนวคิดของตนออกมาได้อย่างสมจริงและแจ่มแจ้ง โดยชี้ให้เห็นถึงเหตุและผลที่จะตามมาอย่างสัมพันธ์กันเป็นลูกโซ่ พร้อมทั้งยังเสนอทางออกของปัญหาที่เกิดขึ้นให้เห็นอย่างชัดเจนอีกด้วย ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวสรุปได้ว่า เรื่องสั้นของแพร่เยื่อไม้มีแก่นเรื่องที่มีลักษณะสมจริง แจ่มแจ้ง และมีคุณค่าในการยกระดับจิตใจของคนในสังคม

การใช้ถ้อยคำและสำนวนภาษา

การใช้ถ้อยคำและสำนวนภาษา หมายถึง การเลือกสรรถ้อยคำให้ได้ความหมายตรงกับที่ตนประสงค์ แล้วนำถ้อยคำนั้นมาเรียบเรียงขึ้นเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจความคิดที่ตนต้องการแสดงออกมา การเลือกสรรถ้อยคำและสำนวนมาเรียบเรียงเข้าด้วยกันนี้นักเขียนแต่ละคนต่างก็มีวิธีการเป็นของตนเอง¹ สำหรับวิธีการเลือกใช้คำและสำนวนภาษาของแพร่เยื่อไม้นั้นมีลักษณะดังที่จะแยกกล่าวต่อไปนี้คือ

¹ สิทธี พินิจภูวนทล และคณะ การเขียน หน้า 156

1. การเลือกใช้คำ

การใช้คำในเรื่องสั้นของแพรวเปื้อนส่วนใหญ่จะเลือกใช้คำง่าย และเลือกใช้คำที่มีลักษณะต่าง ๆ ดังนี้คือ

1.1 ใช้คำที่ทำให้เกิดภาพพจน์หรือมโนภาพ ได้แก่ การใช้คำบรรยายอิริยาบถต่าง ๆ เพื่อให้ผู้อ่านมองเห็นภาพนั้นและรู้สึกเห็นจริงเห็นจังตามผู้แต่งไปด้วย ดังตัวอย่าง

หญิงแก่คนหนึ่งกำลังเดินตุ้ตะตุ้มเตี้ยมไปข้างหน้า

อาการที่แก่เดินกระงอกกระเงงตามหลานเล็ก ๆ มาทำให้หลวงตาสงสารยายแก่และซังตัวเอง

ถอยคางว่าถึงรัชชาก็จะมาเอาบุญจากพระบางกอกทำให้หัวอกอันพองควยความเหิมกำเริบนั้นฟูมฟับลงอย่างประหลาด

เด็กก็เลี้ยงงายแท้ ๆ ซางพุทซางคุย เรียกหลวงตาแจ้ว ๆ ตลอดมา

ในใจคิดว่าแบบนี้จะไปได้สีกี่น้ำ จะพ้นวันหรือเปล่าก็ไม่รู้ ไม่ซังกี่คงโรมารับลูกหอรก

หลวงตาตกใจทำหน้าเล็กเล็กเหลียวกลับมามาคู่ที่เด็กหนุ่ม

สุนัขขี้ขลาดตัวหนึ่งเฝ้าพรวกออกจากงาเม็ดเห่าสุดเสียงวิ่งไปทางองค์พระมหาเจดีย์ ส่วนกับนักเหี่ยวส่าราญยามค่ำคืน ซึ่งยกมือไหว้อย่างชวน ๆ พร้อมกับพูดจาจะทวงเอาบุญด้วยเสียงที่อ้อแอ้

องค์ประธานแห่งสำนักนั่งยิ้มแก้มตุ่ย

ตัวอักษรกระจิวหรืออย่างนี้

หลวงตานั่งมองเจ้าหมอของท่าน พาดเศษอาหารกันปิ่นโตแก้มตุ่ย

ก็สุซใจ

นั่งเฝ้าอยู่บนหัวตะพาน

สมจิตบนกระเ้งากระเ้งอก

นั่งพับเพียบแต่อยู่บนอาสนะ
 นายตำรวจที่เป็นแขกเปิดยืม
 เลียงการเสนอปัญหาการตายถึงแขกไปหมด
 กระเบื้องแตกกรวกรวๆ หลวงตาได้แต่ยื่นมอง
 กล่าวจบก็โค้งอย่างสวยงาม เคลื่อนร่างอันสั้นม่อต่อไปสงบ

ยังมุมของคน

ๆ

1.2 ใช้คำซ้อนที่มีเสียงคล้องจองกัน คำซ้อนที่แพร่เพี้ยนนำมาใช้
 ส่วนมากจะเป็นคำซ้อนสี่คำที่มีเสียงคล้องจองกันตรงกลาง การใช้คำซ้อนในลักษณะนี้
 ปรากฏเด่นมากในผลงานของแพร่เพี้ยน จึงอาจนับได้ว่า การใช้คำในลักษณะดังกล่าว
 เป็นลักษณะเฉพาะตัวของแพร่เพี้ยนอย่างหนึ่ง ดังตัวอย่าง

พี่น้องของไอ้ฉันจะตองยีนคิ่วริ้วเห็นสิ่งอื่นใด
 ลงใช้ภาษาที่รุนแรงแถมอย่างนี้
 ใครต่อใครรุ่มลุ่มห้อมห้อมแห่คุณหญิง
 ความว่ารุ่งรุ่งทางอารมณ์จะเบาบางสร้างชาลง
 การผูกใจวิสาสะระหว่างกันก็ขาดการระวังสังวรเข้าทุกที
 ไม่เห็นจะมีท่าวิปริตโคกถวิลแต่อย่างใด
 ชื่อไร บ้านของคลองแควพอแม่อยู่ไหน ไม่สนใจหรอก
 มันทาที่พินอบยอบกายถวายนนั้นถวายน
 แอบเติมสติมด้วยสมสู่ลูกไม่อย่างไม่คำนึงถึงเที่ยงบายท่ายกาล
คลมตะแลงเพลงพลิกเอาจนได้
 เมื่อสีกหาลาเพศไปแล้ว
เลือกกักจิตหาเอามาแต่ชั้นนำทั้งนั้น
ถิ่นฐานบ้านเกิดของมัน

ไม่ยอมลตราวาทอกให้
 เหตุการณ์มาคลี่คลายสหายหัวอก
 ชักคลายพยศหมกแงงอน
 แววจีวรของสมณะพระเณรเป็นที่เจริญจิตเจริญใจของชาวบ้าน
 ชาววิริเวรเคนสกุของเขา
 เขาถกร่องปลองขึ้นกันในวัด
 ไม่สืบสาวราวเรื่องให้แน่นอนก่อน
 รู้จักมักคุ้นกับใครก็ชอบวางตัวฉันทญาติ
 มันไม่ไคเกาะอยู่บนนิพพรวณวรรณวิ
 ซึมซ่านไปทั่วอินทริย์สรีระ

ฯลฯ

1.3 นำคำที่มีที่ใช้อย่างหนึ่งไปใช้ในที่อีกอย่างหนึ่งเพื่อสร้างบรรยากาศ
และอารมณ์ในเรื่อง เช่น นำคำว่า "เกสร" ซึ่งปกติใช้กับดอกไม้ มาใช้กับคำว่า
 "ปาก" นำคำว่า "ทวาด" ซึ่งเป็นอาการที่แสดงออกทางปาก มาใช้กับ "แววตา"
 เป็นต้น ดังตัวอย่าง

ปากไม่มีเกสร
ทวาดคมันออกไปทางแววตา
 หลวงตาเทศน์เรียนพวกหลงเลนหวย
 เลวอย่างเป็นล่ำเป็นสัน
 พออารมณ์เข้าสู่แนวบรรทัด
 อารมณ์ชักจะเน่ายิ่งขึ้น
 สกปรกจนออกกลิ่น
 โรงงานอุตสาหกรรมของคนไทยขึ้นสอง

เอาความเป็นเขมมายักเยียดให้
 ทำราวจะพาหลอนไปขุดน้ำผึ้งพระจันทร์
 หายไปในทะเลแห่งยวดยาน
 ความว่ารุ่ง รังทางอารมณ์
 อคติที่เกรอะ กรังไปค้ำยมลทิน
 โง่ชันการา
 เงินทองที่มีบ้างก็หก เหียนไป
 เขาฟุ้ง ซ่าน วิตก ควบ เกร็ง ใจ เกิน ไป
ความ สุร สุร ราย ของ ธรรม ชาติ
 มนุษย์สมัยโฮ โม นคร อง เมือง
 ช่วยให้ คน ดิบ เปลี่ยน เป็น คน สุก
 โต้การ มกับ ผิว อย่าง แสบ เผ็ด
 ใจของ โยม ที่ เคย กว้าง ก็ หก แคบ ลง
หา ศรั ทธา คน ฟัง
กระ เทาะ ความ โง่ เงา ออก จาก สัน ดาน
 นักญา ติ นิยม

ฯลฯ

2. ภาพพจน์ (Figure of Speech)

ภาพพจน์ หมายถึง การสร้างมโนภาพให้เกิดขึ้นโดยอาศัยถ้อยคำสำนวน¹
 หรืออาจกล่าวง่าย ๆ ว่า ภาพพจน์คือสำนวนโวหารที่ผู้ประพันธ์ใช้ในการสร้างภาพในจิต
 ของผู้อ่านให้กระจ่างชัดตรงกับภาพในใจของผู้เขียน²

¹ สิทธิ พินิจกุล และคณะ การเขียน หน้า 167

² กมล การกุศล "ภาพพจน์" วารสารศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก 1 : 31

จากการศึกษาลักษณะของภาพพจน์ในเรื่องสั้นของแพรวเปื้อนไม้ สังเกตเห็นได้ว่า ภาพพจน์ในเรื่องสั้นของแพรวเปื้อนไม้เป็นภาพพจน์ที่เกิดจากการเปรียบเทียบโดยวิธีอุปมา และอุปลักษณ์เป็นส่วนมาก ส่วนภาพพจน์ลักษณะอื่น ๆ นั้นเกือบไม่ปรากฏอยู่เลย

2.1 ภาพพจน์แบบอุปมา (Simile)

ภาพพจน์แบบอุปมา หรือการเปรียบเทียบแบบอุปมาอุปไมย หมายถึงการนำเอาสิ่งที่มีลักษณะเหมือนกันมาเปรียบเทียบกัน เป็นการช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจหรือรู้จักสิ่งที่ไม่เคยรู้จักมาก่อน โดยนำสิ่งที่เคยรู้จักแล้วมาใช้เป็นสิ่งที่เชื่อมโยงความคิด¹

ภาพพจน์ลักษณะนี้มีอยู่ในเรื่องสั้นของแพรวเปื้อนไม้มากมาย ดังตัวอย่าง

"ความตายถูกอำพรางไว้เกือบมองไม่เห็นร่องรอยเหมือนแพศยาที่สังฆาร
ทรุคโทรมพ้นจากห้องเสริมสวามาใหม่ ๆ"

"เรื่องนี้ประทับอยู่ในความทรงจำเหมือนสนิมที่ฝังอยู่ในเนื้อเหล็ก"

"พระเทศน์อุจพอลา จะเสนอสินค้าก็ต้องดูความต้องการของตลาด"

"ประสมทองพาลูกจันทน์ไปพักรออารมณ์เมย่ายอยู่ที่บ้านหลวงตาเหมือน
เจ้าเงาะทองชะตากกเข้าบ้านเมืองไม่ได้"

"ใจผมโอบเอียงเข้าสู่ความวิเวก ไม่อยากยุ่งเกี่ยวกับผู้คน แม้แต่กับ
ลูกเมียที่อยู่ด้วยกันคล้าย ๆ หมากรุกที่รวมกระดาน นับวันแะจะจืดจางต่อกันยิ่งขึ้น"

"ชีวิตอันเริ่มต้นจากความคับแค้นลำเค็ญ ต้องถูกเอารัดเอาเปรียบ
ข่มเหงรังแกตลอดมา อันเป็นสภาพของคนนอยวาสนา ทำให้ปริยาเป็นเสมือนผลกระทอน
ยิ่งซ้ำยิ่งหวาน ชีวิตยิ่งมืดหวังยิ่งฉลาค"

"ถ้าโลกนี้เป็นโรงกมกลั่น คนโง่จะเป็นอยู่เหมือนคนขี้เหล้า คือเมา
ตลอดชาติ ส่วนคนฉลาดก็เหมือนพ่อค้า เจ้าของโรงงาน เขาไม่ดื่ม มีแต่จะจ้องหา
กำไรจากความเมาของลูกค้ายิ่ง ๆ เท่านั้น ปริยาก็เช่นเดียวกับพ่อค้าเหล้า"

¹ สิทธิพร พินิจภูวนท และคณะ การเขียน หน้า 167

"ความรัก ความซึ้ง ความพลั่งเผลอ ก็เหมือนลมที่พัดผ่าน ใจนั้น
เหมือนวาว การแสลยไปตามสิ่งที่ชักจูงเป็นเรื่องราวธรรมดา ทั้งว่ามันส่ายอยู่กลางเวหา
ให้เคยเห็น สติจตุส่ายป่าน สัมผัสญะเป็นตัวยุติชัก หากรู้จักถอนรู้จักโรย รู้จักรั้ง
ให้ประสานสัมพันธ์กับอาการผันแปรของแรงลม วาวก็จะลอยส่งไม่เป็นอันตราย"

"ภาวะทางใจของปรียาหมูนี้นี้ เหมือนปลาไหลในอ่างแก้วที่แลเห็นแฉกโคลน
อยู่ใกล้ ๆ ไหนเลยจะไม่คืบรน"

"ความโกรธมันก็เหมือนของเสียที่ค้างอยู่ในไส้พุง การระบายอารมณ์
เสียบ้างก็เหมือนไคอาเจียนพ่นกายของเสียนี้ออกมา ภายหลังจากนั้นก็สงบ"

"ถ้าถนอมเป็นเสมือนโคลนตมที่กระเด็นมาเปื้อน เนียมลูกหญิงคนรองก็
เหมือนน้ำสะอาดที่ช่วยชำระมลทินให้ไคบ้าง เพราะเนียมออกเรือนโดยถูกต้องตาม
ประเพณี"

"แต่ผมก็เชื่อว่า หลวงตากงจะคิดได้ถูกต้องกว่าผม เหมือนคนคุมวัยมัก
จะเห็นของจิงหะใช้หมักเค็ดได้ดีกว่าผู้ตอยเอง"

"ทั้งสี่นางเป็นเสมือนผลกล้วย ซึ่งพอแทงปลีหัวโผล่ออกมาแล้ว ก็ทำลาย
ลำต้น (กล้วย) ให้โหมคาย เหตุนี้ลูกที่หาทุกข์มาให้พ่อแม่ เขาจึงเรียกว่า ลูกกล้วย"

"พวกกรรมการพาเจ้ามื่อมาทูลวงพ้อเหมือนมาทูลวักควาย"

"เมื่อเจ้ากึ่งย่างเข้าสู่วัยที่เหมือนผลมะม่วงเฟื่องจะเข้าไค"

"ทุกวันนี้เจ้ากานหลานแก้ว จำเป็นสำหรับแกเหมือนลมหายใจไม่
ติดกันเลย"

"โครงการดี ๆ ถ้าไม่มีคนสนับสนุนก็เป็นหมัน เหมือนหวานข้าวแล้ว
ไม่ออก"

"ความรักกับความระแวงเป็นของคู่กัน มันก็เหมือนแสงสว่างกับความ
รอนันน้แหละ"

"ในที่สุดหลวงตากก็ได้รับรู้ความในอกของนวล เหมือนเจ้าพ้อตาม
ศาลเทพาลัยไครู้เห็นความในใจของคนซากที่เฟื่อง"

"แต่ไม่ได้แสดงความโหม่นสยองใจเลย ในความก้าวหน้าของ
หลานรักที่พุ่งปรำปราวกับม้าผีเท้าจืดจะทอดทิ้งเจ้าของคอกเก่าแก่อย่างแก่ไว้อย่างหลัง
จนกระทั่งหมกหวังที่จะตามเอาสังกัดคอกเดิม หรือตามไปร่วมเสวยผลแห่งชัยชนะของ
หลาน"

ฯลฯ

2.2 ภาพพจน์แบบอุปมาอุปไมย (Metaphor)

ภาพพจน์แบบอุปมาอุปไมย หรือการเปรียบเทียบโดยนัย เป็นการ
เปรียบเทียบที่มีจุดมุ่งหมายเช่นเดียวกับการเปรียบเทียบแบบอุปมาอุปไมย แต่ไม่ได้
เปรียบเทียบโดยตรง และไม่ได้ใช้คำเชื่อม "เหมือน" "ดุจ" "ดั่ง" ฯลฯ ดังข้อแรก
ถ้าจะเปรียบกับสิ่งใดก็จะนำลักษณะเด่นของสิ่งนั้นมากล่าวทันที¹ ภาพพจน์ในลักษณะ
ดังกล่าวนี้นี้ปรากฏในเรื่องสั้นของแพรวเปื้อนไม้ ดังตัวอย่าง

"ไปหลงรักหลงหวงอีคนชั่ว ไม่ผิดอะไรกับเอกราชเบี่ยงไปแลก
กับทองคำ"

"น้ำตาคือเครื่องวัดราคาคคน"

"ชีวิตเป็นเวทีแห่งการสู้รบระหว่างความเลวกับความดี สู้คำ
กับสีขาว"

"มารดาประพาศิไมบริสุทธคือศัตรู"

"บางครั้งแม้รู้ลึกซึ้ง ๆ นัยน์ตาในความโลดโผนของพระลูกชาย
ซึ่งชอบทำตัวเป็นหัวเรือใหญ่"

"น้ำใจนี้เองที่ทำให้แผ่นดินราบเป็นหน้ากลอง"

"เครื่องแบบของตำรวจ นักปกครอง เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สำหรับความ

¹ สิทธา พิณิจกุล และคณะ การเขียน หน้า 167

รู้สึกของชาวบ้าน หากจำเป็นต้องสมาคมกับฝ่ายปกครองที่แต่งเครื่องแบบ เขาก็จะเอาหัวของเขาไปแทนเสื้อเพื่อเชื่อเชิญให้ท่านนั่ง"

"พ่อแม่ที่เกียจคร้านคือโจรปล้นอนาคตของลูก"

"ผู้กำกับลิ้นทอง ไม่รู้ว่าจะเป็นคนชั่วหรือประชดกันแน่"

"ใคร ๆ ก็พากันวิพากษ์วิจารณ์ (นินทา) สันดานนิสัยหลวงพ่อบุณทร ท่านองว่าได้ลิ้มสารรับประทับมุขแล้วมาลิ้มกะละมังโลที่ขายกลอยใส่ข้าวสุกประจวบป้อนมา แตรอยตีนเท้าพาหอย"

"ยายไม่ต้องการเป็นลูกท้อมถ่วงความก้าวหน้าของใคร"

"พระสงฆ์อย่างเราเป็นเนื่อนาบุญอย่างเอกของโลก"

"เขาพากันหนวกตาบอดกับเรื่องของวัดวาอารามเอาจริง ๆ"

"เกิดมาในตระกูลราชสีห์ที่กำลังกินน้ำข้าว"

"ทำไมหลวงตาจึงพูดถึงแม่ของเขาโดยชักแม่น้ำทั้งห้าทุกครั้งที

เขาถาม"

"แม้มันจะสนุกสนานสักเพียงใดก็อย่าปล่อยตัวปล่อยใจตกเป็นทาสของอารมณ์ หากไปทำเข้าก็จะกลายเป็นตัวมาร ผู้ชักขวางบุญกุศล"

"หลวงตากำลังตกที่นั่งขวางงูไม่พ้นคอ"

ฯลฯ

2.3 การเล่นเสียงและจังหวะ (Alliteration)

นอกจากการเปรียบเทียบทั้งสองลักษณะดังกล่าวข้างต้นแล้ว แพร่เชื้อไม้ยังสร้างอารมณ์ให้เกิดขึ้นแก่ผู้อ่านโดยวิธีเรียบเรียงคำให้มีเสียงสัมผัสกัน ทำให้เกิดความรื่นหูเวลาอ่านอีกด้วย ลักษณะการเรียบเรียงคำให้มีเสียงสัมผัสกัน ดังกล่าวนี้นี้ ปรากฏอยู่โดยทั่วไปในเรื่องสั้นของแพร่เชื้อไม้ และถือเป็นลักษณะเด่นของแพร่เชื้อไม้อย่างหนึ่ง ดังตัวอย่าง

ไม่ล่าเคียวยังต่างปล่อง พี่น้องยังต่างใจ
 โยมจะมาจุดไฟบ้านรับไฟป่า มันจะมีปากกันร้อนแยะไปหรือ
 อะไรกันโยมหวาน เอาน้ำมูกเข้ามาหา เอาน้ำทราเข้ามาให้
 เรื่องอะไรต้องร้องไห้

โศจนขาวเต็มมา ตราเต็มอกแล้วก็ไม่เห็นจะเลิغمงาย
 ความทุกข์ของคนมันเกิดขึ้นได้ทุกขณะ ไม่รอจิงหว่าวันนั้นวันนี้
 ความเปื่อยที่ทรงอานุภาพ แม้จจุราจก็ตัดไม่ขาด เวลาอยู่ก็
อุปจาก เวลาจากก็สู่ตามมาอุปถัมภ์ นี่แหละหรือที่เขาเรียกกันว่า 'คู่วิต'
 ที่นั่นมันไม่มีอะไรจะทำให้อยากอยู่ พ่อแม่ก็ไม่ปรองดอง น้องก็ไม่
 ไม่ปราณี พี่ก็ไม่นำพา ลืมตาขึ้นมาแต่ละวัน ก็ได้ยินแต่เสียงบัน เสียงบริภาษ
 อยากเป็นเปรตจงเป็นทนาย อยากทนราก็จงเป็นสมภาร
 โบราณเขาว่าไว้แล้วนี่นา

หลอนจะเป็นอารมณ์สุดท้ายที่ถูกละเข้าสู่ความหลับ และจะเป็น
 อารมณ์แรกที่วิ่งเข้าจับใจเมื่อยามตื่น บางคืนก็เก็บหลอนไปฝันถึง
 เสนียดอภัยทั้งหลายที่เกิดจากคุกกะระวางและของชายตัว มันไม่ได้
 เกาะอยู่บนนิพพรวณวรรณวิทั้งฝุ่นละออง แต่มันคงอยู่ในหัวใจ

ฯลฯ

3. โครงสร้างประโยค (Syntax)

นักเขียนแต่ละคนต่างก็มีวิธีเรียบเรียงประโยคเป็นลักษณะเฉพาะตัว
 นักเขียนบางคนก็ชอบใช้ประโยคยาวที่สละสลวย บางคนก็ชอบใช้ประโยคสั้น ๆ กระชับรัด
 และเข้าใจง่าย ทั้งนี้เป็นไปตามความถนัดของแต่ละคน และเป็นไปตามที่เขาเห็นว่า
 เหมาะสมกับเรื่องที่เขาจะเขียน ศาสตราจารย์กู่หลาบ มัลลิกะมาส¹ กล่าวว่า ถ้าจะ

¹ กู่หลาบ มัลลิกะมาส วรรณคดีวิจารณ์ หน้า 101 - 102

รวบรวมประโยคต่าง ๆ ที่นักเขียนนิยมใช้กันแล้ว จะแบ่งได้เป็นสี่แบบใหญ่ ๆ คือ

1. ประโยคสั้น (Attic sentence)
2. ประโยคยาว (Isocratic sentence)
3. ประโยคแบบโวรหาร (Ciceronian sentence)
4. ประโยคบาโรก (Baroque sentence)

เมื่อพิจารณาคุณลักษณะการผูกประโยคของแพร์เซียสแล้ว สังเกตเห็นได้ว่า ลักษณะการผูกประโยคส่วนใหญ่เป็นประโยคยาว แต่ไม่ซับซ้อน จึงเข้าใจง่าย ลักษณะของประโยคยาวดังกล่าวนี้ก็คือ ประโยคที่มีโครงสร้างเป็นอนุประโยค หรือ สังกนประกอบเป็นส่วนใหญ่¹ ดังตัวอย่างโครงสร้างประโยคต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

"คนเราลงหลักปักเสาอย่างก็เท่ากับปลงวางภาระอันหนักแสนหนักลงได้หมด ฉะนั้นความหลับจึงเป็นความปรานีของธรรมชาติ แต่คืนนี้หลดวงตาไม่ได้รับความปรานีที่วณนี้เลย"

"เสียงเพลงเป็นสัญญาณแห่งชีวิต เป็นเครื่องหมายแห่งความสุข คนมีทุกข์ไม่เคยร้องเพลง คนร้องเพลงได้ยอมแสดงว่ามีความสุข แม้เนื้อความนั้นจะร่ำพันในเรื่องทุกข์ก็ตาม"

"คนที่เข้าใจยากที่สุดคือคนในห้องรับแขก เพราะไม่ต่างอะไรกับยี่เกละครที่รำป้ออยู่หน้าเวที"

"คนร่ำรวยบางคนอาจมีน้ำใจไม่ใสสะอาดเหมือนคนจนก็ได้ ฉันท์เคียวกับคนฉลาด บางคนอาจจะเคร่งเครียดต่อเหตุผลเสียจนกลายเป็นโง่ไปก็มี เคยเห็นโง่ชั้นดาราเสียด้วยซิ "

"ความรักเป็นสิ่งที่ลึ้มและลอบยากที่สุด คนเราลงรักอะไรแล้ว มันก็ยากที่จะถอนใจออกจากสิ่งนั้น ทั้ง ๆ ที่สิ่งนั้น มันไม่มีค่าควรแก่การจดจำเลย"

¹ ภูหลวง มัลลิกะมาส วรรณคดีวิจารณ์ หน้า 101

"บาปนั้นมันมีเสน่ห์ที่ทรงอำนาจยิ่งนัก คนฉลาดก็อาจทำอะไรโง่ ๆ ได้ พระก็อาจประพาศได้อย่างปัสสาวะได้ เพราะหลงสนุกกับเสน่ห์ของบาป"

"ขณะคนอื่นช่วยพันคุณพันในสงคราม ก็หาได้ชื่อว่าเป็นยอดขุนพลไม่ ต่อเมื่อใด ขณะตนเองได้แม่เพียงครึ่งเดียว เมื่อนั้นจึงจะชื่อว่ายอดคนกรบโดยแท้"

"ประตูไม่เคยตามไปรู้เห็นเรื่องราวของผู้ผ่านฉันทิใด ก็ถึงกับตัวก็ฉันทินั้น เพราะนับตั้งแต่หาหนทางที่ผลิตชีวิตก่อกำเนิดให้แล้ว มันก็ไม่เคยเหลียวแลลูก"

"มีของก็ถ้าขาดคนต้องการมันก็ไม่มียาขาย แต่ขาดคนต้องการแล้ว ของเลวมันก็แพงได้"

"มีดอกไม้ที่ไหนก็มีแมลงที่นั่น ถึงหนุ่มบางเคียวกันจะเจียมตัวไม่กล้าเป็นผึ้ง ก็มีแมลงบางอันจนได้"

"ความรักทำให้ทุกคนเป็นกวีฉันทิใด ความทุกข์ทำให้คนเป็นปราชญ์ได้ ฉันทินั้น"

4. การสร้างอารมณ์ขัน

อารมณ์ขันเป็นสิ่งที่อยู่ในวิสัยของมนุษย์ นักเขียนส่วนมากจึงมักจะสอดแทรกอารมณ์ขันลงในผลงานของตนอยู่เสมอ ม.ล.ศุภ ชุมสาย¹ กล่าวว่า

การสร้างอารมณ์ขันนั้นมีอยู่หลายวิธีการ ได้แก่ การเปลี่ยนทิศทางอย่างกะทันหัน การทำให้ผู้อ่านคิดถึงสิ่งปกปิดที่คนสนใจอยู่แล้ว การเล่าเรื่องเกินความจริงที่เป็นไปได้ (possible) แต่ไม่น่าจะเป็นขึ้นได้ (improbable) การกำหนดให้บุคคลตีความประสบการณ์ผิด การเห็นแบบเพราะไม่ถูกเส้นกัน การเล่าเรื่องเหลวไหล การลงให้คิด การใช้คำที่มีเสียงคล้ายกันแต่มีความหมายไปอีกอย่างหนึ่ง สัญชาตญาณไร้สารูป (incongruous percept) การใช้ตรรกะวิจารณ์ผิด ๆ การล้อสังคม ความคิดไร้สารูป (incongruous thought) และเรื่องสัปดน

¹ ม.ล.ศุภ ชุมสาย วรรณกรรมพินิจเชิงจิตวิทยา หน้า 152 - 156

เมื่อพิจารณาวิธีการสร้างอารมณ์ขึ้นดังกล่าวข้างต้นแล้ว ปรากฏว่า เรื่องสั้นของแพรวเปื้อนไม่มีการสร้างอารมณ์ขึ้นโดยใช้วิธีการดังกล่าวข้างต้นอยู่วิธีใด คือ การเปลี่ยนทิศทางอย่างกระทันหัน การใช้คำที่มีเสียงคล้ายกันแต่มีความหมายไปอีก อย่างหนึ่ง การเพี้ยนนามหรือเสียกลีสะกด และการลงให้คิด

4.1 การเปลี่ยนทิศทางไปอย่างกระทันหัน การสร้างอารมณ์ขึ้นด้วยวิธี ดังกล่าวนี้นี้ ผู้แต่งจะดำเนินเรื่องไปอย่างธรรมดา แล้วเปลี่ยนทิศทางของเรื่องให้เป็น ไปอีกอย่างหนึ่ง อารมณ์ขึ้นจะเกิดตรงที่ผู้แต่งเปลี่ยนทิศทางของเรื่องนี้เอง ดังตัวอย่าง เรื่องราวและบทสนทนาที่คัดลอกมาดังนี้

ก่อนกลับบ้านในตอนพลบค่ำ แม่เฒ่าจะเข้าโบสถ์กราบไหว้บูชาพระประธาน แล้วก็สวดมนต์ภาวนาอยู่สักพัก จบกระบวนแล้วก่อนกราบอาลา ก็เปล่งวาจา อธิษฐานแสดงปณิธานด้วยใจอันมั่น นิพพาน ปจฺจโย โหตุ "ขอบุญกุศลที่ อิดันทำมาจงเป็นปัจจัยให้ถึงนิพพานด้วยเถิด หลวงพ่อเจ้าข้า" แก้วอย่างนี้เป็นประจำทุกครั้งที่เขาไปไหว้พระสวดมนต์ พระเณรทั้งวัดทราบปกตินิสัยของ แก้วนี้ จึงนึกให้พรและทุกองค์ยกย่องแก่มาก อยู่มาวันหนึ่งหลวงพ่อบุญพระประธานพูดได้ แม่เฒ่าคุยกะท่านหลายคำ "สาธุ" มีเสียงดังออกมาจากองค์พระประธาน เมื่อคำอธิษฐานของแม่เฒ่า จบลง

"ตกลง" วันนี้ได้ไปเมืองนิพพานแน่ป้าฉัน" หญิงชราที่ถูกเรียกชื่อถึงกับผงะ และตัวสั่นพื้บด้วยอ่านาความรู้สึก พอตั้งสติได้ก็ก้มลงกราบอีก มีเสียงอูบ ๆ อิบ ๆ ชลุลกลกอยู่ใน ล่าคอ ชะรอยหลวงพ่อก็จะฟังไม่ถนัดจึงถามว่า "อะไรนะป้าฉัน? ออ นิพพานนะเหรอ? เรื่องกล้วย ๆ ไปได้ฉันว่า ง่ายจะ ตายไป ยิ่งทำบุญ สร้างแทกุศลและร่ำร้องทุก ๆ วันอย่างยายด้วยแล้ว ไปง่าย สมายมาก ๆ เตรียมตัวให้คืนะข้าจะพาไป"

ป้าจึงผู้ปรารภนานนิพพานเป็นชีวิตจิตใจ ตัวสั้นใหญ่ หลวงพ่อคิดว่าแกลงเกิด
อุเพงคาบิติ จึงว่าต่อไปว่า
"พร้อมแล้วใช่ไหม เอ้าฉันเราไปกันเถอะ ระวังตัว" เสียงหนักแน่นจาก
พระประธานสำคัญ
"วู้ย!" แม่เข่าอุทาน "รอไว้ก่อน รอไว้ก่อน หลวงพ่อเจ้าชา ขอให้ลูก
โคกกลับไปปรึกษาเด็ก ๆ กันเถอะเจ้าคะ อย่าเพ้อเอาตัวลูกไปเลย"
"งั้นก็ตามใจแกล" หลวงพ่อบอกว่าแล้วก็หัวเราะก้องโบสถ์¹

"อยู่กับหลวงพ่อกันนะลูก"
"อะ! อย่าสอนให้เด็กเรียกอย่างนั้น ฉันมันยังไม่แก่"
"จะให้เด็กเรียกท่านว่าอย่างไรล่ะคะ?" หญิงคนนั้นถามอย่างหัวเราะ รู้ว่า
หลวงตายั่วเล่น
"ให้มันเรียกฉันว่าหลวงตา หลวงตา จำไว้นะ"²

"ต้องการอะไรเสียหยา?" ทารวจถาม
"ต้องการจะขอบคุณหนู" เขาตอบ
"ขอบคุณเรื่องอะไร?"
"ขอบคุณที่จับผม"
ทารวจนั้นยิ้ม คิดว่าเขาคงบ้า
"อ้าวจับผมมากมายมากแล้ว ไม่เหมือนล้อ มีแต่ถูกคำ ล้อคนเคียวที่ขอบคุณอ้าว
ทำไม?"

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "ค่านิพพาน" ใน เอียงตามโลก โดยแพรวเปื้อน
(นามแฝง) หน้า 95 - 97

² _____ "บุญหลง" ใน หลวงตา เล่ม 1 โดยแพรวเปื้อน (นามแฝง)
หน้า 11 - 12

ตำราวจถามควยแหวตาสงสัย

"เพราะหมุ่ทำให้ผมได้หลับสนิท นอนหลับได้เต็มคืนนะซี"

"แต่ก่อนลื้อไม่เคยหลับเต็มคืนหรือ?"

"ครับ" เขาตอบรับ "ก่อนจะนอนผมจะต้องจุกชุมคอกหนึ่งทุกที"

"เออ ลื้อยังคียูบ่างหรือก จะเป็นเลื้อเป็นช้างอย่างไรก็ยังไม่รู้จักบูชาพระ

ยามนอน"

หมุ่รำพึงอย่างยกย่อง

"มันไม่ใช่เช่นนั้นนะซีครับหมุ่ ที่ผมจุกชุมนะ ผมไม่ได้บูชาพระเจ้าอะไรหรือ
ผมจุกชุมแล้วมักคิดไว้ที่หัวแม่มือ เพื่อจะได้ไม่ประมาทนอนหลับนานเกินไป
ต้องการเพียงแค่ว่าจะงีบสักงีบหนึ่ง เมื่อชุมไปหลวมลงมาถึงหัวแม่มือก็รอนสะกุง
แล้วจะได้ยัยที่นอนใหม่ ผมทำอย่างนี้ตลอดมา ตำราจไม่มีวันรู้จักที่นอนผม
แน่นอนหรือก นี่แหละครับ เหตุที่ผมนอนหลับไม่เต็มคืน¹

เมื่อจวนจะสิ้นเดือนสี่ ตาจ้อยเป็นเจ้าภาพจัดการบวชลูกชายคนโต คือ
พระจันทร์ วันนั้นตาจ้อยเมานล่องนาคลูกชายควยท่ายักษ์ทำลิงเต็มที พอ
ย่างเข้าเดือนห้าก็มีนาครายอื่นบวชที่วัดโพธิ์นี้อีก เป็นโอกาสทองของตาจ้อย
ตามเคยที่จะได้เต็นกลองยาวโซว์เด็ก ๆ ขณะที่ขบวนกลองยาวแห่เข้ามาถึง
วัด นอกจากเสียงกลองยาวแล้ว ยังมีเสียงเฮ ๆ ของเด็ก ๆ อีก จน
พระจันทร์ซึ่งบวชใหม่ อยู่กุฏิใกล้ทางเดินชนไม้ได้จึงชะโงกหน้าต่างกุฏิมอง
ไป เห็นหนุ่มานพอกำลังจะหาวเป็นคาวเป็นเคือนอยู่กลางฝูงเด็ก พระจันทร์
เผลอตัวก็เลยตะโกนออกไปสุดเสียง

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "นักหนังสือ" ใน กระโหลกหัวเราะ โดยแพรวเปื้อน
(นามแฝง) หน้า 85 - 86

"เอะ! นั่นโยมเขาหา英才ของเขานะนั่นนะ?"

นายจ้อยแหงหน้าขึ้น เห็นพระลูกชายเต็มตา เด็ก ๆ พวกนั้นหยุดเฮ ตาจ้อยหลบหายไปจากกลุ่มคน ใครคนหนึ่งไปพบแกั่งงุ้มร้องไห้อยู่ที่มุมกำแพงโบสถ์ถามว่าเรื่องอะไรจึงมานั่งร้องไห้ พอพระจ้อยตอบด้วยเสียงส่ออื่นว่า "กูอายลูกเหลือเกินวะ"¹

4.2 การใช้คำที่มีเสียงคล้ายกันแต่มีความหมายไปอีกอย่างหนึ่ง การสร้างอารมณ์ขันด้วยวิธีดังกล่าวนี้ ปรากฏอยู่ในเรื่องสั้นของแพรเปื้อนอย่างไม่เด่นชัดนัก กล่าวคือบางตอนไม่ได้เกี่ยวกับการใช้คำโดยตรง เป็นแต่เพียงสอดแทรกเรื่องเล่าที่มีอารมณ์ขันแฝงอยู่อันเนื่องมาจากการใช้คำเท่านั้น ดังตัวอย่าง

เล่ากันเป็นเชิงนิทานว่าขร็วรงค์หนึ่งเทศน์เก่งมาก แต่ต้องเค็มคึกรี ไปเทศน์ที่ไหนต้องมีลูกศิษย์ค้อทองแดงตามไปปรนนิบัติด้วยทุกแห่ง ขณะเทศน์ก็ปรนเปรอเป็นระยะ ๆ รวาก็พี่เลี้ยงนั่งกมวย ครั้นนานเข้าชักขาดควาสมัคริทธาคนพึงเสียชื่อ เพราะพี่เลี้ยงเมื่อแกเมาเข้าแล้วก็ลืมตัว ส่งขันปรนไม่เป็นจังหวะจะโคน คนเขาก็เลิกนิมนต์ เลยตกอับ เสียงคึกก็ไม่มีใครอยากได้ยิน ในเมื่อหาไม่ดี จึงต้องปรับปรุงตัวใหม่ แต่ก็ไม่เลิกคึม เพราะเลิกแล้วเทศน์ไม่ไหว โดยหาอุบายตกลงกับศิษย์ไว้ว่า ต่อไปนื้อย้าใช้แก้วหรือขวด เพราะคนเขาเห็นแล้วเขาจะรู้ ต้องใช้กากระเบื่องใส่ และถ้าไม่เตือนก็ไม่ต้องส่งขึ้นไป ทกลงกันคังนั้นแล้ว ก็แ่งแหล่ชนแหล่หนึ่ง เป็นแหล่เตือนลูกศิษย์ความของแหล่กว่าเรื่องขมนกขมไม้ ตอนขมนกขมมาถึงนกะไรก็ร้องเสียงนกขนิคนั้น ประกอบให้เป็นจริงเป็นจังขึ้น จนกระทั่งขมอีกาก็ร้องเป็นอีกา แต่เป็นอีกาบอกข่าวว่า "กาเหล่าเล่า" ข่าวอยู่หลาย ๆ คา เสียงเหล่ากับเล่า

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "จ้อยพอพระ" ใน หลวงตา เล่ม 2 โดยแพรเปื้อน (นามแฝง) หน้า 180

มันไม่ต่างกัน คนฟังทั้งศาลาฟังเหล่านี้ไม่มีความหมายหรือใจของผู้เทศน์ ร้อย
แต่ลูกศิษย์คอตทองแดง ฉะนั้นพออาจารย์ว่าเหล่านี้ถึงตอบอีกาบอกขาว ถ้า
กระเบื้องก็บินขึ้นสู่ธรรมาสันทุกที และบินเป็นระยะ ๆ เพราะอาจารย์ว่าเหล่านี้
นี้เป็นจังหวะ ๆ ทั้งชอบว่าบ่อย ๆ เสียด้วย¹

เงิน 3 แสน มันมีอำนาจพอที่จะช่วยให้กรรมการบางคนเห็นโบสถ์หลังใหม่
ได้แค่อ้อม แต่ซัดของอยู่ที่ตัวท่านสมภาร ฉะนั้นความนิยมเลื่อมใสซึ่งเคยมี
มาเกาก่อนตอสสมภารจึงเริ่มลดลง คนที่เคยเรียกอาจารย์บุศย์ว่า "เทพบุตร"
ก็เวลานี้ก็จะช่วยกันตอสร้อยให้ยืดยาว รวาทะพระราชาทินนามเป็น
"เทพบุตร"²

4.3 การเห็นแบบหรือเสียชื่อเสียง การสร้างอารมณ์ขันด้วยวิธีนี้จะ
เห็นได้จากตัวอย่างดังนี้

"ว้า! หลวงตานี้ปากร้ายจริง อย่างนี้แล้ว กฎถึงได้เจ็บเป็นป้าข้า ประสก
สีกาไม่ยากผ่าน"

"เออ! ข้าขอบว่ะ! เฉพาะพวกสีกาสมัยใหม่ มาที่ไรข้าเป็นเมียยันคอกแหบจะ
คอกหักทุกที"

"มันเกี่ยวอะไรกับคอก้วยเล่า หลวงตา?" มันสประท้วงเสียงดัง

"เกี่ยวซี เพราะข้าต้องนั่งแหงนมองเพดานนาน ๆ"

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "เจ้าจ้อย" ใน หลวงตา เล่ม 1 โดยแพร่เชื้อไม้
(นามแฝง) หน้า 39

² _____ "สมภารหาย" ใน กระโหลกหัวเราะ โดยแพร่เชื้อไม้
(นามแฝง) หน้า 43

"ทำไมต้องนั่งแหงนศรีบัว"

"ไมแหงนไคร้ วางสายตาชั่วระยะแฉกหนึ่งตามพระวินัยไค้หรือสมัยนี้ เอ็งดู
เขานั่งผ่าน่งนอนชี่ ขึ้นมอ่งตำเขาจะไค้หาว่าหลวงตาของเอ็งไมเคยพบ
เคยเห็น"¹

"งกการเผาศพเสีย วัคอื่นเขามีเมรุเยอะแยะไป ผมว่าคักปัญหาไค้มากนะ
ขอรับ"

ที่ประชุมเงียบกริบ มอ่งหลวงตาเป็นตาเคียวด้วยแววพิศวาส พระครูปลัดจึง
เอ่ยขึ้นด้วยสำเนียงเศร้า ๆ ว่า

"งกไค้หรือ เรื่องศพมันเป็นคอกไม้พระอรียะ จะไค้อาศัยปลงกรรมฐาน
กันบ้าง"

"นั่นสิ! หลวงตารับรอง "เห็นพากันสำเร็จคฤหัสถ์ไปหลายรายแล้ว
จริง ๆ จริงของท่าน"²

"ที่วัคมีพระมากไหมศรีบัว"

"มีพระห้าเณรสาม" ท่านรองเจ้าคณะแขวงตอบ และกล่าวต่อไป

"ว่าจะมีเพิ่มขึ้นมาสักองค์เทียวนา มาเป็นนาค และกำหนดวันบวชแล้วแต่
บั้งเอิญไค้งานเสียก่อน เลี่ยงค"²

4.4 การลงให้คิด การสร้างอารมณ์ขันแบบนี้เป็นการลงให้ผู้อ่านคิดไปว่า
ผลที่เกิดขึ้นน่าจะเป็นอย่างอื่น แต่ความจริงแล้วกลับได้ผลเหมือนเดิม ดังตัวอย่าง

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "ด้อมคอกไม้มีจัว" ใน หลวงตา เล่ม 1 โดย
แพรวเฝ้าไม้ (นามแฝง) หน้า 117

² _____ "สีกแทนคุณ" ใน หลวงตา เล่ม 2 โดยแพรวเฝ้าไม้ (นามแฝง)
หน้า 104

เกิดชาวผู้วิเศษขึ้นอีกรายหนึ่ง เสกอะไร ๆ ให้กลายเป็นอะไร ๆ ดังมาก
 ดังจนนักธรรมะ นักกรรมฐาน นักปราชญ์เดินไปตาม ๆ กัน หลวงตาก็ก็นึก
 ต้องเสกบ้าง ไปที่ไหนก็เสก เสก เสก พังความวิเศษแห่งอาคมคาถา
 ของหลวงตากูซี

"ชาวตอกข้างตัง เสกให้เป็นปลา เสกสาकกะเบือให้เป็นเสื่อกระเบา ส่วน
 สุนัขเสกให้เป็นหมา พวกผู้หญิงให้เป็นสีกา คุณยายคุณย่าเสกให้คางยาน
 มะนาวเสกให้ลูกมันกลม กนไม่มีผมเสกให้หัวล้าน ส่วนคนพังเทศน์ไม่ติด
 เครื่องกัณฑ์เสกให้มบาลโยนลงกะทะทองแดง" ใ้ดลทุกที¹

การสอดแทรกอารมณ์ขันลงในเรื่องสั้นของแพรวเปื้อนไม่ค่อยมีวิธีการต่าง ๆ
 ดังกล่าวข้างต้นนี้ ทำให้เรื่องสั้นของแพรวเปื้อนไม่มีความสนุกสนานน่าอ่านมากยิ่งขึ้น นับว่า
 แพรวเปื้อนหาวิธีจูงใจผู้อ่านให้มาสนใจหนังสือประเภทอิงธรรมะของตนได้

5. การสอดแทรกคำสอนตามหลักธรรมในพุทธศาสนา

การเสนอธรรมะนั้นมีหลายวิธี แต่ทุกวิธีก็มีความมุ่งหมายตรงกันคือ
 ต้องการเพาะความรู้สึกนึกชอบชั่วดีให้เกิดขึ้นแก่ผู้อ่าน ซึ่งความมุ่งหมายดังกล่าวนี้จะ
 ประสบผลเพียงไรนั้น ก็อยู่ที่วิธีการเสนอธรรมะของแต่ละคน

จากการศึกษาวิธีการเสนอธรรมะของแพรวเปื้อน ปรากฏว่าแพรวเปื้อน
 ไม่ได้เสนอธรรมะในลักษณะที่เป็นการสอนผู้อ่านโดยตรง แต่ได้ใช้วิธีการสอดแทรกคำสอน
 ต่าง ๆ ไว้ในลักษณะที่ไม่ทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกว่าตนกำลังถูกสอน วิธีการต่าง ๆ ที่
 แพรวเปื้อนใช้นั้น มีอยู่ดังนี้คือ

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "สัมภาษณ์พระอรหันต์" ใน หลวงตา เล่ม 2 โดย
 แพรวเปื้อน (นามแฝง) หน้า 120

5.1 การเล่าเรื่องสมมุติ (Allegory) หรือนิทานเปรียบเทียบ

การเล่าเรื่องสมมุติ นับเป็นการพูดอ้อมค้อมชนิดหนึ่งที่เปรียบเสมือนยาขมเคลือบน้ำตาล ส่วนมากใช้เล่าเพื่อสอนศีลธรรมจรรยา และวิธีการแก้ปัญหาต่างๆ ของชีวิต¹

ผลงานของแพร์เยอไมท์ที่เป็นเรื่องสมมุติเพื่อสอนศีลธรรมจรรยามีอยู่หลายเรื่องด้วยกัน เรื่องเหล่านี้มีทั้งที่แพร์เยอไมท์คิดขึ้นเอง เรื่องที่ได้ยินได้ฟังมา และเรื่องที่เอามาจากนิทานชาดก ผลงานที่มีเรื่องสมมุติปรากฏอยู่เด่นชัด ได้แก่ผลงานชุดเอียงตามโลก และของฝากจากหลวงตา

เรื่องสมมุติหรือนิทานเปรียบเทียบที่ปรากฏอยู่ในผลงานชุดเอียงตามโลก ได้แก่ เรื่องเพื่อนสาม ความเป็นธรรม เรามาแพ้นเดอะ ส่วนเรื่องสมมุติที่ปรากฏอยู่ในชุดของฝากจากหลวงตา ได้แก่ เรื่องนิวเซมิน่า คาลากันตาย ธรรมะยังไม่ตาย ปิสุนาวาตี และพิภพมัจจุราช เป็นต้น

เรื่องสมมุติเหล่านี้ แพร์เยอไมท์เขียนขึ้นโดยมุ่งหมายจะให้ผู้อ่านได้ตระหนักถึงสาระสำคัญบางประการ เช่น

เรื่องเพื่อนสาม เขียนขึ้นเพื่อชี้ให้ผู้อ่านเห็นว่า คุณงามความดี และบุญกุศลที่คนเราสร้างไว้เท่านั้นที่จะช่วยให้คนมีความสุขอย่างแท้จริง

เรื่องความเป็นธรรม สอนผู้อ่านในทางอ้อมว่า ถ้าอยากจะให้ลูกของตนเป็นคนดีก็อย่าทำชั่วอย่างที่ไม่มีใครให้ลูกเห็น

เรื่องเรามาแพ้นเดอะ ทำให้ผู้อ่านได้ตระหนักว่า การมุ่งแต่จะเอาชนะกันในเรื่องที่ไม่เป็นเรื่องนั้นเป็นสิ่งที่ไร้ประโยชน์

เรื่องธรรมะยังไม่ตาย แสดงให้เห็นว่าธรรมะยังไม่เคยหายไปจากโลก เพื่อปลุกใจผู้อ่านไม่ให้ทอดทิ้งการทำความดี

¹ สิทธา พินิจวาท และคณะ การเขียน หน้า 174

เรื่องนิวเซมิน่า ซึ่งให้ผู้อ่านเห็นว่าการอยู่ร่วมกันในสังคมนั้น จำเป็น
ต้องมีความสามัคคีกัน

เรื่องคาถากันตาย แสดงให้เห็นผลที่เกิดขึ้นจากการมีชีวิตอยู่
อย่างประมาท เพื่อเป็นการเตือนผู้อ่านไม่ให้มีชีวิตอยู่อย่างประมาท

เรื่องปิสุนาวาที่ แสดงให้เห็นโทษของการเป็นผู้ไม่มีศีล

เรื่องพิภพมัจจุราช ซึ่งให้เห็นประโยชน์ที่จะได้รับจากการประพฤติ
ตนเป็นคนดี และโทษที่ได้รับจากการประพฤติชั่ว

5.2 การสอดแทรกคำสอนลงในบทสนทนา

นอกจากการเล่าเรื่องสมบูรณ์แล้ว แพร่เยื่อไม้ได้ใช้วิธีสอดแทรก
คำสอนลงในบทสนทนาของตัวละคร เพื่อให้คาพูดของตัวละครนั้นไปกระทบใจผู้อ่าน การ
สอดแทรกคำสอนลงในบทสนทนาดังกล่าวนี้นับว่าเป็นการสอนทางอ้อมวิธีหนึ่งที่ทำให้
ผู้อ่านไม่เกิดความรู้สึกว่าผู้แต่งกำลังสอนตน แต่เกิดความรู้สึกว่าตัวละครกำลังสอนตัวละคร
ด้วยกัน ความรู้สึกเช่นนี้ทำให้ผู้อ่านไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อเรื่องราวหรือหนังสือที่อ่าน จึงทำให้
ผู้อ่านได้รับสาระประโยชน์จากคำสอนในบทสนทนานั้นโดยไม่รู้ตัวและโดยไม่รู้สึกเบื่อหน่าย
เสียก่อนที่จะติดตามเรื่องราวต่อไป การสอดแทรกคำสอนลงในบทสนทนาดังกล่าวนี้นี้จะ
เห็นได้จากตัวอย่างดังนี้

"แล้วเรื่องอะไรเอ็งจะต้องเอาความเจริญของเอ็งไปยกให้แก่อำนาจของ
ดวงดาว โชคเคราะห์ หรืออำนาจแบ่งเจิมของข้า เงินทองที่เอ็งต้องมาพลี
ให้แก่สิ่งเหล่านี้ ข้าว่าเอ็งเอาไปซื้อเหล้ากินเสียดีกว่า เอ็งลงทุนทำดีมา
เหนื่อยยากแทบจะล้มดินประดาตาย ถึงคราวได้ผลตอบแทนที่จะนั่งนับถือตัวเอง
กลับยกเอาให้แก่สิ่งที่หลงเชื่ออย่างหลอหลับตา เพราะสิ่งที่ว่าไม่เคย
โผล่หน้ามาให้เอ็งเห็นเลย นี่แหละคือความมั่งงายละ เข้าใจหรือยังเจ้าหมอว"
"ครับหลวงตา" เขารับคำกวยเสียดเหมือนจะร้องไห้

"ข้าขอเตือนไว้อีกสักหน่อยเถอะ จงรักษาความดีที่ทำมาแล้วให้เข้มข้น เหมือนเกลือซึ่งมันไม่เคยจืดไม่ว่าตกไปสู่ที่ใด ๆ ก็ช่วยให้เอ็งเจริญมาแล้วถึงเพียงนี้ ต้องรักษาไว้ให้นานเท่านาน อย่าเผลอระเริงไปว่า ความ बनाจะพาให้วิเศษเกินคน แต่เป็นคะแนนเป็นเครื่องหมายของความดี ของศีลของธรรม ฉะนั้นเอ็งต้องระวังรักษาไว้ให้บริสุทธิ์สมกับเป็นของสูง ของพระราชทาน เป็นดวงตราแห่งธรรมะ ไม่ใช่ดวงตราแห่งความหึงหึงทะนง อย่างนำไปใช้ในทางต่ำ ทาตนสมกับเป็นราชภัฏ ทรงพระมหากรุณาชุบเลี้ยงไว้วางพระทัย แม้จะไม่ได้ อยู่ใกล้ชัชคุลบาท แต่โดยธรรม โดยตำแหน่งหน้าที่ที่ได้ชื่อว่าใกล้ชิด เป็นเสมือนพระเนตรพระกรรณขององค์พระมหากษัตริย์ ข้าราชการแปลว่าอะไรเอ็ง รู้แล้ว เพราะเอ็งเป็นนายตำรวจ นี่แหละการเจิมของข้า เอ็งมาขอให้เจิม คาว แต่ข้าขอเจิมที่ใจเอ็ง ถ้าเอ็งนับถือหลวงตา เอ็งต้องไม่ดื่มค้ำหลวงตา เอ็งเจริญ หลวงตาคือใจ แต่ถ้อยคาวไปบ้างไม่ได้ว่า เอ็งจะเจริญไปไม่นาน ฉะนั้นจึงขอเตือนอีกว่าจงรักษาความ بناไว้ให้สุกใส อย่าให้กลายเป็ความร้าย คาวใด ถึงคำว่าร้องของชาวบ้านชาวเมืองบางแห่ง..."¹

คำสอนที่สอดแทรกลงไปในบทสนทนาดังตัวอย่างข้างต้นนี้ ถ้าสังเกตดูให้ดีแล้ว จะเห็นว่าแพร่เชื้อไม้ใช้ไวน้ำในการถ่ายทอดอยู่สองอย่างประกอบกันไปคือ เทศนาไวน้ำ และอุปมาไวน้ำ ถ้อยคำที่เป็นเทศนาไวน้ำ ได้แก่ ถ้อยคำที่เป็นการกล่าวชี้แจงสั่งสอน เพื่อชักจูงใจให้เห็นตามทั้งหมด ส่วนถ้อยคำที่เป็นอุปมาไวน้ำ ก็ได้แก่ ถ้อยคำที่กล่าวเปรียบเทียบ เช่น ตอนที่กล่าวว่า "จงรักษาความดีที่ทำมาแล้วให้เข้มข้นเหมือนเกลือ ซึ่งไม่เคยจืดไม่ว่าตกไปสู่ที่ใด ๆ" หรือ "อย่าเผลอระเริงไปว่า ความ बनाจะพาให้วิเศษเกินคน แต่เป็นคะแนนเป็นเครื่องหมายของความดี ... เป็นดวงตราแห่งธรรมะ" หรืออีกตอนหนึ่งที่ว่า "แม้จะไม่ได้ อยู่ใกล้ชัชคุลบาทแต่โดยธรรม โดยตำแหน่งหน้าที่ที่ได้ชื่อว่าใกล้ชิด เป็นเสมือนพระเนตรพระกรรณขององค์พระมหากษัตริย์" เป็นต้น

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "เจ้าหมอ" ใน หลวงตา เล่ม ๑ โดยแพร่เชื้อไม้ (นามแฝง) หน้า 129 - 131

นอกจากการใช้เทศนาโวหารและอุปมาโวหารแล้ว ในบางตอนแพร่เชื้อไม่ใช้สาธกโวหารประกอบด้วย ดังตัวอย่างการสอดแทรกคำสอนลงในบทสนทนาดังต่อไปนี้

"จะเจิมให้มันเปื้อนเสียทำไมวะ หมอ?" หลวงตาเอื้อมมือไปลูบคลำตาบ่นบาของมนัส "พวกเอ็งนี่ชอบกลเป็นผู้หลักผู้ใหญ่แล้ว ก็ไม่เห็นจะฉลาดขึ้นสักที"

"หลวงตาละก็ถือเป็นเสียยังงี้" หมอบน

"จริง ๆ วะ! โทจนดาวเต็มบา ตราเต็มอกแล้วก็ไม่เห็นจะเลิงมงาย พาให้พวกข้าเสียนิสัยด้วย"

"เสียยังงี้ครับ"

"อ้าว! พวกข้ามันก็สำคัญเหมือนกันนี่ เมื่อพวกเอ็งพากันเข้าวัดด้วยหวังอย่างนี้ รศน้ามั่นมั่ง คุชชะตามั่ง สะเคาะเคาะระหมั่ง เอาควาสะอาด ๆ มาคลุกแป้งให้มันสกปรกเสียอย่างเอ็งนี่มั่ง เมื่อพวกเอ็งกลับจากวัดไปแล้วก็สบายใจ ส่วนพวกข้าก็เริ่มดำเนินการตามแผนสงครามจิตวิทยา กันลงมือทำข่าว แหม อาจารย์องค์นี้สำคัญ นายพลนั้น นายพันนี้ยังขึ้น พอข่าวอย่างนี้ถูกปล่อยไปแล้ว พวกประชาสามัญก็เข้าบ้าง เข้าเพื่อมุงอย่างเคียวกัน และก็ไม่เห็นใครลอะไรติดไป นอกจากความโง่ เมื่อไม่นานมานี้ก็มีรายหนึ่ง ชื่อรติใหม่ราคาเป็นแสน เอามาให้ผู้วิเศษที่นี่เจิม พอขับออกจากวัดได้ไม่กี่เมตร ชนกับรถบรรทุกโครมเบอเรอตอหน้าตอตาผู้วิเศษนั่นเอง เศษบุญรอดตาย แอ้วยยังมีหนามานับถืออีกนา เขามารู้ว่า แหม ..ถ้าไม่ให้อาจารย์ช่วยเจิมเสียก่อน ถ้ามันเป็นผีตายโหงแน่ นี่แหละมันเป็นกัน อย่างนี้แหละ พวกข้าก็เลยได้ใจ ตั้งตัวเป็นเอเยนต์จำหน่ายเครื่องจานวิซิกันอย่างเป็นล่ำเป็นสัน ยุให้คนตกอยู่ในโมหจริตหนักขึ้น พวกกันนอกวัตรผิดกรรมวินัย พวกข้ามันพากันเป็นไปอย่างนี้ ก็เพราะคนโง่ตัวโต ๆ อย่างพวกเอ็งมันช่วยกันส่งเสริม"¹

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "เจ้าหมอ" ใน หลวงตา เล่ม 1 โดยแพร่เชื้อไม่ (นามแฝง) หน้า 125 - 126

5.3 การสอกลแทรกคำสอนลงในบทบรรยาย

นอกจากแพรวเปื้อนไม่จะสอกลแทรกคำสอนลงในบทสนทนาของตัวละครแล้ว ยังใช้วิธีสอกลแทรกคำสอนลงในคำบรรยายที่ใช้ในการดำเนินเรื่องด้วย ดังตัวอย่าง

หลวงตาองค์หนึ่งนอกจากจะอาบน้ำมันที่ใ้กายเขาสะอาดเยือกเย็นแล้ว ยัง
แกมอาบจิตชำระใจให้ด้วย บอกเขาว่า ความถี่ ความชั่ว ความเสื่อม
ความเจริญที่มาจากสิ่งภายนอกนั้น อย่าไปห่วงใ้หมั่นมากนัก ใ้รู้เท่าทันไว้
บ้างว่ามันไม่แน่นอน เมื่อมันมาถึงมันก็ไปได้ เจริญได้ก็เสื่อมได้ ยศอำนาจ
เขาคงใ้เราได้ เขาก็ถูกเราได้ รู้ทันมันไว้เสมอจะได้ยึดถือแต่พอประมาณ
ไม่ถึงกับเอาจริงเอาจัง...¹

เคยมีพระมียศชั้นท่านเจ้าคุณเทศน์ใ้แม่เฒ่าได้ยินครั้งหนึ่งว่า คนประมาท
เดินเล่นนั้นมักจะทำอะไร ๆ สะเพร่าแบบสุกเอาเผากิน โดยไม่มีการ
ตระเตรียมหรือวางแผนไว้ก่อน ผลที่ได้จึงสั้กแต่ว่าได้ หมายถึงเป็นผลที่ไม่
ค่อยจะดี ไม่เป็นที่ชื่นใจ การประมาทเรื่องอื่นนั้นยกไว้ แต่เดินเล่นใน
เรื่องชีวิตนี้สิ มันใ้คนขาดการเตรียมในเรื่องที่ควรเตรียม คือ เตรียมแก่
เตรียมตาย การแก่ การตายโดยไม่ได้เตรียมนั้น มันใ้คลาดจาก
ประโยชน์อันควรได้ในชีวิต ต้องแก่ต้องตายอย่างว่าเหวอนาถา เหมือนคน
เดินทางไกลอย่างกระชั้นหัน ไม่มีเสบียงติดตัว แน่เหลือเกินว่าต้องไป
ขลุกขลักคอยากช่วงหน้า ฉะนั้นคนเราจึงไม่ควรประมาทในชีวิต ในวัย
ในทรัพย์...²

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "ผีหัวขาด" ใน กระโหลกหัวเราะ โดย
แพรวเปื้อนไม่ หน้า 4 - 5

² _____ "คานีพพาน" ใน เสียงตามโลก โดยแพรวเปื้อนไม่ (นามแฝง)
หน้า 93 - 94

จากตัวอย่างข้างต้นนี้ จะสังเกตเห็นได้ว่าแพรเป็อไม่พยายามหลีกเลี่ยงการสอนโดยตรง โดยใช้วิธีบรรยายให้ผู้อ่านทราบว่า ตัวละครตัวหนึ่งได้ฟังตัวละครอีกตัวหนึ่งสอนมาว่าอย่างไร โดยถ่ายทอดคำสอนที่ตัวละครนั้นได้ฟังมาให้ผู้อ่านทราบด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกว่าตัวละครสอนตัวละคร ไม่ใช่ผู้แต่งกำลังสอนตน ซึ่งวิธีการนี้นับว่าเป็นวิธีการหลีกเลี่ยงที่ฉลาด และได้ผลดีวิธีหนึ่ง

5.5 การสอดแทรกคำสอนลงในแก่นเรื่อง

คงได้กล่าวไว้แล้วในหัวข้อที่ว่าด้วยแก่นเรื่องว่า เรื่องสั้นของแพรเป็อไม่มีแก่นเรื่องที่มุ่งแสดงให้เห็นความจริงว่า ลักษณะภายนอกของคนไม่ใช่สิ่งที่จะเป็นเครื่องประเมินคุณค่าของคนได้ เพราะในบางครั้งคนที่มองจากลักษณะภายนอกว่าเป็นคนดีอาจจะเป็นคนชั่วก็ได้ ดังนั้นในการประเมินคุณค่าของคน จึงไม่ควรจะมองจากลักษณะภายนอกแต่เพียงอย่างเดียว แต่ควรคำนึงถึงด้านจิตใจด้วย และเมื่อจิตใจเป็นส่วนประกอบสำคัญส่วนหนึ่งดังกล่าวนั้น การปรับปรุงจิตใจของคนให้เป็นคนดีมีศีลธรรมจึงเป็นเรื่องสำคัญ

จากแก่นเรื่องดังกล่าวนี้ แพรเป็อไม่ได้เสนอเรื่องราวของตัวละครต่าง ๆ ออกมามากมายหลายเรื่อง ดังที่ได้ยกตัวอย่างไปแล้วในหัวข้อดังกล่าว ซึ่งเรื่องราวของตัวละครต่าง ๆ เหล่านี้เองที่จะเป็นบทเรียนให้ผู้อ่านได้ศึกษาแบบอย่างของชีวิต พฤติกรรม ปัญหา ตลอดจนวิธีการแก้ปัญหาชีวิตของแต่ละคน การเสนอเรื่องราวต่าง ๆ อันมีแก่นเรื่องดังกล่าวแฝงอยู่ จึงนับว่าเป็นการให้ผู้อ่านได้เรียนรู้หรือได้ศึกษาธรรมะโดยทางอ้อมวิธีหนึ่ง โดยที่ผู้แต่งไม่ได้กล่าวสอนโดยตรงแต่ได้สอดแทรกคำสอนนั้นไว้โดยสมบูรณ์แล้วในแก่นของเรื่องที่เสนอไป

โลกทัศน์ของแพรเป็อ

โลกทัศน์ หมายถึง ท่าทีของผู้แต่งที่มีต่อชีวิต โลก และเพื่อนมนุษย์ ฯลฯ นักเขียนแต่ละคนย่อมมองดูโลกและชีวิตในแง่มุมต่าง ๆ กัน และต่างก็มีแนวคิดเป็นของ

ตนเอง แนวคิดหรือปรัชญาของนักเขียนจึงมีหลายแนว และต่างก็พยายามถ่ายทอดความคิดหรือปรัชญาต่าง ๆ นั้นในเรื่องที่ตนแต่งเสมอ¹ จะโดยรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม และถึงแม้ว่าผู้แต่งจะไม่แสดงอุดมคติของเขาออกมาอย่างแจ่มแจ้งเปิดเผยจากวิธีดำเนินเรื่อง จากการเลือกคัดตัดตอนจากการล่าถอยเหตุการณ์ แม้จากทางเสียงของตัวละคร ผู้อ่านก็อาจอนุมานได้ว่า ผู้แต่งเห็นโลกและชีวิตเป็นอย่างไร²

จากการศึกษาโลกทัศน์ของแพรวเปื้อนที่ปรากฏในเรื่องสั้น ปรากฏว่าแพรวเปื้อนมองโลกและชีวิตว่าเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน ไม่มีอะไรในโลกที่จะอยู่ในแบบแผนตายตัวตลอดไปได้ชีวิตก็เช่นเดียวกัน ย่อมหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงไปเสมอ ดังที่แพรวเปื้อนได้เขียนไว้ในเรื่องสั้นบางตอนว่า "ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกไม่มีอะไรจะอยู่ในแบบแผนตายตัวตลอดไปหรอก มันเป็นเรื่องจริง มันแปรวิปริตไปกันได้เสมอแหละ"³

แพรวเปื้อนไม่มีความเห็นว่า ชีวิตเป็นสิ่งที่ไม่มีสูตร ไม่มีกฎเกณฑ์ ความไม่แน่นอนของชีวิตเป็นสิ่งที่เราไม่น่าจะเสียเวลาไปสนใจกับมัน ทศนะกึ่งกล่าวนี้ปรากฏอยู่ในเรื่องสั้นของแพรวเปื้อนตอนหนึ่งว่าดังนี้

ชีวิตเป็นสิ่งประหลาด ไม่มีสูตร ไม่มีกฎเกณฑ์สำหรับถือเป็นเครื่องกำหนดการกระทำข้างหน้าได้ ... ชีวิต ประตุนิดมันมากกว่าหอยเบือเป็นไหน ๆ คิระวังทางนี้ มันไปโผล่ทางโน้น ถ้าตามไประวังทางโน้น มันก็ต้องมีทางออกจนได้ ชีวิตมันคั่นจนไม่น่าเสียเวลาไปสนใจกับมัน⁴

¹ กุหลาบ มัลลิกะมาส วรรณคดีวิจารณ์ หน้า 105

² วิทย์ ศิวะศรียานนท์ วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์ หน้า 144

³ พระครูพิศาลธรรมโมกศล "สี่กัณฑ์คุณ" ใน หลวงตา เล่ม 2 โดยแพรวเปื้อน (นามแฝง) หน้า 101

⁴ _____ "หลอนไปหลายวัน" ใน หลวงตา เล่ม 3 โดยแพรวเปื้อน (นามแฝง) หน้า 75 - 78

แพรวเฝ้าไม่เปรียบชีวิตไว้ว่า เหมือนกับการเดินทาง เพราะชีวิตไม่เคยหยุดนิ่ง ต้องเคลื่อนไปตามปัจจัยต่าง ๆ อยู่เสมอ ดังที่แพรวเฝ้าเขียนไว้ตอนหนึ่งว่า "ชีวิตเหมือนการเดินทาง ก็เพราะว่ามันเป็นอนิจจัง เคลื่อนไปตามปัจจัยอยู่เรื่อย ๆ ชีวิตไม่เคยหยุดนิ่ง ไม่ว่าเศรษฐกิจหรือยาจก ราชารัชมหาโจร ต่างก็หมุนกลิ้งไปสู่จุดสลายตัวด้วยกันทั้งนั้น"¹

นอกจากจะมีทัศนะดังกล่าวข้างต้นแล้ว แพรวเฝ้ายังมีความเห็นว่า การมีชีวิตอยู่ในโลกนั้น ไม่มีใครที่ไม่เคยพบความผิดหวังมาก่อน ดังนั้นความผิดหวังของคนจึงเป็นสิ่งที่น่าศึกษา เพราะเป็นบทเรียนที่ดี ดังที่ท่านได้เขียนไว้ในตอนหนึ่งของเรื่อง สัมภาษณ์พระอรหันต์ว่า

คนเราจะรู้คุณค่าของความเบา ก็ต้องอาศัยความหนักมาก่อน จะรู้คุณค่าของความดีก็ต้องเคยเลวมาแล้ว จะเห็นค่าของความสุข ก็เพราะผ่านความทุกข์มาก่อน ประวัติพระอรหันต์ทุกองค์แต่ละคุณ ศึกษาแล้วจะเห็นว่าผ่านกระทบความระทมทุกข์ ความเหลวแหลกผิดหวังมาแล้วทั้งนั้น เช่น พระองค์สิริมาล พระนางปฐาจาราเดรี เป็นฯฯ ฉะนั้นความผิดหวังของคนจึงน่าศึกษา เพราะเป็นบทเรียนที่ดี²

จากทัศนะดังกล่าวข้างต้นนี้ แพรวเฝ้าได้แสดงให้เห็นชีวิตของคนที่ผ่านมาพบความผิดหวังมาแล้วในเรื่องสั้นของท่านหลายเรื่องด้วยกัน เช่น เรื่องลูกผู้หญิง สัมภาษณ์พระอรหันต์ หลอนไปหลายวัน คาแหงมลทิน กลวยหวิ้น เกียรติกับข้าวเย็นกันหม้อ เจ้าปลิว นกหนี เป็นต้น

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "เพื่อนนอน" ใน หลวงตา เล่ม 2 โดยแพรวเฝ้า (นามแฝง) หน้า 5

² ฎ. หน้า 111

เกี่ยวกับสภาพทั่วไปของคนในสังคมปัจจุบัน แพร่เชื้อไม้ที่ชนะว่า คนทุกวันนี้ พวกกันให้ความสำคัญแก่วัตถุมากกว่าจิตใจ โลกทุกวันนี้เต็มไปด้วยคนฉลาด แต่กำลังจะขาดคนดี ดังที่แพร่เชื้อไม้ได้เขียนไว้ในตอนหนึ่งของเรื่องรถเมล์สายคงละคร และเรื่องศาลาพักร้อนว่า "สมัยที่วัตถุเจริญ จิตใจคนตกเป็นทาสของวัตถุจนเงยไม่ขึ้นเข้าทุกวัน โลกกำลังกลายเป็นตลาดแก่งวุ่น ใครจะทำอะไรให้ใครก็ต้องหมายถึงเงิน"¹ "โลกหรือสังคมกำลังขาดคนดี ทุกวันนี้มีแต่คนฉลาดเต็มโลก และเป็นคนฉลาดชนิดที่ไว้วางใจกันไม่ได้เลย ฉลาดในทางที่จะจ้องเอาเปรียบกัน"²

นอกจากจะเขียนไว้ในเรื่องสั้นสองเรื่องดังกล่าวข้างต้นแล้ว แพร่เชื้อไม้ยังได้แสดงทัศนะดังกล่าวนี้ไว้ในเรื่องสี่กั๊กของคุณอีกตอนหนึ่งว่า

ยุคสมัยที่พลโลกเพิ่มปริมาณอย่างน่าตกใจนี้ ปากท้องของใคร เป็นเรื่องรีบด่วน และสำคัญที่สุดจนเกือบจะกลายเป็นว่า คนทำผิดเพราะเรื่องปากท้องนี้เป็นเรื่องธรรมดา เพราะใคร ๆ ก็เห็นใจให้อภัยทั้งสิ้น และแม้กระทั่งคดีทางใจซึ่งเคยถือสืบต่อกันมาชั่วนานว่า การทำให้พระสี่กั๊กเป็นบาป ก็หมดความสำคัญลง ในเมื่อประมาณถึงผลของการสี่กั๊กสะละเพศออกไป จะเป็นทางให้เกิดความเจริญด้วยโลหะเงินทอง เพราะฉะนั้นสังคมทุกวันนี้ โดยเฉพากรุงเทพฯ เขาใช้เงินผูก บาปของคนในสังคมคือ ไม่มีเงิน เพราะมันทำให้ทกรก พระเจ้าเงินตราทรงอำนาจหนักหนา กาหัวใจคนได้ทั้งโลก แม้กระทั่งนักบุญก็ไม่เคยเว้น³

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "รถเมล์สายคงละคร" ใน หลวงตา เล่ม 2 โดยแพร่เชื้อไม้ (นามแฝง) หน้า 127

² _____ "ศาลาพักร้อน" ใน เอียงตามโลก โดยแพร่เชื้อไม้ (นามแฝง) หน้า 58

³ พระครูพิศาลธรรมโกศล ลัทธิ หน้า 101

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าโลกหรือชีวิตจะเป็นอย่างไร มันก็ไม่ใช่ว่าสิ่งสำคัญในทัศนะของแพรวเปื้อนไ้ม เพราะแพรวเปื้อนไ้มมีทัศนะว่า "โลกจะเป็นอย่างไร ความสำคัญมันไม่ได้อยู่ที่ตัวโลกหรอก มันอยู่ที่ว่าเราจะเข้าไปรู้สึกต่อโลกอย่างไรต่างหาก ถ้าเราเห็นโลกแล้ว เราก็ตกนรก หากเราเห็นโลกสวยงาม เราก็เหมือนได้ขึ้นวิมานสวรรค์ ฉะนั้นการปรับใจ ปลุกสร้างนิสัยอารมณ์จึงสำคัญ"¹

โลกทัศน์ ของผู้แต่งที่ปรากฏในเรื่องสั้นของแพรวเปื้อนไ้ม อาจสรุปได้ว่า ชีวิตและโลกคือ ความไม่เที่ยงแท้แน่นอน การดำเนินชีวิตไม่มีใครที่ไม่เคยพบความผิดพลาดมาก่อน ความผิดพลาดของคนจึงเป็นบทเรียนที่น่าศึกษา แต่ไม่ว่าโลกหรือชีวิตจะเป็นอย่างไร สิ่งสำคัญไม่ได้อยู่ที่ตัวโลก แต่อยู่ที่ตัวเราว่าจะเข้าไปรู้สึกต่อโลกอย่างไร

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "มัทรี" ใน หลวงตา เล่ม 3 โดยแพรวเปื้อนไ้ม
(นามแฝง) หน้า 31

คุณค่าทางสังคมที่ปรากฏในเรื่องสั้นของแพรวเปื้อน

เมื่อพิจารณาคุณลักษณะและการปฏิบัติงานของนักประพันธ์แล้ว จะสังเกตเห็นว่า นักประพันธ์จะคนเดียวกันเปรียบเหมือนสามคน คือ นอกจากเป็นนักประพันธ์แล้ว ยังเป็น ทนายหนึ่งของชุมชนนั้นด้วยและเป็พลเมืองอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ นอกจากจะต้องสำรวจใน อาชีพของทนายในฐานะที่เป็นนักประพันธ์แล้ว ในฐานะที่เป็นทนายหนึ่งของคนสมัยนี้ ก็ย่อมจะ หลีกเลี่ยงการเอาใจใส่ก่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม ตลอดจนปัญหาของสังคมที่ตนเป็นสมาชิก อยู่ไม่ได้อีก และในฐานะที่เป็นพลเมือง ก็จำเป็นต้องใส่ใจในเหตุการณ์บ้านเมืองและความเคลื่อนไหวของประเทศไทยที่ตนอยู่นอกด้วย

เพราะเหตุว่านักประพันธ์ใช้เป็นแกนนักประพันธ์ หากยังเป็นทนายหนึ่งของสังคมด้วย ดังกล่าวแล้ว นักประพันธ์จึงรอกพบจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในสังคมของตนโดยยาก แม้จะพยายามหลีกเลี่ยงเพียงใด ความคิดเห็นและความรู้สึกที่ตนมีอยู่เป็นส่วนร่วมกับคน รวมสมัยก็ไม่วายที่จะแพร่งพรายออกมาให้ปรากฏในวรรณกรรมที่ตนแต่ง

โดยนัยนี้ ในการศึกษาวรรณกรรมนอกจากผู้ศึกษาจะมองวรรณกรรมเล่มหนึ่งเล่มใด ในแง่ศิลปะได้แล้ว ยังอาจมองวรรณกรรมนั้น ๆ ในแง่คุณค่าทางสังคมได้อีกด้วย

จากการศึกษาภาพของสังคมไทยที่ปรากฏในเรื่องสั้นของแพรวเปื้อนในกานปัญหา คำนึง และความเชื่อของสังคมไทย ปรากฏว่าเรื่องสั้นของแพรวเปื้อนได้สะท้อนให้เห็น ปัญหา ค่านิยม และความเชื่อของสังคมไทยในปัจจุบันไว้อย่างประการ ดังจะแยกกล่าวต่อไปนี้

ปัญหาของสังคมไทยที่ปรากฏในเรื่องสั้นของแพรวเปื้อน

ปัญหาของสังคมไทยที่ปรากฏในเรื่องสั้นของแพรวเปื้อน ส่วนมากเป็นปัญหาของสังคมโดยรวม ไม่ได้เจาะจงสังคมใดสังคมหนึ่งโดยเฉพาะ จากการศึกษาครั้งนี้ปรากฏว่า ปัญหาของสังคมที่เรื่องสั้นของแพรวเปื้อนสะท้อนออกมาให้เห็นมีอยู่สักระการใหญ่ ๆ ๑๑ ทั้งนี้ จะแยกกล่าวต่อไปนี้ คือ

1. ปัญหาความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมของคนในสังคมไทย ปัญหานี้เป็นปัญหาใหญ่ที่แพรวเปื้อนสะท้อนออกมาให้เห็นมากที่สุด โดยสะท้อนออกมาในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้ คือ

1.1 พ่อแม่ขาดหรือทอดทิ้งลูกของตน พ่อแม่ส่วนมากจะมีความรักลูกของตน การที่พ่อแม่บางคนขาดลูกของตน หรือทอดทิ้งลูกของตนไปตลอด แสดงให้เห็นถึงความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมของคนในสังคมอย่างหนึ่ง เรื่องสั้นของแพรวเปื้อนสะท้อนให้เห็นปัญหานี้ด้วยข้อความดังนี้

ข้าพเจ้าประหลาดใจเหตุการณ์ในสังคม แม่ขาด พ่อเอาลูกไปโยนน้ำ หรือให้เด็ก ๆ สามพี่น้องหอบหิ้วกันกระเชอกระเชิงมาจากแคนกันการ เทียวตระเวนตามหาพ่อแม่ แสดงว่าลูก ๆ ไม่ได้รับการโยกย้ายจากพ่อแม่ที่เลี้ยงดูให้เขาเกิดความพอใจที่เขาต้องเผชิญกรรมไปตามลำพังอย่างนาเวทนา ต้องอาศัยผู้มีจิตเมตตา ยื่นโยนให้กินให้ใช้พอรอดตายไปวัน ๆ ไม่ต่างอะไรกับเขี้ยวสะโพนหนาทา

อนิจจา ! สักกี่ตรีนุชเลย

เหตุที่พ่อแม่ใจพากันประพฤติชั่วเหมือนยักมารไปดังนี้ ต่างก็ว่ากันว่า เพราะอำนาจเศรษฐกิจตกต่ำ ความยากจน ข้าพเจ้าไม่ยอมคล้อยตามเหตุผลในคำวิเคราะห์วิจารณ์ดังนี้ เพราะแน่ใจว่าความรักของพ่อแม่ที่มีต่อลูกควรจะอยู่เหนือเหตุผลใด ๆ พ่อแม่มนุษย์ไม่มีเหตุผลที่จะทอดทิ้งลูกของตัวเอง หากอ้างเหตุผลก็จะเป็นเหตุผล เพื่อจะปลื้มตนให้พ้นจากภาระที่ธรรมชาติได้มอบให้ เพราะภาระหนักนั้นเหนือเหตุผลจริง ๆ ...¹

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "หัวใจหมา" ใน เสียงตามโลก โดยแพรวเปื้อน (นามแฝง) หน้า 8

1.2 คนหมกความละอายตอบ มองเห็นการทำคามผิดเป็นเรื่องราวธรรมดา
 สังคมทุกวันนี้มีปัญหาเศรษฐกิจรัดตัวจนคนหมกความละอายตอบ มองเห็นการทำคามผิด
 เพื่อแก้ปัญหาปากท้องเป็นเรื่องธรรมดา และมองเห็นการบวชในพระศาสนาเป็นเพียง
 กาลาพักร้อน เรื่องสั้นของแพรเยื่อไม้สะท้อนให้เห็นปัญหานี้ด้วยข้อความดังนี้

เหตุผลของพระภิกษุที่ปรารถนาให้พระลูกชายสึกเหมือนที่เคยต้องการให้บวชก็ไม่มี
 อะไรพิสดาร มันง่ายและตรงไปตรงมา ยุคสมัยที่พลโลกเพิ่มปริมาณอย่างนา
 ทกใจนี้ ปากท้องของคนเป็นเรื่องร้อนแค้นและสำคัญที่สุด จนเกือบจะกลายเป็นว่า
 คนทำผิดเพราะเรื่องปากท้องนี่แหละเป็นเรื่องธรรมดา เพราะใคร ๆ ก็เห็นใจ
 ให้ภัยทั้งสิ้น และแม้กระทั่งคติทางใจซึ่งเคยถือสืบต่อกันมาช้านานว่า
 การทำให้พระสึกเป็นบาป ก็หมกความสำคัญลง ในเมื่อประมาณถึงผลของการสึก
 สละละเพศออกไปจะเป็นทางให้เกิดความเจริญด้วย โภคะเงินทอง เพราะสังคม
 ทุกวันนี้ โดยเฉพาะในกรุงเทพฯ เขาใช้เงินผูก บาปของคนสังคมคือไม่มีเงิน
 เพราะมันทำให้ตกนรก

พระเจ้าเงินตราทรงอำนาจหนักหนา ถ้าหัวใจคนไว้ได้ทั้งโลก แม้กระทั่งนักบุญ
 ก็ไม่เคยเว้น เหตุผลของพระภิกษุที่เกลียดชังก็คือเหตุผลของคนในสังคมนั่นเอง
 ทำให้หลวงตามีกคำนึงไปกว้างไกล ล้วนเป็นข้อเท็จจริงทั้งนั้น แท้เป็นข้อ
 ให้จริงที่ถูกฉาบไว้ด้วยศิลปะ เหมือนวาทจาอันไพเราะที่ไร้สาระ หลวงตา
 ถึงถึงพระโหมตกลางสมัศรีใจอยู่ในมาเหลือคณยเหตุผลทางคำเฉลยที่นา
 อนุมิหนา แต่ด้วยความจริงที่นาสดดั่งเวช นึกถึงกริ่งเงง คณะครูปฏิบัติ
 นิมนต์แสดงปาฐกถา ผลที่ได้รับคือความเกลียดชังจากคณะผู้ฟัง เพราะไป
 พูกว่า "ศาสนาคือศาลาพักร้อน" เขา นึกไปถึงคำสนทนากับเพื่อนรองเจ้าคณะ
 แขวงบางบาล พระครูสุนทรยติกิจ "ที่วัดมีพระบวชใหม่กับ ?" "มีพระทำ
 เณรสาม" หานรองเจ้าคณะแขวงตอบ และกล่าวต่อไป "ว่าจะมีเพิ่มขึ้นมา
 สักรูปเทียมมา มาเป็นนาคและกำหนดวันบวชแล้ว แต่บังเอิญโง่เงาเสียก่อน

เสียงด" แล้วทั้งผู้ตอบและผู้ถามก็หัวเราะ เสียงหัวเราะที่ประสมกันนั้นคือ
การสรุปที่ไม่ชัดเจน "ผู้บวชอยู่ใกล้ผู้เทศน์ทาง" ทำให้วัดกลายเป็นธรรม
ชีวิตที่กระปรกกระเปลี้ยเปลี้ยแรงไปทั้งนั้น หากใครโชคดี มีทาง มีเรี่ยวแรง
ขึ้นอยู่ใจ เขาไม่ผูกกันอย่างนี้หรอก แก่กำลังทำกันอยู่ ในทะเลสังคัมเมือง
พุทธศาสนา¹

1.3 คนตกเป็นทาสวัตถุมากขึ้น คนทุกวันนี้พากันให้ความสำคัญแก่วัตถุมาก
กว่าจิตใจ จนทำให้เรื่องของน้ำใจกำลังจะหมดความหมาย เรื่องสั้นของแพรวเยื่อไม้
โคะสะท้อนให้เห็นปัญหาดังกล่าวไว้อย่างนี้

สมัยปัจจุบันซึ่งเป็นสมัยที่วัตถุเจริญ จิตใจคนตกเป็นทาสของวัตถุจนเงยไม่ขึ้นเข้า
ทุกวัน โลกกำลังจะกลายเป็นตลาดแก่งกำไร ใครจะทำอะไรให้ใครก็ทอง
หมายถึงเงิน คิดที่ว่า "เงินคืองาน งานคือเงิน" นี่แหละท่าน ทำให้ศิษย์
ปฏิบัติอาจารย์ขึ้นมา ไขสอยนิด ๆ หน่อย ๆ แก้ก้นมด "งานคือเงินกับ
อาจารย์" ใครจะมีนิสัยเป็นพระโหดสัตว์แจกเงินแจกทองชาวบ้านที่ตนไม่มีหน้าที่
จะเมตตาขึ้นมา ก็พาให้ระแวงว่ามีอะไรซ่อนอยู่เบื้องหลัง เมื่อไม่แน่ใจก็ต้อง
ตั้งข้อสงสัยเกิดวาทะวิจารณ์เขาไว้อ่อน กอบสอส่วนใหญ่นำมาแสดงเมตตาต่อคน
ที่ไม่มีหน้าที่จะเมตตาตามันเรื่องอะไร มันไปไขความผิดของผู้สงสัยบอกท่าน
มันเป็นการบำเพ็ญคนที่ผิดคิดแห่งยุคทางหาก และเป็นตัวอย่างยืนยันว่ามโนธรรม
กำลังจะหมดความหมาย ทั้งยังกลับแปรปรวนเป็นของแสดงสังคม เห็นว่าน้ำใจ
เป็นสิ่งที่ไม่น่าวางใจ มันทำให้เป็นไปดังเพียงนี้ นี่แหละยุคพระศรีอารยต์ทางวัตถุ
ที่ร่ำร้องยืนยันกันนักหนา²

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "สี่กัณฑ์คุณ" ใน หลวงตา เล่ม 2 โดยแพรวเยื่อไม้
(นามแฝง) หน้า 91

² ดู หน้า 127

1.4 ค่านิยมทางศาสนาของคนในสังคมเปลี่ยนไป ปัจจุบันนี้ค่านิยมทางศาสนาของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ความเชื่อและความศรัทธาทางศาสนาของคนเสื่อมคลายลง ทำให้คนกลัวบาปน้อยลง จนกลาประกอบกรรมชั่วต่าง ๆ มากขึ้น เช่น

1.4.1 กล้าถือเอาสมบัติของวัดเป็นสมบัติส่วนตัว ค่านิยมทางศาสนาและความเชื่อของคนในสังคมที่เปลี่ยนไป จนทำให้คนกลัวบาปน้อยลง และกลาประกอบกรรมชั่วด้วยการถือเอาศาสนสมบัติมาเป็นสมบัติส่วนตัวถึงกลาดันนี้ เรื่องสั้นของแพร่เชื้อไม่สะท้อนออกมาให้เห็นดังตัวอย่างจากเทศนาต่อไปนี้

"เอาละข้าจะเล่าให้ฟัง คนแรกก่อนไม่ต้องถึงกับผูกที่เอ็งเห็นในฝันหรอก เอาแก่สมัยเมือชาเป็นเด็กก็เจอ เคารพพระรัตนตรัยวิถาวาอาวาสมาก ชั่วว่าสมบัติของพระศาสนาแล้ว เขาไม่ยอมแตะต้องเด็ดขาด แม่จะเป็นคนสักก่อน พี่สักก่อนก็ตามเขากลับมา ตายแล้วจะไปเกิดเป็นเปรตอย่างใดในเรื่องเปรตญาติของพระเจ้าพิมพิสาร บางคนก็มั่งมีเกินกว่านั้น เวลาเขาวัดจะทองมีดินที่บ้านติดมือมากอนหนึ่งเขวันพระหาบสำรับมาทูลูกเอาถิ่นใส่สำรับมาด้วย เขาบอกเอาเข้ามาให้หน้าวัด เหตุที่เขาออกจากวัดนั้นก็ทองมีเงินมีผงจากเขตวัดติดเท้าไป เกรงจะเป็นบาปอนินนาทาน เรื่องอย่างนี้ณทุกวันนี้ฟังแล้วชา"

"ผมยังชาเลยครับหลวงตา สมัยนี้ะหรือ อัยว่าแต่จะระวังเงินติดเกือกเลย เห็นมีแท่นของวัดเขานานเป็นแถว ๆ ไม่เห็นเขาสะกูงกันนี่"

"ก็เอ็งมันคนสมัยนี้จึงชา นี่ก็พอเห็นแล้วว่าพิธีกรรมของคนที่สองสมัยนี้ต่างกันมากเพียงไร นี่ก็ว่ากันอย่างกว้าง ๆ นะ ถ้าให้แคบเข้ามาเฉพาะโบสถ์ที่ฝังลูกนิมิตหรือผูกพัทธสีมาแล้ว เขาเคารพนับถือว่าภายในเขตพัทธสีมานั้นเป็นพุทธอาณานิคม เป็นสิทธิของพระรัตนตรัย เป็นอาณาจักรที่บริสุทธิ์ปราศจากเวรภัยแม่พระราชาซึ่งอุทิศแผ่นดินตรงนั้นเป็นโบสถ์ทรงการวะ ไม่กล่าวกายไชพระราชา่านาจเข้าไปในนั้น ผู้รายที่ทำนาคกฐนบานกนิลเมืองมา จะรายเพียงใดลงหน้าเข้าไปในโบสถ์แล้วเป็นปละกัย เวรกรรมความชั่วในนั้นไม่มี พณ่านาจ

ทางโลกอย่างสิ้นเชิง ใครขึ้นเข้าไปโซ่อาเขาก็กะเทาะกับลบหลู่พระรัตนตรัย

คนแตกอนเขาจึงไม่จับผู้ร้ายในโบสถ์ อย่างที่เอ็งเห็นในฝันนั่นแหละ"

"โอ้อโฮ เขาถึงอย่างนั้นเขี้ยววีหลวงตา สมัยนั้นผมว่าอย่าว่าแต่ผู้ร้ายจะหนี

ไม่พ้นเลย บวพระประธานในโบสถ์นั้นยังเข้าไค้คักคอกชายฝรั่งเสียเลย"

"ก็เนิ่นะนิมนต์กัน พิณฐัศรัทธาคนเราทุกวันนี้มันวิปริต มันเขยิบไปแย่งแย่ง" ¹

1.4.2 กล่าพลอดกลางตามคนพระฉายเล่ห์กลต่าง ๆ เช่น ปั้นเรื่อง
ขึ้นหลอกพระจนพระเมตตาสงสารให้เงินไป ดังที่ปรากฏในเรื่องไอ้เฒ่า ทาที่เป็นเอ่อไอ้ช่วย
ชนชาวชนของให้พระในระหว่างเดินทาง แล้วลักลอบเอาบาเล่ห์กลของตนชนรวมไปด้วย
ดังตัวอย่างที่ปรากฏในเรื่องบาทเดียว เขาบาเล่ห์กลกับพระแล้วขอทำบุญสะเคาะเคราะห์
ถวายการเอาพระพุทธรูปเก่าชำรุดของพระไปซ่อมให้ แล้วไม่เอาไปคืน ดังตัวอย่างที่ปรากฏ
ในเรื่องสะเคาะเคราะห์ เป็นกน เล่ห์กลต่าง ๆ ดังกล่าวนี้นี้จะเห็นได้จากตัวอย่างที่จะ
ยกมาตามลำดับดังนี้

พอแม่ของมันงมไม้ซัดของแม่ หากมันจะชอนญาคบวช หลวงตานั้นใจอย่างนี้

จึงได้สั่งการตระเตรียมงานอย่างเต็มที่ เมื่อไอ้เฒ่ามาถึงแล้วจะได้ไม้ทองมุงยาก

ชวนช่วยอะไรอีก

อาทิตย์หนึ่งล่วงไป ถึงสองกัแล้ว สามกัแล้ว ย่างเข้าอาทิตย์ที่สี่ เกือบเดือน

ญาติทางบ้านคนหนึ่งชื่อนายปลิวมาหา หลวงตาจึงถามข่าวคราวไอ้เฒ่า

"มันติดคุกติดตะรางที่ไหนหลวงตา มันโกหก พ่อแม่ของมันก็หมดปัญญาจะหาความ

ไม่เอาถานของมัน หลวงตาโศกเสียใจมันเขาแล้วละ ว่าแต่มันเอาอะไรไป

บางละ ?"

"ซื้อเครื่องแต่งตัวใหม่ให้มันชุดหนึ่งกับให้เงินมันไป 600 บาท" หลวงตาวา

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "เจ้าหมอ" ใน หลวงตา เล่ม 1 โดยแพรวเป็ดไม้
(นามแฝง) หน้า 141 - 143

"โอโฮ! ทำไมไม่ไปให้มากถึงขนาดนั้นละหลวงตา?"

"มันบอกว่าเป็นเหรียญแว่นข้างบนอยู่ 500 บาท ตั้งแถมอดิच्छุ ไหน ๆ จะบวชแล้วก็อยากจะปลดปล่อยหนี้ให้หมดเสียก่อน ชำกเลยให้มันไป¹

"ผมช่วยเหลือท่าน คามมองเห็น แต่บารมีของท่านที่คุ้มครองผม ท่านกลับไม่รู้สึกมองไม่เห็น"

"ช่วยชี้แจงหน่อยซิคุณ"

"ชะลอมลำไยนี้ไงล่ะครับ" เขาเริ่มแย้ม "ขณะที่ผมควบคุมกระทั้งจัดสิ่งท่านมา มีของผมรวมอยู่ด้วย แกะของผมไม่ใช่ชะลอมลำไย ที่แท้มันคือเฮโรอีน อาศัยท่านจึงทำให้รอดพ้นจากการตรวจของเจ้าหน้าที่ ผมร่ำรวยขึ้นมาเพราะบารมีท่าน จึงนึกถึงพระคุณ ขอถวายเงินนี้ตอบแทน"²

"คุณลินเขาไปศรัทธาจะขอมพระพุทธรูปเก่าสัก 7 องค์" พระครูชี้แจงกับหลวงตา

"ผมให้เขาไป 3 องค์ คุณมีบ้างไหมล่ะ? มีก็ให้คุณลินเขาไปขอมสิ"

คุณลินยิ้มพร้อมกับยกมือไหว้หลวงตา ที่ช่วงแขนขวามีห่อของซึ่งหุ้มไว้ด้วยกระดาษหึงสีฟ้าพันพาดขวางอยู่ คือพระเก่าของท่านพระครูนั่นเอง

"ทำไมถึงทองขอม 7 องค์ล่ะ?" หลวงตาถามเขาคอ ๆ

"สะเคะเกราะหัดครับ ผมเคราะห์ไม่ดีก็ ขับรถไปชนคนตาย ผมเป็นหลานหลวงพ่อเต ท่านรคนำนมต์ให้ผมแล้ว และแนะนำให้ผมขอมพระพุทธรูป 7 องค์ เขาพูดขวยอาการยิ้มแย้มเป็นกันเอง ... "ฉันก็อยากได้บุญท่านเองเดียวกับคุณเหมือนกัน โชคดีนะที่มีโอกาสสะเคะเกราะหะรวมกัน"

¹พระครูพิศาลธรรมโกศล "ไอ้โม" ใน หลวงตา เล่ม 3 โดยแพรวเอี่ยม (นามแฝง) หน้า 13 - 14

² _____ "บาทเดียว" ใน หลวงตา เล่ม 2 โดยแพรวเอี่ยม (นามแฝง) หน้า 74

"ครับ ๆ" เขายกมือไหว้ "ท่านเป็นพระเป็นสงฆ์คงไม่สะดวกในเรื่องปัจจัย
ໃໝ່ครับ ?" เหมะแล้วผมจะขอมถวาย เหนอผมเขาเป็นช่างหล่อพระ
เขาไม่ก็ผมแพงหรอก" ... รูปร่างเขาสูงใหญ่ ผิวค่อนข้างดำ หน้ากร้านแบบ
ผิวพรรณกรรมกร แขนมึง ข้างพุง อายุประมาณ 50 ปี กางเกงและเสื้อผ้า
เนื้อหนา สีฟ้าค่อนข้างเก่า และออกจะหลวมโพลกมพลกอยู่สักหน่อย มีพระ
ห้อยคอหวงโกศวยสร้อยเสกสนเลศเสนใหญ่
นั่นแหละ เขาละ คุณลิน ท่านเจอเขาบางไหม ถ้าเจอช่วยบอกเขาค่วยว่า
หลวงกาศอยเขามาสืบกว่าปีแล้ว¹

1.5 พระสงฆ์ประพฤติปฏิบัติตนไม่เหมาะสมกับฐานะและบทบาทของตนด้วย
ประการต่าง ๆ เช่น เรียกรไ้เงินชาวบ้านไปใช้ประโยชน์ส่วนตัว บิชีวิตความเป็นอยู่แบบ
ฆราวาส ชักจูงให้คนหลงมกยในเรืองไสยศาสตร์ เป็นต้น พฤติกรรมดังกล่าวนี้
แพร่เยื่อไม่สะท้อนออกมาให้เห็นคังตัวอย่างค่อไปนี้

"กรังก่อนโน้นพระคุณเจ้ามา ก็มาเพื่อสนทนาธรรม ไม่เคยมาแจกฏีกาหรือเรียกร
ครั้งนั้แรกโยมเห็นพระคุณเจ้ากั้ยังเขารั้มาแจกฏีกา จึงบอกว้าไม่มีอะไรถวาย
เหมือนเคยบอกทุก ๆ องค์ทมา"
"หมายความว่าเคยมีพระมาเรียกรถึงทนี่ ?"
"ถูกแล้วพระคุณ แต่บอกเรียกรแล้วก็ไม่เคยกลับไปท่วะไร ๆ คังตั้งใจ เช่นว้า
จะสร้างโบสถ์สร้างศาลา ไปเคย ... ไม่เคย ..."
"หมายความว่า เอาปัจจัยที่โยมทำบุญไปใช้ส่วนตัวเสียงั้หรื ?"
"เปล่า ทุกครั้งทงอกก็ทมาเรียกร โยมไม่เคยท"
"แล้วท่วไม่ถึงโคบอกว้าพระพวกนี้ไม่เคยกลับไปท่วะไรอย่างปรากว้าเล้า ?"

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "สะเคาะเกราะท" ใน หลวงกา เลบ 3 โดย
แพร่เยื่อไม่ (นามแฝง) ททว 35 - 44

"ก็จะกลับไปอย่างไร เพราะการมาของท่านไม่ใช่เป็นการมาอย่างพระองค์ นาย
อภิสล นำมาทางหาก"

"หมายความว่าพระเหล่านั้นตกนรกอย่างนั้นหรือ"

"ถูกแล้วพระองค์ งามมาก พระสงฆ์สงฆ์แรกกันจนกลายเป็นแผ่นดินไปแล้ว ว่าแต่
พระองค์จะไปโคตมกรณะ ?" ... "พระองค์จะหาว่าโยมช่างแฉะหรือ
ช่างควักอะไรก็ตามเถอะ แทกทองใหญ่ไว้วางยว เป็นพระลงสีใบกวระสร้าง
ความหวาดกลัวใ้ใคร ๆ ะ หิ ปุพพิโก ปรุฬชาติ สมโณ โหติ ปรี วิหฺรณฺโณโต
พระภุมมิงจำโค สวโกโคตมหรือ"

"แท้จริงการบอกบุญเรื่อยไป ชักนำให้คนบำเพ็ญประโยชน์ก่อสร้างวัดวาอารามก็เป็น
ความดี โยมจะหวาดกลัวถึงกับต้องหลบหนี"

"ข้อนี้โยมไม่เถียง ความก่นะใคร ๆ ก็รู้ว่าเป็นเรื่องน่าทำและควรทำ ถึงพระจะ
ไม่ชอบ คนก็ชอบความดี ถึงคนไม่ชอบทำก็ไม่ได้เกลียดความดี

"แล้วมหาบพิตรทำไมจึงต้องกลัว" พระเถระทำที่ระรูก

"โยมกลัวความก่นิดเพื่อหรือส่วนเกินทางหาก อีกอย่างหนึ่งเป็นความดีชนิดนอก
หน้า"

"อาตมายังไปเข้าใจ"

"นึกแสดงว่า ตลอดเวลาพระองค์และเหล่าหน้าของสมณะจึงมองเห็นความดีแต่ใน
เรื่องของวัดอุ้งเป็นเรื่องราวโลกเขามองกัน แต่ไม่ยอมใช้ดวงตาอย่างพระ
ปฏิญาณว่าเป็นผู้สละเรือนแล้ว ก็ยังสมัครใจแววตาของกณิกิเลส ของคนที่
สมัครใจจะพอกพูนอยู่อีก"

"ถึงอย่างไรก็ต้องขอรองให้มหาบพิตรชี้แจงว่าการชักนำให้คนทำบุญสร้างวัดวา
อารามนั้น มันเป็นส่วนเกิน บุญเพื่อและนอกหน้าที่ของสมณะอย่างไร"

"ที่ว่า บุญ หรือ ดีเพื่อ หรือส่วนเกินนั้น หมายถึงมันเป็นส่วนที่เกินเลยกว่าที่

จำเป็น สมมติว่าความสุขของคน ต้องอาศัยความดีเป็นปัจจัย มีปริมาณสัก 100 %
แต่พระสอนให้เขาสร้างตั้ง 1000 % ส่วนที่เกินเลยความจำเป็นก็กลายเป็นภาระ—

สำหรับกุมารทองที่พระอาจารย์ท่านหนึ่งผลิตขึ้นนั้น มีอุปเท่ห์พิสดารอย่างไร ก็สุด
จะนำมาพรรณนาให้จบสิ้นได้ แต่ที่หลวงตาเกิดความสนใจนั้น ก็เนื่องมาจากไคอาน
หนังสือพิมพ์ คิษยสาวกหนึ่งของอาจารย์กุมารทองไปเจออาจารย์ฉันอาหารใน
เวลาอัมมิไชกาสก็แปลกใจทักท้วงตามประสาคุณเณรหรือแบบคิษยกับอาจารย์ว่า

"อาจารย์ฉันข้าวเป็นไคหรือคะ ?"

"ก็กินอยู่นี่ไง ไคไม่ไคก็ดูเอาเองซิ" อาจารย์ตอบอย่างสง่า

"ไม่บาปหรือคะ ?"

"ไม่"

"ทำไมถึงไม่บาปคะ ?"

"เพราะว่าที่อาจารย์กินนั้นะ กินให้กุมารทองจึงไม่บาป"

นี่เองคือสาเหตุที่ทำให้หลวงตาอยากจะตั้งตัวเป็นอาจารย์กุมารทองมั่ง แต่ครั้น
พลิกกฎหมายพระคุณ ไม่พบขอยกเว้นตามที่อาจารย์ขอร้อง จึงจนกระทั่งบัดนี้ยัง
ปลูกเสกอะไรไม่เป็น¹

2. ปัญหาในวงราชการ นอกจากปัญหาความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมของคนใน
สังคมซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ที่เรื่องสั้นของแพรวเื่อยไม้ไคสะท้อนออกมาให้เห็นในลักษณะต่าง ๆ กัน
กล่าวข้างต้นแล้ว เรื่องสั้นของแพรวเื่อยไม้ไคยังสะท้อนให้เห็นปัญหาในวงราชการบางประการ
ปัญหาในวงราชการที่แพรวเื่อยไม้ไคสะท้อนออกมาให้เห็นได้แก่ ปัญหาสองประการดังที่จะแยก
กล่าวต่อไปนี้ คือ

2.1 ตำรวจไม่รักษาความเป็นธรรมในสังคม ข้าราชการตำรวจเป็นผู้มี
หน้าที่รักษากฎหมาย รักษาความสงบสุขของประชาชน ตลอดจนความสงบสุขของบ้านเมือง
แต่มีตำรวจบางคนไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ของตน ไม่รักษาความเป็นธรรมในสังคม พยายามช่วย-

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "สัมภาษณ์พระอรหันต์" ใน หลวงตา เล่ม 2
โดยแพรวเื่อยไม้ (นามแฝง) หน้า 103 - 104

คนผิดให้พ้นจากเงื้อมมือของกฎหมาย ทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนจากการกระทำอันไม่เป็นธรรมของตน พฤติกรรมของการจู่โจมครั้งนี้ เรื่องสั้นของแพร่เยื่อไม้สะท้อนออกมาให้เห็นดังตัวอย่างต่อไปนี้

การค้นคว้าเรียกร้องความเป็นธรรมได้แก่ลูก แม่พบสิ่งที่ไม่คาดคิดหลายอย่าง โดยเฉพาะพฤติกรรมของผู้ถือกฎหมาย ตำรวจพยายามจะให้คืนเงินหายไปถึงคลื่นกระทบฝั่ง เพราะเจ้าบางคนใดเป็นคนของผู้บังคับกอง ชำนาญยังแสดงอาการเยาะเย้ยตลอดเวลาที่เห็นแม่วิ่งเต้นดำเนินคดี

"กุสาคนมาไม่รักศพ ไม่เคยมีใครมาทำอะไรได้ กะไอแก่หัวเถิกเท่านั้นหรืออี จะติดคุกก็ไหม้รูไป" เจ้าบางวางอำนาจฝากมาถึงแม่ มีผลเหมือนเติมพลังให้แม่ แม่ไม่หยุดยั้ง แม่สู้กับกองจะพยายามต้านทานต่อรองอย่างไร ๆ

หลายครั้งที่เขาเสนอให้แม่รับค่าหัวขวัญจำนวนเงินที่น่าพอใจ แท้แถมว่า

"เงินจากความเจ็บปวดของชาของลูก เราควรจะไปทำอะไรดีละ ลูกอง ?"

คำยอนโตทำให้ลูกองนั่งอึ้ง

การไต่ถามความบริสุทธิ์ยุติธรรมกับผู้ใหญ่ที่ไม่อ่านานั้น ออกจะเสียงอยู่ยาก แต่แม่ทำสำเร็จ แม่จะเห็นคนเหนื่อยไปสักหน่อยก็ตาม ที่สำเร็จนั้นอาจจะเนื่องมาจากเหตุการณ์บ้านเมืองมันเป็นใจให้ของควย เพราะอิทธิพลนิยมประชาธิปไตยเป็นทางหนึ่งที่ทำให้ผู้ถือกฎหมายถูกเพ่งเล็งชักผกผันอย่างจริงจัง ว่ากันเฉพาะ

พฤติกรรมของตำรวจในยุคนั้น ชอบใช้ความหมายของผู้พิทักษ์สันติราษฎร์

สร้างความยุ่งยากให้แก่ประชาชนจนมาคอยสารพัดเล่ห์ จนชาวบ้านบางพวกลง

ความเห็นว่ "ตำรวจคือศัตรู" ความไม่ไว้วางใจเกือบจะไม่มีเหลือเลย เป็นยุค

ที่ตำรวจเสียกะเนนอย่างหนัก วงการตำรวจระแวกนี้ จึงปรับปรุงจรรยาผู้ถือ

กฎหมายทุกระดับเพื่อจะเห็นว่ถึงศรัทธาจากปวงชนอีก เมื่อโฆษณาคำนิยมกำลัง

ตกต่ำลงดังนี้ ผู้บังคับกองตำรวจภูธรแห่งนี้ จึงไม่อาจใช้บาร์มีเื่อน ๆ ของคน

ปมของมูสิกทอไปโค

2.2 ประชาชนไม่ได้รับความสะดวกในการติดต่อกับทางราชการ เจ้าหน้าที่ของทางราชการมักทำตัวห่างเหินกับประชาชน การติดต่อกับทางราชการบางครั้งก็ไม่ได้รับความสะดวก หากไม่มีการเสียภาษารอนำเข้าให้เจ้าหน้าที่ พฤติกรรมของเจ้าหน้าที่คงกลาวนั้นทำให้ประชาชนเกิดความเบื่อหน่ายในการติดต่อกับทางราชการ และมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อระบบราชการ เกี่ยวกับปัญหานี้ เรื่องสั้นของแพรวเปื้อนสะท้อนออกมาให้เห็นดังตัวอย่างต่อไปนี้

มีอยู่คนหนึ่งเขาหยิบยืมขี้มดปรารภว่า เขากำลังดำริสร้างวัดในพื้นนาของเขาเอง ซึ่งมีเนื้อทั้งหมด 12 ไร่เศษ อยู่ในนาที่เหมาะมาก เพราะเป็นทำเลที่ทางไกลกับวัดอื่น ๆ ชาวบ้านแถวนั้นต้องไปทำบุญไกลและลำบากเบียดูญเงิน ฉะนั้นเขาจึงมั่นใจว่า หากสร้างวัดในพื้นนาของเขาสำเร็จจะเป็นบ่อเกิดแห่งการกุศลมาก ชาวบ้านผู้เลิกลำบากไม่ได้ จะไปทำบุญทำทานกันอย่างสะดวกสบายเสียที เหตุผลดังนี้เองเป็นเครื่องกระตุ้นเตือนให้เกิดศรัทธากลางลสะ

"แต่มันมีเรื่องติดขัดมากเหลือเกินครับ" เขาวา

"บ๊ยะไรเป็นอุปสรรคหรือ ?" ข้าพเจ้าจำได้ว่าตัวเองถามเขาไปอย่างนั้น

"การติดต่อกับทางราชการนะสิครับ ไม่วาจะเป็นฝ่ายบ้านเมืองหรือทางศาสนา รู้สึกว่าล้วนแต่พากันเฉยเมยต่อเรื่องของผม เขามีอำนาจแนะนำอนุมัติได้ เขาก็ไม่ทำผมก็พยายามไม่ถอยเหมือนกัน ไหน ๆ ก็ตั้งใจแล้ว ต้องสร้างให้เป็นวัดขึ้นมาให้ได้"

"เอ! เรื่องอย่างนั้นมันน่าจะช่วยกันสนับสนุนนะ แล้วพอจะทราบไหมละ ที่ผู้เกี่ยวข้องเหล่านั้นเขาเฉยเมยเพราะอะไร"

"ทราบก็ครับ มันจะอะไรละ ก็เขารอให้ผมขนานรอนำชานะซี เขาเคยได้กิน"

"โธ่ถึง ! เปเรตแท้ ๆ" ข้าพเจ้าปลั่งอุทานออกไป "ก็รู้อย่างนั้นทำไมไม่ชวนเขา-

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "เสียงแม่" ใน เอียงตามโลก โดยแพรวเปื้อน (นามแฝง) หน้า 106 - 107

"ผมตั้งใจจะทำบุญครับ แล้วก็อยากไ้บุญที่บริสุทธิ์ครับ วัดเป็นดินแดนที่ทองสะอาด ไ้ไหน ๆ จะทองสว่างวัดลงทุนสละที่ดินซึ่งมีราคาสูงทั้งที่แล้ว ก็อยากจะทำอย่าง สะอาด ไ้เรื่องการคิคสิณบน เสียด่านารอนนำชาอะไรนั้น มันเป็นวิธีการทุจริต ี่ครับ หากไปทำเข้า วัดของผมจะสะอาดไ้ได้อย่างไร เมื่อเริ่มเทศน์สภปรก เสียแล้ว"

ข้าพเจ้าฟังแล้วก็เศร้าใจ นึกปลงอนิจจังในความวิปริตของบ้านเมือง คนจะทำดี แท้ ๆ ยังจะต้องเสียคาเบิบบายรายทาง สิ้นบาทสิณบน เป็นเรื่องที่น่าจะเกิดขึ้นใน ความผันผวนกว่า แทกชนใจในเหตุผลในศรัทธาของเขายิ่งนัก¹

3. ปัญหาสภาพแวดล้อมในสังคม สภาพแวดล้อมในสังคมปัจจุบันเต็มไปด้วยแหล่ง อบายมุข และสิ่งมอมเมาประชาชนให้หลงไปในทางชั่วทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นยาเสพติด เหล้า เบียร์ บุหรี่ สลากกินแบ่งรัฐบาล ไ้ทคลับ โรงอาบอบนวด ตลอดจนวัฒนธรรมตะวันตกที่ไม่ดี บางอย่างที่คนไทยหลงไปยึดถือ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนยั่วยุให้ประชาชนหลงไปเดินในทาง แงอบายมุขมากยิ่งขึ้น ประชาชนซึ่งในภาวะปกติก็จะต้องเผชิญกับปัญหานานาประการในการ ดำเนินชีวิตของตนอยู่แล้ว เมื่อต้องมาเผชิญกับสภาพแวดล้อมในสังคมซึ่งเต็มไปด้วยแหล่ง ยั่วยุให้หลงไปในทางชั่วเขามากยิ่งแล้ว จึงทำให้ประชาชนตกอยู่ในภาวะสับสน ซากที่ฟัง ทางจิตใจ คนส่วนหนึ่งจึงหันเข้าพึ่งอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ บ้างก็หันไปใช้ชีวิตอย่างสำเริง สำราญตามสภาพแวดล้อมในสังคม บ้างก็หันเข้าหาวัด แะแทนที่จะไปเจอพระ ก็กลับไปเจอ เอาเอาเยนตของเฝิรถูรเข้าอีก สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในสังคมดังที่กล่าวมานี้ เรื่องดีของ แพรเยื่อไม้ไค้สะท้อนออกมาให้เห็นถึงตัวอย่างต่อไปนี้

เมืองไทยสมัยที่โบและต้นสิ้นพอแม่ ตามที่การศึกษาพาเขาย้อนกลับไปรู้ อยู่ในภาวะ สับสน ประชาชนเรึงเสรีกันเหมือนกระด้นฝน พากันไปคางแหงตายซากอย่าง—

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "คนบาปน่ารัก" ใน เอียงกามโลก โดย แพรเยื่อไม้ (นามแฝง) หน้า 221 - 223

สนุกสนาน โลกมองไทยแลนด์เป็นจุดเด่นสวยงามของกนกวิเศษและนักบุญ
ชาวต่างประเทศให้การยกย่องระดับแชมป์ไทยแลนด์หลายอย่างในช่วงนั้น เช่น
ยุงชุมที่สุดในโลก และขโมยก็พอ ๆ กับยุง เป็นแหล่งผลิตยาเสพติดที่ใหญ่ที่สุดในโลก
ในโลก สิ่งหอมก้นมากที่สุดในโลก โสเภณีมากและราคาแพง สนใจลูกคา
ทนายสาวมากที่สุดในโลก เหล้า เบียร์ กลับ วิเศษที่สุดในโลก และขีลิสก์กำลัง
จะมาเป็นหนึ่ง

สินค้าเมืองไทยตามสถิติที่ไม่ได้รับการยืนยันว่าขายดีที่สุดกม เหล้า บุหรี่ ภาพยนตร์
และลอตเตอรี่ เป็นเครื่องวัดนิยมของคนประเทศนี้ว่าละเอียดยกเว้นเพียงไหน
พวกสุชนนิยมจากตะวันตกที่เรียกกันว่า "ฮิปปี้" ใจกล้าหนาเป็น ยี่มอย่างสดชื่น
โตทุกทีทุกเวลาแมกระทั่งในอเวจี พวกไทยยึดเอาเป็นสรณะจำนวนมาก พวกกัน
มาบั้นเชิงจับคู่ผสมกันราวกับรอบ ๆ ถั่วมีแฉ่งว้าวผิงควาย หรือไม่ก็เข้าใจว่า
ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ของชาวประเทศนี้เพิ่งอยู่แถบยุดหินเท่านั้น นี่จะทำอะไรที่ไหน
ก็ไปตามสิทธิของผู้อาวุโสออกมาจากแคนอวาระ ครั้นแล้วหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นสถาบัน
อันทรงเกียรติและศักดิ์ศรี ก็พากันถ่ายทำภาพพาณิชมาหาชมไคยาภาสหาพาบวงชน
โง่งงออกทอดหนึ่ง นาทฝรั่งชุนนี้จะแหงกัวสือบอลชนไทยที่ได้ความรวมมือโดยไมไค
ชอรอง ขวแพร่ชาววีรเวร เคนสฤลของเขา แมจะกล่าวเป็นเชิงคำหนักก็จะแปลก
อะไร ในเมื่อภพผลแห่งพฤติกรรมไคแมชานเขากระแสบประสาทบวงชนไคอย่างมี
ประสิทธิภาพกว้างขวางและรวดเร็วสุดใจเขา

ในยุคที่สังคมหันเหผันสับสนนี้ ทำให้คนขาดศรัทธาที่แน่นอน ไม่มีหลักชีวิต ขาดความ
มั่นใจในชีวิตและสิ่งที่มีอยู่ จึงต้องหันเข้าหาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทียวไปหาค้นหาพระ
อรหันต์ตามป่าตามเขา บางกัหันเข้าสำนักทรงเจ้าเข้าผีบาง หาซื้อพระเกรือง
ไคทานมาช่วยต่อสู้กับเหตุการณบาง ที่มีกำลังจิตเหนือยกทัพพอดตัวเขาคลับเข้าบาร์

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "โน้ตัน" ใน เสียงปลุก โดยแพร่เยื่อไม้ (นามแฝง)

แซ่ชีวิตไว้กับเมื่อกับควาโลก็ย ที่เห็นเข้าวัดกมแทนอยรายที่จะเจอพระ มักจะไป
เจอเอาเอเยนคของเคียร์ถ์เสียส่วนมาก¹

4. ปัญหาอาชญากรรมโจรกรรม อาชญากรรม โจรกรรม มีอยู่มากมาย ตาม
หน้าหนังสือพิมพ์ทุกวันนั้นผู้อ่านจะเจอข่าวอาชญากรรม โจรกรรม อยู่เป็นประจำเสียจนเห็น
เป็นเรื่องธรรมดาเสียแล้ว ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องนี้ เรื่องสั้นของแพรวเื่อยไม่สะท้อนออกมา
ให้เห็นดังตัวอย่างต่อไปนี้

ข่าวความเลวร้ายวิปริตพิศดารในจรรยาคน ไม่ใช่จะมีอยู่แต่เฉพาะหนังสือพิมพ์
ฉบับนี้เท่านั้น ในยุคที่เมืองไทยพัฒนาขยายตัวไปในทางอารยะ สำหรับคนอ่าน
หนังสือพิมพ์ทั่วไป มักเป็นเรื่องธรรมดาเสียแล้ว มีความหมายไม่ทางอะไรกับชาว
ผนตกแตกออก ถ้าเป็นสมัยที่คนไทยเรายังไม่อารยะ ชาวประเภทยุคสามแม
พาพวกกับบ้านโมยทรัพย์พอ แท่งกันในวันพืชมงคลนี้สถานอันศักดิ์สิทธิ์ เป็นทองตก
เป็นชาวจีนโบวแดง และที่พิมพ์พากหัวตัวโตนคนอ่านตกใจขวัญเสียไปทั้งบ้าน
ทั้งเมืองที่เคียว ไม่เป็นแค่เพียงถูกฝากไว้ในคอลัมน์แถมพกซึ่งเขียนด้วยตัวอักษร
กระจุ๋มกระจิ๋มอย่างนี้²

★ ค่านิยมและความเชื่อของสังคมไทยที่ปรากฏในเรื่องสั้นของแพรวเื่อยไม่ ★

เรื่องสั้นของแพรวเื่อยไม่ นอกจากจะสะท้อนให้เห็นปัญหาของสังคมไทยดังที่กล่าวแล้ว
ยังสะท้อนให้เห็นค่านิยมและความเชื่อของสังคมไทยด้วย

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "บาปล้นบุญหลอน" ใน เสียงปลุก โดยแพรวเื่อยไม่
(นามแฝง) หน้า 106

² ลอมคอกไม้มีงั่ว ใน หลวงตา เล่ม 1 โดยแพรวเื่อยไม่
(นามแฝง) หน้า 106 - 107

ในคำที่เกี่ยวกับค่านิยมของสังคม ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ¹ กล่าวว่าไว้ว่า
ค่านิยมมีความหมายหลายอย่าง ถ้าใช้ตามความหมายของนักสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
ก็หมายถึงความรู้สึกของหรือรังเกียจ หรืออาช หรือใคร่ของสิ่งหนึ่งสิ่งใด ความกึก
ความรู้สึกที่กล่าวมาต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด คือค่านิยมของบุคคลและบุคลิ

ในความหมายที่คล้ายคลึงกับที่ได้อธิบายไว้ข้างต้น คร. ไพฑูรย์ เครือแก้ว²
อธิบายให้เข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้นว่า ค่านิยมของสังคม หมายถึง สิ่งที่คนสนใจ สิ่งที่คนปรารถนา
จะได้ ปรารถนาจะเป็น หรือกลับกลายมาเป็น เป็นสิ่งที่คนถือว่าเป็นสิ่งมีค่าของ
ของปฏิบัติ เป็นสิ่งที่คนบูชายกย่อง และมีความสุขที่จะได้เห็นได้ฟัง ได้เป็นเจ้าของ

จากคำอธิบายของครูข้างต้น อาจกล่าวสรุปได้ว่า ค่านิยมของสังคมก็คือสิ่งที่กลุ่ม
ชนในสังคมหนึ่ง ๆ เห็นว่ามีค่า ให้ความสำคัญกระทำ นากกระทำ นายยกย่อง หรือเห็นว่าถูกต้อง

ค่านิยมของสังคมมีความสำคัญมาก เพราะค่านิยมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของสมาชิก
ของแต่ละสังคม สังคมจะเจริญก้าวหน้าหรือเสื่อมไปในทิศทางใดขึ้นอยู่กับค่านิยมของสังคม
นั้น ๆ

นอกจากนี้ยังเป็นที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งว่า ถึงแม้ค่านิยมจะหมายถึง สิ่งที่มีค่า
เห็นว่ามีคุณค่า เป็นของดี แต่แท้จริงแล้วค่านิยมบางอย่างอาจเป็นค่าที่ไม่ดีหรือไม่ควร
นิยมก็ได้

¹ ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ "การอบรมศึกษาเกี่ยวกับค่านิยมที่พึงประสงค์"
เอกนิพนธ์ไทย 1 : 31 - 80 มกราคม 2520

² ไพฑูรย์ เครือแก้ว ลักษณะสังคมไทย หน้า 88

³ อานนท์ อากาภิรมย์ มนุษย์กับสังคม : สังคมและวัฒนธรรม หน้า 119

⁴ ชัยอนันต์ สุปุทวนิช "ค่าที่ไม่ดี" พัฒนาชุมชน 13 : 35 กันยายน 2513

สำหรับค่านิยมของสังคมไทยโดยทั่วไปนั้น สุพัตรา สุภาพ¹ ได้กล่าวไว้ว่ามีลักษณะ
ดังนี้ คือ นับถือศาสนาพุทธ รักพระมหากษัตริย์ ยกย่องเงิน ยกย่องอำนาจ นิยมเจ้านาย
และยศฐานบรรดาศักดิ์ เคารพผู้อาวุโส รักพวกพ้อง กตัญญูรู้คุณคน ยกย่องผู้มีความรู้
เชื่อฟังเชื่อใจ รักความเป็นไทย ไม่ชอบขัดใจใคร ไม่ตรงต่อเวลา ชอบมีคนอ่อนโยน
เวลา ให้อภัยกันง่าย ยิ้มเสมอ นิยมวัตถุสิ่งของ ไม่กล้าเลี้ยง ขาดความอดทน ชอบ
เสี่ยงโชค ขาดความกระตือรือร้น รักความสนุกสนาน ชอบความสบาย ชอบงานพิธี
เชื่องช้ากลาง ขาดระเบียบวินัย สอครสอคเห็น ตัวใครตัวมัน ชอบโฆษณา ชอบของแจก
หรือของแถม ลืมง่าย กินเปล่าเพร้อ ชอบนับญาติ นิยมบุคคลมากกว่าอุปกรณ์การ สุภาพ-
เรียบร้อย เห็นใครดีไม่โค ชอบตอรอง

ค่านิยมของสังคมไทยข้างต้น มีลักษณะตรงกับที่ อานนท์ อาภาภิรมย์ และ
ไพฑูรย์ เครือแก้ว แสดงความคิดเห็นไว้หลายประการ กล่าวคือ อานนท์ อาภาภิรมย์²
มีความเห็นว่า ค่านิยมของสังคมไทยมีลักษณะดังนี้ คือ หลงใหลในอำนาจเงิน ยกย่อง-
อำนาจ นิยมความเป็นเจ้าคนนายคน รักความสนุกสนาน มีความกตัญญู ตัวใครตัวมัน
รักความเป็นไทย นิยมจัดงานพิธีในโอกาสต่าง ๆ นิยมความหรูหรา ยกย่องความมีน้ำใจ
เป็นนักกีฬา มีความรักพวกพ้อง นำขึ้นให้รีบตัก ไทยมุง บริโภคนิยม

ส่วนไพฑูรย์ เครือแก้ว³ มีความเห็นว่า ค่านิยมของสังคมไทยโดยทั่วไปมีดังนี้
คือ ค่านิยมความมั่งคั่ง ความมีอำนาจ ความเป็นผู้ใหญ่ ความมีใจนักเลง ความเป็น
เจ้านาย ความเชื่อฟังเชื่อใจ ความกตัญญูรู้คุณ ความเป็นผู้รู้ ความเคารพนบนอบ
การดำเนินชีวิตตามสบาย การเลี้ยงดูบุตร

¹ สุพัตรา สุภาพ สังคมและวัฒนธรรมไทย หน้า 5 - 16

² อานนท์ อาภาภิรมย์ มานุษยกับสังคม : สังคมและวัฒนธรรม หน้า 119

³ ไพฑูรย์ เครือแก้ว ลักษณะสังคมไทย หน้า 5 - 13

จากการศึกษาค่านิยมของสังคมไทยที่ปรากฏในเรื่องสั้นของแพรวเปื้อน ปรากฏว่าเรื่องสั้น
ของแพรวเปื้อน icosethon ให้เห็นค่านิยมของสังคมไทยโดยทั่วไปไว้ดังนี้

1. ยกย่องอำนาจเงิน สังคมไทยยกย่องเงินว่าอำนาจ สามารถทำอะไรได้ทุก
อย่างแม้แก่ความรู้สึกของคน เรื่องสั้นของแพรวเปื้อน icosethon ให้เห็นค่านิยมยกย่อง
อำนาจเงินไว้ดังนี้

"ไม่ต้องวิตก เงินทองเรามี เอาอะไรมะจะช่วยคุณ เสียเท่าไรก็ไม่ว่า" คำรับรอง
ของสินทาให้พี่พันใจ สินแม่จะไม่ไขจนฉลาด แก่มั่นใจเต็มไปกับการเสียสละ
อำนาจเงินมันศักดิ์สิทธิ์ สามารถซื้อผิดให้เป็นถูก ซื้อถูกให้เป็นผิดได้ มีเรื่องราว
มากมายที่เขาเคยได้พบเห็น ซึ่งแสดงถึงว่าอำนาจเงินมันศักดิ์สิทธิ์ ในรายของ
เขานี้ เงินก็มักจะรักษาอำนาจหรือความหมายของมันไว้ได้สักแ

(พระครูพิศาลธรรมโกศล "เพื่อนสาม" ใน เอียงตามโลก หน้า 13)

"กลับมาบ่นอะวะไอหนู กรุงเทพฯมันไม่ใช่สวรรค์เหมือนที่คิดมันเหนื่อยที่
บ้านนอกหรือ กอนจน กอนอนแอ คนโง่ คนมีศีลธรรม แต่ไม่ประสงค์ กรุงเทพฯ
ไม่ชอบไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ บางทีแม่กระทั้งพระคย"

วัดก็เปรียบเสมือนนกหลายหัวใจ ยังมีคณะกรรมการที่เป็นสรวาสคยแล้ว สิทธิ
ในการบริหารหาความเจริญให้วัดของสมภารจึงถูกแบ่งถูกขัดขวางด้วยความเห็น
ของคนซึ่งต่างออกไป โดยเฉพาะเงิน 3 แสน มันมีอำนาจพอที่จะช่วยให้กรรมการ
บางคนเห็น โดนโบสถ์หลังใหม่ ไคแกเออม แกะขคยของอยู่ที่ควหาสนสมภาร ฉะนั้น

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "เพื่อนสาม" ใน เอียงตามโลก โดยแพรวเปื้อน
(นามแฝง) หน้า 13

² "คลังการา" ใน หลวงตา เล่ม 1 โดยแพรวเปื้อน (นามแฝง)
หน้า 192 - 193)

จะใช้น้ำมาเป็นเครื่องมือหาเงินหาทองใดเหมือนกัน เพราะฉะนั้นชาวบ้านที่พากันมาตั้งแนบนูโรงธรรมคงพากันเฝ้ายกเข้าไปติดเทียนบูชา ทำให้มันผลิออกอกไปจนหมดไครวเร็วกว่าคนไม่คนเฝ้ายกไปไหน ๆ นี่แหละฤทธิ์โลภายที่สำนักอื่นของพวกความอิจฉาละ มันช่วยไม่ได้ แข่งเรือแข่งแพพอจะแข่ง แต่แรงปัญญา ความลึกซึ้งของสมองมันแข่งกันไม่ได้ ทรัพย์สินไม่ไกล ใครปัญญาไวหาไถ่มา¹

3. วัตถุนิยม สังคมไทยนิยมวัตถุนิยมและความเจริญของสิ่งต่าง ๆ ภายวัตถุ เช่น วัตถุคุณค่าของรถยนต์เครื่องแต่งกายและของใช้ราคาแพง วัตถุความเจริญของสังคม วัตถุชั้นของตึก ความมั่งคั่งของอาคารบ้านเรือน เป็นต้น ค่านิยมดังกล่าวนี้เรื่องสั้นของแพรวเปื้อนไม่ สะท้อนออกมาให้เห็นถึงตัวอย่างของความต่อไป

สมัยนี้เขาว่าความเจริญกันด้วยสิ่งที่มีมองเห็น เช่น ชั้นของตึก ความงามของอาคารโทรทัศน์ รถยนต์ ฯ เขาไม่ใคร่สนใจถึงข้างในว่า ในตึกหลาย ๆ ชั้น ในอาคารสวย ๆ งาม ๆ นั้น คุณกำลังเข้าไปทำอะไรกัน กำลังรวมกันวางแผนเพื่อพัฒนาโลก หรือกำลังสู้หัวกันฆ่าตัวตาย²

"ขามันไม่ใช่พระผู้ใด"

"แต่การเป็นพระก็เป็นผู้ที่อยู่ในตัวแล้วไม่ใช่หรือหลวงตา ๑"

"เดี๋ยวมันไม่แน่แล้ว เพราะถ้าเขาถูกตัดเครื่องแต่งตัว เครื่องใช้ไม่สอย igr ใช้ของแพงโคเท่าใดก็ได้รับยกย่องนับถือนมากเท่านั้น เอ็งไม่เห็นหรือ ?"

¹ พระภิกษุพิศาลธรรมโกศล "ว่าที่สมเด็จ" ใน หลวงตา เล่ม 1 โดยแพรวเปื้อน (นามแฝง) หน้า 80 - 83

(²) "วัดคอนลาเปา" ใน กระโหลกหัวเราะ โดยแพรวเปื้อน (นามแฝง) หน้า 18 - 19

"ครับก็เห็นเหมือนกัน โลกเขานิยมอย่างนี้ แต่ในอาวบผู้ดีก็มีความร้าย"

"นั่นสิ ช่างกว่าคนทุกวันนี้นักยาก เปลือกมันหนาจึงไม่ยากให้เอง แดงเครื่องแบบ
มาหาชา"¹

4. นิยมความหรูหรา สังคมไทยนิยมการปฏิบัติที่แสดงออกถึงความหรูหรา เพอ
ถึงสถานภาพทางสังคมของตนว่า เป็นคนชั้นสูง เป็นคนมีเงิน เช่น ชอบแต่งกายหรูหรา
ชอบประดับตกแต่งร่างกายด้วยเครื่องทองหรือเพชรพลอยต่าง ๆ เพื่อประจักษ์กันในที่
การ交际ต่าง ๆ ก็นิยมจัดกันอย่างยิ่งโต เป็นต้น ถ้านิยามดังกล่าวนี้ เรื่องสั้นของแพรวเยื่อไม้
โกสสะท้อนออกมาให้เห็นดังนี้

แม่เจียน คอนลำเพา ปลิวไคยีนชื่อนี้มาหลายวันแล้ว เพิ่งจะมาเห็นตัวหลอนวันนี้เอง
... หลอนอยู่ในเครื่องแต่งกายชุดไทยเดิมสีขาว ชวนให้ดูสะอาดสดใสนิ่งขึ้น
ที่ปลิวเผ่าจรรคมองยิ่งกว่าสิ่งอื่นใดคือ เครื่องประดับอันมีค่าที่หลอนแต่ง
สายสร้อย ต่างหู แหวน ฯ มีประกายเพชรสะท้อนแสงไฟ ไม่มีอะไรน่า
สงสัยว่าจะไม่ใช่ของแท้ ในวันที่หลอนถือว่ามีความสำคัญ ชีวิตหลอนนั้นจะมี
เพียงครึ่งเดียวเท่านั้น วันทำขวัญลูกชาย วันทำพิธีที่จะส่งเขาไปสู่ชีวิตที่สูง
ประเสริฐและบริสุทธิ์สะอาดด้วยบุญบารมี หลอนคงไม่ยอมให้ของปลอมแทน
นอกจากหลอนจะแต่งประดับอย่างเต็มที่แล้ว นาคบุญครูก็ถูกประดับด้วยของมีค่า
สร้อยทองคำหลายเส้น ปลิวเผ่าจับคาถาอย่างเผลอไผล ตลอดทั้งญาติมิตรที่ใกล้ชิด
ที่มานั่งอยู่นั้น ต่างก็แต่งกายด้วยของมีค่าประจักษ์กันไปในที่ สมจริงตามที่
คาดการณไว้ ใจของปลิวลี้ลอยกลับไปสู่วงประชุมที่ร่วมกันวางแผน เจ้าเกตุ
ซึ่งเป็นคนในสายลับพวกลำเพาบังนั้นใจว่า

"งานนี้เป็นงานประจักษ์ความร้ายร้ายของชาวคอนลำเพาแน่ นอกจากเจ้าภาพและ
นาคจะชนเพชรชนทองออกมาแดงแล้ว เขกที่มาร่วมงานก็คงไม่ยอมหนีหน้าเจ้าภาพ

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "เจ้าหมอ" ในหลวงตา เล่ม 1 โดยแพรวเยื่อไม้
(นามแฝง) หน้า 123

เรารวบเอาเสียเลย งานครั้งนี้สำเร็จราบรื่นแล้ว เราคงหยุดทำมาหากิน

ไปไต่สวนคดีหนึ่งที่เคยล๊ะ" ①

5. ความกตัญญูคุณ ความกตัญญูคุณเป็นค่านิยมอย่างหนึ่งที่สังคมไทยยกย่อง
เรื่องสั้นของแพรว เยื่อไม้ไค่แสดงให้เห็นค่านิยมดังกล่าวไว้อย่างชัดเจนต่อไปนี้

ขอความตอนท้ายของจดหมาย ทำให้หลวงตาหวนไปนึกถึงคณิศรรมิณีโทปเทศ

ขอทว่า 'มารดาประพจน์ไม่บริสุทธิ์คอดักร' และเห็นใจเด็กคอดขึ้นมาทันที แท้ก็ยังไม่

ไม่กอดก็กลัวจะถือเอาความผิดพลากของพ่อแม่มาเป็นเครื่องลบล้างหน้าที่กตัญญู

พ่อแม่ถึงจะชั่วช้าอย่างไรก็ไม่ควรที่ลูกจะกตัญญู ②

เรารักชีวิตของเราเพียงไร ก็น่าที่จะเล็งเห็นความสำคัญของผู้ให้ (กำเนิก)

เพียงนั้น คนเรากว่าจะเติบโตมาพึ่งพาพึ่งพาของตัวเองได้ ก็ต้องพึ่งพาอาศัย

พ่อแม่มาก่อน ชาวทากัน ผาหุง ๆ พ่อแม่ให้ทั้งนั้น ตกกลางวาทกอย่างของอาศัย

พ่อแม่ พ่อแม่จึงเป็นผู้ที่ลูกจะกองสำนึกกตัญญูคุณ ยามพ่อแม่แก่เฒ่ากตอง

เอาใจลูกใส่ปลูกบารุงเลี้ยงดูทานใหม่ความสุข ③

ในคำนี้เกี่ยวกับความเชื่อของคนในสังคมไทย คนในสังคมไทยมีความเชื่อในสิ่ง
ต่าง ๆ หลายอย่าง เช่น ความเชื่อในเรื่องผี ความเชื่อในเรื่องเทวดาอารักษ์ต่าง ๆ

1 พระครูพิศาลธรรมโกศล "เว้าลิ่ว" ใน พระโศลกหัวเราะ โดยแพรว เยื่อไม้
(นามแฝง) หน้า 26 - 28

2 "เด็กคอด" ใน หลวงตา โดยแพรว เยื่อไม้ (นามแฝง)
หน้า 120

3 "ความเป็นธรรม" ใน เอียงความโลก โดยแพรว เยื่อไม้ (นามแฝง)
หน้า 21

ความเชื่อในเรื่องไสยศาสตร์ ความเชื่อในลักษณะของกตિชาวบ้าน เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องยาอายุวัฒนะ และวานวิเศษ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีความเชื่อในนิยายปรัมปรา ทำนองเทพนิยาย (Myth) ตลอดจนความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรมตามหลักในพุทธศาสนา อีกด้วย ความเชื่อต่าง ๆ ดังกล่าวนั้น ปรากฏอยู่ในเรื่องสั้นของแพรวเยื่อไม้เพียงสองลักษณะ ซึ่งเราจะแยกกล่าวต่อไปนี้ คือ

1. ความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม สังคมไทยมีความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม คือเชื่อว่า ผู้ใดกระทำความผิดไว้จะได้รับกรรมนั้นตอบสนอง ไม่ว่ากรรมนั้นจะเป็นกรรมดี หรือกรรมชั่วก็ตาม เรื่องสั้นของแพรวเยื่อไม้สะท้อนให้เห็นความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรมไว้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"เคียวนี้ยังทำอยู่อย่างนั้นหรือ?" ภิกษุถามเสียงลั่น ๆ

"เลิกแล้วครับ เลิกนานแล้ว เหตุที่จะเลิกเพราะลูกครับ ประยอมคลอดลูกออกมา

ชาเคียว ชาจริงนั้นมีสองชาหอรอกครับ แหม่นเล็บตายเสียชาหนึ่ง มันก็เหมือน

ชาเคียว เป็นเหตุให้เราารู้สึกทอหนายโดยอัตโนมัติว่า เป็นเพราะผมจับจิ้งหรีด

เค็ดชาเสียมากทอมานั่นเอง เรื่องอย่างนั้นผมเคยเห็นมาแต่ครั้งอยู่หมู่บ้าน

รายหนึ่งแกชอบลอบปลา ปลาช่อนนะครับ เหยื่อที่ปลาช่อนชอบก็คือเขียดนาง

ลูกคางคกนาง ทาคณนั้นแกจับเขียดและลูกคางคกลอปลาเสมอ ทอมาเมียแกคลอด

ลูกมีลักษณะอาการเหมือนเขียด โทษเขียดยาว แขนสั้น ปากกว้าง กางหัด คาไป

เหมือนเขียดจริง ๆ ครับ เล่นเอาหนักลอบปลาช่อนเล็กจับเขียดไปหลายคน ลูกผมเกิด

มาชาเคียวนี้ก็เพราะบาปที่ผมจับจิ้งหรีดเค็ดชา แก่ลูกของผมอยู่ไม่กี่วันก็ตาย

เราทั้งสองเกิดสำนักใดเลยเล็ก"

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "กลวยหัวนั้น" ใน หลวงกา เล่ม 3 โขยแพรวเยื่อไม้ (นามแฝง) หน้า 42

"ผมออกจากโรงเรียนแล้ว อยู่กรุงเทพฯ ไม่นานก็ถูกส่งไปอีสาน" หมอหรือนั้ส
เล่าเรื่องของตัว "ก่อนจะไปผมมาหาหลวงตากไม่พบ อยู่ที่โนนเสียหลายปี เพิ่งจะ
ไ้โดยายกลับเขามาเมื่อเร็ว ๆ นี้เอง คงคิดแยกเลยมาหา ว"

"คงคิดเป็นยังงี้ ว"

"นี่ไงครับ" เขาชี้ให้หลวงตากดูความบน "ผมได้เพิ่มขึ้นอีกดวง วันนั้นจึงมาขอพร
หลวงตาช่วยเจมิใหม่ที"

"จะเจมิใหม่เป็นอย่างไรบ้าง หมอ ว" หลวงตาเงือบมือไปถามคำถามบนของ
มนัส "พวกเอ็งนี่ชอบกล เป็นผู้หลักผู้ใหญ่แล้วก็ไม่เห็นฉลาดขึ้นสักที"

"หลวงตาละกอบเป็นเสียยังงี้" หมอบน

"จริง ๆ ะ โทษคนขาวเค็มบ้า ถราเค็มออกแล้ว ก็ไม่เห็นจะเลิกลงมาย พาให้พวกขา
เสียนิสัยคาย"

"เสียยังงี้ครับ ว"

1 "อ้าว! พวกข้านี้ก็สำคัญเหมือนกันนี่ เมื่อพวกเอ็งพากันเข้าวัดคอยหวังอย่างนี้
รคนำนตมึง คุโฆชะตามึง สะเคาะเคราะหมึง เอาดาวสะอาด ๆ มาคลุก
แป้งใหม่ในสีกปรกเสียอย่างเอ็งนี่มึง เมื่อพวกเอ็งกลับจากวัดไปแล้วก็สบายใจ
ส่วนพวกขา ก็เริ่มดำเนินการตามแผนสงครามจิตวิทยา กัน ลงมือทำขาว แหม!
อาจารย์องค์สำคัญ นายพลนั้น นายพันยังขึ้น พอขาวอย่างนั้นก็พลอยไปแล้ว
พวกประชาสามัญก็เขามาบ้าง เขาเพื่องอย่างเดียวกัน แต่ก็ไม่เห็นใครทำอะไร
คิดไป นอกจากความงี่ เมื่อไม่นานมานี้ก็มีรายหนึ่ง ชื่อธิดาใหม่ราคาเป็นแสน
เอามาให้ญาติเขามาเจมิ พอขับออกจากวัดได้ไม่กี่เมตร ชนกับรถบรรทุกโครม
เบือเรอทอดหน้าคอตาญาติเขามาเอง เศษกระดูกตาย แล้วยังมีหนามานับถืออีกมา
เขามาพูควา แหม! ถ้าไม่ให้อาจารย์ช่วยเจมิเสียก่อน ถ้ามันเป็นผีกายโหง้แน่
นี่แหละมันเป็นกันอย่างนี้แหละ พวกขา ก็เลยได้ใจ..."¹

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "เจ้าหมอ" ใน หลวงภูว เล่ม 1 โดยแพร่เยื่อไม้
(นามแฝง) หน้า 125 - 126

ค่านิยมและความเชื่อต่าง ๆ ดังกล่าวมาข้างต้นทั้งหมดนี้ เห็นได้ว่าส่วนมากเป็นค่านิยมและความเชื่อเก่า ๆ ที่ได้รับสืบทอดกันมาแต่โบราณ

คติธรรม คำสอนทางพุทธศาสนาที่สอดแทรกอยู่ในเรื่องสั้นของแพรวเปื้อน

ดังที่กล่าวไว้แล้วข้างต้นว่า เรื่องสั้นของแพรวเปื้อนจัดอยู่ในประเภทเรื่องสั้นอิงธรรมะ เนื้อหาของเรื่องสั้นส่วนใหญ่จึงเป็นเนื้อหาที่มุ่งสอนศีลธรรมจรรยาให้แก่ผู้อ่านเป็นสำคัญ แต่เนื่องจากในการสอนนั้น เป็นการสอนโดยทางอ้อมหรือโดยประยুক্ত มีโคสอนโดยตรง จึงเป็นเรื่องที่น่าพิจารณาว่า คติธรรมคำสอนที่ผู้แต่งได้สอดแทรกไว้ในเรื่องสั้นของเรื่องนี้ ได้แก่อคติธรรมคำสอนในเรื่องใดบ้าง

จากการศึกษาคติธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาที่สอดแทรกอยู่ในเรื่องสั้นของแพรวเปื้อนปรากฏว่า คำสอนส่วนมากเป็นคำสอนธรรมะขั้นพื้นฐาน เพื่อให้คนโดยทั่วไปนำไปเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติได้ เพื่อประโยชน์สุขในชีวิตปัจจุบันของตน และเมื่อได้พิจารณา คติธรรมคำสอนต่าง ๆ ที่สอดแทรกอยู่ในเรื่องสั้นของแพรวเปื้อนแล้ว ปรากฏว่า คติธรรมคำสอนต่าง ๆ เหล่านี้สามารถแบ่งออกได้เป็นสามหมวดใหญ่ ๆ คือ

1. คำสอนเพื่อประโยชน์สุขของตน
2. คำสอนเพื่อประโยชน์สุขของครอบครัว
3. คำสอนเพื่อประโยชน์สุขของสังคม

คำสอนเพื่อประโยชน์สุขของตน

เรื่องสั้นของแพรวเปื้อนได้สอดแทรกคติธรรม คำสอนเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติตนเพื่อประโยชน์สุขของตนไว้ดังนี้

1. ให้รู้เท่าทันในโลกธรรม โลกธรรม คือเรื่องของโลก ธรรมชาติของโลก ของประจำโลก มี 8 อย่าง แยกเป็นฝ่ายดี 4 อย่าง ฝ่ายไม่ดี 4 อย่าง ฝ่ายดีเรียกว่า อริยธรรม ก็อรรคมงคลปรารถนา ไก่แก่ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ฝ่ายไม่ดีเรียกว่า

(ขปมา ทรรตา โทก) ในเรื่องนี้ เรื่องสั้นของแพรวเยื่อไม้ไผ่สอดแทรกกล่าวสอนไว้ดังนี้

เคยมีพระมียศชั้นทานเจ้าคุณเทศน์ให้แม่เจ้าไถ่ย่นครั้งหนึ่งว่า คนประมาทเดินเลือน
นั้น มักจะทำอะไร ๆ สะเพร่าแบบสุกเอาเผากิน โดยไม่มีการเตรียมหรือ
วางแผนไว่ก่อน ผลที่ได้จึงสักแต่ว่าได้ หมายถึงว่าเป็นผลที่ไม่คอยจะดี ไม่เป็น
ที่สนใจ การประมาทเรื่องอื่นน่ายกไว้ แต่เดินเลือนในเรื่องชีวิตนี้สิ มันทำให้คน
ขาดการเตรียมในเรื่องที่ควรเตรียม คือเตรียมแก่ เตรียมตาย การแก่ การตาย
โดยไม่ได้อะไรนี้ มันทำให้กลางความประโยชน์อันควรได้ในชีวิต ต้องแก่ต้องตาย
อย่างวุ่นวายวอดวาย เหมือนคนเดินทางไกลอย่างกระชั้นชิด ไม่มีเสบียงติดตัว
แน่เหลือเกินว่าต้องไปขลุกขลักคอยหาข้างหน้า ฉะนั้นคนเราจึงไม่ควรประมาท
ในชีวิต ในวัย ในทรัพย์ การประมาทนั้นจะเป็นเครื่องเร่งเตือนให้รู้เท่าทัน
เหตุการณ์ ประโยชน์อันใดซึ่งจะพึงได้จึงเร่งบำเพ็ญอย่างสุดฝีมือ การเตรียม
เป็นนิสัยของผู้ไม่ประมาท มีสายตายาว เห็นการณ์ไกล¹

3. ให้มีคุณสมบัติ สักโตะ แปลว่า ยินดีในของของตน ยินดีในสิ่งที่มีอยู่
และยินดีสม่ำเสมอ หมายความว่า ไม่ยียัดหรืออยากได้ของของคนอื่น ยินดีตามฐานะที่ตนมีอยู่
เป็นอยู่ ไม่ยียินดีเกินฐานะหรือภาวะของตน สักโตะ เป็นคุณธรรมสำหรับสร้างตนและฐานะ
ให้เจริญก้าวหน้าตามความเหมาะสมและอยู่ในขอบเขตของศีลธรรม ความมีสักโตะ ช่วยให้
คนสามารถประคองใจไม่ให้คั่นร่นกระวนกระวาย อันเป็นเหตุให้ทำทุจริตผิดกฎหมาย
ผิดศีลธรรมและวัฒนธรรม ทำให้คนเป็นคนรู้จักพอและทำให้คนมีความสุข ดังที่พระพุทธศาสนา
สุภาษิตบทหนึ่งกล่าวว่า "ความสักโตะช่วยปัจจัยตามมีตามไถ่ไปสู่ขมาใจ" (ภูฏฐี สุขา ยา
อิตรัทธเรน) และว่า "ความสักโตะเป็นทรัพย์อย่างยิ่ง" (สนฺตภูฏฐี ปรมิ ธนั)² เรื่องสั้น

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "คำนิพนธ์" ใน เอียงตามโลก โดยแพรวเยื่อไม้
(นางแฝง) หน้า 93 - 94

² สวัสดิ์ พินิจจันทร์ กถิตธรรม หน้า 76

ของแพรวเปื้อนไม่ ไคสอนให้เขามีความสนใจ โดยสอดแทรกคำสอนเรื่องนี้ไว้ ดังนี้

"พระคุณงทราบดีกว่า ทุกข์ หรือสุข เกิดจากใจ กราบไคที่ใจยิ่งกว่าแป้นทุกข์หรือ
ไมพอใจ ไมยนี้คี่ในสภาพปัจจุบัน เหตุการณ์ต้องรับ ต้องสัมผัส มันก็เกิดทุกข์
และคืนวันจะพ้นจากภวะนั้น และเป็นทุกข์อยู่ทราบที่ยังยึดหรือคิดเห็นอย่างนี้
ทั้ง ๆ ที่ไม่มีทางหลบเลี่ยงสภาพแวดล้อมนั้นไปทางไหนได้ แต่ถอนมาสู่ตัวรกกต้อง
เกิดทุกข์ ก็ควยไม่มีความยินดีในสภาพของตัว เอาแต่พยายามที่จะมีจะเป็นในอีก
ภวะหนึ่ง ซึ่งมีไปได้ เป็นไม่ได้ แต่คนนี้ตัวรกกไม่ได้เป็นอย่างนี้ต่อไป เขาจึง
สามารถบันเทิงเริงรื่นได้ แบทามกลางเปลวเพลิงและนารอนที่เคียดพลาน" ...

"สิ่งใดให้ทุกข์ ก็เพราะเรามีอุปาทานว่ามันเป็นทุกข์ ความจริงสิ่งนั้นมันไม่คี่
เจตนาจะให้ทุกข์ให้โทษใคร มันมีของมันอยู่ตามปกติแล้ว ถนนทางหาก สัตว์ต่างหาก
ที่ไปตั้งแง่รังเกียจว่ามันเป็นความไม่ดี จึงเกิดความไปยินดี แล้วก็เกิดทุกข์เมื่อต้อง
รับสัมผัสกับมัน มันเป็นความโงะเขลาของถนน ของสัตว์เอง ไม่ใช่ความผิดของ
สภาพแวดล้อม"

"พระคุณรูไมใช่หรือวว่า ธรรมชาติของพริกนั้น มันทั้งเผ็ดทั้งร้อน"

"ถวายพระพร อาคมทราบ มหาพิทรรับสั่งถามทำไม ว"

"ก็เพื่อจะยืนยันให้เห็นอำนาจของความ 'ยอมรับ' สภาพแวดล้อมควยความยินดี"

"อาคมายังไม่เข้าใจ"

"นั่นก็เพราะพระคุณไม่เคยเป็นหนอน โยมหมายถึงหนอนที่มันเกิดในเม็คพริกนะ
หนอนมันมีชีวิตอยู่ในเม็คพริกอย่างสคี่น ความเผ็ดความร้อนในพริกไม่เคยเป็น
อันตรายต่อมัน ก็เพราะมันไม่พยายามเป็นอย่างอื่น นอกจากหนอน นี่หากหนอน
เกิดไปยอมรับสภาพแวดล้อมขึ้นมา พริกก็จะกลายเป็นโทษทันที เช่น หนอนมันคิด
ทะเขอะยาน อยากจะเป็นผึ่ง เป็นแมลงภู่ เพื่อจะไคกินน้ำออย น้ำหวาน เกลาหอม
อยู่ตามซอกกอไม้อันสวยงามอย่างนั้นแล้ว หนอนมันก็จะอยู่ในเม็คพริกอย่างหมกความสุข
โดยพริกนั้นจะกลายเป็นเครื่องเผคเผวให้เรารอน"

"ถวายพระพร อาตมาเข้าใจดี ความที่มหาพิศมัยทรงเปรียบเทียบ รวมความแล้ว ก็หมายถึงว่า บัณฑิตควรรักทั้งหลายฉลากัน หลังจากถูกพรมาณรับทุกขมานานแสนนาน จนสามารถปรับปรุงตัวเองให้กลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม ในพยายามจะเป็นอย่างอื่น"

"ถ้าการพยายามนั้นมิทางสำเร็จจักนาคะพยายาม แต่พระคุณก็ทราบไม่ใช่หรือว่า แม้เขาจะพยายามเพียงใด เขาก็เป็นอย่างอื่นไม่ได้ นอกจากเขาจะเป็นตามที่ เขากำลังต้องเป็น"¹

4. โพธิญาณว่าความดี อย่าท้อแท้ การทำความดีนั้นบางครั้งอาจจะไม่มีใครเห็น หรืออาจจะยังไม่ได้รับผลดีตอบสนอง แต่อย่าเพิ่งสิ้นหวัง หรือท้อแท้ต่อการทำความดี เพราะ ความดีที่ทันทัน แม้ไม่มีใครเห็นตัวเองก็เห็นและมีความสุขใจที่ได้ทำ ความสุขใจสบายใจ ในความดีที่ตนได้กระทำไป ก็นับว่าเป็นผลดีที่ตนได้รับตอบสนองแล้ว ดังนั้นจึงไม่ควรท้อแท้ หรือสิ้นหวังต่อการทำความดี เกี่ยวกับเรื่องนี้ เรื่องสั้นของแพรวเยื่อไม้ได้สอดแทรกคำสอน ไว้ดังนี้

อย่าไปอาทรอ่อนใจกับคำนิพนธ์ว่าร้ายที่เหล่าวิสัยที่เราแก้ไขได้ ดอกบัวทุกดอกกลั่น แต่เกิดจากโคลนตมสกปรกทั้งนั้น คนที่เถาะ จะดีหรือชั่วก็เกิดมาแล้ว จะหมองมัว กับชาติตระกูลไปทำไม มุ่งหน้าทำตนให้งดงามเหมือนดอกบัว คนจะบูชาให้ เกียรติเอง²

นางเอ๋ย! ธรรมจะตายจากโลกไถ่อย่างไร ในเมื่อแม้อย่างเล็กก็รักแล้ว ๆ ของ ตัวไปไต่ แสดงว่าเมตตาธรรมอันบริสุทธิ์ยังเหลือค้างอยู่ในเรือนกายที่แสนจะทุเรศ สกปรก เช่นเธอ คุณเอ๋ย! ถูกลูกเขาขับไล่หุบที่จนบอบช้ำ หอบสังขารกระเซอะ-

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "สัทธามณเฑียร" ใน หลวงๆ เล่ม 4 โดย แพรวเยื่อไม้ (นามแฝง) หน้า 98 - 102

² "โพธิญาณ" ใน เสียงปลุก โดยแพรวเยื่อไม้ (นามแฝง) หน้า 123

กระเซิงเหมือนนกโจรมันปล้นจับเตลิดมา ร่ายกวานันเขายังสร้างเรื่องให้คน
ทั้งหลายเข้าใจว่าเป็นตัวเสนียดกาลอีกด้วย ทุกวันนั้นหมกที่ห้องอย่างแท้จริงเขา
หันหน้าไปหาใคร ๆ เขาก็หากังรังเกียจและขับไล่ไล่ส่ง ต้องมาอาศัยป่าช้าอัน
เป็นอาณัติกรของผี ที่เป็นเสนียดเพราะลูกของเขอต้งสิ้น แล้วเขอก็ยังเลิกรัก
มันไม่ได้ ใจมันเหมือนกันทุกคนแหละก็จ้านเอ๋ย! ธรรมยังไม่ตาย อย่าเพิ่ง
สิ้นหวัง เมื่อฟังคนกวนกันไม่ได้ ก็จงฟังธรรมเถิด ธรรมเท่านั้นจะเป็นที่พึ่งที่
แท้จริงของคน ธรรมคือกฎแห่งกรรมยังไม่ตาย และจะไม่วันตาย ธรรมเป็น
สิ่งอมตะ ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นกฎที่ยั่งยืนอยู่เสมอ คนชั่วยังมี คนดีตกต่ำ
นั้นไม่ได้ แต่ความมั่งมีก็ไม่ใช่ว่าความสุข ความตกต่ำก็ไม่จำเป็นต้องมีทุกข์
มันเป็นการหลงของคนที่ยังไม่เข้าใจหลักกรรม หรือกฎแห่งกรรม มันเป็นเพียง
มายาที่ชวนให้หลงผิด และเป็นอภิจจังที่เขอไม่เข้าใจ จึงหลงไปว่าธรรมตายแล้ว
แท้จริงธรรมยังไม่ตาย¹

5. ให้ละเว้นจากการทำความชั่ว ความชั่ว ความเลวต่าง ๆ เป็นบาป เป็นเหตุ
แห่งทุกข์ การงดเว้นจากการทำความชั่ว ก็คือการงดเว้นเหตุแห่งทุกข์ เรื่องสั้นของแพรวเอื้อไม่
ได้อธิบายให้ละเว้นจากการทำความชั่ว โดยย่อแต่แรกกาลอนไว้ดังนี้

"ศัตรูอะไรจะมาน่ากลัวเท่ากับความชั่วเป็นไม่มี ความปลอดภัยสำหรับชีวิตก็คือ
รู้จักหยุด รู้จักเว้น ยับยั้งหักห้ามตัวเองได้ ... สิ่งที่ไม่มาโดยไม่ชอบกรรม
ดวงล้าสิทธิคนเฒ่า จะโดยเล่ห์กระเท่ห์แสนฉลาดอย่างไรก็ตาม จะต้อง
ชดใช้เขาจนได้ จะโดยการจัดการของพระพรหมหรือยมบาลอะไรก็สุดแต่จะคิด
จะเชือดกัน แต่มันก็ต้องเป็นจริง เห็นจริง เขื่อนวันเผชิญกันนั้น หลีกไม่พ้นหรอก
อย่างการพบกันของเราวันนี้ก็เถอะ เราควรจะขอบคุณสิ่งที่มันบันดาลให้เราเจอกัน

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "ธรรมยังไม่ตาย" ใน ของฝากจากหลวงคว โดย
แพรวเอื้อไม่ (นามแฝง) หน้า 45 - 46

และได้โอกาสซัดใช้หนี้สินกันเสีย ถ้านายไม่เชื่อเรื่องเวรกรรมหรือการบันดาลของ พระพรหมมมาดอะไรก็คิดเสียง่าย ๆ ว่า โลกมันแสบและเล็ดเกินไปที่จะหลบหนี ความเลวที่หาไว้พ้น เพื่อความสบายใจไม่พัวพันเสียเลยดีกว่า ความเลวนะ ! โลกมันกลมมนะคุณ"¹

6. ในของโลกรวมองทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับตนในแง่ดี การมองโลกในแง่ดีเป็นอุปนิสัยหนึ่งในการฝึกจิตให้รู้จักชื่นชมยินดีกับสมบัติของตน ภาวะของตน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เป็นอุปนิสัยในการฝึกจิตให้มีสันโดษนั่นเอง เรื่องสั้นของแพรเยื่อใบไค้สอดแทรกคำสอนเรื่องในของโลกรวมองโลกในแง่ดีไว้ดังนี้

สาธุ เป็นคำศักดิ์สิทธิ์ เป็แผนกวิเศษแก่ทุกซัด แก่ปัญหาวีชีวิตได้ คนโบราณจึงถือเป็นเสียงสุทธานประจำ สาธุ แปลว่า ค่ะ คนที่จะเปล่งเสียงศักดิ์สิทธิ์นี้ออกมาได้ ก็คือเมื่อมีความปิติอิ่มเอิบอยู่ภายใน การที่จะสร้างอารมณ์ปราโมทย์ปิติได้ ก็หมายถึงว่ารู้จักเลือกเฟ้นอารมณ์ภายนอก เข้ามารับปรุงความรู้สึกภายใน หากความดีจากสิ่งทีประสพสัมผัสได้ทุกชนิด แม้แต่ในปรากฏการณ์ที่เลวร้าย อย่างมีที่สาธุกับโทษที่สามได้รับ ก็เพราะมองเห็นความดีในความเลวอย่างชัดแจ้ง เช่น การถูกถอดยศลดตำแหน่ง สิ้นความเป็นกษัตริย์ ก็คิดว่าดี จะไ้เบาจากภาระ ไกร ๆ ก็รู้ว่า ภาระของกษัตริย์มันหนัก ถึงกับผูกเป็นกำผูกว่า "ทุกข์แบบาน ทุกข์สมภารเจ้าวัด ทุกข์ราชามหากษัตริย์" เมื่อสิ้นความเป็นกษัตริย์ก็สิ้นทุกข์ หากถือตามมติเงิเพยนี้ คุณทนายทนายของหนักมาไกลแสนไกล เมื่อมีผู้มาช่วยปลดลงได้ ก็น่าจะชอบคุณเขา ฉะนั้นบุคคลผู้เป็นกนเหตุให้พระเวสสันดรถูกถอด ก็น่าจะได้เป็นมิตรที่ดีฉันนั้น การสามารถค้นหาเหตุผลใดด้วยอุปนิสัยอย่างนี้ ช่วยให้มีที่สาธุออกมาได้ พยายามมองเห็นความดี

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "โลกมันกลมมนะคุณ" ใน หลวงพ่ เล่ม 2 โดยแพรเยื่อใบ (นามแฝง) หน้า 176, 187 - 188

จากบุคคลผู้เป็นศัตรูเหล่านั้น จึงไม่มีความคิดที่จะโทษตนเองร้ายเขา
เรื่องราวที่น่าจะยาวอีกก็เป็นอันสิ้นสุดยุติลง ในห้วงอันสงัดของเสียงสาธุ¹

โลกจะเป็นอย่างไร ความสำคัญมันไม่ได้อยู่ที่ตัวโลกหรอก มันอยู่ที่ว่าเราจะเข้าไป
ไปรู้สึกต่อโลกอย่างไรทางหาก ถ้าเราเห็นโลกแล้ว เราก็กตกรก หากเรา
เห็นโลกสวยงาม เราก้ก็เห็นอันไฉนวิมานสวรรค์ ฉะนั้นการปรับใจปลูกสร้าง
นิสัยอารมณ์จึงสำคัญ²

7. ให้รู้จักแก้ไขตนเอง อย่าไปคิดแก้ไขคนอื่น คนส่วนมากมักมองไม่เห็นความคิด
ของตัวเอง มองเห็นแต่ความผิดของผู้อื่น จึงคิดว่าตัวเองถูกรำไป การมองแต่ความผิดของ
ผู้อื่นนั้นเป็นการมองคนในแง่ร้าย ทำให้ตาฝ้าเพ่งมองความชั่วของตนไม่ให้เห็น การแก้ไข
ตนให้ดีขึ้นจึงไม่มี คนฉลาดจึงไม่ควรเพ่งโทษใคร ควรแก้เพ่งโทษตัวเอง และพยายาม
แก้ไขตัวเองให้ดีขึ้น ทั้งที่มีกติกรรมในพุทธศาสนาบทหนึ่งสอนว่า "จงพองตัวเองและตัดสิน
ตัวเองดีกว่า" (อภคณา โจทยกตานิ ปฏิโมเสกมกคณา)³ เกี่ยวกับเรื่องนี้ เรื่องสั้นของ
แพรวเยื่อไม้ได้สอดแทรกกล่าวสอนไว้ดังนี้

"แก้ไขที่ตัวเราเถิดพี่รียาเอ๋ย! ตัวเรานั้นอยู่ในกำมือของเรา มันอยู่ในวิสัยที่เรา
ปรับปรุงแก้ไขได้ อย่าไปคิดแก้ไขปรับปรุงคนอื่นเลย ความทุกข์ของคนส่วนมาก
มักเกิดจากคิดแก้ไขคนอื่น ต้องการให้อ่อนเป็นอย่างที่เราคิด การตั้งใจอย่างนี้
มันมักจะผิดหวัง หากจะคิดถึงตนเองก็พยายามยอมรับอาการที่เราเป็น ก็อ่อนได้

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "บัทธี" ใน หลวงตา เล่ม 3 โดย แพรวเยื่อไม้
(นามแฝง) หน้า 24 - 25 -

² ฐ. หน้า 31

³ กรมการศาสนา กองวัฒนธรรม เรื่องวัฒนธรรม หน้า 206

กิตติ์ ถ้าเดือนไม่โลกของมอปีให้เวอร์กรรม ... หันมาแก้ไขตัวเรา ปรับปรุง
ที่ใจเรา ความรู้สึกนึกคิดของเราดีกว่า จะได้ไม่ต้องไปเที่ยวพาลพาโลบายราย
ใส่โทษใคร ๆ"¹

8. ให้ความละเอียดรอบคอบ บาบ หมายถึง เหตุให้ถึงความเดือดร้อน เคร่งให้
ถึงความทุกข์ยากลำบาก ไคแก ความชั่ว ความร้าย ความชั่วร้าย² คนส่วนใหญ่ทำบาป
เพราะความหลง หรือมีโมหะ อันไคแก ความเข้าใจผิด ความมีมโน ความไม่รู้อย่างจริง
กิกไข่ทัน เห็นผิด เช่น เห็นดีเป็นชั่ว เห็นชั่วเป็นดี เห็นคนเป็นโทษ เป็นต้น ความหลง
เหล่านี้เป็นเหตุให้คนทำความชั่วได้ทุกโอกาส สิ่งที่จะคอยกักกันใจไม่ให้หลงทำ
ความชั่วอย่างหนึ่งก็คือ ความละเอียด ทุกกณึ่งการจะปลุกฝังความละเอียดใจต่อการทำบาป
ให้เกิดขึ้นกับตน เรื่องสั้นของแพร เยื่อไม้ไคสอนให้คนมีความละเอียดรอบคอบโดยสอดแทรก
คำสอนไว้อย่างนี้

บาปนั้นมันมีเส้นที่ตรงอำนาจยิ่งนัก คนฉลาดก็อาจจะทำอะไรโง่ ๆ ได้ พระก็
อาจจะประพฤติดอย่างปี่สาวได้ เพราะหลงสนุกกับเส้นของความบาป เส้นของความ
ชั่ว มันทำให้คนอ่อนแอไคอย่างไม่ว่าเชื่อ อาณาเขตก็อาจจะช่วยกักกันใจมิให้
เคล็ดหลงกระทำสิ่งที่ไม่สมควร ก็คือความละเอียด แล้วก็มีชีวิตอยู่อย่างปลอดภัย
อันทุกขภัยที่เคินเข้าหากนั้น ก็เคินมาตามถนนแห่งความชั่วของตน ๆ นี่ไปหลงจ้องไว้
นั่นเอง หากความละเอียดมีอำนาจเหนือใจ ก็จะทำให้คนเว้นความชั่ว อายเออะ!
อายอะไรก็ได้ ช่วยตัวไคทั้งนั้น แถ่ทศสุกคือ อายตัวเอง ถ้าอ่อนแอเกินไปไม่
เกรงใจละอายและชั้ก็จะพเนธานินชากับความชั่ว ก็หาอะไรสักอย่างเพื่อเตือนใจ

¹ พระภิกษุพิศาลธรรมโกศล "หลอนไปหลายวัน" ใน หลวงกา เล่ม 3 โดย
แพรเยื่อไม้ (นามแฝง) หน้า 80 - 81

² สวัสดิ์ พิธิจันทร์ คติธรรม หน้า 129

ให้ละอาย จะเป็นพระหรือผี ถ้าสามารถช่วยให้เขินต่อความชั่วได้แล้ว ก็ไม่เสีย
แรงบูชาหรอก¹

9. อย่าทำงานด้วยความโลภ ความโลภ ทำให้จิตใจของคนไม่มีความสุข และ
ทำให้คนเป็นผู้นิรันดร์ประมาณ คือ ไม่รู้ว่าทำอะไรจึงจะพอเหมาะ ทำอย่างไรจึงจะพอดี
และทำอะไรจึงจะพอควร การงานทุกอย่างย่อมมีความพอเหมาะพอดีในตัว ถ้าได้ทำ
ให้พอเหมาะพอดีแล้ว ก็จะเกิดประโยชน์ตามสมควรแก่ประเภทของงาน การทำงานด้วย
ความพอเหมาะพอดี ไม่รีบเร่งจนเกินไป ไม่วิตกกังวลด้วยอำนาจความโลภในลาภผลที่
ได้รับ ทำงานด้วยความมีสติ จะทำให้งานนั้นได้รับผลดี เรื่องการทำงานด้วยความพอเหมาะ
พอดี ไม่ทำงานด้วยความโลภนี้ เรื่องสั้นของแพรวเยื่อไม้ได้สอดแทรกกล่าวเอาไว้ดังนี้

"ผมยังจำพระท่านเทศน์ทางวิทยุได้ว่า การทำงานด้วยความโลภ เพิ่งถึงผลจน
เกินไปนั้น เรียกว่า ทำงานด้วยจิตไม่วาง มันบอบช้ำทั้งกายทั้งใจ เห็นอย่างมาก
ผลที่ออกมาก็หยาบ ท่านว่า ความวิตกกังวลด้วยอำนาจโลภะ เป็นการตรากตรำ
ทางอารมณ์ ทำให้จิตใจมันซึมและคันชา ความดิศเอาไม่แฉ่วใส ฉะนั้นผลงาน
ของผู้ที่แตกความวิตกกังวลจึงไม่ดี ไม่ดีอะไรกับผลไม้ออกมาอย่างแกน ๆ
ไม่สมบูรณ์เปล่งปลั่งสดใส รสชาติมันจะหายไปโดยอย่างไร การทำงานที่จะเกิดผลดี
ต้องทากายใจเยือกเย็น ทำด้วยจิตว่าง คือทำอะไรอย่างสบาย ๆ ใจรีบไม่เร่ง
ไม่เพ่งเล็งในลาภในผลอะไรทั้งนั้น ภูมิใจให้อยู่ในอำนาจของสติปัญญาได้แล้ว
จะทำงานเพื่องาน แล้วก็จะสนุกเพลิดเพลินกับงาน²

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "บาปล่อนนุชลอน" ใน เสียงปลุก โดยแพรวเยื่อไม้
(นามแฝง) หน้า 109

² "กอน้ำที่น้ำรัก" ใน เสียงทาบโธ โดยแพรวเยื่อไม้
(นามแฝง) หน้า 224 - 225

10. ใครจักถือเอาความฉิบพลาคมาเป็นครู ไม่ว่าใครเมื่อลงมือทำอะไรแล้ว ก็อาจมีการฉิบพลาคขึ้นมาได้ ไม่มีใครที่ทำอะไรโดยไม่ฉิบพลาคมาก่อน ดังนั้นเมื่อทำอะไร พึงพลาคไป ก้อยาโทษแก้ไข อย่าถือเอาสิ่งที่ทำพลาคไปแล้วนั้นมาเป็นอารมณ์ แต่ให้ถือ ความฉิบพลาคนั้นมาเป็นครู หรือเป็นเครื่องเตือนใจไม่ให้ทำผิดอีกในคราวต่อไป เกี่ยวกับ เรื่องนี้ เรื่องสั้นของแพรวเอื้อไม้ไคร้สอศแทรกกล่าวสอนไว้ดังนี้

"ไปปีใครหรือที่ชีวิตจะหมดจกสกลีตั้งแต่หัวจรดหาง ต้องผ่านความฉิบพลาคมาด้วย กันทั้งนั้น เรื่องอะไรจะต้องมาหมกมุ่นคิดว่าตัวเองเลวเสียจนไม่ควรจะอยู่บน แผ่นดินนี้ ไอ้ที่มันลอยหนาอยู่ในหูลงอนไปเต็มโลกมันก็พอ ๆ กับเรานั่นแหละ
บุปผาเอ๋ย"

"อย่าเก็บเอาความฉิบพลาคมาพกไว้ให้อักเสปเจ็บปวดทางจิตใจ เพราะมันไม่ใช่ เรื่องฉิบธรรมชาตินะอย่างใด วิสัยสัตว์ วิสัยคนที่ยังมีกิเลส มันต้องเป็นอย่างนี้ สัตว์มันก็รักกัน คนก็ต้องเป็นยัวเมียกัน ไปเห็นจะฉิบตรงไหน หากจะฉิบก็ควย เราเก็บเอาความฉิบเห็นของคนมาเป็นอารมณ์กินไป คนที่ชอบนิทานวราย คนอย่างสนุกสนาน ไซ้ว่าจะสะอากันก็เปล่า มีโอกาสลับตาคนเมื่อไร ก็ยัง ชอบทำในสิ่งที่ปากมันพูดว่าเป็นการบัคส์อยู่นั่นเอง"

"คนเราจะเป็นตัวของตัวได้ ก็ต้องแข็งใจ อย่าเก็บเอาความฉิบเห็นของคนทั้ง โลกมาเหินไวนหัว ปลงมันลงเสียบ้าง ยิงกับโลกให้เต็มที่ เพราะอายุของเรา มีไม่มากพอที่จะมาใส่ใจกับความระหมทรนทรณใจ สิ่งที่ทำพลาคไป มันแก้ไม่ได้ จะเก็บมันมาเป็นอารมณ์ทำไม ถ้าจะเก็บก็เก็บมันไว้เป็นครู อย่าเก็บมันไว้เป็น ยาพิษ"¹

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "ลัญญ์หญิง" ใน หลวงตา เล่ม 2 โภยแพรวเอื้อไม้
(นาถาแดง) หน้า 39 - 40

คำสอนเพื่อประโยชน์สุขของครอบครัว

เรื่องสั้นของแพรวเปื้อนมี มีคตินิยมคำสอนเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติตนเพื่อประโยชน์สุขของครอบครัวสอดคล้องกันไว้ดังนี้ คือ

1. ในการครองชีวิตคู่ให้รู้จักเสียสละ ในการครองคู่กันนั้น ทางฝ่ายทางตองคำนึงถึงความตองการของอีกฝ่ายหนึ่ง ไม่เอาแต่ใจตัว ตองรู้จักเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อความพอใจของอีกฝ่ายหนึ่งด้วย การครองชีวิตคู่จึงจะราบรื่น ในเรื่องสั้นเรื่องสั้นของแพรวเปื้อนมี ได้สอดแทรกคำสอนไว้ตอนหนึ่งว่า "การอยู่ร่วมกันหากทุกคนไม่เอาแต่อาภรณ์ คำนึงถึงความตองการของอีกฝ่ายหนึ่งไว้มาก แล้วก็เสียสละเพื่อความพอใจของอีกฝ่ายหนึ่ง ความขัดแย้งก็จะไม่มี อยู่ด้วยกันได้อย่างสุขสบาย"¹

2. ให้รู้จักทนต่อข้อบกพร่องของกันและกัน คนทุกคนย่อมมีข้อบกพร่องอยู่ในตัวด้วยกันทั้งนั้น ในการอยู่ร่วมกันทางฝ่ายจึงทางตองมีความอดทนในข้อบกพร่องของกันและกัน ชีวิตคู่จึงจะยั่งยืน เกี่ยวกับเรื่องนี้ เรื่องสั้นของแพรวเปื้อนมี ได้สอดแทรกคำสอนไว้ดังนี้

คนที่สมควรจะร่วมชีวิตกัน จำเป็นจะต้องรู้จักกันให้รอบคอบ แม้กระทั่งความบกพร่องของกันและกัน ปกติคนเรามักชอบแจะอวดความดีของตน ส่วนความไม่ดีพยายามปกปิด เป็นเหตุให้เกิดความผิดหวังแตกแยกในภายหลัง ฉะนั้นคนที่รักจะอยู่ร่วมกันให้ยั่งยืนไปภายหลัง ต้องเปิดเผยตัวเองต่อกันให้หมดสิ้นทุกแง่มุม และลองประมาทจิตใจของตัวเองดูว่า จะมีน้ำอดทนต่อความบกพร่องของอีกฝ่ายได้หรือไม่²

¹ พระกรณียาตราธรรมโกศล "อุกฤษฏ์หญิง" ใน หลวงตา เล่ม 2 โดยแพรวเปื้อนมี (นามแฝง) หน้า 109

² _____ "หลอนไปหลายวัน" ใน หลวงตา เล่ม 3 โดยแพรวเปื้อนมี (นามแฝง) หน้า 74

3. ให้รู้จักให้อภัยในความผิดพลาดของกันและกัน การอยู่ร่วมกันนั้น ทั้งสองฝ่าย
 ต้องรู้จักให้อภัยในความผิดพลาดของกันและกัน เพราะความผิดพลาดเป็นวิสัยของมนุษย์
 อย่างหนึ่ง ทุกคนย่อมมีโอกาสที่จะทำอะไรผิดพลาดได้ด้วยกันทั้งนั้น การเข้าใจกัน การให้
 อภัยด้วยความเห็นอกเห็นใจกัน จึงเป็นสิ่งที่ควรกระทำ เรื่องสั้นของแหม่มเยอไม้ได้สอนให้
 คนกร องคูกันด้วยกาให้อภัยในความผิดพลาดของกันและกัน โดยสอดแทรกกาสอนไว้ดังนี้

"ทั้ง ๆ ที่เื่องรู้อยู่ว่าไอ้สังคบบาบอที่เื่องแคว้นักหนา หัวนี้ไหวอยู่ตลอดเวลานั้น
 มันไม่เคยมามีส่วนประกอบทุกขประกอบสุขด้วยอย่างจริงจังอะไรเลย มันมีความ
 หมายในทางที่จะทำลายให้ราวฉาฉามากกว่า การรวชีวิตครอบครัวนั้น เราต้อง
 อาศัยคุณสมบัติที่จะช่วยกำจุนของคนทีร่วมชีวิตกันจริง ๆ ไม่ใช่ความคิดเห็นของสังคม
 ซึงเป็นเื่องถกเื่องเกียรติ และทางไกลคัว ทั้งไม่ยอมมารวมรั้นนิชอบกับเราด้วย
 ฉะนั้นเราจึงควรพิจารณาให้ถึงคุณสมบัติข้อนี้ให้กระจ่าง เพื่อจะได้บำบัคความ
 กังวลอันเกิดจากการ ขูขิบนิหาเสียไค อีกอย่างหนึ่ง ซากัเห็นวาจะเป็นบุญกุศลอัน
 ยิ่งใหญ่ หากเื่องจะอุบอุปกการะเมียมคนเ็นตลอดไป"

"เป็นบุญยังงักรับ มีเมียมะหรี่"

"กุขอเสียทีไค้ไหมวะ ? ไอ้คำพูดบาปทัวจัญไรคานี้"

"เอาเลวตางขอมก็จะถวาย วาแกเป็นบุญกุศลยังงักรับ ?"

"บุญกุศลที่เื่องไค้ช่วยชีวิตผุ้หญิงคนหนึ่งทีบาปกรรมชัคโยนหลอนลงไปในวิธ"

เศราผอม หลอนตองการจะยกตัวขึ้นมาจากหลุมหลอนอันไดมมอคสนั้น แต่หลอน
 ก็ทำไค้ไค เพราะไม่มีคนประกองช่วยเหลือ ควยไกร ๆ ก็หากันรังเกียจหลอน
 หมค ซึงแท้จริงแล้ว หลอนไม่สมักรใจทีจะเป็นเช่นนั้น เื่องกรูอยู่ตลอดเวลาวา
 ความฝืนของหลอนทีจะเป็นภนคิกะเขานัน มันอยู่ในหัวอกหัวใจหลอนตลอดมา
 หลอนไค้ตัวไค้โดยสมักรหรือสันคาน จึงนับวาหลอนเป็นผุ้การทีจะช่วยเหลือ

หากเื่องอุปกการะหลอนควยเมตตารักไกรจริง ๆ แล้ว ก็เท่ากับพญยกิให้หลอน
 ชันพนจากขุมนรก อย่างนี้เื่องยังไค้เห็นทางเป็นบุญกุศลอีกหรือ เื่องนับแตจะ

ไปมุงเอาบุญกับพระอรหันต์ที่ไหวะ ในเมื่อบุญกะเมียบ่ กุศลในมุงกลับไม่สนใจ
 เฝ้าตรึงเกียจถูกถูกเห็น เอาก่อนที่ไมมีส่วนใดส่วนเสียควมมาเป็นอารมณ์"....
 "ใครวะไม่เคยคิดพลาคเสียหยามากอน มันมีทุกกาแหละวะ แต่ขอโพ้นเป็นเรื่อง
 ที่มันไปเป็นกวาหลังไป ขณะที่อยู่ควมกันอย่าเป็นอยางนี้่อกก็ไซ้โต ขอสำคัญ
 ไหวรบกัลดลางควมหลังควมควมคี่ และพยายามลิมอย่าพินมุนั้นขึ้นมา มุง
 หนาช่วยกันทว่าแตกวากก็ ไมซาไมนานกนกลิมไปเอง มันินทาอยู่มานาเทรอก
 บันเมื่อปากมันักหยุกไปเอง เอ็งจงตอใจจากคนอื่นเสีย หันมาสนใจตัวเอง
 ใหมาก พยายามฝึกตัวให้กคคอยางมีเหตุผล สลัดควมพะวงกังวลตอเสียง
 ดังคมเสีย หันมาอยู่กับควมจริง และอุปถัมภ์กันไปควมควมข้อสยสุจริต
 ทว่าคคอยางนี้่แหละพระจะคุมครองเอง"¹

4. ในฐานะพ่อแม่ อย่าทำกรรมชั่วให้ลูกไม่คอย พ่อแม่อมเป็นเทร็ก ที่เกิดทุน
 ของลูก ผู้ที่เป็นพ่อเป็นแม่จึงควรประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นแบบอยางที่ดีของลูก อย่าทำตัว
 อยางที่ไม่ดีให้ลูกเห็น และอย่าทากรรมชั่วทวง ๆ อันเป็นสาเหตุนำให้ลูกพบควมภาค
 ภูมิใจในตัวพ่อแม่ของตน คำสอนดังกลาวนสอศแทรกอยู่ในเรื่องสั้นของแพรวเื่อไม้ ดัง
 ตัวอย่างต่อไปนี้

"ถารักลูกสงสารลูกแล้ว กรุณาเถิด อย่าเห็นแก่ตัวสร้างกรรมอันเป็นมลทินให้ลูกเท่า
 ทองขมขื่นทรมาณกับมรดกอันแสนทราบ เยี่ยงโบและต้นเป็นอยูดะนั้นเลย"
 พระอาจารย์บุญอำเวกการว่าฟังอยู่ในหัวอก "พ่อแม่ที่ประพฤติไม่บริสุทธิ์ก่อโจร
 ปล้นควมภาคภูมิใจของลูก" เจ้าคุณภาวี่ หรือพระอาจารย์ใหญ่ทบทวนพึงเพย
 ภาษิตโบราณ²

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "เกียรติกัยชาวเขินกาหนบ" ใน หลวงภูม เล่ม 1
 โดยแพรวเื่อไม้ (นามแฝง) ทนา 199

² "โบต้น" ใน เสียงปลุก โดยแพรวเื่อไม้ (นามแฝง)
 หน้า 126

5. ให้รักลูกให้ถูกทาง การรักลูกให้ถูกทางคือ รักลูกเพื่อความสุ่ความสุขความเจริญ
ของลูก อย่ารักลูกเพื่อความสุ่สุขของตัวเอง เรื่องสั้นของแพรวเปื้อนไม้ไผ่สอดคนแหกคำสอนนี้
ไว้งั้น

"ความรักของพ่อแม่ เป็นความรักที่บริสุทธิ์ผุดผ่องไม่มีความรักแบบไหนจะเทียบ
เท่าก็จริง แต่ล้าพังความรักอย่างเคียวก็ไม่ใช่ช่วยให้ลูกเฝ้าคั่น เขาเรียกว่า
รักให้โง่โง่ละ"

"มันจะโง่จะเซอะอะไร ก็ให้มันอยู่ใกล้ ๆ เราเถอะหลวงพี่ แต่เขาไม่ยอม
เอาแตรองหมรองไหจะมาเรียนคอกทาเคียว ออไนใจ"

"เคี่ยมันคึกของมันถูกแล้ว ใบสมัยที่โลกเจริญนี้ ความเป็นอยู่ยากเข้าทุกที่ โลก
เต็มไปด้วยปัญหาอันซับซ้อนซ่อนเงื่อน ฉะนั้นเด็ก ๆ ที่จะเติบโตไปในวันข้างหน้า
จึงจำเป็นต้องเตรียมตัวด้วยการเล่าเรียนหาวิชาความรู้เอาไว้ เงินทองที่มีอยู่
ก่อนนะ ถ้าไม่มีวิชาความรู้รักรักษาไปได้ เคี่ยมันคึกถูกแล้ว ผู้ที่รักคือแม่ของ
มันนั่นเอง เป็นแม่ที่เข้มแข็ง รักลูกเลี้ยงลูกแทนที่จะเพื่อความสุ่ความสุขความเจริญ
ของลูก กลับมารักมาเลี้ยงเพื่อความสุ่สุขของตัวเอง รักอย่างนี้ไปใช้รักลูกหรือ
แตกกลายเป็นรักอย่างรักสัตว์เลี้ยง เช่น เลี้ยงนก เลี้ยงปลา บำรุงไว้ให้สวย ๆ
งาม ๆ เพื่อจะเชยชมชื่นใจฝ่ายเดียว เคยคิดบ้างไหมว่า นกในป่าปลาในคลอง
มันมีความสมบูรณ์น่ารักมากกว่านกในกรง ปลาในอ่างบักบายแท้ อย่าไปคิดว่า
ลูกเหมือนสัตว์เลี้ยงช้สมจิต"¹

6. ในฐานะที่เป็นลูก ให้มีความกตัญญูรู้คุณพ่อแม่ พ่อแม่เป็นมหารักลูกและมี
พระคุณต่อลูกอย่างยิ่ง ลูกทุกคนจึงควรตระหนักในความรักของพ่อแม่ และควรสำนึกใน

¹ พระกรรณพิศาลธรรมโกศล "สมจิต" ใน หลวงตา เล่ม 1 โดย
แพรวเปื้อนไม้ (นามแฝง) หน้า 156 - 157

พระคุณของพ่อแม่ เมื่อมีโอกาสทองคอบแทนพระคุณของท่านด้วยการบำรุงเลี้ยงดูท่านให้มีความสุข เรื่องสั้นของแพรเยื่อใบไผ่สอนให้ลูกมีความกตัญญูรู้คุณพ่อแม่ โดยสอดแทรกคำสอนไว้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

"พ่อแม่! ไม่มีวันที่จะเป็นมารของลูกหรือกุดแอย! แต่การเห็นผิดก็อาจมีได้ เพราะพ่อแม่ก็เคยผิดๆ คุณที่เจตนาของท่านดีคุณ นั้นแหละชาคุนของพ่อแม่ละ" หลวงควา¹

"การที่เราก็คอยางที่รู้มานะว่า คนอย่างเธอไม่มีใครเขาห่วงนะ มันเป็นคนรักที่ ทำให้เธอมีใจเค็ดเคียวเข้มแข็งได้ เธออาจจะไม่ทุกข์ไม่รอนัก แต่คนที่ทุกข์ กินใบไผ่จนใบหัดบ ฉันแน่ใจว่าอีกคนหนึ่งคือแม่ของเธอ เธออาจจะน้อยใจว่า แม่ไม่รักเธอ เพราะแม่มีสามีใหม่ มีลูกใหม่ นั่นก็เพราะเธอก็กินไปฝ่ายเดียว วิสัยของแม่นะมันลึกซึ้งลงกลางยากนัก แม่อาจจะมีความรัก เช่น รักสามี รักลูก คนใหม่ หรือรักอื่น ๆ สักก็ร้อยกพันอย่าง แต่ไม่มีความรักอันใดจะมาลบเลาง ความรักที่แบ่เคยมีต่อลูกได้ เมื่ออยู่พรอบหน้ากัน แม่อาจจะไม่แสดงให้รู้วว่า รักเธอ ซ้ำบางทีอาจปีเหตุดการอะไร ๆ มาทำให้เธอน้อยใจว่า แม่หลงรักอื่น จนลืมรักลูก เช่น อาจจะคุคา เขียวเค็ด แต่เมื่อลูกตกอยู่ในที่นาเป็นหวง อย่าง เธอจากมาไคไคไม่รู้คนสายปลายเหตุดอย่างนี้ กวามรักของแม่จะปรากฏออกมา เป็นความห่วงใย ทุกหระบ อาจจะทำให้อายู้สั่นก้ได้ ینگก็เท่ากับเธอซาแม่ของ เธอทีละน้อย ซาไคกายจากความสุข ไคตายจากชีวิต นับว่าเป็นบาปกรรม อย่างหนักที่เคียว"²

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "สี่กัแทนดุด" ใน หลวงควา เล่ม 2 โดยแพรเยื่อไม้ (นามแฝง) หน้า 99

² _____ "กถิงการา" ใน หลวงควา เล่ม 1 โดยแพรเยื่อไม้ (นามแฝง) หน้า 190

อันพ่อแม่ฉัน บ่บอกก็บ่ลงว่ามีคุณมาก ไหว้ประโยชน์ตลอดอย่างชนิดที่ใคร ๆ ใ
 ไม่นึกคือชีวิต เรายังชีวิตของเราเพียงไร ก็น่าที่จะเล็งเห็นความสำคัญ
 ของผู้ให้(ถ้าเนิก) เพียงนั้น คนเรากว่าจะเติบโตพึ่งพาของตัวเองได้
 กตของพึ่งของอาศัยพ่อแม่มาก่อน ชาวทมิฬ ผาพันง ๆ พ่อแม่ให้ทั้งนั้น ตกลงว่า
 ทุกอย่างของอาศัยพ่อแม่ พ่อแม่จึงเป็นผู้ที่ลูกจะของสำนึกถวายความกตัญญู
 ยามพ่อแม่แก่เฒ่ากตของเอาใจลูกให้สุขสบายรุ่งเรืองลูกหลานให้มีความสุข¹

คำสอนเพื่อประโยชน์สุขของสังคม

สังคมจะมีความสุขได้ก็ต่อจากอาศัยความร่วมมือจากกันในสังคม เรื่องสั้นของ
 แพร่เยื่อไม้มีคำสอนเกี่ยวกับการประพฤติปฏิบัติตน เพื่อประโยชน์สุขของสังคมสอดคล้องอยู่
 กันนี้

1. ให้ความสามัคคีกัน ความสามัคคี หมายถึงความพร้อมเพรียง ไค่แก่ ความ
 กลมเกลียวเป็นหนึ่งใจเดียวกัน พร้อมเพรียงกันทำงานในหน้าที่ของตน ใครมีหน้าที่
 อยางไรก็ทำอยางนั้น ตั้งใจทำให้เต็มกำลังและความสามารถของตน โดยไม่มีความมาก
 หมายกัน และไม่เกี่ยงกัน เรื่องสั้นของแพร่เยื่อไม้สอดคล้องกับคำสอนให้มีความสามัคคีกันไว้
 กันตัวอย่างต่อไปนี้

สังคม กลุ่มชน หรือครอบครัวใดก็ตาม คำในชีวิตเช่นนี้ว่าแตกสามัคคีเช่นนกยอ
 ได้รับความเสื่อม ไม่งอกงาม หากสมาชิกแต่ละคนซึ่งมีความดีไปคนละแบบ
 จะให้เกียรติกัน ยอมรับนับถือความสำคัญของกันและกัน ไม่ยกตนข่มท่าน ไม่
 เอาความดีของตนเป็นตัวเป็นเครื่องนอ้าถาญน้ำใจของผู้อื่น ก็แม้จะได้รับความ
 เจริญ ผู้มีหน้าที่ทางกฎหมายก็ใช้สิทธิทางกฎหมายไป ผู้มีหน้าที่ใช้เชาวนปัญญา

¹พระครูพิศาลธรรมโกศล "ความเป็นธรรม" ใน เขียนตามโลก โคขแพร่เยื่อไม้
 (นามแฝง) หน้า 21

ก็หาอุปนายไป ผู้หน้าที่ทำงานคอยแรงก็ขยันหมั่นเพียรไป ผู้หน้าที่เมตตาแม่เรือนก็ปฏิบัติไป ผู้หน้าที่ตั้งใจบำเพ็ญความดีในศาสนาก็บำเพ็ญไป แต่เพื่อจุดอื่นเดียวกัน คือเพื่อความสงบสุขของทุก ๆ คนที่อยู่ร่วมกันในสังคม ในครอบครัว นอกจากจะเป็นสังวราศีแก่ความเป็นอยู่แล้ว แม้ศัตรูภายนอกจะจ้องทำลาย ก็คงหาช่องโหว่เพื่อแทรกซึมไม่ได้¹

2. โทษระบอบเวรคยการให้อภัย การอาฆาตจองเวรกัน ทำให้คนเป็นศัตรูกัน และบึงแตรจะทำลายซึ่งกันและกัน สังคมใดมีสมาชิกที่มุ่งแทะจะทำลายซึ่งกันและกัน สังคมนั้นก็ไม่เจริญ และไม่มีความสงบสุข เพื่อความเจริญและความสงบสุขของสังคม ทุกคนจึงไม่ควรอาฆาตจองเวรกัน ควรรู้จักให้อภัยซึ่งกันและกัน การไม่อาฆาตจองเวรกัน และการให้อภัยกันดังกล่าวนั้น เรื่องสั้นของแพรวเยื่อไม้ได้สอดสอแทรกไว้ดังนี้

"... เวย์มระบอบคยการให้อภัย เรื่องของเราต่อไปก็คือ จงช่วยกันรักษาพระพุทธรูป 4 องค์นี้ไว้ให้อยู่เป็นสมบัติของชาวหนองปลิงชั่วลูกชั่วหลาน โกรธ ๆ อย่าใคร่เห็นแกตัวเช่นมันนั่นอีก อย่าทำตัวเป็นคนใจบาป ขาโยใคร่ทั้งพระขโมยใคร่ทั้งของวัด มันเป็นบาปหนัก แถกรั้งนี้เราลืมเขาเสียเถอะ อย่าไปโกรธไปพยาบาทเขาเลย ต้องคิดว่าเขาก็เหมือนพวกเรา เบื่อยากจนลงไปแล้ว มันก็ไม่ก็กลั้วบาป หาทางแก้ในทางทุจริต แล้วเราอย่าให้เหมือนเขา อย่าทำบาปเพื่อแกล้ง ยังมีทางดี ๆ อีกมากที่จะทำได้ ส่วนคนที่เขาพลาดพลั้งไป เราก็อยาฆ่าให้อภัยเขา ถ้าพระพุทธเจ้ายังอยู่คงทรงสัพพัญญูไม่ไห้เราแค้นความชั่วของคนคยเวรพยาบาท ช่วยกันกับเวย์มคยคยอโหสิกรรมเถิด ลูกเอ๋ย! หลานเอ๋ย! ความชั่วของเขาก็ทำให้เขาเรารอนอยู่มากแล้ว เราอย่า-

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "นิวเขินา" ใน ของฝากจากหลวงตา โดยแพรวเยื่อไม้ (นามแฝง) หน้า 14

ออกสู่เลย และสามารถที่จะอยู่กับความเป็นรองผู้น้อยได้ อย่างเหมาะสม¹

4. ให้มีความเสียสละและมีความเมตตา การเสียสละ หมายถึงการลดความสุขให้แกผู้อื่น ส่วนความเมตตา หมายถึงความปรารถนาจะให้ผู้อื่นมีความสุข ผู้ที่มีความเสียสละและมีความเมตตา ย่อมจะผูกใจคนอื่นไว้ได้ หากภายในสังคมมีความเสียสละ รู้จักลดความสุขของตนให้แกผู้อื่นบ้าง และมีความเมตตาแก่กัน สังคมก็จะมีแต่ความสงบสุข เรืองสันของแพรวเปื้อนไม่สอนให้มีความเสียสละและมีความเมตตาแก่กัน โดยสอดแทรกคำสอนไว้ดังนี้

จงมาช่วยกันเสียสละ แสดงความเมตตาต่อบุคคลที่ท่านไม่มีหน้าที่จะเมตตาแก่กันบ้าง เกิดเมตตาทำนองนี้จักได้ว่าเป็นอัปมัญญาของชาวบาบ มีผลข้ามชั่งนิก มักจะเข้าไปละลายทิฐิมานะความถือกระ้างในหัวใจเล็ก ๆ สามารถที่จะทำให้เขามีมรรยาบท นิสัยที่นอบน้อมถ่อมตนจากความรู้สึกลงในเมตตาที่เขาไม่มีสิทธิ์จะเรียกร้อง แต่เขากลับไ้รับ หัวอกใครบางเลาจะไม่ขาดซึ่งและสนองตอบด้วยความเคารวะเชื่อฟัง และการเสียสละด้วยจิตเมตตาทั้งนี้ ก็ยังมีส่วนช่วยให้เขาเติบโตขึ้นมาเป็นนักเสียสละโดยธรรมชาติด้วยอำนาจจากบุญคุณของสังคมอีกด้วย²

การเสียสละนี้ เป็นบุญที่บริสุทธิ์ และทำให้ทุกอย่างดำรงอยู่ได้ การสละแต่ละคนอาจจะหวังผลไม่เหมือนกัน บางคนอาจหวังความสะอาดทางใจ บางคนก็หวังจะได้ชื่อเสียง บางคนก็อยากไ้บุญ อยากไปสวรรค์ บางคนก็เพื่อตัดความรำคาญ การสละไม่ว่าจะด้วยหวังอะไร ๆ ก็ไม่มีทางเสีย ขอแต่ให้สละเท่านั้น³

¹ พระครูพิศาลธรรมโกศล "เรามาแก้กันเถอะ" ใน เสียงตามโลก โดยแพรวเปื้อน (นามแฝง)

² _____ "รถเมล์สายงูละคร" ใน หลวงตา เล่ม 2 โดย แพรวเปื้อน (นามแฝง) หน้า 127 - 129

³ _____ "วัดคอนลาเหา" ใน กระโหลกหัวเราะ โดย แพรวเปื้อน (นามแฝง) หน้า 21

คติธรรมคำสอนต่าง ๆ ทั้งหมดจึงกลายมาข้างต้นนี้ เห็นได้ว่าส่วนมากเป็นคติธรรม คำสอนที่คนทั่วไปสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติได้จริง ไม่เป็นอุดมคติ และเป็นคำสอนที่ผู้คนควรแก่การนำไปเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตของตน ทั้งนี้เพื่อประโยชน์สุขในชีวิตปัจจุบันของตน ทั้งในทางส่วนตัว ทางครอบครัว และทางสังคม

สรุปคุณค่าทางสังคมที่ปรากฏในเรื่องสั้นของแพรว เยื่อไม้

จากการศึกษาคุณค่าทางสังคมที่ปรากฏในเรื่องสั้นของแพรว เยื่อไม้ ในด้านปัญหา กานนิยม และความเชื่อของสังคมไทย ตลอดจนคติธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาที่สอดแทรกอยู่ในเรื่องสั้นของแพรว เยื่อไม้ ดังที่ได้แยกกล่าวโดยละเอียดข้างต้นแล้วนั้น กล่าวโดยสรุปได้ว่า เรื่องสั้นของแพรว เยื่อไม้ มีส่วนช่วยให้ผู้อ่านมองเห็นสภาพและลักษณะของสังคมไทยบางประการ กล่าวคือ ในด้านปัญหาของสังคมไทย เรื่องสั้นของแพรว เยื่อไม้สะท้อนให้เห็นว่า สังคมไทยกำลังประสบกับปัญหาใหญ่ ๆ ที่น่าสนใจ คือ ปัญหาความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมของคนในสังคม ปัญหาในวงราชการ ปัญหาสภาพแวดล้อมในสังคม และปัญหาอาชญากรรม โจรกรรม ส่วนในกานนิยมและความเชื่อของสังคมไทยนั้น เรื่องสั้นของแพรว เยื่อไม้สะท้อนให้เห็นว่า สังคมไทยมีกานนิยมและความเชื่อต่าง ๆ กันขึ้น คือ ยกย่องอำนาจเงิน ยกย่องเกียรติ วัตถุนิยม นิยมกวางหวูหร่า ยกย่องกวางกัณฐะผู้คุณ เชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม และเชื่อในเรื่องโชคเคราะห์ ตลอดจนอำนาจทางไสยศาสตร์ต่าง ๆ ซึ่งกานนิยมและความเชื่อเหล่านี้เห็นได้ว่าเป็นกานนิยมและความเชื่อที่ควรสืบทอดมาแต่สมัยก่อนเป็นส่วนใหญ่

นอกจากเรื่องสั้นของแพรว เยื่อไม้จะสะท้อนให้เห็นสภาพและลักษณะของสังคมไทยบางประการดังกล่าวแล้ว เรื่องสั้นของแพรว เยื่อไม้ยังนำคติธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา สอดแทรกอยู่ เพื่อเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตของคนในสังคมปัจจุบันอีกด้วย ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวสรุปได้ว่า เรื่องสั้นของแพรว เยื่อไม้มีคุณค่าทางสังคมปรากฏอยู่.

บทย่อ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์เรื่องสั้นของแพรวเปื้อนจำนวน 85 เรื่อง จากหนังสือรวมเรื่องสั้นต่าง ๆ ทั้งนี้คือ หลวงตา เล่ม 1 - 4 กระโหลกหัวเราะ ของฝากจากหลวงตา เอียงตามโลก และเสียงปลุก โดยมีจุดมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้าดังนี้

1. เพื่อศึกษาเนื้อหาและกลวิธีในการเขียนเรื่องสั้นของแพรวเปื้อน
2. เพื่อศึกษาศิลปะการใช้ถ้อยคำและสำนวนภาษาของแพรวเปื้อน
3. เพื่อศึกษาโลกทัศน์ของแพรวเปื้อนที่ปรากฏในวรรณกรรม
4. เพื่อศึกษาคุณค่าทางสังคมที่ปรากฏในเรื่องสั้นของแพรวเปื้อน

ในการวิเคราะห์ตามจุดมุ่งหมายดังกล่าวข้างต้นนี้ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการตามลำดับขั้น ดังนี้คือ

1. ศึกษาชีวิตและงานวรรณกรรมของแพรวเปื้อนจากหนังสือที่เกี่ยวข้อง และจากการสัมภาษณ์ผู้แต่งโดยตรง
2. ศึกษาเกณฑ์ในการวิเคราะห์เรื่องสั้นจากเอกสารและหนังสือต่าง ๆ แล้วนำความรู้ที่ประมวลได้มาสรุปเป็นเกณฑ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ครั้งนี้
3. ศึกษาเรื่องสั้นของแพรวเปื้อนตามรายชื่อหนังสือที่กล่าวไว้ข้างต้น อย่างละเอียดแล้ววิเคราะห์เรื่องสั้นของแพรวเปื้อนตามเกณฑ์ที่วางไว้
4. วิเคราะห์คุณค่าทางสังคมที่ปรากฏในเรื่องสั้นของแพรวเปื้อน
5. เสนอผลการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์

สรุปผล

จากการศึกษาและวิเคราะห์เรื่องสั้นของแพรวเปื้อนตามจุดมุ่งหมายและวิธีดำเนินการ ดังกล่าวข้างต้นนี้ สามารถสรุปผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ดังนี้

1. ประวัติและผลงานวรรณกรรมของแพรวเอื้อไม้

แพรวเอื้อไม้ มีชื่อจริงว่า พจน์ คงเพียรธรรม เป็นชาวจังหวัดอุบลราชธานี เกิดเมื่อวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2468 บิดามารดาเป็นชาวนา มีฐานะยากจน แพรวเอื้อไม้มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันห้าคน เป็นชายสองคน เป็นหญิงสามคน ท่านเป็นบุตรคนที่สี่

แพรวเอื้อไม้ได้รับการศึกษาขั้นต้นที่โรงเรียนวัดบางช้าง อำเภอดงหลวง จังหวัดอุบลราชธานี หลังจากเรียนจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แล้ว ไม่มีโอกาสได้ศึกษาต่อ เนื่องจากฐานะทางบ้านยากจน ประกอบกับเป็นคนสุขภาพไม่ค่อยดี ดังนั้น จึงได้ออกมาอยู่บ้านเฉย ๆ จนกระทั่งอายุได้ 17 ปี จึงได้บวชเป็นสามเณร

เมื่อบวชเป็นสามเณรแล้ว ได้พยายามศึกษาเล่าเรียนนักธรรมด้วยตนเอง จนสามารถสอบนักธรรมได้ปีละชั้น คือในปีพ.ศ. 2485 สอบได้นักธรรมตรี ปีพ.ศ. 2486 สอบได้นักธรรมโท และในปีพ.ศ. 2487 สอบได้นักธรรมเอก นอกจากจะ ได้พยายามศึกษาเล่าเรียนนักธรรมด้วยตนเองแล้ว ยังได้หัดเทศน์มหาชาติ และฝึกฝนตนเองจนเป็นนักเทศน์ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของชนทั่วไป

เมื่ออายุครบ 20 ปี ในปีพ.ศ. 2488 แพรวเอื้อไม้ที่อุปสมบทเป็น พระภิกษุ ได้รับฉายาว่า "ภาณุจนิโก" และในปีเดียวกันนี้เองท่านได้ย้ายจากวัดที่อยู่เดิม คือวัดบางช้าง จังหวัดอุบลราชธานีมาอยู่กับพระพี่ชายที่วัดประยุรวงศาวาสใน กรุงเทพฯ เมื่อย้ายมาอยู่วัดประยุรวงศาวาสแล้ว ท่านได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอด้วยการอ่านหนังสือต่าง ๆ ทุกชนิด และจากการเป็นนักอ่านนี้เอง ที่เป็นแรงบันดาลใจให้แพรวเอื้อไม้ก้าวเข้ามาเป็นนักเขียนในปัจจุบัน

ปัจจุบันแพรวเอื้อไม้ยังคงอยู่ในเพศสมณะ มีสมณศักดิ์เป็นพระครูพิศาลธรรมโกศล พักอยู่ที่คณะ 9 วัดประยุรวงศาวาส เชิงสะพานพระพุทธยอดฟ้า กรุงเทพฯ

ผลงานวรรณกรรมของแพรวเอื้อไม้ที่ตีพิมพ์ออกมาเป็นรูปเล่ม (ตั้งแต่ พ.ศ. 2507 - 2520) มีทั้งหมด 17 เล่ม ได้แก่

• กงกรรม กงเวียน

• ริมฝั่งน้ำ

• หลวงคา เล่ม 1

• หลวงตา เล่ม 2

• อุเทนราช

• หลวงตา เล่ม 3

• ของฝากจากหลวงตา

กระโหลกหัวเราะ

เพลงศาสนา

ยิ้มกับธรรม

หลวงตา ตอน บ้านน้ำลาย

หลวงตา เล่ม 4

น้ำใจ

• เอียงตามโลก

เสียงปลุก

เปะปะกะลา

เสียงนกเสียงกา

เอื้อเอื้อ

2. เนื้อหาและกลวิธีในการเขียนเรื่องสั้นของแพรเอื้อไม่

2.1 โครงเรื่อง เรื่องสั้นของแพรเอื้อไม่เป็นเรื่องสั้นอิงธรรมชาติ

เอาเรื่องราวของคนในสังคมมาผูกเป็นโครงเรื่อง การเปิดเรื่องนิยมใช้การบรรยายและพรรณนาเป็นส่วนใหญ่ การดำเนินเรื่องเป็นไปอย่างเรียบง่าย ๆ โดยใช้การบรรยายเป็นพื้น มีบทสนทนาประกอบบ้างพอสมควร กลวิธีในการดำเนินเรื่องที่นิยมใช้มีอยู่สามแบบ คือ ดำเนินเรื่องตามปฏิทินธรรมชาติ หรือ ดำเนินเรื่องตามลำดับเหตุการณ์ ดำเนินเรื่องด้วยเหตุการณ์ก่อนท้ายก่อน และดำเนินเรื่องสลับไปมา ส่วนการสร้างความขัดแย้งในการดำเนินเรื่องนั้นมีอยู่สองลักษณะ คือ ความขัดแย้งระหว่างตัวละครด้วยกัน และความขัดแย้งภายในใจของตัวละครเอง ในการเล่าเรื่อง มีทั้งการเล่าเรื่องโดยให้ตัวละครในเรื่องเป็นผู้เล่า และการเล่าเรื่องโดยผู้แต่งเป็นผู้เล่าเอง นอกจากนี้ยังมีการเล่าเรื่องแบบประสมระหว่างผู้แต่งเล่าเองกับตัวละครในเรื่องเป็นผู้เล่าอีกด้วย

การปิดเรื่องนิยมปิดเรื่องแบบธรรมดา ทั้งที่เป็นสุขนานุกรมและโศกนาฏกรรม
 ส่วนการปิดเรื่องแบบอื่น เช่น การปิดเรื่องแบบพลิกความคาดหมาย แบบสมจริง
 แบบสอน ก็มีปรากฏโดยทั่วไป

2.2 ตัวละคร ตัวละครในเรื่องสั้นของแพรวเปื้อนมีหลายลักษณะ
 เช่น เด็กจรจัด นักต้มตุ๋น โสเภณี คนขายพระเครื่อง แม่มด คนขับรถเมล์
 ครู เด็กวัด พระ ฯลฯ ลักษณะตัวละครในเรื่องสั้นของแพรวเปื้อนส่วนใหญ่เป็น
 ตัวละครประเภทน้อยลักษณะ (Flat characters) กล่าวคือ ผู้แต่งแสดงให้เห็น
 ลักษณะนิสัยหรือบุคลิกของตัวละครที่ชัดเจนเพียงด้านเดียว ส่วนตัวละครประเภทหลาย
 ลักษณะนั้น เท่าที่ปรากฏมีเพียงตัวเดียว คือ ตัว "หลวงตา" ซึ่งเป็นตัวละครที่
 ผู้แต่งใช้เป็นแกนในการดำเนินเรื่องในเรื่องสั้นชุดต่าง ๆ ในการเสนอตัวละคร
 ผู้แต่งเสนอโดยใช้วิธีหลายอย่างรวมกัน (Mixing Methods) กล่าวคือ ใน
 บางครั้งผู้แต่งก็ใช้วิธีบรรยายรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะนิสัยของตัวละครให้ผู้อ่านทราบ
 โดยตรง แต่ในบางครั้งผู้แต่งก็ใช้วิธีให้ผู้อ่านสังเกตลักษณะนิสัยของตัวละครเอาเอง
 จากบทสนทนา และจากพฤติกรรมของตัวละคร

2.3 บทสนทนา บทสนทนาในเรื่องสั้นของแพรวเปื้อน ส่วนใหญ่มี
 ลักษณะเป็นไปตามเกณฑ์ของบทสนทนาที่ดี กล่าวคือ มีลักษณะสมจริง เป็นไปตาม
 ธรรมชาติ เหมาะสมกับฐานะของตัวละคร ช่วยบอกลักษณะนิสัยตัวละคร และช่วย
 ในการดำเนินเรื่อง นอกจากลักษณะดังกล่าวแล้ว บทสนทนาในเรื่องสั้นของแพรวเปื้อน
 ยังมีลักษณะเป็นเครื่องมือช่วยในการสอนศีลธรรมอีกด้วย

2.4 ฉาก เรื่องสั้นของแพรวเปื้อนไม่ค่อยให้ความสำคัญในเรื่องฉาก
 มากนัก ลักษณะการบรรยายฉาก ผู้แต่งจะบรรยายโดยไม่ให้รายละเอียดเท่าที่ควร
 การบรรยายเป็นไปอย่างคร่าว ๆ แทรกไปกับการบรรยายเรื่อง แต่ก็มีส่วนเป็นบางเรื่อง
 ที่ผู้แต่งบรรยายฉากค่อนข้างละเอียดเป็นพิเศษเพื่อเน้นฉากให้เข้ากับสถานการณ์ตอนนั้น

2.5 แก่นเรื่อง เรื่องสั้นของแพรวเปื้อนแสดงให้เห็นความจริงที่ว่า
 มนุษย์เรานั้นมีทั้งคนดีและคนชั่วปะปนกันไป และคนชั่วมักจะแอบแฝงมาในคราบของคนดีเสมอ
 ในบางครั้งจึงทำให้เราประเมินคุณค่าของคนผิดไป แพรวเปื้อนแสดงให้เห็นว่า รูปร่างหน้าตา

กิริยาท่าทางและลักษณะภายนอกอื่น ๆ ของคนไม่ใช่สิ่งที่จะเป็นเครื่องประเมินคุณค่าของคนได้ เพราะความเป็นคนดีหรือความเป็นคนชั่วนั้น ไม่ได้อยู่ที่รูปร่างหน้าตาหรือลักษณะภายนอกอื่น ๆ แต่อยู่ที่จิตใจและการกระทำประกอบกัน การประเมินคุณค่าของคนจึงไม่ควรจะมองจากลักษณะภายนอกของคนแต่เพียงอย่างเดียว แต่ควรมองในด้านจิตใจด้วย และในเมื่อจิตใจเป็นองค์ประกอบสำคัญส่วนหนึ่ง การปรับปรุงจิตใจของคนให้เป็นคนดี มีศีลธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ จึงเป็นเรื่องสำคัญ

3. ศิลปะการใช้ถ้อยคำและสำนวนภาษาของแพรวเยื่อไม้

แพรวเยื่อไม้นิยมเลือกใช้คำง่าย ๆ ที่ก่อให้เกิดมโนภาพ และนิยมใช้คำซ้อนที่มีเสียงคล้องจองกัน เพื่อทำให้เกิดความรื่นหูในเวลาอ่าน ลักษณะของภาพพจน์ส่วนมากเป็นภาพพจน์แบบอุปมาและอุปลักษณ์ที่ง่ายต่อการตีความ ในบางตอนก็มีการเล่นเสียงและจังหวะของคำ เพื่อทำให้ข้อความมีความไพเราะสละสลวย โครงสร้างของประโยคในการเล่าเรื่องส่วนใหญ่เป็นประโยคยาวแต่ไม่ซับซ้อนในการเล่าเรื่อง มีการสอดแทรกอารมณ์ขันลงไปในเรื่องโดยใช้วิธีการต่าง ๆ สี่ประการคือ การเปลี่ยนทิศทางของเรื่องอย่างกะทันหัน การเสียดสีสังคม การใช้คำที่มีเสียงใกล้เคียงกัน แต่ความหมายต่างกัน และการลวงให้คิด นอกจากนี้ยังมีการสอดแทรกคำสอนตามหลักธรรมในพุทธศาสนา ลงไปในเรื่องโดยใช้วิธีเล่าเรื่องสมมุติหรือนิทานเปรียบเทียบ ใช้บทสนทนา ใช้บทบรรยาย และใช้แก่นเรื่อง ทั้งนี้เพื่อสอนศีลธรรมแก่ผู้อ่านในทางอ้อม โดยไม่ให้ผู้อ่านรู้สึกตัว การใช้ถ้อยคำและสำนวนภาษาในลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นถึงท่วงทำนองแต่งที่เรียบง่าย เหมาะกับเนื้อหาที่มุ่งสอนศีลธรรม

4. โลกทัศน์ของผู้แต่งที่ปรากฏในวรรณกรรม

โลกและชีวิตในทัศนะของแพรวเยื่อไม้มีลักษณะเป็นอนิจจัง คือ มีความไม่เที่ยงแท้ ไม่แน่นอน ไม่มีแบบแผนตายตัว ไม่มีสูตร ไม่มีกฎเกณฑ์สำหรับเป็นเครื่องกำหนดการณ์ข้างหน้าได้ แพรวเยื่อไม้เปรียบชีวิตว่าเหมือนกับการเดินทาง เพราะชีวิตไม่เคยหยุดนิ่ง ต่างก็หมุนเวียนเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะถึงจุดจบในที่สุด แพรวเยื่อไม้แสดงทัศนะว่า เมื่อมีชีวิต ย่อมมีการผิดพลาด ความผิดพลาดของคนจึงเป็นเรื่องที่น่าศึกษา

และเป็นเรื่องที่ควรนำมาเป็นบทเรียน ในด้านที่เกี่ยวกับชีวิตของคนในสังคมปัจจุบัน แพร่เชื้อไม้แสดงให้เห็นว่า คนในสังคมทุกวันนี้ต่างก็ให้ความสำคัญแก่วัตถุมาก จนลืมนึกถึงความสำคัญทางด้านจิตใจ โลกทุกวันนี้จึงเต็มไปด้วยคนฉลาด แต่กำลังจะขาดคนคิดอย่างใคร่ครวญ ไม่ว่าโลกหรือชีวิตจะเป็นอย่างไร มันก็ไม่ใช่สิ่งสำคัญในทัศนะของแพร่เชื้อไม้ เพราะแพร่เชื้อไม้มีความเห็นว่า โลกจะเป็นอย่างไร ความสำคัญไม่ได้อยู่ที่ตัวโลก แต่มันอยู่ที่ว่าเราจะเข้าไปรู้สึกต่อโลกอย่างไรต่างหาก ถ้าเราเห็นโลกแล้วเราก็ตกนรก หากเราเห็นโลกสวยงาม เราก็มเหมือนได้ขึ้นสวรรค์ ฉะนั้นการปรับใจ การปลูกสร้างนิสัย อารมณ์จึงเป็นสิ่งสำคัญ

5. คุณค่าทางสังคมที่ปรากฏในเรื่องสั้นของแพร่เชื้อไม้

เรื่องสั้นของแพร่เชื้อไม้สะท้อนให้เห็นสภาพและลักษณะของสังคมไทยบางประการ กล่าวคือ ในด้านปัญหาของสังคมไทย เรื่องสั้นของแพร่เชื้อไม้สะท้อนให้เห็นว่า สังคมไทยกำลังประสบกับปัญหาที่น่าสนใจคือ ปัญหาความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมของคนในสังคม ปัญหาในวงราชการ ปัญหาสภาพแวดล้อมในสังคม และปัญหาอาชญากรรม โจรกรรม ในด้านค่านิยมและความเชื่อของสังคมไทย เรื่องสั้นของแพร่เชื้อไม้สะท้อนให้เห็นว่า ค่านิยมและความเชื่อของสังคมไทยมีลักษณะดังนี้คือ ยกย่องอำนาจเงิน ยกย่องเกียรติ วัตถุนิยม ยกย่องความกตัญญูรู้คุณ เชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม เชื่อในเรื่องดวง เรื่องเกราะที่ ตลอดจนเชื่อในเรื่องอำนาจทางไสยศาสตร์ต่าง ๆ

นอกจากจะสะท้อนให้เห็นสภาพและลักษณะของสังคมไทยบางประการดังกล่าวแล้ว เรื่องสั้นของแพร่เชื้อไม้ยังมีกคิธรรม คำสอนทางพุทธศาสนาสอดแทรกอยู่อีกด้วย คคิธรรม คำสอน ทางพุทธศาสนาที่สอดแทรกอยู่นี้ พอจะแบ่งออกได้เป็นสามหมวดใหญ่ ๆ คือ คำสอนเพื่อประโยชน์สุขของคน คำสอนเพื่อประโยชน์สุขของครอบครัว และคำสอนเพื่อประโยชน์สุขของสังคม คำสอนต่าง ๆ ทั้งสามหมวดนี้ ส่วนใหญ่เป็นคำสอนธรรมะในระดับพื้นฐานที่คนโดยทั่วไปสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติได้ คคิธรรม คำสอนเหล่านี้จึงเป็นประโยชน์ช่วยเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของคนในสังคม เพื่อให้คนในสังคมได้รับประโยชน์สุขต่าง ๆ ทั้งในทางส่วนตัว ทางครอบครัว และทางสังคม

อภิปรายผล

ผลงานของแพรเยื่อไม้เป็นผลงานที่กล่าวได้ว่า มีความสอดคล้องกลมกลืนกันดี ไม่ว่าจะเป็นในด้านกลวิธีในการแต่ง ส่วนวนภาษา โลกทัศน์ หรือ ในด้านคุณค่าที่ปรากฏอยู่

ในด้านกลวิธีในการแต่ง แพรเยื่อไม้ได้แสดงให้เห็นถึงวิธีสอนธรรมะในแนวใหม่ ด้วยการเอาเรื่องราวของงานในสังคมมาผูกเป็นโครงเรื่อง แล้วสอดแทรกคติธรรม คำสอนต่าง ๆ ลงไปในเรื่องราวเหล่านั้นอย่างเหมาะสม ทำให้ผู้อ่านได้ศึกษาธรรมะอย่างเป็นธรรมชาติ และโดยไม่รู้สึกรำคาญในกราวเดียวกันด้วยกลวิธีในการแต่งดังกล่าวนี้นี้ เรื่องสั้นของแพรเยื่อไม้จึงมีรสน่าอ่านกว่าหนังสือสอนธรรมะโดยตรง เพราะในการอ่านเรื่องสั้นของแพรเยื่อไม้ ผู้อ่านจะไม่มีความรู้สึกว่า ผู้แต่งกำลังสอนตน แต่จะมีความรู้สึกว่าคุณแต่งได้ให้แง่คิดบางอย่างที่น่าสนใจแก่ตน ที่คนสามารถจะเลือกนำไปเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติได้ ความรู้สึกเช่นนี้เองที่ทำให้ผู้อ่านได้รับประโยชน์จากหนังสือตามจุดมุ่งหมายที่ผู้แต่งต้องการ

ในด้านการใช้ถ้อยคำและสำนวนภาษา เรื่องสั้นของแพรเยื่อไม้มีท่วงทำนองแต่งที่เรียบง่าย การใช้ถ้อยคำสำนวนก็เลือกใช้ถ้อยคำสำนวนที่ง่ายต่อการตีความ ลักษณะประโยคแม้จะเป็นประโยคยาวแต่ก็ไม่ซับซ้อน ความเรียบง่ายในท่วงทำนองแต่งดังกล่าวนี้นี้ ช่วยให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงเรื่องราวและคติธรรม คำสอนต่าง ๆ ที่สอดแทรกอยู่ในเรื่องนั้นได้โดยง่าย ลักษณะท่วงทำนองแต่งดังกล่าวนี้นี้จึงเหมาะสมกับเนื้อหาที่มุ่งสอนศีลธรรมจรรยาให้แก่ประชาชนทุกระดับชั้น และทุกเพศ ทุกวัย

ในด้านโลกทัศน์ของผู้แต่งที่ปรากฏในวรรณกรรม ผู้แต่งแสดงให้เห็นว่าโลกและชีวิตในทัศนะของผู้แต่งมีลักษณะเป็นอนิจจัง คือ ไม่เที่ยงแท้ ไม่แน่นอน มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ แต่ไม่ว่าโลกหรือชีวิตจะเป็นอย่างไร ก็ไม่ใช่สิ่งสำคัญในทัศนะของผู้แต่ง สิ่งสำคัญในทัศนะของผู้แต่งคือ ความรู้สึกของคนที่มีต่อโลกและชีวิต ด้วยเหตุนี้การปรับปรุงจิตใจและความรู้สึกของคนจึงเป็นเรื่องสำคัญ โลกทัศน์ของแพรเยื่อไม้ดังกล่าวนี้นี้ เป็นโลกทัศน์ที่กล่าวได้ว่า มีความเป็นสัจธรรมแฝงอยู่ และมีความสอดคล้องกับเนื้อหาของเรื่องสั้นโดยส่วนรวม

ในค่านคุณค่าทางสังคมที่ปรากฏอยู่ในเรื่องสั้นของแพรวเอื้อไม้ เรื่องสั้นของแพรวเอื้อไม้ แสดงให้เห็นว่าสังคมไทยมีปัญหา ค่านิยม และความเชื่อที่ควรแก่การสนใจ บางประการ ปัญหา ค่านิยม และความเชื่อกังกล่าว ได้แก่ ปัญหาความเสื่อมโทรมทางศีลธรรมของคนในสังคม ปัญหาในวงราชการ ปัญหาสภาพแวดล้อมในสังคม และปัญหาอาชญากรรม โจรกรรม ส่วนในค่านิยมและความเชื่อนั้น ได้แก่ ค่านิยมยกย่องอำนาจเงิน ยกย่องเกียรติ ค่านิยมทางวัตถุและความเชื่อในเรื่องดวงเรื่องเคราะห์ ตลอดจนความเชื่อในเรื่องอำนาจทางไสยศาสตร์ต่าง ๆ ปัญหา ค่านิยมและความเชื่อต่าง ๆ เหล่านี้ แม้แพรวเอื้อไม้จะสะท้อนออกมาให้เห็นเพียงบางส่วน และไม่ได้สะท้อนออกมาให้เห็นโดยตรง แต่สิ่งที่สะท้อนออกมาให้เห็นเหล่านี้ ก็ยังมีคุณค่าและมีประโยชน์ อย่างน้อยก็ทำให้ผู้อ่านได้รับทราบและได้ตระหนักถึงความเป็นอยู่และความเป็นไปได้ในสังคมของคนบางบางประการ

เกี่ยวกับคติธรรม คำสอนทางพุทธศาสนาที่แพรวเอื้อไม้ได้สอดแทรกลงในเรื่องสั้นของตานั้น เห็นได้ว่า แพรวเอื้อไม้ได้พยายามที่จะทำให้คติธรรม คำสอนเหล่านั้นเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านมากที่สุด สังเกตได้จากการพยายามเสนอคติธรรมคำสอนต่าง ๆ ให้ครอบคลุมถึงสามด้านใหญ่ ๆ คือ คติธรรมคำสอนเพื่อประโยชน์สุขของตน คติธรรมคำสอนเพื่อประโยชน์สุขของครอบครัว และคติธรรมคำสอนเพื่อประโยชน์สุขของสังคม นอกจากจะได้พยายามเสนอคติธรรมคำสอนต่าง ๆ ให้ครอบคลุมหลายด้านดังกล่าวแล้ว แพรวเอื้อไม้ยังปรับปรุงให้คติธรรมคำสอนเหล่านั้น เป็นคติธรรมคำสอนในระดับพื้นฐานที่คนทั่วไปที่ยังเกี่ยวข้องกับโลกสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติได้อีกด้วย

ด้วยเหตุที่เรื่องสั้นของแพรวเอื้อไม้ได้มีส่วนช่วยสะท้อนให้เห็นสภาพและลักษณะของสังคมไทยบางประการ และมีส่วนช่วยส่งเสริมศีลธรรมอันดีให้แก่คนในสังคม ด้วยการสอดแทรกคติธรรมคำสอน อันเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของคนในสังคมลงไปในเรื่องสั้นของตนดังกล่าวแล้ว จึงกล่าวได้ว่า เรื่องสั้นของแพรวเอื้อไม้มีคุณค่าทางสังคมปรากฏอยู่อย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ควรมีการคัดเลือกเรื่องสั้นของแพร่เบื่อไม้และเรื่องสั้นประเภทอิงธรรมชาติของนักเขียนคนอื่น ๆ มาใช้เป็นหนังสืออ่านประกอบนอกเวลาของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษา

1.2 ควรมีการจัดหาหนังสือประเภทอิงธรรมชาติมาไว้บริการประชาชนตามห้องหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน

1.3 ควรมีการสนับสนุนนักเขียนหนังสือประเภทนี้อย่างจริงจัง โดยจัดให้มีศูนย์ ชมรม หรือองค์การส่งเสริมการอ่านและการเขียนหนังสือประเภทอิงธรรมชาติเพื่อจูงใจให้คนหันมาสนใจอ่านและเขียนหนังสือประเภทนี้กันมากขึ้น

1.4 ควรมีการจัดประกวดหนังสือดีเด่นประเภทอิงธรรมชาติเป็นประจำทุกปี เพื่อส่งเสริมการเขียนและการอ่านหนังสือประเภทนี้ให้กว้างขวางและแพร่หลายยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

2.1 การศึกษาผลงานของแพร่เบื่อไม้ครั้งนี้ เป็นการศึกษาผลงานประเภทเรื่องสั้นเท่านั้น จึงควรมีการศึกษางานประเภทอื่น เช่น ปาฐกถาธรรม หรือธรรมบรรยายของผู้แต่งคนเดียวกันในโอกาสต่อไป

2.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบผลงานของแพร่เบื่อไม้กับผลงานประเภทอิงธรรมชาติของนักเขียนร่วมสมัยคนอื่น ๆ

2.3 ควรมีการศึกษาวิวัฒนาการของหนังสือประเภทอิงธรรมะตั้งแต่สมัยเริ่มแรกจนถึงปัจจุบัน

2.4 ควรมีการสำรวจทัศนคติและความคิดเห็นของผู้อ่านหนังสืออิงธรรมะเพื่อประเมินคุณค่าและสำรวจอิทธิพลของหนังสือประเภทนี้ที่มีต่อผู้อ่าน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กมล การกุศล "ภาพพจน์" ศรีนครินทร์วิโรจน์ พิษณุโลก 3 : 31 ตุลาคม - ธันวาคม 2518

การศาสนา, กรม กองวัฒนธรรม เรื่องวัฒนธรรม โรงพิมพ์การศาสนา 2521, 414 หน้า

กุหลาบ มัลลิกะมาส วรรณคดีวิจารณ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2518, 149 หน้า
คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. หนังสืออ่านประกอบวิชาพื้นฐานอารยธรรมไทย
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2514, 45 หน้า

เคลาส์ โรเซ็นแบร์ก "หลักพุทธศาสนาในนวนิยายเรื่องผู้ดีของคอกไม้สก" แปลโดย
อริยญา โรเซ็นแบร์ก-พรหมนอก โลกหนังสือ 4 : 57 - 64 มกราคม 2521

เจือ สตะเวทิน วรรณคดีวิจารณ์ สุทธิสารการพิมพ์ 2518, 178 หน้า

_____ ศิลปะการประพันธ์ โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ 2510, 321 หน้า

ชวน เพชรแก้ว การศึกษาวรรณคดีไทย โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ 2520, 192 หน้า

ชัยอนันต์ สมุทรวนิช "คำที่ไม่แน่นอน" พัฒนาชุมชน 13 : 35 กันยายน 2517

ศุภ ชุมสาย, ม.ล. วรรณกรรมพินิจเชิงจิตวิทยา ไทยวัฒนาพานิช 2516, 163 หน้า

ทองสุข เกตุโรจน์ การเขียนแบบสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2519, 123 หน้า

ทวีศักดิ์ ญาณประทีป วรรณกรรมศาสนา มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2518, 255 หน้า

นิตยา กาญจนวรรณ วรรณกรรมอยุธยา มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2518, 302 หน้า

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ แนะแนวทางอ่านนวนิยาย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2521, 47 หน้า

บุญเหลือ เทพยสุวรรณ "การอบรมศึกษากับค่านิยมที่พึงประสงค์" เอกลักษณ์ไทย

1 : 31 - 48 มกราคม 2520

ประทีป เหมือนนิล วรรณกรรมไทยปัจจุบัน โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ 2519, 308 หน้า

ประสก (นามแฝง) "ข้างวัด" สยามรัฐ 11 ธันวาคม 2515 หน้า 12

ประสิทธิ์ ภาพยนตร์กลอน แนวทางศึกษาวรรณคดี ภาษาภาวี่ : การวิจิตรและวิจารณ์
ไทยวัฒนาพานิช 2518, 238 หน้า

เปลื้อง ณ นคร ประพันธ์ศาสตร์ พิมพ์ครั้งที่ 3 ไทยวัฒนาพานิช 2507, 342 หน้า

พรพรรณ วัชรภัย สำนวนการเขียน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2508, 105 หน้า

พรสุข บุญสุภา และ รมณี เพชรคุปต์ นวนิยายอังกฤษและนวนิยายอเมริกัน
มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2518, 61 หน้า

✓พิศาลธรรมโกศล, พระครู หลวงตา โดยแพรเชื้อไม้ (นามแฝง) ธรรมบูชา
2517 ... 4 เล่ม

_____ ✓กระโหลกหัวเราะ โดยแพรเชื้อไม้ (นามแฝง) พิมพ์ครั้งที่ 4 ธรรมบูชา
2520, 208 หน้า

_____ ของฝากจากหลวงตา โดยแพรเชื้อไม้ (นามแฝง) พิมพ์ครั้งที่ 3 ธรรมบูชา
2518, 208 หน้า

_____ ✓เอียงตามโลก โดยแพรเชื้อไม้ (นามแฝง) ธรรมบูชา 2518, 229 หน้า

_____ เสียงปลุก โดยแพรเชื้อไม้ (นามแฝง) ธรรมบูชา 2519, 214 หน้า

_____ หลวงตาตอนบ้านน้ำลาย โดยแพรเชื้อไม้ (นามแฝง) พิมพ์ครั้งที่ 2
ธรรมบูชา 2520, 232 หน้า

พุทธทาสภิกขุ แนะนำจริยธรรม บริษัทศิริพัสดุ 2505, 356 หน้า

พุทธศาสนิกชน คำบรรยายธรรมอบรมพระธรรมทูตในส่วนภูมิภาคพลาราม พ.ศ. 2510

ไชยา สุราษฎร์ธานี โรงพิมพ์ธรรมทาน 2511, 134 หน้า

ไพฑูรย์ เครือแก้ว ลักษณะสังคมไทย เลียงเชียงจงเจริญ 2515, 444 หน้า

รสสุคนธ์ (นามแฝง) "ชีวิตโสกา" เคลวินส์ 24 มกราคม 2516 หน้า 13

รัฐจวน อินทรกำแหง การเลือกหนังสือและโสภณทัศน์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2515, 133 หน้า

แรงราม บุนทริก เอกสารประกอบการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ 2 : นวนิยายและเรื่องสั้น
ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 2520,
68 หน้า

วิทย์ ศิวะศรียานนท์ วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์ พิมพ์ครั้งที่ 5 แพร่พิทยา 2518,
184 หน้า

สมเกียรติ วันทะนะ "วรรณกรรมพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน พิจารณากรณี : กฎแห่งกรรม
ของ ท.เลียงพิบูลย์" วารสารธรรมศาสตร์ 7 : 82 - 101 ตุลาคม - ธันวาคม
2520

สวัศดิ์ พินิจจันทร์ ผู้เรียบเรียง คติธรรม โรงพิมพ์การศาสนา 2520, 134 หน้า

สันติ ทองประเสริฐ วิวัฒนาการทางค่านิยมของนวนิยายไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2476
ถึง พ.ศ. 2517 ปริณูณานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
2519, 157 หน้า อักสำเนา

สิทธิ พินิจกุล และนิตยา กาญจนวรรณ ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย พิมพ์
ครั้งที่ 2 ดวงกมล 2520, 459 หน้า

✓ สิทธิ พินิจกุล และคนอื่น ๆ การเขียน มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2516, 199 หน้า

สุพัทธา สุภาพ สังคมและวัฒนธรรมไทย ไทยวัฒนาพานิช 2518, 142 หน้า

สุทธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ วรรณคดีและวรรณกรรมปัจจุบัน อักษรวัฒนา 2507, 342 หน้า

สุพรรณิ วราทร ประวัติการประพันธ์นวนิยายไทย เจริญวิทย์การพิมพ์ 2519,
300 หน้า

แสง จันทรงาม พุทธศาสนวิทยา บรรณาการ 2512, 413 หน้า

อัมพร อุพโร, มหา "วิจารณ์หนังสือ" พุทธจักร 4 : 57 เมษายน 2516

อานนท์ อาภาภิรมย์ มนุษย์กับสังคม : สังคมและวัฒนธรรม พิมพ์ครั้งที่ 2 บารุงนุกุลกิจ
2515, 249 หน้า

Altenbernd, Lynn, and Lewis, Leslic L. A Handbook for the Study of Fiction. New York, The Macmillan Company, 1966. 84 p.

Opdahl, Richard D. Illusion and Reality. California, Dickenson Publishing Company, Inc., 1968. 161 p.

Rohrberger, Mary, Wood, Jr., Samuel H., and Dukore, Bernard F. An Introduction to Literature. 2 nd. ed. New York, 1968. 983 p.